

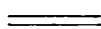
Jaká má býti víra naše?

Hovory náboženské.

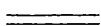

Podává

FILIP JAN KONEČNÝ.

———— Knih „Dědictví Svatojanského“ č. 94. ————

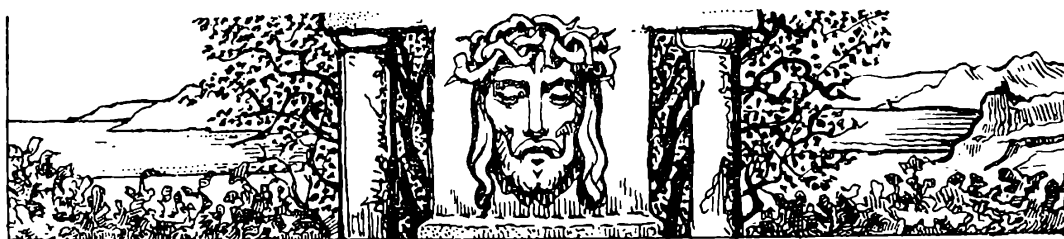

Podíl údů »Dědictví Svatojanského« na r. 1907 č. 1.

V Praze 1907.

Tiskem kniž, arcib, knihtiskárny. — Nákladem Dědictví sv. Jana Nepomuckého.

Mladičkému knězi moravskému bylo konati cestu z císařské Vídně do Olomouce. Z počátku seděl v železničním voze docela sám a přemýšlel o zodpovědnosti plném povolání, jež si vyvolil takměř proti vůli rodičů, kteří chtěli ho míti raději advokátem než knězem, poněvadž byl jich jediným živým potomkem. Ale stalo se po vůli synově, a nyní radují se oba starouškové z kněžství jeho, vyhlídajíce vždy toužebně příchodu synova do rodného domku.

Rád bych už viděl, myslil si kněz v železničním voze, co asi řeknou otec a matka, až jim sdělím, že je jdu pozvat na slavnost, při níž budu prohlášen veřejně za doktora posvátné bohovědy. To bude překvapení! Žádnému ani na mysl nevstoupilo, že bych při tolikerých pracích školských připravoval se na rigorosa (přísné zkoušky doktorské), ale je tomu tak, a za nedlouho bude mi lze poděkovati dobrým starouškům přede tváří učených profesorů za vše dobré, jež mi od mladosti prokázali.

Zatím dojel vlak nejbližšího nádraží, a dva páni přisedli najednou do vozu, v němž seděl kněz. Dle živého hovoru, jež páni spolu vedli, soudil kněz, že jsou dobrými přátely. Nechtě tedy v řeči překážeti, a zamýšleje domodliti se předepsané kněžské hodinky (breviář), odsedl si náš katecheta až k oknu, a jal se z knížky modliti. To však pánům neušlo, a jak se zdálo, nebylo jim milo. Po chvílce přisedl si totiž jeden z nich ke knězi a žertovně pravil: »Velebný pán málo se asi modlívá.«

»Ba hodně a rád«, odpověděl druhý, dle šatu důstojník.

Po slovích těch zavřel kněz breviář, vida, že by nepochodil, kdyby se dále modlil, a pravil: »Právě jsem část pře-

depsaných modliteb dokonal, mohu tedy na chvílku přestat a ostatek až doma se pomodlit.«

»To jste hodný«, chválil kněze mluvčí první, zámožný statkář. »Až Vás doma spatří matička, bude mít radost z tak nábožného synáčka.«

»Těším se na ni a na otce také«, děl jaksi v rozpacích kněz, a díval se na statkáře, jakoby zvědět chtěl, proč o něm prohlásil, že se málo modlívá. Statkář to vycítil a s úsměvem pravil:

»Máte krásný breviář. Je docela čist a — neohmatán!«

»A tak«, s podivem děl kněz. »Pan statkář chce říci, že, kdybych každodenně breviář louskal, měl bych jej ušpiněný.«

»Ano! Uhádl jste«, odvětil statkář.

»Pan statkář má krásný oblek, a přece v obleku chodívá den co den«, s úsměvem děl kněz.

»I Vy čtveráku, tudy Vy na mne!« smál se statkář, vykládaje, že doma chodívá v jiných šatech, a proto že má přítomný oblek docela beze skvrny.

»A já dělávám doma zrovna tak«, s úsměvem opět vykládal kněz: »Starý breviář a jiné ‚Hodinky‘ (= krátké části breviáře) bývají v rukou mých doma. Tento svazek modliteb kněžských mívám jen mimo domov, proto je čist a neohmatán.«

Důstojník: »K čemu to všechno v rukou statečného, mladého a vzdělaného člověka? Ve století telegrafů, dráhy a elektřiny máme, milý pane, jiných věcí zapotřebí než modliteb a breviářů. Lid potřebuje vzdělání, výdělku, svobody a chleba. Dejte mu je a uvidíte, jak Vás bude mít rád i bez breviářů.«

Kněz: »Nekažte, ale ukažte, pane důstojníku, myslíte-li, že toho neděláme! Podívejte se jen na kněžskou činnost ve prospěch lidstva v kostele, ve škole, v nemocnicích, opatrovnách, polepšovnách, ve vědě, v umění a řemeslech mezi vzdělanými i divokými národy na celé zeměkouli! Co katolický kněz, missionář a jeptiška, to průkopník osvěty, pokroku, vzdělanosti, blahobytu a mravnosti. Vedle kostela stavěla a staví po dnes naše Církev všude školy; vedle kláštera neb dokonce i v něm všude nemocnice, pracovna, knihovna, sady atd.«

Důstojník: »Snad nemyslíte, že náboženskými naukami lid osvěcujete a k blahobytu povznášíte? Nezlobte se, řeknu-li Vám do očí, že právě tím zadržujete lid ve vzdělanosti a pokroku, že ho právě tím otupujete! Doby, ve kterých se myslivalo, že náboženství je lidstvu potřebno v životě mravném a

osvětovém, doby ty dávno minuly. Český poslanec, dr. Edvard Grégr, řekl (v Rokycanech r. 1898) na veřejné schůzi lidové, že o náboženské otázky může se dnes zajímati jen člověk stojící na nejnižším stupni vzdělanosti a osvěty; člověk, jehož duch obestřen je nevědomostí a temnotou středověku.«

Kněz: »Dle toho jest tedy dr. Edvard Grégr náramně málo vzdělaným a hrozně moc zatemněným, poněvadž o náboženskou otázku zajímá se i na schůzi politické! Vy pak, pane důstojníku, račte vzíti k vědomosti, že dle svědectví dějin světových zabývali a zabývají se otázkami náboženskými největší a nejšlechtetnější mužové všech věků: Plato, Aristoteles, Buddha, Mojžíš, Konfutse, Sokrates, Cicero, Augustin, Napoleon, Koperník, Newton, Hus, Palacký atd. Co mám též říci o požehnaném Kristu? Jakou tedy nevědomost a jakou neznalost lidského ducha prozrazoval onen poslanec, když tvrdil, že o otázku náboženskou zajímati se může jen člověk stojící na nejnižším stupni vzdělanosti!«

Důstojník: »Dr. Grégr tvrdil, že dnes nemůže se zabývati vzdělaný člověk otázkou náboženskou, poněvadž je věcí dávno překonanou.«

Kněz: »Ba ne! Ani dnes není náboženství věcí překonanou; po dnes zabývají se jí duchové nejvznešenější a nejucenenější, nevěrcův a odpůrců náboženství nevyjímaje, jak ukázal dr. Grégr právě na sobě a jak ukazují všechny liberální, židovské a socialistické noviny, když v jednom kuse proti náboženství píší. Mám Vám jmenovati vynikající dnešní učence, kteří se rozhodně k náboženství hlásí a otázkami jeho zabývají? Za mnohé jiné uvedu z našich domácích předáků Riegra, Tomka, Alberta, Michla (lékaře), Kaizla, Brandla, Zeyera, Durdíka Josefa, Masaryka atd. Poslední píše (v Naší Době IV.), že otázka náboženská vždycky tu byla a také že vždycky tu bude, žádajíc, aby byla uspokojivě a věcně vyložena, nikoli však lehkomyšlně a polovičatě odbývána, jak činí s ní nynější svobodomyšlnost i osvěta, jež se spokojují podezříváním, nadávkami a praktickou nevěrou, nemajíce nic dobrého, čímž by nahradily ztracenou víru.«

Důstojník: »To že píše dr. Masaryk? Vždyť on také odpadl od katolické víry, a odsoudiv protestantismus z polovičatosti, nehotovosti a základního poblouzení, napsal, že prý »ledaktérá« sekta protestantská může býti touženým náboženstvím moderně vzdělaného člověka!«

Kněz: »Ať odpadl jak odpadl, ať přestoupil kam přestoupil, tak napsal Masaryk v »Naší Době«, a když byl v Americe (1902), řekl to opět tamějším Čechům nekato-
líkům, a napsal to o nich s výčitkou opět v »Naší Době«.

Důstojník: »Podivná důslednost! Ale nechme toho a přihlédněme k věci! Víra stala se modernímu člověku skutečně nemožnou, protože zakládá se na pouhé auktoritě, odmítajíc vědu a rozum, nemluvě ani o tom, že mnohé instituce, obřady, slavnosti a ceremonie církevní vybízejí zpříma ke kritice soudného člověka, i když by se auktoritě zmíněné podrobiti chtěl ve věcech náboženských.«

»Domluvil jste?«

»Ano, a myslím, že toho není právě málo.«

»Nikoli, — mnoho jste pověděl, a kdybych všecko na pravou míru uvést chtěl, co jsem v tom chybného od Vás slyšel, ani do poledne hotov bych nebyl. Pominu tedy všeho a přidržím se jen jediného, abych aspoň na tom ukázal, jak jste se mýlil.«

»A to bude?«

»Výčitka, že víra katolická je prý slepá.«

»Budeme míti zajímavý hovor«, těšil se statkář, poposedaje ke knězi, aby žádného slovíčka za lomozu železničního nepřeslechl.

»Jen se neusmívejte«, pohrozil mu kněz, »abyste na konec nenařikal, a povězte, co vlastně věrou rozumíte, že o ní tak špatně smýšlíte!«

»Víra, věriti, ... hm, což jiného to jest, než nic nevědět a všelijakými vybájenými domněnkami dáti se šiditi,« odpovídal důstojník.

»To že jest víra, katolická víra?« hrozil se kněz. »Odpusťte, řeknu-li ostré slovo: Nemáte o víře ani ponětí a prozrazujete neznalost, která zasluhuje názvu »slepá«.

»Řekl jsem, co říkají všickni dnešní vzdělaní lidé a čeho každodenně jsou noviny plné,« hájil se důstojník.

»Nepravda zůstane nepravdou, i kdyby ji třeba všichni zdánliví dnešní »vzdělanci« vyhlašovali světovou »moudrostí«. A noviny? Píší tak, zvláště nevěrecké, jak si jejich čtenáři přejí; nedokazují tudíž opět ničeho, protože jako slepý vedou poslušně slepého!«

»Velebníčku, nechtěl byste nás o víře poučiti dle svého?« žádal statkář.

»Poučím, ale žádám, abyste uznali, že jste o katolické víře nesprávně a nepěkně mluvili. — Mějte tedy dobrý pozor! Až domů přijedete, budou se Vás dítky vyptávat na Vídeň a Vy neopomenete vyprávěti, co jste ve Vídni viděli, slyšeli a zažili. Dítky budou Vaše slova takměř hltati a všechno za pouzepouhou pravdu přijímati, ač samy čili osobně ve Vídni nebyly, ničeho z vypravovaných věcí neviděly, nezažily, neslyšely. Tomu se říká věřiti čili víru míti! Jest tedy víra naprostý souhlas a pevné přesvědčení, že to neb ono, co nám druhý povídá a čeho my osobně neznáme, jest úplně pravdivo. Toto přesvědčení vylučuje každou pochybnost a zjednává věřícím naprostou bezpečnost. Doufám, že vidíte, kterak u víře jest auktorita čili vážnost mluvčího hlavní věcí a takoruka nositelem víry. To platí nejen o víře lidské mezi námi, nýbrž i o víře božské i ta zakládá se na auktoritě, totiž na auktoritě mluvčího Boha, čili jak říkáme, na zjevení Božím. Jako dítky věříce Vám, vypravujícímu o Vídni, nejsou »slepy« ale zcela rozumný, tak i křesťané, věříce Bohu vypravujícímu o pravdách víry náboženské, nejsou »slepi«, nýbrž docela rozumní, protože auktorita Boží musí každému úplně stačiti. Budete tedy ještě i na dále víru katolickou tupiti a nás katolíky k vůli ní nevědomci a a slepci vyhlašovati?«

»Nebudu, poněvadž je mi proti mysli někomu vědomě ubližovati. Kdybych byl předpokládal, že se Vás má fráze o slepé víře tak zle dotkne, nebyl bych jí z úst vypustil. Uznávám, že jsem se přenáhlil, když jsem okřídlenou frází tu za bernou minci přijal a obsahu jejího náležitě si neobjasnil. Váš výklad o smyslu víry se mi zamlouvá, poněvadž vidím z příkladu svých dětí, že věřiti něco na svědectví jiného neznamená slepotu a neznalost, nýbrž úctyhodnou a docela rozumnou podrobenost pod auktoritu jiného. Dovolte však, abych Vám připomněl, že jste ve výkladu o víře něco přeskočil, čeho jste přeskakovati neměl. Moje děti, až jim o Vídni budu vyprávěti, budou mne míti před sebou; mohou tedy na jisto věřiti, že je pravda, co o Vídni povídám. Kde však kdo z lidí viděl a slyšel před sebou Boha mluvit?«

»Kdybyste, pane statkáři, věřil ve zjevení Boží, jak je podává Písmo svaté, věděl byste, že Bůh s lidmi mluvil, a to bezprostředně čili sám osobně i prostředně čili skrze jiné (proroky), tedy jako když Vy sám osobně s dětmi o Vídni mluvíte, nebo když jim to zde skrze pana nadporučíka povědět

dáte. Mohou-li tedy Vaše děti rozumně věřiti Vám nebo panu nadporučíku, mohou též křesťané rozumně věřiti Bohu a mohou míti úcty hodnou a jistou, nikoli však slepou víru.«

»Abych se přiznal, nevěrcem vlastně nejsem a uznávám Písmo svaté za knihu, kteráž obsahuje slovo Boží. A přece mám obtíže! Myslím si totiž, že, i když víra znamená všecko za pravdu míti, co Bůh zjevil, přece není jasno, **co** čili jak mnoho a které pravdy třeba věřiti. V tom však vidí protivníci víry právě nejvíc obtíží a proto vyhlásují víru nemožnou a slepou«.

»Nezdá se mi«, děl kněz, »že v tom, co věřiti třeba, nakupeno jest nepřekonatelných obtíží. Pozor! Slovo křesťan označuje dosti jasně, **co** má učení a vyznavač Kristův věřiti; je to učení Kristovo. Učení Kristovo tedy, a ne něco jiného, na příklad domněnky a rozumy kněží, jest předmětem víry křesťanské.«

»Učení Kristovo! Ale jaké? Půl anebo celé?« tázal se statkář.

»Celé, celé,« zvolal kněz, a nečekaje další námitky, tázal se: »Což nemluvil Pán Ježíš v ž d y c k y pravdu? Mýlil se Kristus Pán někdy, lhal nebo se přetvařoval a pravdu jen na polovici zjevoval? Zajisté ne! Ježíš Kristus jest pravý Bůh, tedy vševědoucnost a pravdomluvnost taková, že z Jeho úst jen pouhopouhá pravda vycházela. Z toho však plyne, že jsme povinni, chceme-li býti Kristovými vyznavači, *vše* za neomylnou pravdu míti, cokoli nám Pán řekl, čili: předmětem víry naší jest *celé* učení Páně.«

»Proti tomu mohl bych namítnouti«, do sporu pustil se nadporučík, »že učení Kristovo jest především příliš veliké a četné, že tedy pouhý člověk nemůže si všecko pamatovati, co by měl věřiti. Po té třeba na mysli míti, že v učení Kristově jsou mnohé tajemné pravdy, kterých vůbec rozum lidský nedovede vystihnouti, a konečně třeba upozorniti, že nejsou v učení Kristově všechny pravdy stejně důležité a veliky. Myslím proto, že celé učení Kristovo nemusí a vůbec ani nemůže býti předmětem naší víry, odhodláme-li se vůbec k tomu, abychom opravdovými křesťany byli.«

»Mnoho je pravdy ve slovích Vaších«, odpovídal kněz nadporučíkovi, »a přece není v nich pravda celá! Pravdivo je, že učení Páně obsahuje v sobě velmi mnoho pravd; pravdivo je, že učení Páně obsahuje v sobě tajemství; pravdivo je,

že každé učení Ježíšovo není stejně velikým a důležitým, (pokud o jeho obsahu mluvíme, srovnávající jedno s druhým), a přece zůstává taktéž pravdivým, že celé učení Kristovo musíme věřit, poněvadž Kristus Pán, ač všecko to dobře věděl, nikomu nedovoliť, aby něco, ať již velikého nebo malého, z jeho učení zavrhoval a bludným vyhlášoval, ale na tom Kristus pořád stál, aby se všecko a tak učilo, *jak byl Apoštolům přikázal*. Na věky památným a na vždy směrodatným v tom ohledu zůstane příkaz Kristův, aby totiž sv. Apoštolé hlásali »evangelium« všemu stvoření a učili lidstvo zachovávat *všecko*, cokoli přikázal jim. Neméně výstražnými jsou slova, která tvrdí, že kdyby někdo nejmenší věc z evangelia zavrhl, byl by trestán a »nejmenším« uznán v království nebeském. Prikazoval-li tedy Kristus *všecko* učit z evangelia a zakazoval-li nejmenší částčky tomu odnímati pod pokutou věčné smrti (viz u sv. Marka hlavu 16, 16), jest patrné, že Mu na celém učení stejně záleželo. To také vidíme potvrzeno na Apoštolích, kteříž, i když žákům a věřícím hned z počátku nejtěžších a všech pravd najednou nepředkládali, majíce na zřeteli nehotovost a duševní nevyspělost posluchačů, nikdy jim nedovolovali, aby z toho, co již sděleno bylo nebo ještě později sděleno býti mělo, dle libosti si vybírali a po chuti zavrhovali. Sv. Apoštolé, vyučující lid u víře, stáli vždy na tom, aby jejich posluchači *všecko* a s naprostou jistotou za pravdu přijímali, *cokoli* jim vykládali. Jediného příkladu z toho času není, že by se byl směl někdo vymlouvat na to neb ono učení Páně a že by nebyl býval povinen přijmouti celého hlásaného učení. Za to však máme v Písmě případy, ze kterých jde, že i podrízené a menší pravdy staly se předmětem přímého rozkazu se strany sv. Apoštolův. Uvedu výstrahu sv. Pavla, který, když se dověděl, že někteří z Galatských mají za to, že obřízka židovská jest i pro křesťany nutná, neváhal říci, že podobně smýšleti nikterak se nesmí, »poněvadž by vám Kristus nic neprospěl« (Ke Gal. 5, 2.). Ejhle, jak přísně trvali Apoštolé na tom, aby se vše plnilo, co bylo věřit nařízeno, po případě aby se neplnilo, co bylo z víry odčiněno, i když se věc ta nevelikou zdála!«

»Protestanté jsou snad také křesťany«, namítal nadporučík, »a přece rozeznávají v Písmu články hlavní čili fundamentální a články vedlejší. Hlavní články musí ovšem křesťan pod ztrátou věčné blaženosti věřit, ale vedlejší články zajisté ne.«

»Nikoli, pane nadporučíku«, odpíral kněz. »Co se víry týká, je všecko fundamentálním a nic není vedlejším, protože všecko zjevil jednorozený Syn Boží, jenž řekl: ‚Kdo nevěří, bude zatracen‘. Cokoli jest od Syna Božího, jest pravda a pravdu nutno přijati.«

»Ale, vždyť před chvílí jste přiznal, že v učení Kristově nejsou všechny výroky stejné důležitosti«, namítal opět nadporučík. »Já myslím, že učení Kristovo ku př. o nejsv. Trojici daleko převyšuje učení, v němž se dí, že Bůh jest dobrotivý, poněvadž tuto pravdu možno ze všehomíra poznati, oné však nelze pochopiti. Také i Kristus Pán jen při některých pravdách volá k chybujícím ‚Běda!‘, při ostatních však nikoli.«

»A z toho plyne, že ostatní pravdy učení Kristova jsou *méně* hodnověrné a že smí se zavrhnouti?« otáčel kněz. »Neběží o to, obsahuje-li jedno učení Páně vyšší pravdu než druhé, to jest zřejmo na tisícerych místech; zde běží o to, smí-li se *nevěřiti* některému *učení Páně* proto, že se zdá menším než druhé! Tvrdím, že *všecko* učení Páně je *stejně* hodnověrné, protože všecko učení Páně jest od téže božské Pravdy. Rozdíl mezi fundamentálními a vedlejšími články, který v šestnáctém století protestanté vymyslili, přinesl jim velmi špatné ovoce právě u víře, jak dnes na nich spatřujeme, kdy již stalo se i mnohým pastorům »vedlejším« věřiti, že Pán Ježíš je Syn Boží.«

»Dovolte, abych se sporu zúčastnil opět«, žádal statkář, a když viděl, že nadporučík i kněz vůli jeho se podrobují, obrátil se ke knězi a začal »Dle názoru velebného pána, třeba bez výminky *všecko* věřiti, cokoli Bůh skrze Krista světu sdělil, ať je to pravda veliká nebo malá, protože všecko vyšlo z týchž úst Božích, která zasluhují stejnou úctu, poslušnost a důvěru, ať mluví dnes nebo zítra, o nebi nebo o zemi, o tajemstvích Božích anebo pravdách lidských. Přiznávám, že se mi názor ten zdá docela důsledným a jedině správným. Kde Bůh mluví, musí člověk poslouchati, věřiti a důvěřovati bez odporu. Bůh by nebyl Bohem, kdyby ve věcech velikých měl víc pravdy a zasluhoval více víry než ve věcech malých. Pokud tedy jde o povinnost víry z naší strany, mám za to, že je v každém slově Božím stejná, a že tedy fundamentálním článkem pro každého křesťana jest, věřiti *všecko*, cokoli Bůh zjevil a nevykrucovati se povídáním o vedlejších a hlavních člancích víry.«

»Velmi dobře jste mi rozuměl«, chválil kněz statkáře. »Mohl jste jen dodati, že spatřovati v učení Božím »vedlejší« věci čili maličkosti, znamená — Bohu vyčítati zbytečné mluvení a obtěžování lidstva, což uctivý křesťan o Bohu neřekne.«

»Dobře«, přikyvoval statkář, »ale věc má přece háček a veliký háček, velebný pane! Pomyslím-li totiž, že mám *všecko* věřiti, co Bůh zjevil a představím-li si Písmo, objemnou to knihu, plnou nejrůznějších tisícířých pravd, dostávám na celém těle husí kůži, poněvadž cítím, že mi není možno, abych každou pravdu z Písma si pamatoval a její pravdivý obsah dobře znal. Vzpomenu-li si dále, že vedle Písma uznávají katolíci za zdroj víry také tradici čili podání a že i výklady a ustanovení církve, od počátku jejího trvání až na naše časy, jsou ve víře nesmírné závažnosti, představím-li si vše to, cítím, že nemohu býti opravdovým křesťanem, poněvadž nemám ani tolik síly ducha ani takové paměti ani tolik času ani tolik předběžného vzdělání náboženského, abych *všecko* věřil, co Bůh zjevil a věřiti naporučil. To by přivedlo člověka svědomitého k zoufalství anebo do bláznince. Může Bůh dobrotivý a naší slabosti znalý něco podobného na šíje naše vložiti? Ne, není možno! Co bude také dle tohoto učení s lidmi nevzdělanými a neduživými? Co bude s dětmi a dětinskými starci, kteří tak rádi se modlívali a náboženstvím těšívají, ačkoli *všecko* z něho neznají a *všem* nerozumějí? Dle Vašeho názoru, velebný pane, půjdou všichni tito ubožáci na věčné zahynutí, a my s nimi, Vás nevyjímaje, protože nevíme a neznáme *celého* učení Kristova. Říkává se *Ultra posse nemo tenetur**), ale u Vás to neplatí, protože chcete nemožné věci. Nezdá se Vám, že jste víře takovým výkladem velice ublížil?«

»Bravo! Výborně jste se držel«, chválil statkáře nadporučík. »Velebný pán, dobyv z počátku proti nám jakéhosi úspěchu, hnal se neopatrně příliš daleko, až jsme ho ze všech stran sevřeli a jeho vlastními zbraněmi porazili.«

»Není tak zle, vzácní pánové«, odpovídal kněz. »Když generál Benedek přibyl k shromážděné armádě císařské u Olomouce na začátku války r. 1866., volali mu shromáždění zastupové neutuchující »Sláva«. Benedek však řekl: Ustaňte a nejásejte předčasně, není ještě všem dnům konec! Tak, pane nadporučíku, pravím i já a doufám, že v lepší předtuše, než

*) Nad síly konati, nikdo nemůže, čili: Jenom tolik, co je možného!

později poražený a u Králové Hradce zničený Benedek. Stůjte tedy pevně a braňte se houževnatě, poněvadž boj bude perný.«

»Hurrah!« zvolal nadporučík, až se vozem rozléhalo.

»Těší mne, že pan statkář uznává ve slově Božím každickou pravdu stejně víry hodnou, že zavrhuje rozlišování fundamentálních a vedlejších článků víry, které za účel má některou pravdu Boží vyjmouti z mezí povinné víry, vytlačujíc »menším« obsahem víry povinnost víry, jakoby to byly dvě protivné a nesrovnatelné věci. Přiznávám dále, že jakkoli povinnost víry je mnohdy velmi obtížnou, přece není tak nesnesitelnou, jak pan statkář v námitce své dovozoval domnívaje se, že křesťan povinen jest pod ztrátou věčné blaženosti *zevrubně* znáti všechny jednotlivé pravdy víry. Není tomu tak, a božský Původce naší víry tak nesnesitelného břemene nikterak nám neuložil, když »všecko« ze svého učení zachovávati naporučil, poněvadž nikdy nežádal, aby se všecko *najednou*, výslovně a ode všech křesťanů stejně jasně a zevrubně věřilo, nýbrž, aby každý byl ochoten všemu víry pevně přiložiti, o čemkoli by se na jisto dověděl, že jest pravdou Bohem zjevenou a církví Jeho věřiti nám lidem dostatečně předloženou. Dokud této jistoty o zjevené pravdě Boží křesťan nenalezl, dosti činí, když především věří pokorně a upřímně všechny již předložené a jemu ve známost uvedené pravdy náboženské, jak dalece jeho schopnosti toho připouštějí, jsa ovšem hotov věřiti všecko, cokoli je Bohem zjeveno a jakmile by mu bylo náležitě ve známost uvedeno.«

»Toť to nějak vytáčíte«, poznamenal nadporučík.

»Nevytáčím, nýbrž pravdu díím, jak skutečně jest a jak jí rozumím«, vyznával kněz.

»Nemohl byste nám věci těch vyložiti hodně jasně?« tázal se statkář. »Velice by mne těšilo, kdyby předmět, o nějž právě mezi námi jde, byl tak důkladně a pochopitelně vyložen, jako bylo vyloženo před chvílí učení, **co** znamená slovo »věřiti«.

»Nestarejte se«, děl kněz; »vše se vyjasní, až pochopíte, že ve víře máme pravdy, které tak jsou pro spásu věčnou a pro spořádaný život časný zde na světě důležité a zároveň i rozumu lidskému k pochopení přístupny, že jich nikdo bez viny a bez trestu nevědět nesmí, a že vedle nich jsou pravdy, které obsahem svým jsou mnohem k pochopení obtížnější a, bych tak řekl, pro praktický život ne tak pronikavě působivý a ne

tak nezbytně nutny jak ony, takže není nevyhnutelně třeba, abychom je každou zvláště jasně znali, jako pravdy, o nichž z prva byla řeč, ač ovšem jest potřeba, abychom ochotni byli i tyto druhé pravdy stejnou věrou věřiti jako pravdy první, zvláště, kdyby církví svatou věřiti byly nám výslovně nařízeny nebo kdyby zcela jasně z pravd prvních jako jich nutné důsledky vyplývaly.«

»Jmenujte nám několik pravd prvního druhu«, žádal statkář.

»Pravdy, jež každý věřící křesťan nutně znáti má, aspoň v tom smyslu, aby se rozpamatoval na ně a v hlavních rysech obsah jejich znal, i kdyby snad jich vyložiti a obhajovati nedovedl, jsou: Jest nad námi Bůh; v tom jediném Bohu jsou tři božské osoby, z nichž druhá člověkem se stala, aby nás vykoupila. Každý člověk má nesmrtelnou duši a potřebuje do ní pro spásu věčnou milosti Boží; Bůh jest soudcem a stvořitelem veškerenstva. Všecky pravdy tyto církev výslovně věřiti velí a Bůh dobrotivý uložil je všecky (vzpomeňte si jen na všeobecnou touhu po Bohu-spasiteli čili spomocníku!) nesmazatelně do lidské přirozenosti, takže není těžko, zvláště nám křesťanům, kteříž od malička slovo boží z úst církve slyšíme, pravdy jmenované důkladně znáti.«

»Co však bude s pohany a divochy?« vyzvídal statkář.

»I pohanům a divochům zvěstuje se dnes téměř na celém světě evangelium spasení, takže není jim nemožno poznati náležitě základní pravdy spasení«, vykládal kněz.

»Do všech světa končin a ku všem národům divokým nepronikli po dnes křesťanští misijnáři, a kdyby i byli vnikli, co by bylo se staropohanskými národy, kteří vůbec před Kristem žili a nic o nejsv. Trojici ani o Spasiteli ani o Jeho posvátné milosti, ba snad ani o lidské duši neslyšeli«, opět se tázal statkář.

»Sv. apoštol *Pavel*«, odpovídal kněz, »vysvětluje obtíže tyto v listě k Římanům, když tvrdí, že dobrotivý Bůh dal některým lidem (židům) zákon na kamenných deskách v Desateru, jež obsahuje ve stručném výkladě zmíněné hlavní pravdy náboženské, jiným však — a k těm patří všickni lidé bez výjimky — že dal týž zákon svůj do srdcí jejich a že jim přidal k tomu i nepodplatitelného a neomylného vykladače ve způsobě lidského svědomí, takže »neomluvitelným jest« člověk, jenž pravd těch nezná, vlastně nedbá, a že děje se tak jen pro převrácení zvrhlého srdce. Pokud pak jde o

víru v nejsv. Trojici Boží, o vtělení Krista a vykoupení lidstva skrze Něho, třeba připomenouti, že v pokolení lidském zachovaly se mezi všemi národy a národnostmi, co jich dosud poznáno bylo, zázaky čili zbytky prvotního zjevení Božího v ráji, a sice tak živě, že víra, naděje a láska v Boha-Osvoboditele (Krista) a v Boha-Posvětitel (Ducha Svatého) nikdy v lidstvu nevyhynuly i když všelikými přívěsy různých bájí a pověr byly velice znešvařeny. I v tehdejších dobách zlých zářila tedy hvězda spásy Kristovy a září dosud mezi ubohými divochy, jimž se nedostalo zvěsti o evangeliu spásy skrze naše missionáře (a vůbec skrze křesťany), i když mrákoty pověry a nevěry a tmy nejhroznějších nepřírozených hříchů zastíraly a zastírají toto světlo víry nehezky stíny, podobně asi, jako zastírávají mraky světlo polární hvězdy i za našich dnů plavcům po moři plujícím, avšak na chvíli jen ale ne tak na dobro, aby rozvážliví plavci úplně ztratili směr správné cesty nebo snad dokonce zapomněli, že jest nad nimi polární hvězda, jistá vůdkyně na cestách širého moře. Potucha po Bohu-Stvořiteli (Otcí), touha po Bohu-Vysvoboditeli (Synu) a tužba po Bohu-Posvětiteli (Duchu svatému) pronikla i doby před Kristem, slabě sice ale přece, a to dostačilo a dostačuje (dnešním divochům) na poznání jmenovaných hlavních pravd nábožensko-mravních a na správu slušného života, ba i pro spásu věčnou, kdyby člověk-divoch dle vrozených a tušených pravd nábožensko-mravních řádně žil. Komu bylo málo dáno, od toho bude i v den posledního soudu málo žádáno. Kdo však příležitost má poznati lépe a více pravd nábožensko-mravních, jako ku př. my lidé v Evropě, kdež se nám od malička křesťanství káže, ať jde blíže k světlu a osvojí si důkladně především všechny pravdy ku spasení nevyhnutelně nutné; po nich ať se hledí dobře poučiti o pravdách, jež spásu časné i věčné velice prospívají, ku př. učení o modlitbě, o sv. svátostech, o hříchu, ctnostech a stavovských povinnostech, a po té ať vůbec hledí vniknouti do celého obsahu víry, aby co nejvíce a pokud jen možno nejdůkladněji pravdy věroučné poznal a mimo to schopným se stal i jiné pravdy zjevené, dosud církví výslovně k věření nepředložené, v pokladu víry rozeznávat, pochopovat, hájit, ochoten jsa, nejen tolik věřiti, co z víry zná, nýbrž co věřiti má. Celé zjevení Boží, jak je obsaženo v Písmě a v podání, jsme povinni věřiti; ale dosud nevidělo se Duchu Svatému, jenž církev řídí, aby všecku a každou pravdu

zvláště čili jednotlivě z pokladu víry (zjevení) vybral a nám výslovně skrze církev věřiti naporučil. Máme tedy ve víře pravdy, které výslovně, jednu od druhé samostatně, takoruka odděleně čili zvlášť věříme, a pravdy, které věříme sice stejně jistě, ale ne každou zvlášť a výslovně, nýbrž jen všeobecně čili pokud a že jsou ve zjevení Božím obsaženy, i když každou zvláště věřiti nám uloženo dosud nebylo. Tato ochota, věřiti všecko, tedy nejen některé církví již vybrané pravdy, nýbrž věřiti veškeré pravdy, jež ve zjevení jsou uloženy, a jež snad v budoucnu dle potřeb lidí a časů výslovně a jednotlivě k věření budou předloženy, tato ochota k věření celého učení Páně neuprosně se požaduje a bez ní nelze mluvit o křesťanské víře.«

»Chápu, že chcete říci«, začal statkář, »že se tímto způsobem umožňuje učeným i neučeným všecko věřiti, a že všickni jsme si rovni v ochotě věřiti, i když se různíme v poznání pravd, jež u jednoho je větší, u jiného menší, dle stupně jeho vzdělání a dle daných příležitostí ku poznání víry. Ale, prosím, byl Původce víry, Kristus Pán, spokojen takovou věrou u svých posluchačův a nežádal, aby rychle vnikali i do jednotlivostí Jeho nauky, přijímajíce jednotlivé kusy a celý obsah najednou a výslovně?«

»Račte si všimnouti«, vysvětloval kněz, »kterakým způsobem Pán Ježíš zjevení podával! Dle svědectví evangelií podával Bůh učení Svě kus po kuse, pravdu za pravdou, dle potřeb lidí, s nimiž obcoval, a dle požadavku míst i okolností, na nichž právě vyučoval, takže i sv. Apoštolé, jež Kristus hlasateli Svého učení pro celý svět ustanovil, jen pohenáhu, krok za krokem a kus po kuse učení Páně dostávali a chápali, ač Pánu od počátku všecko věřili, cožkoli jim už řekl a v budoucnu ještě říci chtěl. Pán Ježíš připomíná těmto v pravdě a správně věřícím mužům, že ještě mnoho jim říci má v budoucnosti nedaleké, ale, že nemůže již teď vše jim sdělit, poněvadž by toho »ještě nesnesli«. Neměli tedy ani sv. Apoštolé hned od počátku a najednou jasnou víru ve všechny pravdy zjevené a z nich v každou zvláště, nýbrž měli jen některé články víry jednotlivě a zvláště vyloženy, ostatní však pravdy všechny chtěli čili ochotni byli věřiti podobně, i když jich v jednotlivostech ještě neznali a jen v Pánu skryty tušili. Na takový způsob vychoval si Pán apoštolu u víře; z čehož jde, že víra obecná vedle víry zvláštní, obsahující výslovně jednotlivé pravdy z celku víry obecné, dostačuje, aby se řeklo, že věříme všecko a celé

učení Páně, i když jednotlivých v něm obsažených pravd neznáme. Takovou víru má však každý křesťan, jenž ochoten je pevně věřit všemu, co Bůh zjevil a církvi věřit předložil, i když nezná jednotlivých všech článků věroučných. Jsou tedy dobrými křesťany lidé prostí, neučení, staří, děti, slabomyslní a nevzdělaní atd.: mají všichni dobrou vůli pevně věřit všemu, co Bůh zjevil a jak církev věřit káže. Že sv. Apoštolé takto na věřící pohlíželi, vysvětluje ze *sv. Pavla* (ke Kor. I. 3, 1—2), jenž říká: »A já, bratři, nemohl jsem Vám mluvit jako duchovním, ale jako tělesným. Jako maličkým v Kristu mléko dal jsem Vám pít, ne silný pokrm, nebo jste ho ještě nemohli snést, a také nyní nemůžete, neb jste ještě tělesní«. Byl sv. Pavel dobře věřícím křesťanem a byl s věrou jeho Pán spokojen? Zajisté! A ejhle! Veliký apoštol Pavel počítal i »maličké«, kterým podával »mléko«, to jest menší věroučné pravdy, mezi »bratry«. Jak bylo za časů Pavlových, tak jest po dnes a bude až do skonání světa, poněvadž všech tajemství víry nezjevil, to jest nevysvětlil Pán Ježíš ani apoštolům ani církvi, ponechává věci ty k vysvětlení na »onom světě«, takže sv. Pavel se radoval. Zde na zemi poznáváme jen z části, ale v nebi poznáme, jak to jest .«

»Děkuji Vám, velebný pane«, děl pozorný statkář, »a jsem s výkladem Vaším dobře srozuměn. Na tento způsob možno dobrým křesťanem býti a netřeba si ani hlavy lámati ani svědomí týrati, nezná-li člověk »všecko« ze své víry«.

»Já nejsem spokojen«, odmítal nadporučík. »Pan páter mluvil o církvi a chtěl, že z jejích rukou máme přijímati, co máme věřit. Tak tomu nebylo za časů Kristových. Dle vůle Jeho má každý právo v Bohu viděti Otce, nepotřebuje tedy, jsa dítětem Božím, žádného prostřednictví, žádné církve a může si své záležitosti s Bohem projednati bezprostředně ve svém svědomí a sám.«

»Je viděti, pane nadporučíku, že Vám koluje v žilách protestantská krev! Že odmítáte církev, nedivím se; jste-li protestantem, jinak vésti si nemůžete, poněvadž byste se zničil. Mýlíte se však, když se domníváte, že každý člověk má si s Bohem své věci, tedy i víru, vyjednati sám. Není tomu tak, jak vidno z příkladu i z příkazu Kristova. Kdyby zajisté každý člověk mohl si vyjednávat s Bohem o své záležitosti a o víře sám, nebylo by ani Krista potřebí bývalo, jenž se výslovně jmenuje »prostředníkem« mezi Bohem a lidstvem. Toto učení

ničí tedy Krista Spasitele a dělá vlastně Jeho životní úkol — zachránit lidstvo — zbytečným, když si to každý mohl a a může s Bohem provést sám.«

»Nerozumíte mi«, odmítal kněze nadporučík. »Nepravím, že Kristus byl zbytečným, ale lidé-prostředníci že jsou zbytečnými.«

»Nepravíte toho, ale měl byste to říci, kdybyste přísně dle svého principu jednati chtěl. Je-li pravda, že každý si své věci projednáváme s Bohem sám, nač mezi nás vkládal se Kristus? Ale dejme tomu, že On měl zvláštní v té věci privilegium a že vetřel se mezi nás a Boha proti Vašemu hroznému principu, kterak se opovážil místo Sebe ustanoviti jiné a dávat *jim* klíče, pane nadporučíku, klíče království nebeského! Kterak se opovážil o takových mužích říci, že kdo jich neslyší, má býti považován pohanem a veřejným hříšníkem, když dle Vašeho principu nemají se lidé mezi nás a Boha stavěti? Jak jim také mohl Kristus dáti moc odpouštěti hříchy, čímž je zpříma mezi nás lidi a mezi Boha jako prostředníky a splnomocněnce Boží postavil?«

»Na to se otažte sv. Pavla, u něhož jsem kdysi četl, že jeden jest jen prostředník mezi Bohem a lidstvem, Ježíš Kristus«, odmítal kněze nadporučík.

»A Vy se poučte u Ježíše Krista, jenž přes to přese všechno, že jest jediným prostředníkem mezi Bohem a lidstvem, ustanovil církev, kteréž odevzdal na věčné časy trojí úřad prostřednický, totiž učitelský, kněžský a královský. Poučte se také u *sv. Pavla*, jenž, ač Krista Pána jediným prostředníkem mezi Bohem a lidstvem vyhlásil, přece svěřený sobě prostřednický úřad v trojí jeho podobě až do smrti horlivě vykonával a své věřící zapřísahal, aby nikomu nevěřili, kdyby jim něco jinak věřiti a činiti kázal, než co na něm (na sv. Pavlu) viděli a od něho slyšeli.«

»Pavel si tedy odporuje«, prohlásil nadporučík.

»Neodporuje, ale protestanté špatně mu rozumějí a špatně ho vykládají, nerozeznávajíce prostřednictví Kristova od prostřednictví církevního, jež, ač stejné jméno mají, přece nejsou docela stejny, poněvadž Ježíš Kristus užívá prostřednictví církevního jen jako Svého nástroje, aby dosáhl spásy lidstva.«

»Toho nechápu«, odvětil nadporučík.

»Vyložím Vám to tedy po vojensku«, k činu měl se kněz. »Vojevůdce jmenuje své podvůdce, vytkne jim určitý cíl, sdělí záměry, dá moc; oni jsou v jeho rukou nástroji jeho vůle.

Podobně se to má s církví, které Pán vytknul meze činnosti, svěřil moc a dal prostředky za určitým cílem, slíbiv jí při všem a na vždy svou pomoc a zvláštní řízení Duchem svatým. Podvůdce, jsa nástrojem v rukou vojevůdce čili vykonavatelem jeho vůle, řídí se svým duchem; církev, jsouc nástrojem v ruce božského Prostředníka, řídí se nikoli duchem svým (lidským), ale Duchem Svatým za neustálého dozoru a pomoci Syna Božího. Rozumíte již jejímu působení, prostřednictví a vznešenému poslání?»

»O rozumění není zle«, pravil nadporučík, »ale o to, je-li pravda, že Kristus takové prostřednictví mimo Sebe a za Sebe ustanovil.«

»Vy tedy se domníváte«, řekl kněz, »že Pán Ježíš církev Si nezaložil, že jí trojího prostřednického úřadu mezi Bohem a lidstvem nesvěřil a pomoci Boží nepřislíbil?«

»Tak jest, a myslím mimo to, že všeho toho vůbec ani třeba není. Nač mají lidé rozum a k čemu je Písmo?«

»Milý pane nadporučíku! Četl jste v Bibli, že Pán Ježíš řekl: Já si svou církev založím? Slib Kristův nemůže býti křivou přípovědí; je tedy pravda, že Si církev založil, poněvadž, co Bůh slíbí, také plní.«

»Pak by o tom v Bibli udáno bylo vše do podrobná; musilo by tam býti zjevno, kdy a jak a komu Pán to slíbil.«

»Však to tam také všecko je! Řekl to Pán sv. Petru a slíbil, že si na něm jako na skále čili na nehybném základě církev založí. Že se tak stalo za života Páně zde na zemi a ne po smrti dokazuje nejen množství věřících a Apoštolé — kteří *církev* čili shromáždění představují — nýbrž i Pán, jelikož po svém na nebe vstoupení na zemi se již neukázal a do soudného dne se více neukáže. Také sv. Petra po roce sedmašedesátém na světě již nebylo; proto musila býti církev Páně založena v ty časy, ve kterých i její Zakladatel i její základ zde na světě byli, jinak byl by se Pán slibu svému zpronevěřil, čehož o Ném jako křesťan říci nesmíte.«

»Nu dobře!« máchnul nadporučík rukou, »dejme tomu, že máte pravdu a že si Kristus za živa Svou církev z Apoštolův a věřících založil, kterak z toho plyne, že jí dal prostředkovati mezi námi a Bohem, nebo, jak jste se dříve projádl, že jí dal moc, aby nám předkládala, co máme a co nemáme ze Slova Božího věřiti?«

»Upozorňuji Vás«, odpověděl kněz, »že jsem se tak neprojádril. My věříme celému a každému Slovu Božímu, máme-li je náležitě vyloženo a k věření představeno, a ne jenom něco. Co je ze Slova Božího náležitě předloženo k věření, věříme výslovně; co není dosud vyloženo církevním úřadem, věříme povšechně a jsme hotovi čili ochotni věřiti výslovně, kdykoli bude předloženo.«

»To jsem už od Vás před chvílí slyšel, ale dosud jsem se nepřesvědčil, že Kristus dal církvi moc, kterou jí připsujete. Vykládejte tedy zde a nezabíhejte onde!«

»Slyšel jste, že Kristus Pán rozkázal Apoštolům, aby v celém světě učili, aby v celém světě křtili, aby celému světu zachovávali *nařizovali*, cokoli jim přikázal? V tom máte trojí úřad církve: *učitelský*, jenž jest obsažen ve slovích »Učte všecky národy«; *kněžský*, jenž jest obsažen ve slovích »Křtěte«, a »to činite na mou památku« (= proměňujte krev a víno v Tělo a Krev Mou), a *královský*, jenž jest obsažen ve slovích »Cokoli svázete na zemi, bude svázáno i na nebi« atd. Slyšel jste, že je psáno v Písmě: »Aj, já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa. (Sv. Matouš, 28, 20.). Kdo je s kým? Kristus s apoštoly, tedy Bůh s učící církví, jíž nařídil, aby nás *učila* všechno zachovávali, »cokoli přikázal jsem Vám«, tedy celé učení Páně, jak vyšlo z úst Kristových! Táži se: Kdo nám má po vůli Boží učení spásy předkládati? Odpovídám: Svatí Apoštolé. Na jak dlouho? Až do skonání světa! Kde jsou však dnes svatí Apoštolé? Zemřeli všickni a dávno! Zanikl tedy rozkaz Kristův »až do skonání světa?« Nezanikl, poněvadž sv. Apoštolé, jsouce jeho pamětlivi, dali úřad Kristem jim svěřený za živa a v čas úctyhodným mužům jiným, to jest, svým nástupcům, jak víme příkladem o sv. Pavlu, jenž nařizuje svému žáku, biskupu Timoteovi, aby »ostříhal pokladu«, jež od apoštolů v opatrování a rozdávání dostal. Nástupcové apoštolů, biskupové, dělali to podobně jako jich předchůdcové, dávajíce moc a úřad apoštolský opět dále, jiným mužům, tito rovněž jiným, a tak pořád až na naše časy, v nichž vidíme, že biskupové, kteří trojí úřad apoštolský v plné moci svěřen mají, odevzdávají jej také jiným dále, a to buď zúplna, světíce je na biskupy, buď částečně, světíce je na kněze. Tak bude se v církvi katolické dít, až do posledního soudu a tak v stálé platnosti zůstane rozkaz Kristův: »až do skonání světa učte je všechno zachovávali«. Kde této posloupnosti nepřetržité od Krista

a Apoštolův až na dnešní biskupy a kněze není, tam není pravá církev Páně ani Jeho víra ani Jeho velekněžství, ať odpůrci naši mluví co mluví. — Byl-li Pán se sv. Apoštoly a slíbil-li skutečně zůstat s nimi na věky, jest Pán a zůstane na věky s jich řádnými nástupci. Z té příčiny má církev po dnes právo a bude míti vždycky právo, jménem Božím předkládati nám, co třeba věřiti a činiti čili »zachovávatí«. Není to tedy duch pouze lidský neb z většího dílu pouze lidský, jenž k nám v církvi mluví; je to hlas Kristův, duch Boží.«

»Kdyby tomu bylo tak, měla by v sobě církev cosi božského, a nálezy její byly by neomylnými, naprostou pravdu obsahujícími. Kdo však může církvi něco podobného přiřknouti? Či jsou snad biskupové a kněží a papežové Vaši jakýmisi polo-bohy neb aspoň nadčlověky?« tázal se důstojník.

»Ovšem že má v sobě církev cosi božského! Vždyť Kristus, jenž v církvi jest a bude, jest pravý Bůh! Biskupové a papež jsou ovšem jen lidmi jako my, tedy hříšní, po případě snad hříšnějšími než my, ale úřad, jejž z ustanovení Kristova v církvi spravují, úřad ten jest a zůstane na věky božským, a proto také neomylným a nezměnitelným. Není to hlas jen obyčejný a lidský, jenž k nám z úst učící církve zaznívá, ale je to hlas Boží, hlas Kristův, jenž řeči našich biskupů s papežem sjednocených užívá, aby nám Svou vůli, Své učení pro-jádril. »Kdo vás slyší«, pravil Pán Apoštolům, »*Mne* slyší!« A nemělo tak býti jen snad na chvíli, nýbrž, jak jste již slyšel, »po všechny dny až do skonání světa«. Nač by také neomylná pravda byla pořáde s církví, kdyby se církev někdy mýlila a blud nám předkládala? Je-li Kristus Pán s církví — a kdož o tom, jsa věřícím křesťanem, může pochybovati, když slyší, že to Pán výslovně tvrdí, — jest s církví pravda; je-li Pán s církví pořád, je s církví pořád pravda, a je-li Pán s církví po všechny dny, až do skonání světa, nebude a nebyl s církví nikdy blud ani omyl, ale jen pravda, a nebude s církví nikdy bludu ani omylu, ale jen pravda. Církev je tedy neomylnou, podávajíc nám učení Páně, i když její biskupové a papež jsou jen pouhými lidmi.«

»Co jste před chvílí mluvil o Duchu Svatém v církvi?« zvídal statkář.

»Řekl jsem, že Pán Ježíš vedle svého neustálého v církvi bytování, slíbil jí ještě i zvláštní pomoc Ducha Svatého. Čtemeť o tom u sv. Jana (XIV., 16): »A já prositi budu Otce a

jiného utěšitele dá vám, aby s vámi zůstal na věky, *Ducha pravdy* Utěšitel pak, Duch Svatý, kterého pošle Otec ve jménu mém, tenť vás naučí *všem věcem* a připomene vám všecko, cožkoli jsem mluvil vám Když pak přijde ten Duch pravdy, naučí vás v šelike pravdě.« (Tamtéž XVI., 13). Který ústav takovými božskými učiteli jest spravován, zdaž může pěstovati blud, vychovávatí lež, tápati ve tmách, tonouti v pochybnostech, váznouti v nepravdě? Nikoli! Může tedy křesťan rozumně pochybovatí, že v církvi Páně vane duch Boží, duch pravdy a naprosté jistoty? Nemůže, nechce-li se zřící víry v Syna Božího a v Ducha svatého.«

»Divná věc«, namítal nadporučík, »že apoštolé a první křesťané nic o tom nezdají se věděti.«

»To jste špatně a málo o tom četl v Písmu,« odpovídal kněz, uváděje výrok *sv. Pavla* k Timotheovi (I., 3, 15), že církev Boha živého jest »sloupem a utvrzením pravdy«, a připomínaje, že na prvním sněmě církevním vyslovili Apoštolé větu, která jasně ukazuje, že si byli svého božského úřadu v církvi vědomi, neboť dělí: »vidělo se Duchu svatému a nám.« O všem tom bylo také první křesťanstvo úplně přesvědčeno, tak přesvědčeno, že nejučenější mezi nimi a nejzbožnější mezi biskupy pátého († 435) století, veliký *sv. Augustín* napsal: »Já bych ani evangeliu nevěřil, kdyby mne k tomu nevedla auktorita církve« (Contra ep. fundam. c. 5.). A jiný biskup učenec, *sv. Cyprián*: »Boha nemůže míti za otce, kdo nemá církve za matku.«

»Nu budiž, že všechno jest, jak pravíte«, odvětil nadporučík, »rozum toho nechápe a potřeby ani užitku z toho nevidí. Ano, mám-li býti upřímným a mluvití otevřeně, zdá se mi, že právě učení o božském úřadu církve a o jejím sprostředkování mezi Bohem a lidstvem odvedlo církve od prvotné její úlohy, učinilo jí domýšlivou, panstvíchovou, nesnášenlivou, ukrutnou a konečně téměř v celém vzdělaném světě nenáviděnou. Proč dal Bůh, jenž jest přece všem lidem Otcem a všem stejným dobrodincem, proč dal Bůh jen církvi a právě církvi tak neobyčejnou moc, tak božský úřad, a proč neučinil nic podobného ostatním lidem, kteří by pak učení Jeho byli rádi přijali, bez bludu mu rozuměli a nadšeně zachovávali, kdežto nyní žijí v rozporu s učním tím a na mnoze mu nevěří? Takové zařízení nenacházím moudrým a velebné Prozřetelnosti božské důstojným.«

»Rádcem Božím nikdo z lidí nebyl,‘ učí sv. Pavel. Těžko tedy, abych vyložil, proč Bůh to tak a ono onak učinil. Tolik však vím, že Bůh velemoudře a na nejvýše prozřetelně jednal, když církvi neomylný učitelský úřad na věky dal a lidstvu k církvi pro pravdu náboženskou choditi nakázal. Že by nespravedlivým Bůh byl, poněvadž všem lidem neomylnosti ve věcech náboženských nepřisoudil, nikterak nepřipouštím. Či byl snad k tomu povinen? A když nebyl, — jaká nespravedlnost? Není také pravdivo, že moderní lidé byli by lepšími a víře oddanějšími, kdyby buď všichni neomylnými byli anebo kdyby v církvi neomylnosti spatřovati nemusili. Neomylnost je netlačí, ale jiné věci, jak vám dobře známo. Věrouka se jen předstírává jako »strašidelná« a s pokrokem nesrovnatelná; mravy a počestnost — to jest, čeho modernismus nesnese. Právě jméno se tomu ovšem nesmí dáti; proto se raději vše svádí na věrouku, na dogmata, na papeže a vůbec na celou církev, aby nebylo ukázati správně na hříšné lidi (nevěrce).«

»Proč myslíte«, dorážel na kněze nadporučík, »že Bůh velemoudře jednal, když církvi právo dal, aby všechno učení Kristovo opatrovala a neomylně lidstvu vykládala? Nebylo by lépe, kdyby se ta věc zůstavila dobré vůli jednotlivce? Nač máme také rozum? Proč bychom tedy nesměli a nemohli si sami z bible vybrati víru? Pak by každý musil býti u své víře spokojen; nyní reptají však všichni a žehrají na církev.«

»Milý pane nadporučíku, zde se hrozně klamete! Z dějepisu církevního a snad i z vlastní zkušenosti dobře víte, jak to vypadá v protestantismu, kde si každý vybírá víru z bible pomocí svého rozumu. Jsou protestanté u víře šťastnějšími a jistějšími než katolíci? Nikoli. Nikde není tolik nejistoty, hádek a sporů náboženských jako právě u protestantů. Co jeden tvrdí, druhý zavrhuje; co jeden chce, druhý nenávidí; v čem jeden základní čili fundamentální pravdu spatřuje, v tom jiný ani vedlejší pravdy uznati nechce. Ne spokojenost, ale rozkol a úplnou nejistotu přinesla metoda »vyráběti si víru« po rozumu lidském bez auktority církevní. Všecky nesčíslné sekty protestantské jsou toho nepopíratelným dokladem. Jak docela jinak má se věc u nás katolíků, kdež všickni smýšlíme stejně, poněvadž souhlasíme s učící církví. Co ona zavrhuje, zavrhuje všickni; co ona věří, věříme všickni. Ó jak vzácná, podivuhodná a na celém světě svého druhu jediná jest tato náboženská jednota katolická! Jeden jest Bůh náš, jedna Jeho církev, jedno Jeho

učení, jedna nás všech mysl a stejná jistota. Může býti něco krásnějšího, vábnějšího? Kde všichni jedno jsou, tam je bratrství a láska; kde je láska, tam je Bůh, a kde je Bůh, tam je pravda, tam je všecko. Ó jednoto, ty pásko lásky a znamení pravdy!»

»Je-li tomu tak, nemají protestanté pravého náboženství, poněvadž jednak nevěří všecko, jednak obcházejí církev a neslyší ve své nauce hlas Syna Božího, ale mají ve svém náboženství jen hlas lidský, hlas svůj, a nemají také pomoci od Ducha Svatého. Nezdá se Vám ukrutným tento nutný důsledek Vašeho učení o církvi? Zavrhuje tedy všechny protestanty do pekla?» tázal se jaksi sklíčeně a zároveň škodolibě nadporučík.

»Že tomu tak jest v církvi Páně, mohl jste se přesvědčiti z toho, co jsem dle Písma před chvílí uváděl o božském úřadě církevním. Že protestanté všecko nevěří, co Ježíš Kristus učil, viděti nejen z toho, že zavrhují tradici čili podání, v němž učení Páně jest obsaženo, ale i z toho, že také ze sv. Písma vybírají si články »vedlejší«, kterých nechtí věřiti jako článků hlavních čili fundamentálních. Že rovněž protestanté »neslyší církve«, ač to pán Ježíš výslovně naporučil, je taktéž jisto. Do pekla jich však my katolíci neposíláme, rozeznávající učení od osob. O učení protestantském víme, že jest bludno; o osobách protestantů neznáme, jsou-li lásky Boží nebo hněvu Božího hodny; proto jich nesoudíme a do pekla neposíláme, ponechávající soud nad lidmi spravedlivému Bohu. Bůh dosti dobrotivým a mocným jest, aby spasil pobloudilých, kteří nevědomky a nezaviněným způsobem v bludě protestantském trvají, ctíce pravdu Boží i zákon Jeho a ochotni jsouce věřiti všemu, co Ježíš Kristus učil. Kteríkoli z nich milosrdenství Božího a věčné spásy dojdou, tak smýšlíme, dojdou jich mimo své náboženství, ano proti němu. Nemůžeme jinak, i když zdá se krutým, že jich pravými křesťany neuznáváme: dvojí víry Pán nehlásal. Jeden jest Bůh a jedna jen Jeho víra; vše ostatní je blud. Na Apoštolích, hlavně na sv. Petru založil si Kristus církev, a ne na Luthrovi ani Kalvínovi ani Cvingliovi, kteří po šestnácti stech letech »reformovati« začali, vyhlašující každý svou nauku za pravdu Boží, a potírajíce se při tom na vzájem! Co se stalo od té doby s reformací jejich, dokazují nejen sekty a sektičky nesčetné, které jedna za druhou mezi nimi se tvořily, jedna druhé odporují, ano na vzájem i se zavrhují, dokazuje i změněné a dosud měnivé učení, které, kdož ví, kam

ještě dospěje a co konečně »pravdou« vyhlásí. A tu třeba jim připomenouti slov, kterými již starý církevní spisovatel *Tertullian* odbýval bludaře: Nemáte mezi sebou jednoty ani ustálenosti, poněvadž nemáte pravdy.«

»Co soudíte o snaze našich protestantů v Čechách, aby se stali Českými bratry?« tázal se nadporučík.

»Že je to podvod a nepoctivé svádění lidu od zděděné víry svatováclavské pod rouškou národnosti.«

»Neukvapujete se?«

»Nikoli! Kdyby naši protestanté chtěli býti Českými bratry, nesměli by ohlížeti se po Husovi a musili by se zříci Kalvína, čehož nikdy neudělají a udělati nesmí.«

»Proč by toho udělati nesměli?«

»Poněvadž by tím na obojí způsob protestantismus zničili. Buď totiž mají pravdu ve svém Kalvínském učení anebo nemají. Nemají-li pravdu, jest jejich protestantismus bludným a křesťanstvím nepravým, jak jsem již řekl; anebo mají pravdu ve svém Kalvínském učení, a pak nesmí od něho ustoupiti a musí všechno, co se s ním nesrovnává tedy i Česko-bratrství a husitství zavrhnouti. V tom případě je však jejich snaha po Česko-bratrství a jejich chvály o Husovi hotovým podvodem zakrytým dosti nešťastně národností a vlastenectvím. Jak o tom smýšlejí a přiznávají-li, že dopouštějí se při tom podvodu, pověděli sami, když v evangelickém listě »Jednota«, redigovaném panem z *Kraiců*, prohlásili, že od učení svého k vůli Česko-bratrství upustiti nemohou a že jen za tím jdou, aby si přivlastnili *jméno* »Jednoty českých Bratří«, nikoli však *učení*! O Husovi a jeho učení, píše pan pastor *Košut* z Prahy, že Hus »tápal ve tmách«, čímž zajisté pověděno dosti, aby každému zřejmo bylo, jak protestanté o učení Husově do opravdy smýšlejí a jak »pocivou« snahu mají, když po nešťastném Mistru pošilhávají a přivrženci Husovými před národem se vyhlašují. Opakuji tedy: K vůli protestantismu nemohou se čeští helvité nikdy státi ani Českými bratry ani husity, poněvadž by tím sebe, to jest *své helvitské* vyznání, zničili a ku třistaletému bludu náboženskému se přiznali. Je tedy česko-bratrská a husitská snaha našich protestantů neupřímná, vlastnímu protestantskému principu protivná a jen za tím účelem volena, aby si jí naši protestanté získali přízně českého národa. Tak to dělají protestanté všude: v Němcích vyhlašují, že protestantství a němectví jest jedno a totéž, u nás zase vykládají, že prote-

stantství jest »víra našich otců« českých Bratří a pobělohorských mučovníků atd.«

»Nechte toho a raději obraťte se k obtíži, která se mi za Vašeho sporu namanula«, začal statkář. »Dle výkladu velebného pána, máme »všecko« ze své víry přijímati od neomylného úřadu učící církve, která, jak doznal, z lidí smrtelných, hříšných a omylu podrobených se skládá. Ale, není-liž pak naše víra vlastně založena na církvi, a není-liž posledním důvodem a pohnutkou naší víry církev, tedy lidé, nikoli však Bůh? Je-li tomu tak, není naše víra božskou a nemá též jistoty naprosté. Já vždycky myslil, že věříme jedině Bohu, a teď slyšel jsem, že vlastně církev zastupuje místo Boha ve víře. Formule »Věřím vše, co církev věřiti velí«, činí Boha ve víře zbytečným a vytlačuje ho z ní.«

»Mýlíte se, pane statkáři«, odvětil kněz, maje radost, že odpůrce dobře pozor dává a důkladně o věci přemítá. »Mějte chvíli strpení a hleďte, byste mi dobře porozuměl, poněvadž věc, kterou jste nyní pohnul, je těžká a velice důležitá, jednat se zde o otázku: Komu a proč věříme? Ačkoli veliká jest auktorita církve ve věcech víry, ačkoli z rukou církve přijímáme, co věřiti máme, přece víru skutečně o církev neopíráme, ale o Boha, jenž skrze církev k nám mluví.«

»Toho nechápu«, řekl statkář, »a domnívám se, že si nyní zpříma odporujete, srovnávám-li toto učení Vaše s oním, jež jste z počátku o církvi dal. Nezdá se Vám, velebníčku, že jste šel na počátku v nadšených chválách o moci a důležitosti církve trochu daleko a že to nyní zmírniti třeba?«

»Nikoli,« odvětil kněz. »Věc, o níž běží, má se takto: Poněvadž učení Spasitelovo svatí Apoštolové z počátku jen ústně podávali, dle příkazu »k a ž t e evangelium« (Marek 16, 15), a poněvadž je teprve později také sepsali jen částečně, bylo nebezpečnost, že v pozdějších dobách bude nauka Páně zlovolnými a nechápavými lidmi špatně vykládána, znečištěna a zkažena. Nebezpečnost to hrozilo nejen učení ústnímu, nýbrž i písemnému, poněvadž snadno mohlo se státi a dosud může se státi, že by některé skutečně pravé knihy Písma svatého byly zavrženy a přídavky lidskými pokaženy bývaly, jakož i, že by pravý smysl jich úmyslným a nedovedným překladem a výkladem byl porušen a zatemněn. Možno za to míti, že Ježíš Kristus o nebezpečnost tom nevěděl a jeho nepředvídal? Zajisté ne, poněvadž právě On to byl, jenž hned z počátku důrazně na

milé učeníky upozornil, že přijdou falešní proroci a nepraví učitelé, kteří se vynasnaží, aby i »spravedlivé« učeníky Jeho svedli a od pravdy odloudili, podstrkující jim za učení Jeho učení a smyšlenky své. Možno tedy za to míti, že Ježíš Kristus, jenž předpověděl nebezpečnoství, jež hrozilo a hrozí učení Jeho, nepostaral se o jeho záchranu? Zajisté ne, poněvadž Pán učení Svému věčné trvání slíbil. Jen nevěra, jež by zneuctíti se opovážila moudrou prozřetelností a neobmezenou všemohoucností Syna Božího, může opak naší nauky v této věci tvrditi. Božský zakladatel naší víry předvídal nebezpečnoství, o němž jsem se zmínil; proto ráčil s láskou a moudrostí podivuhodnou postarati se o neporušenou nauku svou, ustanoviv církev za jedinou a nejvyšší soudcovskou stolicí ve všech záhadách a pochybnostech víry. Za pomoci Ducha Svatého vykonává církev tento přetěžký úřad podávajíc, když potřeba káže, výklady, nálezy a ustanovení o věcech víry neklamné. Duch Svatý, jenž po vůli Kristově církev v tom řídí, zajisté se neklame.«

»Všemu, co dosud řečeno bylo, docela dobře rozumím«, liboval si statkář, »a přece obtíže zbaven nejsem.«

»A já namítám«, ozval se nadporučík, »že dle všeho nebylo učení Kristovo ani Jím ani apoštoly náležitě vyloženo, když tolika nebezpečnostvím bylo vydáno«.

»Nedívím se, pane statkáři«, odpověděl kněz, »že obtíže o pohnutce víry nejste zbaven; nepřišel jsem dosud v daném výkladě až k místu tomu. Mějte jen trpělivost a vše Vám bude jasno, až se na základě předchozího, Vámi dobře pochopeného, i do trapné obtíže Vaší pustíme. Než pokročíme, ještě panu nadporučíkovi slovíčko povím: Po rozumu *sv. Tomáše Aquinského* (II. II. quaest. 1. a. 10. ad 1.) byla v učení Kristově a *sv. Apoštolů* pravda víry náležitě a zcela patřičně vyložena. Zlých však lidí vinou byla pravda ta porušována a potřebovala ochrany a výkladu ze strany církve. Nesvádějte tedy na Krista, na *sv. Apoštoly* a na církev viny, když jí nemají a nechte vinu bludařům, kteří se jí poskvřnili.«

»Proč však dopustil takové spory a bludy u víře všemohoucí Bůh? Jaký užitek má z toho pravda a lidstvo?« ostře dorážel nadporučík.

»Již jsem Vám řekl«, odpovídal kněz, »že rádcem Božím nikdo z lidí nebyl a že tedy nevím, proč Bůh to neb ono dopustil. Neopakujte odbyté věci a nežádejte na mně nemožností! Že však i spory o víru bez užitku pro poznání pravdy nebyly,

vyznal veliký znatel víry a pravdy, *sv. mudrc Augustin*, když děl (De civit. Dei. XVI. 20), že nájezdy bludařů proti katolické víře příležitost daly, aby se o některých pravdách uvažovalo důkladněji, mluvilo přesněji a kázalo častěji, čímž jich známosti, důležitosti a velikosti přibývá mezi věřícími i mezi nevěřícími a bludaři. Jste již spokojen užtkem, jež i blud a spor o víru přinesl pravdě a lidstvu? Nezdržujte mne tedy, ať konečně vyhovím panu statkáři.«

»Však jsem již netrpělivým«, přiznával se statkář a pobízel, aby se začalo.

»Po vůli Kristově náleží církvi«, vykládal kněz, »aby starou pravdu vynášela z temna na světlo, aby přesně odlučovala pravdu od bludu a v takové aby stavěla ji světlo, by křesťané naprostou měli jistotu, že Bůh pravdu tu zjevil, že vždy pravda ta předmětem víry naší byla, i když snad výslovně věřena a ode všech zevrubně poznána nebyla. — Tuto veleobtěžnou a zodpovědnosti plnou úlohu církev také vždy řádně plnila, nad právo nic si neosobila a věřících ani jedinou nesprávnou novotou u víře nesvedla. Jenom nevědomost, zášť a závist mohou v té příčině církvi předhazovati arroganci čili opovážlivost a týrání lidstva. Všimněme si jen, kterak všecky dogmatické výnosy a ustanovení za předsednictví aneb aspoň po zplnomocnění a dodatečném schválení papežův učinila církev! Jak se vypravuje (skutky Apošt. 15, 6) o prvním zasedání církevním, že totiž sv. Apoštolé pilně zkoumali a *modlitbou Boha vzývali* než výnos učinili, tak až dosud děje se v církvi, kdykoli má církev vynést soud a pravdu ve věcech víry. Po vroucím vzývání Ducha svatého zkoumá se všemožnou pílí Písmo svaté, učení apoštolské, stálé podání a všeobecné smýšlení bohoslovcův i věřících, než se rozsudek vynese. Poznají-li se za pomoci Boží, že učení, o něž jde, jest v uvedených pramenech víry obsaženo, prohlásí se za pravdu věroučnou a ze zdrojů staré víry dokázanou; poznají-li se však, že sporné učení odporuje zmíněným pramenům, prohlásí se za novotu staré pravdě protivnou, nebo též za blud a odchylku u víře. Nelze-li však na jisto poznati ani toho ani onoho, nevynášívá se rozsudku a věc zůstává spornou, až Duch Svatý církvi dá poznati pravdu. Dle toho poznáváte, jak si církevní neomylný úřad ve věroučných výnosech vede a jak vlastně nic jiného nečiní, než že nám naprostou jistotu dává, že ta neb ona věroučná pravda naše jest skutečně Bohem zjevena a že má tento určitý smysl. Řekne-li

se tedy »Věřím všechno, co mi církev věřiti velí«, praví se tím asi tolik: vím, že ta neb ona pravda skutečně od Boha jest zjevena a v tomto smysle; nepraví se však, *proč* pravdě té přisvědčiti čili, *proč* věřiti musím. Jakkoli zdá se, že obě zmíněné věty jsou stejny, přece jest mezi nimi rozdíl. Od církve dovidám se totiž, že *a co* Bůh zjevil; *proč* jest však Bohem učiněné zjevení pravdivým a úplně hodnověrným, toho *důvod* mám jinde, v samém totiž Zjevovateli čili v Bohu a Jeho hodnověrnosti. Tak od jakživa na věc pohlíželi nejlepší synové naší církve. Za mnohé jiné uvedu aspoň tyto. Především *sv. Pavel*, jenž mluvě o kázání svém, výslovně tvrdí, že nauka jeho nezakládá se na lidské moudrosti vývodech, ale na mocnosti Boží (II. Tim. 1, 12). *Sv. Hilar* (De Trinit. IX. 52.) tvrdí, že nutnost víry skýtá jen auktorita Boží, což *sv. Tomáš Aquinský* zjevněji označuje, když dí (in III. Sent. Dist. 23. quaest. 2. a. 2), že věříme, »poněvadž to Bůh praví.« A *sv. Lev* již dávno před ním překrásně a na nejvýše srozumitelně děl, že věříme pro auktoritu Boží. (Sermo I. De nat. Dom.) A je tomu skutečně tak! Jakmile jsem se totiž od církve najisto dověděl, že Bůh to neb ono zjevil, ihned účta k Bohu a auktorita Jeho nutí mne, abych tomu věřil, co mi Bůh zjevným učinil. Či smím za to míti, že Bůh mi lež podal? Nikdy! Bůh jest tedy prvním, posledním a jediným opravdovým důvodem a celou pohnutkou mé víry. Po té mohu již se *sv. Pavlem* nadšeně zvolati: Víím, komu jsem uvěřil; je to věčný, na nejvýše moudrý, vševědoucí a pravdomluvný světa Pán, je to můj Bůh!»

»Děkuji, velebný pane,« řekl statkář. »Nyní již vím, jaký má v katolické víře úkol církev a jaký má v ní úkol Bůh. Církev jen prohlašuje a dosvědčuje, že a v jakém smyslu některá pravda jest zjevena; Bůh však svou úctyhodnou velebností a auktoritou nutí mne, abych zjevené pravdě přisvědčil čili uvěřil. Bůh jest tedy skutečným důvodem a pohnutkou mé víry. Z té příčiny také nahlížím, proč se žádá věřiti i co Bůh zjevil i že to Bůh zjevil; poněvadž ono značí jen předmět víry — za nějž mi ručí církev, — toto označuje důvod víry, za nějž mi ručí Bůh. Kdyby se místo tohoto důvodu jiný postavil, ku př. má osobní domněnka, zkušenost, vědomost atd., přestala by víra moje býti božskou a stala by se v tom okamžiku lidskou.«

»Sláva panu statkáři«, zvolal kněz radostně, »mohl by se státi dobrým theologem, kdyby vždy tak správně chápal!

Na potvrzenou toho, co ke konci jste pravil, uvedu *sv. Augustina* (Contra Faust. 13, 3) řkoucího: »Věříte-li v evangeliu jen co chcete, a nevěříte-li co nechcete, věříte vlastně sobě a ne evangeliu.« To jen bych ještě rád dodal, že velebné auktority Boží dostává se stejnou měrou celému zjevení a každické jeho části, ať obsahuje pravdu velikou nebo malou, přirozenou nebo nadpřirozenou, pochopitelnou nebo nepochopitelnou, důležitou (fundamentální) anebo méně důležitou (vedlejší). Kdo tedy zapírá kteroukoli pravdu zjevenou, zapírá *auktoritu Boží*, zapírá Jeho moudrost, vševědoucnost a pravdivost, zapírá Boha! Bůh jest buď hodnověrným ve všem anebo v ničem; třeba tedy Bohu věřiti vždycky anebo nikdy«!

»Nesouhlasím«, odpověděl nadporučík a dodal »Kdyby tomu bylo do opravdy, jak jste uvedl, mohl by se z tohoto světa poroučeti rozum lidský a nesměl by mluvit o svých nezadatelných právech.«

»Mýlíte se, pane nadporučíku«, odvětil kněz a obrátiv se k důstojníku řekl: »Není třeba, aby rozum při naší víře vzdal se svých práv, poněvadž víra naše žádného skutečného práva rozumového nepopírá a násilně se nedotýká, což vděčně oplácí jí osvětlený rozum lidský tím, že také nikterak se neprotiví prokázaným článkům (pravdám) víry«.

»Kdybyste mne takovou řečí ušetřil«, zamával rukou nadporučík. »Což nevíte, že víra a rozum jsou proti sobě, jakmile se uhlídnou?«

»Ve Vaší hlavě, pane nadporučíku,« odvětil kněz a tvrdil: »Všecka práva lidského rozumu lze asi na toto uvésti 1. Rozum lidský ať zkoumá a bádá v oblasti svého působení, 2. ať ničeho nepřijímá bez dostačitelého důvodu a 3. ať poznáný blud a nepravdu beze všeho zavrhne. Máte, pánové, něco proti tomu? Znáte ještě jiné právo rozumové?«

»Proti rozumovým právům nemáme ničeho,« odpovídal nadporučík, »ale proti porušování práv rozumových Vaší věrou, máme všechno!«

»Rozeberme si, co bylo pověřeno«, nabízel se kněz, »abychom poznali, kdo jsme na omylu. Především víme, jak se to má s oblastí, v níž má rozum bádati a zkoumati! Držím se zde Písma, které je v té příčině náramně benevolentním a tvrdí (u Kazatele 3, 11), že dobrotivý Bůh ponechal rozumu lidskému celý viditelný svět na prozkoumání. Není tedy pravda, že víra

naše nějak rozum lidský v jeho zkoumání v těsné uvádí meze a nechává mu prostranného pole.«

»O to se nejedná«, přerušil nadporučík, »nýbrž o to, že víra poutá křídla rozumu lidského, aby se volně vznesl a dle svého o věcech světových bádal. Všady jste nám nastavěli zjevení Božího a neustále křičíte, že to neb ono, co se vyzkoumalo je proti víře. Tím rozum lidský dáváte do okovů a stěžujete mu jeho úlohu.«

»Studoval jste přírodopis?«, obrátil se k nadporučíkovi kněz, a když mu důstojník přisvědčil, řekl »Právě v přírodovědě nejlépe jest viděti, jak špatně o víře soudíte. Zkoumejte, jen zkoumejte přírodu, a povězte, odkud a jak vzal se na světě ku př. život! Jmenujte mi jediný článek víry a jediný zákaz církevní, který by vám zakazoval, abyste vši schopnosti rozumové neužívali, když zkoumáte svět neb o jeho životě, o světle, elektřině, síle a hmotě? Nikde v církvi takových zákazů není. Rozum lidský zkoumá o světě již celá tisíciletí, a jak mnoho o tom ví, po případě neví? Ne bible a ne církve zdržují rozum náš v bádání světovém, ale jeho vlastní vrozená slabost, která po tisíciletí ukazuje, že rozum lidský nejen má oblast svého zkoumání omezenou, ale že i sám v sobě jest omezen, tak že nemá tolik síly, aby vše, co na světě lze prozkoumati, prozkoumal. Jak můžete tedy říci, že katolická víra bere rozumová naše práva v pouta?«

»Povídejte si co chcete! Však my přece dobře víme, jak nám přejete«, řekl nadporučík. »Máte-li rozum lidský a vědecké bádání tak rádi, jak nyní tvrdíte, proč nás pořád poučujete a na zjevení Boží odkazujete?«

»Milý pane nadporučíku«, odtušil kněz, »nezrazujeme Vás z bádání v oblasti Vaší skutečné a Vám dostupné. Zkoumejte si na světě tomto hory nebo doly, nám je to jedno. Jen však uznejte, že když nemůžete poznati pravd, které leží uschovány pod kůrou zemskou a jichž zevnější podobu takorba smysly chápeme, uznejte, že také nedovedete poznati rozumem svým ani pravd, které jsou ze světa nadpozemského, čili po křesťansku nedovede-li poznati náležitě všech pravd přirozených, které jsou předmětem (oblastí) zkoumání rozumového, kterak dovedete řádně a bez omylu prozkoumati a posouditi pravdy řádu nadpřirozeného, pravdy o Bohu, o nesmrtelnosti, o záhrobním životě a podobně? Ať jen každý zůstane při svém a neplete se, do čeho mu nic není!«

»Tím mne nepřesvědčíte«, děl nadporučík, »Já jsem přesvědčen, že víra překáží vědě i umění a že si osobí víc, než jí patří.«

»Nu bud'si!« zvolal kněz. »Ale rád bych věděl, proč i v naší vlasti, kdekoli víra zapustila kořeny, proč i v naší vlasti všude vedle ní a s ní vědy i uměny kvetly? Dějiny naše učí nepopíratelně, že s křesťanstvím šířilo se u nás umění, vysoké i nízké učení, ano i vědomí národní. Jak to bylo možno, je-li pravdiva Vaše domněnka o nepřizní katolické víry k umění a vědám? Proč nestavíte dnes tak uměleckých staveb, jakými jsou na př. chrám sv. Víta v Praze nebo chrám sv. Barbory v Kutné Hoře, které přece postavila živá víra našich katolických předků?«

Po těch slovích byl pan nadporučík skutečně jaksi v koncích. Proto, nevěda, jak kněze odraziti, a nechtě prokázané pravdy připustiti, hrdě řekl: »A přece vím, že pravdy nemáte a že vědy nemilujete«.

»Že vědy nemilujeme«, podivil se kněz. »Proč bychom jí nemilovali? Což neobsahuje a nehledá *pravá* věda pravdy? A když *ano*, proč bychom byli proti ní? Či odporuje snad pravda pravdě? Nikoli. Co je pravdou v přírodovědě, je také pravdou i ve víře, a mělo by býti též opáčně, (pokud jde o pravdy přirozené) jelikož pravda jest jen jedna a nemůže si odporovati. Chyba a blud odpírají pravdě, nikoli však pravda; pravda pravdě přisvědčuje a ji objasňuje«.

»Proč jsou tedy učenci proti víře?« tázal se nadporučík. »Poněvadž buď pravými učenci nejsou anebo víry neznají«, odvětil kněz.

»To jste tomu dal«, zasmál se důstojník. »Učenec, jenž celý život věnoval prozkoumání toho neb onoho zjevu v přírodě, dojde po nejsvědomitějších bádáních a zkouškách k výsledkům, které bibli odporují, a jako neohrožený muž řekne otevřeně své přesvědčení, nedbaje vašeho církevního učení a odsuzování. O takovém muži opovázíte se říci, že nezná vědy ani víry?«

»Slovo pronesené není mé«, bránil se kněz. »První, jenž je učinil, byl liberální filosof *Bako Verulamský*, kterýž, ač ve vědách přírodních dobře se znal, přece napsati neváhal, že jen povrchní znalost přírody odvádí od víry a zavádí do bezbožnictví. — Pamatujte si též, pane nadporučíku, že všecka lidská věda zakládá se konec konců na důmysle lidském, kterýž i v nejlepších hlavách jest omylu schopen a mnohdy se i mýlívá, kdežto víra naše zakládá se na neomylném svědectví

vševědoucího Boha. Kde tedy věda lidská skutečně víře odporuje, tam je ve vědě chyba, a *taková* věda nemá slouti »vědou«, nýbrž chybnou domněnkou, smýšlenkou, bludem. Řádný učenec hledí proto chybných výzkumův opravit, jakmile se přesvědčil, že odporují víře Boží, poněvadž ví, že všechny jeho experimenty (pokusy) a bádání proti Bohu nic nejsou.« »Nechtěl jsem Vám to říci, velebný pane«, povstává děl nadporučík, »ale nyní již se neudržím a otevřeně pravím: Vaše víra ničeho ze svého učení až dosud nedokázala; věda však pravdy své sterými důkazy potvrdila i dokázala. Odporuje-li tedy víra Vaše vědě, musí se víra a ne věda zavrhnouti!«

»Děkuji pěkně, pane nadporučíku«, odpovídal kněz, »ale nezapomínejte, že Vaše vychvalovaná věda, jež naší víře odporuje, je nedokázanou vědou, vlastně jen snůškou domněnek, které již tolikrát padly a se změnily, že mají za sebou celou historii. Takové nedokázané vědě stavíme se ovšem na odpor ve víře i ve vědě. Vzpomeňte si jen, co se povídalo před padesáti lety jménem vědy proti víře na př. o stvoření světa. Jak se tenkrát víra tupila a jak se vykládalo, že země docela jinak povstala, než Bible uvádí a že vůbec naše zeměkoule jest prý o několik tisíc ba i milionů let starší, než dí Písmo! A dnes, — kde jsou ty výzkumy? Kdo se jich drží? Pomalu, ale jistě přichází Bible zase ke cti a nejvěhlasnější přírodopytcové vyznávají, že víře není se od skutečné vědy ničeho obávati, ale že může od ní všechno pro sebe doufati. Podobně též bylo v otázce o původě tvorstva a nejvíce v otázce o původě člověka, jehož mnozí Vaši vědečtí výtečníci proti naší víře ne od Boha ale od opice a z jakéhosi prabahna odvozovali. Dnes už se ani neví, jak se učení to pozměnilo a kolikrát již z nepravd usvědčeno bylo nejen věrou, ale i přírodovědou, která krok za krokem před se berouc, porážela a poráží jednotlivé zásady, o které se zmíněná pavěda opírala. Kdo může dnes říci, co z »vědy« opičácké za čas zbude, v jaké ještě konce přijde a jakou tvářnost na sebe vezme? A za to spíláte víře, že je nepřítelkyní vědy? Vždyť to není věda, ale pavěda, nepravá domněnka, snůška lží a zdánlivých pravd, co proti víře tvrdíte! Největší učenci, kteří skutečně vědecky výzkumy dokázali, ctili a ctí víru naši srdečně. Znáte pařížského profesora *Pasteura*? Slyšel jste o jeho zbožnosti? Četl jste o slavném *Newtonovi*, jak smekával klobouk s hlavy, kdykoli vysloviti slyšel jméno Bůh? Četl jste knihy českého filosofa *Tómy ze Štítného* a přemýšlel jste

o jeho zbožné mysli? Takoví mužové veleučení a — úplně náboženství oddaní! *Leibnitz*, *Pascal* a náš *Koperník* měli též víru v největší účtě. Proti tomu Voltaire a podobní hrdinové, kteří ve vědě pravé jsou jen nuličkami, nadávali a nadávají víře, ač mnohdy ani nejzákladnějších jejich pravd neznají a usvědčenými neznalci bývají. Tak si pamatuji, že někteří tito »učenci« vykládali o papežské neomylnosti v ten smysl, že prý dle našeho učení papež nemůže hřešit, že jest vůbec ve všem všudy neomylným, ač každý školák u nás ví, že se tak papežské neomylnosti rozuměti nesmí. Jindy jsem zase četl u jednoho »filosofa,« že se zlobil na naše učení o neposkvrněném početí Panny Marie, domnívaje se, že Panna Maria nedopustila se hříchu, když počala Krista Pána, což nepodává našeho učení. Takových případů mohl bych uvést na sta, ale mám za to, že mi již odporovati nebudete, dovolím-li si opakovati, co jsem před chvílí řekl: Proti víře nebojuje pravá věda, ale jen zdánlivá věda a hlavně nevědomost náboženská, kterou se mnozí hrdo-pyšní zdánliví učenci smutně vyznamenávají.«

»Odpusťte, velebný pane«, omlouval se statkář, »že také zde hovoru se účastním. Právil jste, dobře-li jsem Vám rozuměl, že rozum lidský má svou oblast vědění a že jest omezen svými schopnostmi, následkem čeho že má zůstatí při svém a nemá se míchatí do cizího, hlavně ne do věcí náboženských. Bylo tomu tak a rozuměl jsem Vám?« »Rozuměl«, přisvědčil kněz.

»Pak lituji, že Vás na velikou chybu upozorniti třeba. Dle Vašeho jest oblastí lidské zpytby celý viditelný svět, ale ne svět nadpozemský a nadsmyslný, jež ponecháváte výhradně víře. Neprávem! Má-li člověk rozum, proč nemá ho užívati v otázkách tak závažných? Nezdá se Vám, že jste zde prozradil, kterak víra Vaše odpuzuje od sebe rozum, kterak je tedy »slepá«, jak Vám odpůrcové předhazují?«

»Není tomu, jak se domníváte« propověděl kněz. »Nezakázal jsem totiž rozumu lidskému zkoumati vůbec o otázkách nadpozemských vlastně jen náboženských, ale odkázal jsem rozum lidský v jeho obor a připomněl jsem jeho omezených sil za tím účelem, aby zjevno bylo, jak jest nespravedливо, přisuzovati rozumu lidskému všecku rozhodovací moc a neomylnost v otázkách náboženských, když ani ve svém oboru nedovede na světlo vznéstí potřebnou pravdu,

když i v tom oboru chybuje a svou nedostatečnost tak často prokazuje. Mimo to tvrdil jsem, že víra naše nezakazuje rozumu zkoumati pravdy, kterým porozuměli ve svém oboru dovede, že tedy víra není nepřítelkyní rozumu a nezkracuje jeho práv, tak že ani rozum náš nemá spravedlivé příčiny, aby se stavěl proti víře.«

»Není pravda«, odporoval nadporučík. »Vy jste dokazoval, že učenci přírodní nic nevědí, že jsou plni chyb a nedokázaných domněnek, že tedy mají se podříditi ve přírodovědecké zpytbě katolické víře.«

»Dovolávám se pana statkáře, jenž lépe slyšel než Vy, jak z jeho otázky na jevo jde«, bránil se kněz.

»Pak jste tím hůře na tom«, tvrdil důstojník. »Ne, tohle bych od Vás nečekal«, rozhorlil se kněz. »Chcete mi dooprady tvrditi, že rozum lidský je ve svých schopnostech neobmezen, že nemá především za oblast své zbytky viditelný tento svět, že přírody až dosud neprozkoumal, že ve svých výzkumech mnohdy jen nejistých a zdánlivých výsledků se dodělal, které pravdou a vědou vyhlásil, ač později o jiném se přesvědčil? Jmenujte mi také nějaké učení církevní anebo zákaz, dle něhož by rozum lidský nesměl zkoumati zjevy a divy tohoto světa podle libosti, jen když neprohláší nedokázaných domněnek postavených proti víře za jistojistou pravdu! Nemůžete? Tedy mně s tím již jednou pro vždy nechte na pokoji a netvrdte, že víra dává rozum lidský v pouta, zakazující mu s právně zkoumati o jeho věcech.«

»Nedivte a nezlobte se, velebníčku«, chlácholil rozvaděné statkář. »Vždyť sám jste z počátku děl, že nic nemáme přijímati bez dostačujícího důvodu! Ve věcech přirozených zachováváme toto právo rozumové pravidelně, poněvadž věda nic nepřijme, co není dostatečně prokázáno. Ve věcech náboženských nezdá se tomu tak, poněvadž nám poroučíte věřiti a nedovolujete se přesvědčiti a dostačující důvody nalézti, proč to neb ono máme v náboženství pravdivým považovati. To považuji velkou chybou, a smím-li pravým jménem věc jmenovati, považuji to poutáním a omezováním lidského rozumu věrou. Nač nám dal Bůh rozum, když v otázkách tak důležitých, jako jsou náboženské, nesmíme rozumu upotřebiti?«

»Pane statkáři,« poučoval kněz, »vidím, že jste o víře špatně poučen. Víra naše nejen totiž nezakazuje užívati rozumu v otázkách náboženských, ale z přímá poroučí ústy *sv. Pavla*

k Římanům (12, 1), aby naše bohoslužba byla r o z u m n á. Já si ani nedovedu vzdělaného kněze a pevně věřícího křesťana jinak představit, než že důkladně užil rozumu, když studoval naše náboženství a když při každé věroučné pravdě shledával i postačitelný důvod, proč totiž musí tomu býti právě tak a ne jinak anebo naopak. Abyste, pánové, jednou pro vždy v této věci měli jasno, dovoluji si Vám celý takový myšlenkový postup v duši mladého bohoslovce představit. V učírně slyšel z úst profesora, že věříme vše, co Bůh zjevil a proto, že to Bůh zjevil. Týž professor dokázal však bohoslovcům již před tím, že Bůh skutečně jest (existuje), že je vševědoucím a pravdomluvným, že mohl zjevení učiniti, že je také učinil, a že právě v něm tu neb onu pravdu oznámil. Na dotaz, kdo nám za to ručí, že zjevení Božímu v tom smysle a ne v jiném třeba správně rozuměti a proč dotyčné zjevení nemůže míti významu jiného, poukázal týž professor na Ježíše Krista, Bohočlověka, jenž za tím právě účelem církev svou si založil a jí neomylný úřad učitelský na věčné časy svěřil, tak že věřící, kteří z rukou církve výklad zjevení Božího přijímají, neomylnou pravdu Boží dostávají. Zde vychází tedy hvězda mého skálopevného přesvědčení; zde důvod postačitelný mé osobní naprosté jistoty a objektivně zaručené pravdy neomylnou vševědoucností a pravdomluvností Boží. Nuže, myslíte ještě, že t a k o v á víra nemá postačitelného důvodu, že se štítí rozumu a že ho dává v pouta?«

»Ano, myslíme, poněvadž jsme z Vašich úst na novo slyšeli, kterak se schováváte za Krista a za Bibli, máte-li dokázati, že máte pro věroučné nauky postačitelný důvod«, hrdě prohodil nadporučík, dívaje se při tom na statkáře, jenž úplně mlčel.

»Vy jste zvláštní pán«, poznamenal kněz. »Což skutečně nevidíte právě v Kristu Pánu, jehož se pro víru dovoláváme, postačitelný důvod? Milí pánové! Že zde ve vlaku dnes o tom a onom jsme rozmlouvali, přijímáte za pravdu, poněvadž jste toho byli svědky: Vaše oko a ucho, které mne zde viděly slyšely, jsou Vám tedy postačitelným důvodem, abyste o tom, co jsem zde mluvil s Vámi, nepochybovali. Až přijedete domů, budete o tom vyprávěti známým, oni Vám též uvěří a vše za pravdu vezmou. Vaše pravdomluvnost bude jim tedy postačujícím důvodem, aby uvěřili. Věříte-li Vy svým očím a uším, věří-li Vaši známí Vaší pravdomluvnosti, a nejste-li ani Vy ani Vaši známí bez postačujícího důvodu při tom, kterak jsme

my katolíci ve víře bez postačitelého důvodu, když opíráme se ve všem o vševědoucího a na nejvýše pravdomluvného Krista? Či platí snad Kristus méně než Vy, méně než Vaše oči a uši?»

»Jakým to činíte právem a kterak dokazujete nevěrci, jenž Krista Bohem neuznává a v Bibli nevěří, že víra Vaše má v Kristu a v Bibli postačitelý důvod«, tázal se nadporučík.

»Asi takto«, vykládal kněz. »Že Bible skutečně existuje, nikdo nám upříti nemůže. Že máme právo viděti v Bibli aspoň knihu lidskou, také nikdo nevyvrátí. A tu díme: Ať zkoumáme Bibli po její stránce vnitřní nebo zevnitřní, ať Bibli srovnáváme s dějinami světovými, s památkami starodávnými, s objevy a výzkumy novými, ať její cenu věroučnou nebo mravní rozebíráme, ať kriticky a filosoficky její jednotlivé názory probíráme, všude se přesvědčujeme, že jest to kniha na nejvýše úcty a víry hodná. Jakmile postavili jsme však toto na jisto, můžeme vším právem z úcty hodné knihy této přednésti výroky a názory o slíbeném Spasiteli; můžeme zkoumati, co bylo předpověděno a jak se na Kristu vyplnilo. Poznáme-li při tom, že Bible podává o Messiáši proroctví čím dále určitější a že ukazuje, kterak se proroctví její na Kristu doslovně splnila, máme všecku příčinu, abychom dále zabývali se velebnou osobou Ježíše Krista, o němž pohanští spisovatelé a židovští Jeho odpůrcové jakož i dějiny světové svědectví podivuhodná vydávají, chválíce nebo tupíce svatost Jeho osobní, uvádějíce překrásné učení, podivné činy, divy a zázraky Kristovy; vy-
pisující neobyčejné Jeho působení v celý tehdejší rozeštvaný národ israelský; chválíce nebo tupíce Jeho obžalování a odsouzení, Jeho smrt a zmrtvých vstání, Jeho nanebevstoupení, Jeho přislíbení a poslání Ducha Svatého; chválíce nebo tupíce Jeho apoštoly, kteří stali se neohroženými hlasateli nauky Páně, výtečnými řečníky, nejhledanějšími učiteli ano i mučeníky chválíce nebo tupíce rozšíření náboženství křesťanského v brzkém čase po celém světě a pozměnění divokých nemravů v počestnost; chválíce anebo tupíce podivuhodnou smrt nesčetných mučovníkův a vyznavačů Kristových. Kterak chcete všechny ty věci, tento světový převrat, tuto dosud stávající událost vysvětliti, nemá-li pravdy Bible, vysvětlující vše zmíněné božstvím Ježíše Krista! Jsou všichni lidé, kteří očitými byli všeho toho svědky posuzovateli a kteří po dnes zakoušejí blahodárnou moc učení Kristova, jsou všickni hlupáky a podvodníky, či byli nepře-

konatelnou mocí, která jen z pravdy vyplývá, získání křesťanskému náboženství? Uváží-li se, že všickni tito lidé, přijavše křesťanství nenabyli ani slávy ani jmění ani pohodlí, ale že všeho druhu trápením byli stíženi k vůli Kristu, uváží-li se, že mnozí z nich nejen o jmění, čest a postavení, nýbrž i o život přišli, uváží-li se, že náruživostí svých do smrti potlačovati musili a ve cnostech se cvičili, které jim byly dříve buď neznámy nebo do konce i protivny, uváží-li se to všecko, třeba říci, že máme před sebou skutek, kterého ani podvodem ani lží ani ohlupováním nelze provést; skutek, kterého jen nejvyšší přesvědčení, naprostá pravda a božské působení jsou mocny a schopny. — Je-li však tomu tak, a způsobila-li křesťanská nauka podivuhodný onen světový obrat v lidstvu, je také pravdivo, že Ježíš Kristus je slíbeným Vykupitelem, že jest od Boha poslán a ustanoven, aby jménem Božím lidstvo učil; je také pravdivo, že má tedy Kristovo učení a působení na sobě jistojisté znamení božského původu, moci a rozkazu, že jest to zkrátka dílo Boží, jehož všichni dobří lidé mají se přidržovati. Nyní již snad vidíte, že víra naše není slepá a že máme rozumný důvod pro víru, či-li že víme, čemu a *proč* věříme!»

»Nepřijímám Bibli, v níž všecko to máte, za svatou knihu«, prohlásil nadporučík. »Mně musíte dáti jiný důkaz o Kristu, než jste podal. Dokažte mi z rozumu a ne z Bible, že Kristus je do opravdy Syn Boží a zároveň i člověk.«

»Neškodí, že nevěříte v posvátnost Bible«, odpovídal kněz. »Já jsem, jak mi pan statkář zajisté přisvědčí, také zatím nepohlížel na Bibli jako na s v a t o u knihu, nýbrž jen jako na úcty a víry hodnou knihu, v níž našel jsem o Vykupiteli lidstva určité výroky, jak je také více nebo méně i v pohanských spisech a podáních máme uchovány. Tyto výroky obrátil jsem na Krista, o němž opět i pohanské knihy psaly; zkoumal jsem je i Jeho a udělal jsem si z nich obraz o životě, působení, učení, smrti a z mrtvých vstání Krista obraz takový, že Jeho vyšší a nadlidský ráz je mi patrným a že nemohu v Kristu viděti nic jiného než pravého Boha a v díle Jeho čili ve křesťanství nic jiného, než skutečné dílo Boží. Není tento můj názor docela rozumný a z nepopíratelných událostí sestavený? Nechcete-li názoru mého přijati, nezbyvá nic jiného, než abyste prohlásil o požehnaném Kristu, že byl buď neznalcem anebo podvodníkem, když se díla svého ujímal, křesťanství za-

kládal a Sebe pravým Bohočlověkem vyhlašoval. Zdá-li se Vám toto odporné rouhání slušnějším, pravdivějším a rozumnějším než jest názor můj, přidržte se ho, ale vděk slušného člověka za to mítí nebudete.«

Po těch slovech hryzl se nadporučík do pyskův a nevšímaje si pátravých zraků knězových, zahleděl se oknem z vlaku ven. Ne tak činil jeho spolubojovník statkář. Za řeči knězovy o božství Kristově bylo na něm znáti vnitřní pohnutí a několikrát zjevně přisvědčil hlavou k výrokům knězovým. Když pak nyní viděl, kterak nadporučík pohořel a více ničeho neměl, co by důvodně knězi odpověděl, jal se statkář mluvit takto:

»Ježíš Kristus stál od nejútlejšího mládí vždy v nesmírné velebnosti před očima máma, byl vždy mým ideálem a nikdy jsem nepochyboval o Jeho skutečném božském charakteru. Slovo Ježíše Krista platí u mne za božskou pravdu a neváhám říci, že se třeba dle toho i vědě naší vůči Kristu zachovávat. Bůh nelže a lháti nemůže. Člověk i ve vědě bloudívá. Nezbývá tedy než člověku, aby se neomylnému Bohu uctivě podrobil a své výzkumy poopravil, našel-li, že v něčem skutečně odporují učení Božímu. To je mi všecko docela jasno. Obtíže mám jen ještě v tom, zda-li učení Páně správně chápeme, zda-li ho nepřekrucujeme a všelikými přívěsky lidskými božského charakteru nezbavujeme. Také myslím, že víra katolická měla by mítí postačitelný důvod pro každý článek svůj a ne jen pro základní pravdy, jakou na př. jest učení o božství Ježíše Krista, k němuž nám velebný pán postačitelný důvod rozumový dal.«

»Těší mne, pane statkáři«, odpovídal kněz, »že máte takový názor o Kristu. Podivuji se však, že muž takových zásad neví víc o katolické víře, než právě ukazujete, domnívaje se, že nemáme pro všechny věroučné články dostačitelných důvodů. Není tomu tak, a doufám, že Vám, jenž uznáváte Krista Bohem, nebude těžko pochopiti, co teď uvedu. Kdokoli vyznává, že Ježíš Kristus je pravý Bůh, musí také vyznávat, že vše, co Ježíš Kristus řekl a nařídil nebo slíbil, je naprostá a *božská pravda*; pravda, která platí nejen na chvíli, ale na vždycky, nejen pro někoho ale pro všechny, nebyla-li Kristem Pánem v jiný smysl obrácena a v platnosti všeobecné nějak ohraničena. Souhlasíte?«

»Souhlasím úplně«, kývnul hlavou statkář.

»Poslyšte tedy«, pokračoval kněz. »Mezi učením, která Kristus pronesl, jest také učení o *církvi* Jeho, a učení, v němž

se výslovně praví, že se má nauka Kristova všem lidem a po všechny časy neporušeně vykládati za zvláštní stálé pomoci Ducha Svatého, který dá církvi poznati »všecku pravdu«, které jí Kristus učíval a dále až do konce časů lidstvu hlásati »přikázal.« Namítáte něco proti tomu?»

»Dle toho, co jste nám o tom hned z počátku vyložil«, vyznával tázaný, »myslím, že nemám, poněvadž v pochybnost neberu, co jste na důkaz pravdy uvedl.«

»Dobrá!« zajásal kněz, a usmívaje se dodal: »Uznáváte-li tedy i církev božsky ustanovenou vykladatelku učení Kristova, měl byste také uznati, že její články víry jsou oprávněně učiněny, že obsahují božskou pravdu a ne výmysly lidské, poněvadž Kristus výslovně církvi slíbil, že Duch svatý naučí ji »vší pravdě«, nikoli však výmyslům lidským«.

»Nu proti tomu také nic nemám«, zase děl statkář. »Já jen chtěl bych slyšeti postačitelné důvody, které vede církev pro jednotlivé články věroučné, aby se pořád neříkalo, že katolíci nevědí, co věří, a že nemají pro víru kloudných důvodů.«

»Opakuji Vám«, ujišťoval kněz, »že není jediného článku v naší víře, pro nějž bychom neměli důvodů. Jak jsem Vám vedl důkaz, když jsme jednali o Kristu a před tím o církvi Páně, tak Vám vésti mohu důkaz o každém článku víry, jelikož církev, předkládajíc nám některý článek k věření, vykládává nejprve skutečný jeho smysl, po té dokazuje správnosti jeho z Písma svatého a z ústního podání církevního; pak uvádí, co o tom napsali sv. Otcové a učitelé církevní; uvádí, jak se vyjadřují o tom dějiny, jak soudí učenci bohovědečtí, jak soudí vůbec křesťanství a co povídá rozum; církev též ukazuje, jaké jest spojení tohoto článku víry s jinými pravdami věroučnými a mravními; církev ukazuje konečně i obtíže a námitky, které se proti dotyčnému článku víry jménem vědy, rozumu a dějin činí, a církev podává také *hlavní Svě* vysvětlení a tím i odpovědi na námitky ze všech jmenovaných oborů. Na takový způsob možno napsati o každém článku věroučném celé spisy, a stalo se tak více než jednou, jak ukazuje velmi bohatá literatura bohovědecká, v níž učenými bohoslovci všechny naše pravdy věroučné a mravoučné tak důkladně a po každé stránce svědomitě jsou probrány, že není lidské vědy, která by své otázky a záhady měla tak vyloženy, objasněny, dokázány a obhájeny jako je má vyloženy naše víra.«

»Proč se to tedy takhle věřícím nevykládá,« tázal se nadporučík.

»Poněvadž není možno z mnohých příčin«, odvětil mu kněz, vykládaje, že prostý člověk bez studií by výkladům učeným nerozuměl, a studovaný by mnoho času na ně potřeboval, jak viděti na bohoslovcích, kteří celý život o tom zkoumají, nemohouce býti hotovi se studiemi těmi. »Ostatně není pravda, že se i v tom smyslu mnoho pro věřící neděje, jelikož mnozí kazatelé v řečích (konference) chrámových vykládají velmi důkladně o učení katolickém a mnozí spisovatelé pojednávají zevrubně o pravdách naší víry v novinách, časopisech, brožurách a knihách, takže vzdělaný katolík může se o víře náležitě poučovati a dostačitelňý důvod o každém věroučném článku sobě učiniti. Kdo však nic více by nevěděl, než že Ježíš Kristus je pravý Bůh, že si církev pro poučování o Své pravdě založil, že pomocí Ducha Svatého učící církev opatřil, a že církev to neb ono věřiti nám nařídila, věděl by dost a nebyl by bez dostačitelného důvodu, jelikož zdravý rozum každého nutí, aby beze všeho přijal, co od božské auktority slyší. Kdo věří v Ježíše Krista Boha, **musí** věřiti též v Jeho církev a ve vše, co církev věřiti velí. Nevěry v církev a její učení nelze zde ničím odůvodniti, z čehož jde, že takoví nevěrci jsou vlastně bez postačitelného důvodu, kterým tak rádi ohánívají se proti věřícím«.

»Z čehož asi plyne«, dodal statkář, »že kdo nemá pro víru dostačitelného důvodu v auktoritě církevní, nemá jí ani v auktoritě Kristově; že tedy nevěra v církev zakládá se vlastně na nevěře v Krista anebo na nedůslednosti, pro kterou do smrti neseženeme postačitelného důvodu.«

»Tak jest«, pochválil kněz.

»Na takový způsob budete snad chtíti«, do sporu opět dal se nadporučík, »abych věřil i v tajemství víry, ač jsou proti lidskému rozumu«!

»A proč bych nechtěl«, usmál se kněz. »Předně máte i ve vychvalované vědě všude plno tajemství, jimž po dnes nerozumíte, na příklad otázku o původě života, a přece je beze všeho přijímáte. Můžete-li to dělati ve vědě, proč byste to také neudělali ve víře, za jejíž tajemství ručí Vám pravdomluvný Bůh! Po té můžete taje naší víry přijati také proto, že nejsou proti rozumu, ale *nad* rozum lidský. To je právě, pánové, děsná chyba, které se neustále dopouštíte, že pletouce si pojmy

vyhlašujete: tajemství víry jsou taková, že jich rozum lidský vyzkoumati nemůže; jsou tedy proti rozumu lidskému! Kdo nevidí zde chyby? Co rozum náš nemůže poznati, není nutně *proti* němu (tedy *nemožno*), nýbrž *nad* něj. Proti rozumu nemůže Bůh nic dělati, poněvadž jednal by tím proti Sobě; *nad* rozum lidský může však Bůh mnoho dělati, aby ukázal nesmírnou moc, moudrost, velikost Svou, a pohnul nás k nepodmíněné poslušnosti a nezměrné uctivosti k Sobě.«

»Neupírám, že dosud neprozkoumala věda všeho v přírodě«, ozval se statkář, »a připouštím, že jsou dosud mnohé pravdy a zákony přírodní nás tajny, jak jste již uvedl (otázkou o životě, síle atd.) a připouštím rovněž, že i v Bohu, jenž celou přírodu nevyslovitelně převyšuje, mohou býti obzvláštní, nám lidem nedostupné pravdy čili tajemství, ale upozorňuji, že o přírodních tajemstvích můžeme se přesvědčiti aspoň do jisté míry, o tajemstvích Božích nelze nám však toho učiniti. Tak, na příklad můžeme se přesvědčiti, že život v přírodě skutečně jest, že se za takových a takových podmínek daří, že to neb ono mu škodí a jej ničí; to všecko a mnohem více můžeme se o tajemství života přesvědčiti kdykoli chceme; o tajemství však Božím, na př. o nejsv. Trojici, nemůžeme se nikterak přesvědčiti; tam jsme jako slepí a nevíme nic, docela nic.«

»Bravo!« zvolal nadporučík, a obrátiv se ku statkáři, chválil jeho řečnický výkon až do nebe, přiznávaje, že už se bál, aby pan statkář do tábora kněžského zjevně a cele nepřeběhl, protože prý příliš knězi ustupoval a pořád za pravdu dával. »Jako nyní jste si vedl, vedte si dále a uvidíte, že velebný pán nabude přesvědčení, že hájí věci nemožné.«

»Jen tolik nejásejte«, napomínal klidně duchovní, »abyste na konci opět nebyli zklamáni a nemile překvapeni bludem, jehož hájíte! — Vše, co jste pověděl, pane statkáři, o znalosti naší v tajemstvech přírodních, shledávám pravdivým; všecko však, co jste uváděl o neznalosti naší v tajemstvích Božích, zvláště v tajemství o nejsv. Trojici, shledávám chybným. Není totiž pravda, že o nejsv. Trojici Boží nic nevíme; ale pravda jest, že o ní aspoň tolik jistě víme, kolik víme ku př. o tajemství života v přírodě. Naše smysly a zkušenosti dokazují jasně, že na světě kolkolem nás všude život je (byliny, zvířata a lidé život ukazují). Neomylný, Vámi, pane statkáři, za přesvatého Boha uznaný Ježíš Kristus, učí nás však o nejsv. Trojici, nejen že Trojice v Bohu *jest*, nýbrž i *kolik* v ní osob *jest*, jak se která

jmenuje, že jsou si rovny, poněvadž jedné a téže nerozdílné božské přirozenosti a že, ač tři jsou, kteří v nebi svědectví vydávají, přece »jedno jsou« atd. Jak můžete tedy říci: Uznávám Krista pravým Bohem, ale o nejsv. Trojici nic, docela nic jistého nevím? Kam jste dal, pane statkáři, opětně důslednost myšlení a křesťanské svoje náboženství? Ne! Od vás, pane statkáři, nebyl bych tak nesprávné a nepěkné námitky očekával, ale spíše bych se byl nadál, že řeknete: O prevelikém tajemství nejsv. Trojice Boží víme my věřící křesťané aspoň tolik, co vědí nevěřící lidé o tajemství života v přírodě. Nevěřci vědí, že život v přírodě jest: křesťané vědí též, že nejsv. Trojice Boží jest; nevěřci vědí, kde a jak se život v přírodě probouzí, co mu prospívá i škodí (ač v této věci až po dnes v našich vědomostech jsou veliké mezery a trhliny): křesťané vědí, kde a jak Pán Ježíš mluvil, Bůh Otec tvořil, Duch Svatý (na Apoštoly) sestoupil atd., a vědí i ještě mnohem víc a jistěji, poněvadž to mají z pravdodátných úst Kristových a ne z rozumku lidského, omylu a chybám podrobeného a neproniknutelným záhadnem obestřeného, když o životě a jeho původu, ba i cíli života zkoumá.«

»Nedejte se«, pobízel statkáře nadporučík.

»Těžko se nedati, když jest člověk z nepravdy usvědčen«, přiznával se dobrácky statkář.

»Počkejte!«, zvolal nadporučík. »Ať nám velebný pán hezky dokáže, že tajemství víry nejsou vůbec proti zdravému lidskému rozumu, že neodporují zásadám našeho myšlení a že jsou jen nad rozum lidský!«

»Mohl bych Vám odpověděti, že Vy, pane nadporučíku, máte vlastně důkaz žádaný vésti, poněvadž Vy jste tvrdil, že tajemství víry jsou proti rozumu lidskému, a ne já«, řekl kněz. »Ale, abyste nemyslí, že se bojím předvedené obtíže, pravím: aby se o některém tajemství víry řeklo, že jest proti rozumu lidskému, nedostačí ukázati, že tajemství zmíněného rozum lidský nedovede pochopiti, ale dlužno prokázati, že tajemství to obsahuje v sobě nemožnosti a očividné protivy, které na vzájem se vylučují. Poněvadž mně nic podobného není známo, žádám pana nadporučíka, aby dokázal na některém tajemství víry, že jsou v něm nemožné, sobě patrně protivné a odporující věci.«

»A dokážu«, pohodil vzdorovitě hlavou nadporučík. »Vy tvrdíte, že Kristus na kříži umřel, a zároveň tvrdíte, že Kristus

jest věčný, což znamená, že p o ř á d žije. Žije-li Kristus pořád, kterak umřel?»

»Netvrdíme toho úplně tak, nýbrž Kristus umřel jsa člověkem jako my; Kristus živ je pořád, jsa Bůh, tedy víc než my. Jako člověk mohl Kristus umřít; jako Bůh musí žít. Není tedy v učení našem žádné protivy, a Vy jste jen spletl věci, které my různíme«, odbyl důstojníka kněz.

»Já také povedu důkaz a sice z Vaší předešlé řeči o tajemství v Trojici Boží«, hlásil se k řeči statkář. »Řekl jste, že je jeden Bůh, a hned po té tvrdil jste, že jsou v Bohu tři božské osoby. Je-li jen jeden Bůh, jak mohou býti tři božské osoby, a jsou-li tři božské osoby, kterak jest jen jeden Bůh?»

»Nu dobře, ale za to také dostanete«, pohrozil statkáři kněz. »Jeden jest Bůh ve své přirozenosti a podstatě, praví naše víra. Tři má však Bůh ve své podstatě a přirozenosti osoby, jež jsou sobě rovny. Přirozenost a osoba není totéž; proto může býti Bůh jinak v tom a jinak v onom. Aby zde byla zřejmá protiva, musili bychom učit, že náš Bůh jeden jest ve své přirozenosti a zároveň, že jest v ní také trojit, čehož neučíme, jelikož díme, že trojice nedotýká se nerozdílné přirozenosti a podstaty Boží, ale různosti osob. Pan statkář tedy ukazuje, že naší víry o nejsv. Trojici nezná, ač by ji jako vzdělaný katolík znáti měl«.

»Vykroutil jste se mi z rukou, ale nerozumím výkladu Vašemu a nedovedu si to představit,« vyznával napadený.

»Rád věřím, že si toho nedovedete představit ani úplně rozumem vystihnouti, vždyť by to pak nebylo tajemstvím, ale obyčejnou pravdou! Zde tedy dotvrzujete, že máme pravdu, když o nejsv. Trojici díme: Tajemství toho nelze pochopiti a úplně vystihnouti žádnému rozumu lidskému. Mně ovšem též nenapadá, abych vystihoval nevystižitelné a dokazoval nedokazatelné, ale tolik přece jsem učiniti chtěl, abych vás přesvědčil, že v učení našem není odporu a že Vy jste zdánlivý odpor do učení našeho nespravedlivě vnášel, když jste přirozenost Boží (v níž jest Bůh jeden) od osob nerozeznal, (jež jsou tři v jediné a nerozdělitelné přirozenosti božské). Abyste si však věc, o níž jde, aspoň poněkud představil, odkazuji Vás na duši lidskou, která ve své přirozenosti a podstatě jedna jest, ve svých však mohutnostech máme zajisté v jedné a téže duši *rozum*, *vůli* a *svědomí*, — troji jest. Obratě to

na nejsv. Trojici a máte jakési podobenství, kterak může jeden Bůh ve třech osobách býti, a kterak proto nejsou tři Bohové, nýbrž jeden, jak nám to zjevil požehnaný Kristus, jehož Bohem uznáváte.«

»Vidím, že s Vámi těžko mluvíti o těch věcech«, řekl statkář knězi. »Ukazujete, že máte dobrou vyřídilku a že jste ty věci dobře studoval, kdežto já a pan nadporučík podobných studií jsme nedělali, nemůžeme tedy tak na Vás, jak byste zasluhoval. Dovoľte však, abych Vám ještě tuto námitku udělal K čemu nám omezeným a nechápavým lidem Pán Bůh tajemství Svá zjevoval? Jaký z nich máme užitek?«

»Veliký užitek, pane statkáři«, poučoval kněz. »Předně poznáváme tajemstvími víry velikost Boží; po té znamenáme z nich nedostatečnost svou, což obé nás nutí, abychom se pokořovali a velebnosti Boží čest prokazovali, což zajisté nejsou věci nepatrné. Po té i náš život mravní nabývá tatemstvími docela jiné tváře. Vezměme ku příkladu tajemství o nejsv. Svátosti oltářní. Žádný nedovedeme vyzkoumati, jak může celý Kristus *Bohočlověk* skutečně, v pravdivě a podstatně býti ve sv. hostii přítomen čili, jak se mohl chléb státi Tělem Božím, a přece máme z toho tolik užitků. Člověk totiž, maje přistoupiti k oltáři, na němž přijímá se Tělo Páně, ač nemůže pochopiti, jak z chleba stalo se Tělo Páně, přece dobře chápe a v duši cítí povinnost, přistoupiti k oltáři Božímu v čistotě těla i duše, přistoupiti s kajicnou myslí a s roztouženým srdcem po Bohu. Přijal-li takový člověk Tělo Páně, děkuje, prosívá a slibuje Bohu vše, co nejlepšího může; tím se stává, že člověk vstupuje sv. přijímáním do zvláštního poměru s Bohem a že nutí se k dobrému, o němž ví, že se Bohu líbí. Zároveň však také zřiká se takový člověk zlých náruživostí, hříšných zvykův a nebezpečných příležitostí, což má zajisté nesmírný vliv a důležitost na život mravní. Kolikrát již se stalo, že zatvrzelý veřejný hříšník, než přistoupil ku sv. přijímání, hořce plakal, učiněnou křivdu nebo pohoršení napravil a od té chvíle zcela jiným se stal? Slyšel jsem o jednom myslivci, že když měl v čase velikonočním přistoupiti ku sv. přijímání, zašel si k protivníku, s nímž od delší doby nemluvil, a pohnutým hlasem smíření mu nabízel, pravě Je velikonoční čas a my jako věrní katolíci, půjdeme ku sv. přijímání. Sv. Pavel poroučí nám však, abychom se před tím prozkoumali, by sv. přijímání nebylo duši naší na zkázu. Z té příčiny prosím Vás, abychom

si odpustili a s tichým srdcem oba k oltáři přistoupili. Řeč tato dojala rozlobeného protivníka tak velice, že neváhal myslivci podati ruce; od té chvíle měli se opravdu rádi. Ejhle, jak působilo v nich sv. přijímání! Podobně mohlo by se mluvit o praktickém užitku našem z každého tajemství víry, ale vedlo by nás daleko, kdybychom tím směrem pokračovati měli. Ostatně mám za to, že jeden dobrý příklad dostačí a Vy že mně po druhé opakovati nebudete, že z tajemství víry nic dobrého nemáme.«

»Nu buďsi! Nejsem tak velice proti tomu, že prostý člověk má z víry užitek,« odpovídal statkář, »ale rád bych věděl, co má z toho učenec a vzdělanec?«

»Podivná zvědavost!«, zvolal kněz. »Což není učenec a vzdělanec také jen člověkem, a což prospívá srdce pokorné, čisté a smiřlivé jen lidem jednoduchým a ne také učeným a vzdělaným?«

»Tak jsem to nemyslel,« bránil se statkář. »Já chtěl zvědět, co z toho má věd a, že jsou v Bohu tajemství. O mravním životě učenců přiznávám, že z víry rovněž pomoc a prostředky pro dobrý život berou, jako chudšas a neučenec!«

»Tedy Vám to povím,« nabídl se kněz. »Víra naše dává tajuplnými pravdami učencům především jakousi výstrahu, kam se nemají ve zpytbě pouštět a jak daleko smí se odvážiti; po té rozšiřuje víra obzor jich vědění a bystří duševní síly, kterých třeba napínati, aby se tak vysokým pravdám aspoň trochu pocho pilo. Co to však ve vědě znamená, netřeba povídati. Není tedy ani v tomto směru náboženství učencům bez užitku. Proto také pravý učenec tajemstev víry netupí, ale je ctí a dle možnosti se jimi řídí. Dojímavé jest v té příčině čísti o slavném počtáři *Gaussovi*, který v prázdných chvílích neobtěžoval si vyučovati malé dítky katechismu, a který před nejučenějšími neváhal zastati se předních článků nadpřirozené víry a tvrditi, že více záleží na jediné pravdě náboženské než na deseti pravdách nenáboženských, poněvadž jenom náboženství skýtá nám uspokojivou odpověď o životě časném a věčném, kdežto vědy buď o tom mlčí nebo nás svými odpověďmi jen znepokojují a matou.«

»Počkejte, již Vás mám«, zajásal nadporučík. »Vzpomněl jsem si, že jsem kdysi četl u sv. Pavla v druhém listě ke Korintským (10, 5) přiznání, v němž se dí »v poslušnosti ke Kristu veškerý rozum lidský z a j í m á m e.« Kterak můžete tedy

tvrditi, že neberete rozum lidský ve víře katolické v pouta, když Apoštol Pavel výslovně praví, že a n o ?«

»Poněvadž Apoštol nemluví o poutech, o jakých jste mluvili Vy, když jste dokázati chtěli, že víra porušuje přirozená práva rozumová. Sv. Pavel chce na uvedeném místě říci: Kdo jest upřímným vyznavačem náboženství Kristova, musí pokorně přijati celé Jeho učení a to ne ledajak, ale s naprostou jistotou a bez podmínky, nehledě, co tomu říká jeho rozum, vědecká choutka, dosavadní názor, vrozená hrdost a nepodajnost, jež neuznává nikoho nad sebou soudcem leč sebe samého a svého důvtipu a libovůle. Kdo věří Kristu, musí přijati všechno a nejen co se mu líbí nebo co chápe; musí přijati bez podmínky a jedině proto, že to Bůh řekl, ať se to zdá člověku možným nebo nemožným. Svědectví vševědoucího a pravdomluvného Boha musí býti mocnějším, než všecek rozum lidský a než všechny zdánlivé nebo jen domnělé smýšlenky a obtíže naše. V tom smyslu bere nás víra jako v »zajetí«, poněvadž obklopuje nás nevyslovitelnou velebností Boží, které nesmíme se vzepříti a kterouž musíme se dáti úplně vésti, i když přirozených práv rozumových se nevzdáváme a pilně jich (bádajíce) užíváme. Toť právě hlavním bludem Vaším, že se domníváte, že rozum lidský a jeho práva nemohou ostati netknuty, uznají-li nad sebou auktoritu Boží; jakoby v právech rozumových bylo, abych zavrhoval k vůli nim auktoritu Boží, neuznával pravd vyšších než jsou přirozené a kořil se takořka jen lidskému rozumu, domněnkám a výzkumům. Lidská práva rozumová dle Vás zkrátka znamenají nezávislost na Bohu a vzpouru proti Němu.«

»Řekněte, velebný pane, co z toho Bůh má, když mu rozum podřizujeme a auktority Jeho dbáme? Jaká také ctnost jeví se v tom z naší strany?« tázal se statkář.

»Milí pánové,« k slovu měl se kněz. »Budete-li pozorně přemýšleti o tom, co na vysvětlenou povím, uznáte, že bezpodmínečnou věrou naší přináší se Bohu skutečně veliká, šlechetná a vzácná oběť; že budí a sílí se v nás ctnost, která k nejkrásnějším a k nejúčinnějším ctnostem našim náleží, stávajíc se tmelem celého našeho náboženského, mravního a občanského života. Račte jen uvážiti, jaká obtíž klade se nám u víře již tím, že Pán Bůh s námi nynějšími lidmi nemluvil a zjevení nám neučinil bezprostředně čili tak, abychom Ho tváří ve tvář viděli a slyšeli jako ti, kterým zjevení byl bezprostředně učinil; račte uvážiti, že Bůh mluvil k nám jen *prostředně*

čili skrze jiné, o nichž, i kdybychom je byli osobně znali, můžeme mít různé pochybnosti a obtíže. Kdyby byl Bůh tak sdělil svou nauku nám, jako si o ní mluvíme zde my mezi sebou, tedy zpříma, bylo by nám snadno věřiti Jemu, poněvadž okamžik takový byl by v naší duši nezapomenutelným a vždy tak působivým, že by nám nikdy obtížno se nestalo přiložiti úplnou pravdu tomu neb onomu, co Bůh nám byl řekl. Nemáme-li však tohoto bezprostředního zjevení a věříme-li na svědectví lidí jiných, ukazujeme, že všechny obtíže, které se nám z té příčiny v cestu staví, jaksí překračujeme a že, ničeho nedbajíce, a auctoritě Boží upřímně se podrobujeme.«

»To je pravdivo«, připouštěl statkář, »a vidíme to potvrzeno na životě společenském, kdež také méně jest obtížno za pravdu dáti (čili uvěřiti) tomu, čeho jsme byli očitými svědky, než tomu, co se nám od jiných jen doneslo. Uznávám tedy, že víra právě proto, že nám Bůh osobně zjevení neučinil, nýbrž jiným, kteří nám to donesli, stává se obtížnou a vyžaduje od nás značné oběti, máme-li jí přes to přese všechno z plna srdce přilnouti.«

»A ještě větší stává se oběť ta«, pokračoval kněz, »když se uváží, že zjevení Boží, jež víry od nás vyžaduje, jakkoli jest jistojistým, přece není úplně zřejmým a zůstává nám v největších pravdách nevystižitelným. Kdybychom mohli do zjevení Božího, bych tak řekl, nahlédnouti a pravdivost jeho viděti, musili bychom věřiti, a víra nedělala by nám obtíže, nýbrž nevěra, do níž bychom se musili proti své zkušenosti vnučovati. Tomu však není tak! Nám není po dnes dáno v taje víry nahlédnouti a skutečnou jich vnitřní pravdivost spatřiti; proto působí nám víra obtíže, máme-li doopravdy uvěřiti a nevěru proti víře zamítnouti. Zkoumejme, pánové, kolik je dnes na světě lidí, kteří vlastně jen k vůli této obtíži víry se zříkají a nevěrci stávají, domnívajíce se, že tím slouží vědě a svobodomyslnosti.«

»To je také pravdivo«, souhlasil opět statkář a dodal: »tato obtíž jest vlastně hlavní a jedinou příčinou moderní nevěry.«

»Snad máte kus pravdy v mínění tom«, odvětil kněz, »ale mám za to, že hlavní a největší příčina moderní nevěry vězí jinde. Naše víra žádá totiž, aby se zjevení Božímu věřilo celému a cele, věřilo pevně a stále, věřilo nejen v srdci, ale i v praktickém životě, tak totiž, aby z mého jednání, smýšlení

a mluvení bylo patrné, že jsem věřícím. A právě tato praxe životní, která jest bez odporu mnohdy velmi obtížná a s různými nepříjemnostmi ve veřejném životě spojena, zaráží a zastrašuje mnohé moderní lidi, zvláště vzdělance. Nelze však jinak, poněvadž Kristus, náš Bůh, výslovně praví, že Ho máme vyznávat před lidmi, a že kdo Ho miluje, má to dokázati skutky a ne jen slovy.«

»Zde Vám zase odporuji«, hlásil se nadporučík. »Z každodenní literatury jde na jevo, že si dnes lidé velice všímají praxe náboženské a že právě proto církvi římské a jejím stoupencům vytýkají obřadnictví a zastaralé formule. My chceme život náboženský a ne ceremonie!«

»Pane nadporučíku, toho jste neměl uváděti«, řekl kněz. »Čtu dnešní naši literaturu, vím, co je v ní, a proto dím: Kdo u nás nyní předhazují církvi katolické jen jakousi formalitu a zevní obřadnictví, volajíce po praksi životní, dělají tak ne z opravdové touhy po účinnějším životě náboženském, ale z bídné snaživosti, aby uvedli církev naši v posměch a opovržení čtenářův a odrazili od ní dosavadní přívržence její. Podívejte se jen na ty výtečníky a zkoumejte, kterak se účastňují církevní nepopíratelné u nás praxe, ku př. postu, mše svaté a kázání nedělního, posvátných průvodů, sv. zpovědi a sv. přijímání, odpoledních pobožností atd.? Za celý rok neuvidíte takových lidí v kostele, ale za to v hospodě jsou pořád a nadávají kněžstvu v každém čísle svých novin. Někteří z těchto lidí docela ode vši víry veřejně odpadli a bezkonfesijsními (bez vyznání) se prohlásili! Mohou takoví lidé mluvit upřímné a závažné slovo u víře? Jistě ne, poněvadž by jim napřed bylo nevěru, nedbalost a zášť k víře odčiniti, k čemuž ani nejmenší chuti neukazují, dobře vědouce, že by celé jejich nevěrecké působení musilo ihned přestati. Co by však tomu řekli lidé a noviny? tázal se kdysi jeden z těchto odpadlíků. Ne, to nemůže býti; proto budeme dále hanobiti katolickou církev, — tak tomu chce naše čtenářstvo a náš žaludek!«

»Velebný pán dívá se na odpůrce příliš černými brejlemi«, podotknul statkář.

»I nedívám«, odpověděl kněz a vybízel statkáře, aby se přesvědčil, co o tom z osobní víceleté zkušenosti napsal ruský spisovatel hrabě *Tolstoj*, když o moderních nevěreckých spisovatelích prozradil, že píší jen aby psali, nevědouce, co píší; že též sami nevěří co napsali; že si na vzájem podkuřují,

že žijí nemravně, že shánějí jen lacinou slávu, že nestudují a nehledají pravdu, ale sebe a svého prospěchu, že jsou to lidé skrz naskrz zkažení, domýšliví, prolhaní, nesvědomití a bídní.«

»Znám to«, přiznal se statkář a litoval, že tomu tak bohužel na mnoze i u nás jest, kde většinou jen pokažení studenti stávají se novináři.

»Možno však o takových lidech říci, že jsou povoláni opravovat naše náboženství a že chtějí opravdu náboženskou správu životní? Možno nápravy mravní vůbec docíliti nadávkami, podezříváním, skandalisováním, nevěrou, posměchem a očividnou záští? Věřte, pánové, že tito mladí oprávcové víry mají na dnu duše strašlivou nevěru a nic více. Všecka slova, kterými své zámysly obestírají, jsou planá slova, na klamání a svádění lidu vypočtená; slova, jež vycházejí z tlumené nevěry a vedou k okázalé nevěře neb aspoň k prokázané lhostejnosti a netečnosti ku katolické víře. Po ovoci poznává se strom; poznávají se tedy i ti, kteří takových konců dospívají v životní správě náboženské, vlastně bezbožské.«

»Dovolte, velebný pane, abych položil otázku«, žádal statkář, a když kněz souhlas projevil, řekl žadatel: »Co z toho vlastně máme, když, Bohu věříce, velikou oběť na rozumu a na vůli přinášíme? A potom! Nebylo by úplně dosti, kdybychom rozum lidský podřídili Bohu ve věcech nadpřirozených, na příklad v tajemstvích Božích, a kdybychom zachovali si rozum na víře úplně nezávislý ve věcech přirozených? Mně se zdá, zdá, že by to bylo důstojnějším Boha i nás: Bůh panoval by vzhůru na nebi, my však byli bychom pány dole na zemi.«

»Výborně, toť přece řeč rozumného muže, proti níž velebný pán jistě nic kloudného nenamítne! Ať jest Bůh Bohem a člověk člověkem«, rozumoval nadporučík.

»Docela v pořádku«, přisvědčoval kněz, »jen že by dle pronesených zásad Vašich a páně statkářových pravý opak toho se stal: Bůh nebyl by Bohem a člověk přestal by býti člověkem.«

»Jak to?« zvědali statkář a důstojník téměř najednou.

»Bůh, má-li býti skutečně Bohem«, vykládal kněz, »musí býti nade vším svrchovaným a neobmezeným pánem. Boha, jehož moc by na něco nestačila, nebo proti Němuž někdo z nás směl by se postavit, neuznáváje Ho *pánem* nad sebou a nedbaje Jeho svrchované vůle, nemůžeme jako rozumní lidé uznati Bohem, scházeloť by mu právě, co dle názorů celého pokolení lidského

nezbytně Bůh miti má, totiž naprostá moc, čili: takový Bůh nebyl by všemohoucím, ale tak málomocným, že by na něho dostačoval pouhý člověk svou nepatrnou silou! Z té příčiny přestal by však i člověk býti člověkem a stal by se vlastně Bohem, poněvadž měl by v sobě něco, čím by Bohu se rovnal, Boha od sebe odpuzoval a proti Boží vůli docela nezávisle se choval. Je-li Bůh všemohoucím, a má-li člověk z Jeho moci se vymaniti, musí též člověk nutně býti všemohoucím, poněvadž proti všemohoucnosti může obstáti jen zase všemohoucnost. Člověk se všemohoucí silou není však pouhým člověkem, aspoň dosud svět takového muže nepoznal. Nelze tedy jinak, než: buď musíte Bohu upříti všemohoucnost — čímž jste ho zničili, — nebo musíte člověku přisouditi neobmezenou tvůrčí moc, — čímž jste ho také zničili, — chcete-li na dále tvrditi, že Bůh nemá mítí na člověka moc ve všem a že má zůstatí Bohem jen v nebi nahoře, nikoli však dole na zemi, což chcete dáti člověku.«

Po těchto slovech pohlížel kněz na odpůrce čekaje, který z nich se ozve a co proti přednesenému namítne.

Podivnou náhodou stalo se, že žádný z odpůrců k řeči se neměl; proto ujal se kněz znova slova a pravil »Z Vaší mlčelivosti, pánové, soudím, že nemáte, co byste proti mému výkladu namítali a že nemíníte na dále obhajovati fráze, dle níž, měl by zůstatí Bůh pánem jen na hoře nikoli však také dole. Odpovím tedy námitce, kterou pan statkář učinil, když se tázal, co za to máme, když úplně auktoritu Boží ve víře uznáváme, přinášejíce jí v oběť rozum, vůli a praktický každodenní život. Veliký jeden muž umíraje pravil: Ó jak sladko jest člověku, vzpomene-li, že konal za živa povinnost! My také v naší mateřštině máme úsloví: Povinnost pěkná ctuost. A ejhle, pánové! Tuto pěknou ctuost, p o v i n n o s t, konáme, když ve víře přinášíme velikou oběť rozumu, vůle a praktického života auktoritě Boží. Bůh jest totiž svrchovaným pánem a dárce všeho, cokoli máme; Bohu tedy náleží všecko, cokoli v nás je: rozum, vůle i život. Nutno tedy, abychom všeho užívali dle vůle Boží, ochotni jsouce přinéstí zpět do rukou Svrchovaného, cokoli jsme od Něho obdrželi. Bůh dal nám rozum, vůli a život, abychom jimi nejen sobě posloužili, ale abychom jimi také J e m u službu konali; jsme tedy povinni již proto, že nám Bůh dary ty udělil a že nám je k e s l u ž b ě S v é udělil, přináseti je Bohu v oběť, jak víra káže, učíc, že velebné auktoritě Boží má se náš rozum, vůle i praktický život úplně podrobovati.«

»Potom jsou na tom nerozumná zvířata lépe než lidé«, poznamenal nadporučík, a nečekaje na otázku kněze, přidal: »Zvířata mohou si dělati se svými silami co chtějí a nemusí se báti, že jim je Bůh vezme a že jich k vůli zneužití uštědřených darů ztresce.«

»Pane nadporučíku, nevěřím Vám, že do opravdy tak smýšlíte a zvíře šťastnějším než člověka považujete«, řekl vážně kněz.

»Proč nám tedy dal Bůh rozum, vůli a život«, zvědál nadporučík, »když jich nesmíme užívat dle libosti?«

»Proč nám dal tedy Bůh ruce, nohy, mozek, oči, žaludek, když jich dle libosti též užívat nesmíme, a když uznávati musíme jistý pořádek a pravidla, užívající údův a schopností svých? Nebylo by lepším, abychom byli bez rukou, bez očí, bez nohou, bez mozku atd.?« s úsměvem tázal se kněz.

»To je něco docela jiného, a každý ví, že lépe jest, míti zdravé údy, i když všeho nedovedou, na mnohém pravidle a pořádku závisly jsou, než býti bez nich. Ostatně závislost ta jde údům dobře k duhu, protože se jich tím šetří, dobře užívá a také od úrazu chránívá«, vysvětloval důstojník.

»Dobře jste soudil«, chválil ho kněz, »ale věřte, že i rozumu, vůli a praktickému životu našemu jde k duhu, uznáváme-li svou závislost na Bohu a šetříme-li pravidel, které víra skýtá. Především připomeňme si, kolika bludů zbavujeme se, kolika nejistot o věcech nejdůležitějších, kolika přetěžkých prací zhostujeme se přijavše víru v Boha. A to že nám nejde k duhu? To že není dostatečnou náhradou za oběť, kterou přinášíme Bohu, podrobivše se auktoritě Jeho? A jak nás obohacuje víra a jak ušlechťuje naše myšlení, žádosti a jednání! Jakou sílu a nadšení, jaké ctnosti heroické zjevuje a do nás přesazuje víra! Nejistota o věcech nejtěžších a nejdůležitějších mizí, kdekoli zableskne světlo víry. Náruživosti a zlé náklonosti chabnou, kdekoli zasvítí pravé náboženství. Jak vznešeným, šlechtným, spokojeným a jistým stává se člověk, v jehož duši trůní Bůh! Která věda a umění lidská dává do srdce lidského něco podobného? A pak bychom se zdráhali skloniti rozum a vůli před autoritou Boží; skloniti před Bohem lidský rozum a vůli, které tak často se měnívají, tak málo mohou, nejistě vědí, mnohdy chybuji a daleko více práce než požitku nám připravují? Znal jsem lékaře, který z toho hlavně důvodu upřímně vyznal, že daleko

milejším je mu pacient věřící než nevěřící, poněvadž pacient věřící bývá daleko trpělivějším v bolestech a klidnějším v myšlenkách o budoucích věcech, které pravidelně velice znepokojují pacienta nevěřícího«.

»Skončete to«, pobízel statkář, pravě: »Řekneme-li si věc upřímně, jak se ze sta lidem přiházíva aspoň pětadevadesáti, víme, že mnozí brojí proti víře a mluví o rozumu jen proto, že je to v módě a že se považuje jakýmsi dobrým znamením vyšší uvědomělosti, povídá-li člověk mnoho o rozumu a jeho nezadatelných právech, a mluví-li o víře jako o překonaném stanovisku. Uživati řádně rozumu a otužovati vůli, jest převážné většině lidstva tak odporným a cizím, že lidé raději budou tělesně celý den pracovati, než duševně jednu hodinu se namahati. Jejich zdánlivá intelligence bývá náramně povrchní, většinou jen planá fráze nebo zvučná hesla a pěkná slova; hloubky však marně v tom hledáš. Takoví lidé ovšem velmi dobře dělají, věří-li a přinášejí-li oběť svého rozumu i vůle Pánu Bohu. Lidé učení však toho nepotřebují.«

»Podivuji se Vaší počáteční řeči, ve které téměř docela přeběhl jste k velebnému pánovi; souhlasím však s poslední větou, přidávaje, že lidem v pravdě vzdělaným mělo by ušetřeno býti rozumové oběti, kterou víra káže a od svých stoupenců žádá«, řekl důstojník.

»I o těch to platí«, tvrdil kněz a poukazoval na častý zjev veřejného života, v němž mnohdy velmi intelligentní lidé ukazují veliké bludy, nejistoty, rozervanost, náruživosti a nešlechtnosti, které, kdyby se byli víře upřímně oddali, nebyly by v nich zbujněly Bohu nechtějí takoví učenci a vzdělanci za pravdu dáti (uvěřiti), za to však věřívají velmi snadno všelijakým domněnkám a neprokázaným výmyslům všelijakých lidí. Tady (v těch smýšlenkách) mohou přinést oběť rozumu a srdce? To není nedůstojno jich vědy a vzdělanosti? Jaký také mají z toho užitek v mravním, rodinném a společenském životě? Není prokázáno, že zlý příklad, který dali, když auktoritou Boží zhrdli a víře se vysmáli, uchvátil mnohé vrstvy lidové a nadělal z nich zbujníků, jimž není nic svato? Kdo jest také větším otrokem veřejného mínění a ducha času než takoví nevěreční výtečníci? Nebylo neřesti, které bych byl nespáchal a nebylo podvodu, jehož bych se byl hrozil, dokud jsem mezi těmito lidmi trávil, vyznává slavný hrabě *Tolstoj*. Život byl mně nesnesitelný, vražedná koule zdála se mi spáso-

nosnou; neznal jsem smyslu života, byl jsem nešťasten a téměř šíleným, dokud jsem byl v nevěře a dokud nepřilnul jsem k víře, vyznává týž spisovatel, tvrdě, že *jen* víra dává člověku možnost a smysl života pozemského, o věcech záhrobních ani nemluvě.«

»Velebný pán zkrátka drží se zásady: »Něco za něco a nic za nic«, řekl statkář, »proto učí, že víra mnohem více člověku dává než od něho dostává.

»Líbí se Vám to?« tázal se nadporučík.

»Proč ne?« odpověděl statkář. »Může-li věrou uspokojiti se takový vele duch jako Tolstoj, můžeme se jí zajisté spokojiti také my.«

»To je však proti Vaším dřívějším zásadám«, připomenul důstojník.

»Nechť, jen když je pravdivo,« rozsoudil statkář.

»Je-li však, velebný pane, jak jste vykládal o oběti, kterou nám ukládá víra, je-li však všechno to pravda a musíme-li se podříditi Bohu, kterak má z takového přinucení radost Bůh, a kterakou má z něho zásluhu člověk? Já vždycky myslíval, že víra se nemá vynucovat ani ukládat, ale že má plynouti z uvědomělého a volného srdce, že má býti svobodně přijata, vyznávána a skutky prováděna,« namítal nadporučík.

»Souhlasím«, řekl statkář a žádal kněze, aby vyložil, jak to tedy vlastně je se svobodou víry.

»Vynucené oběti Bohu se nelíbí,« odpovídal kněz. »Písmo svaté výslovně praví, že veselého dárce miluje Bůh, z čehož jde, že člověk má rád přináseti Bohu oběť, chce-li, aby ji Bůh přijal a odměnu za ni dal. Co zde praveno všeobecně, platí také o víře, i víra tedy musí vycházeti z veselého srdce, jež rádo a dobrovolně podřizuje se auktoritě Boží.«

»Proč tedy nutíte jinověrce k víře?« tázal se důstojník.

»Nenutíme jich, ale jen zavrhuje bludy jejich a dokazujeme, že pravda, kterou rozumný člověk přijmouti jest povinen, nemá-li hřešiti proti sobě i proti Bohu, jest jediné u nás. Či jest snad pravda náboženská dvojí a jest stejně v právu, kdo tvrdí, že Ježíš Kristus založil Si církev, i kdo tvrdí, že Kristus církve Si nezaložil? Možno oběmu rozumně přisvědčiti, či třeba jednoho se držeti a druhé zamítnouti? Snad nechcete, abychom zamítli přesvědčení své a přijali blud jiných? Jaká tedy nesnášlivost a krutost v nás, když pravdy se držíme a bludy odmítáme?«

»Zašel jste trochu dále, než jsem se nadál,« vyznával důstojník. »Měl bych všelicos namítati proti Vám, ale nyní toho nechám, poněvadž bych rád slyšel, jak dle dosavadních zásad vysvětlíte s v o b o d u víry.«

»Dosti snadno,« řekl kněz. »Bůh dal nám rozum, abychom jím hledali všelikou pravdu, tedy i náboženskou. Rozum náš také rád plní tuto úlohu. Slyšíme-li tedy o zjevení Božím, bereme na váhu rozumem všechny důvody, které hodnověrnosti zjevení Božího dovoditi mají, a vidíme-li, že důvody ty skutečně vážny jsou a tím i zjevení Boží na nejvýše hodnověrně a přijatelně, bereme na pomoc svobodnou vůli, kteráž, uznávajíc správnost našeho jednání rozumového a vidouc, jak zjevení Boží neb některý jeho článek rozumu hodnověrným se jeví, nutí nás, abychom jej za pravdu jistou přijali čili jemu uvěřili. Máme tedy v náboženství při tomto činu totéž, co jinde až rozum lidský přesvědčil se o správnosti a věrohodnosti zjevení Božího, zdvihla se naše vůle a vedla nás k tomu, abychom hodnověrnosti neodpírali, ale za pravdu ji přijali. Jest ovšem pravdivo, že tuto naši ochotu a víru nezpůsobila vůle lidská sama, ale za pomoci milosti Boží; než to nikterak nevyvrací práci lidské vůle při vytváření víry, ale ji potvrzuje a korunuje. V tomto smyslu mluvíme o s v o b o d ě víry, rozumějíc slovy těmi asi toto: rozum náš poznal věrohodnost náboženské nauky a představil ji vůli, jak činívá i v jiných pravdách přirozených; vůle pak naše, povzbuzena byvši hodnověrností předložené pravdy a posilňována jsouc milostí Boží, rozhodla se a pohnula nás, abychom pravdu náboženskou přijali čili, abychom jí uvěřili. Není tedy u víře naší zevnějšího nucení; vše plyne z vniterního popudu a přesvědčení, způsobeného lidskou vůlí a milostí Boží.«

»Tohle je divný výklad,« prohodil důstojník.

»Vyvráťte jej,« usmíval se statkář.

»Vyvrátím, vyvrátím,« sliboval důstojník, vyčítaje statkáři, že přebíhá se strany na stranu, drže chvíli s ním, chvíli s knězem a chvíli sám s sebou. Na to obrátil se nadporučík ke knězi a pravil: »Má-li lidská vůle při utváření víry takovou úlohu, jak jste vyložil, jest nesporno, že vše záleží na nás: mohu tedy věřit i nevěřit, mohu dělat i u víře co chci a co se mi líbí. Je-li však tomu tak, kdo mně může bráti ve zlou, nechci-li vůbec nic věřit? Budťe, velebný pane, ubezpečen, že svobodu víry zachráníme, když každému na vůli dáme věřit

i nevěřit, vyznávat to neb ono učení. Mluvíti o svobodě víry jiném smyslu, jest farisejstvím.«

Po slovích těch bylo ve vagoně ticho. Statkář vyhlížel oknem do kraje, kněz sklopil oči k zemi a důstojník díval se na něho, pobízeje, aby odpověděl, může-li.

»Nemohu, — zlobil byste se,« řekl kněz s úsměvem.

»I jen s tím ven! Voják se rachejtle slovní nebojí,« pobádal důstojník.

»Pane statkáři,« volal kněz na besedníka z okna do přírody vyhlížejícího, »pan nadporučík sběhl od vojska a po jeho odchodě našli prázdnou kassu plukovní Dejme ho zatknouti!«

»Zbláznil jste se nebo si děláte z nás blázny?« tázal se důstojník udiveně.

»Nezbláznil, jsem docela při dobrém rozumu a dle vaší rady myslím si o Vás, co chci.«

»Dovolte,« řekl důstojník prudce, »ať víc takových žertů neslyším!«

»Vida, vida, jak pan nadporučík se cítí uraženým, a jak přísně mé myšlení odsuzuje, ač jsem se v myšlení tom držel zásady páně nadporučíkovy! Mohu-li věřiti co chci a mohu-li o Bohu a náboženství myslit co chci, proč nesmím myslit a mluvit o panu nadporučíkovi co chci, a proč se cítí uraženým?« tázal se kněz klidně.

»Moje čest a vážnost takových řečí nestrpí,« odvětil důstojník.

»A čest Boží a vážnost Boží snesou podobné myšlení a řeči Vaše?« otočil námitku kněz.

»Uznáváte-li zásady mé o volnosti myšlení a slova špatnými, proč jich užíváte a obracíte na mne?« řekl důstojník nevrle.

»Proto, abych Vám na Vás nejlepší důkaz jich špatnosti podal a Vás přinutil vzdáti se takových nesprávností u víře a náboženství,« přiznal se duchovní.

»Všickni svobodomyšlní lidé smýšlejí o volnosti u víře, jak jsem vyložil,« bránil se ještě jednou důstojník.

»Chyba zůstane chybou i když se jí mnozí lidé dopouštějí,« stál na svém kněz. »Svobodomyšlní bývají svobodnými v projevech a chtějí svobodu, pokud jde o ně samé, vlastně pokud takovými projevy buší a štourají proti jiným, zvláště proti klerikálům; jakmile však napadne katolíkům, aby použili téže

svobody a klepli útočníka přes prsty, projádřivše, co o něm a o jeho díle smýšlejí, hned bývá zle, a liberální svobodomyšlníci křičí, jakoby je na skřipec bral a dovolávají se proti klerikálům (a vůbec odpůrcům) vědy, pokroku, umění a dokonce i veřejnosti, ba i zákona a policie!«

»Klerikálové také volají zákon a stát na pomoc, když někdo proti nim nebo proti církvi něco zostra řekne«, namítal nadporučík.

»Právem!« zvolal kněz, »poněvadž neuznávají špatné zásady o volnosti myšlení a slova, a poněvadž jako věrní občané, mají právo žádati, aby stát konal svou povinnost a zastal se jich i náboženství, jež výslovně oprávněným v zemích říšských uzual a jehož urážeti pod tresty zakázal.«

»Proti tomu mohl bych namítnouti«, mínil důstojník, že, má-li víra býti opravdu svobodna, nemáte se dovolávat státní moci ani policie ani potrestání jinak smýšlejících a věřících spoluobčanů.«

»Neplete toho! Pokud jinověrci jinak smýšlejí a nás slovy hrubými neurážejí, splácíme jim rovnou a nevoláme na jich odchýlné učení státní moci; pokud však jinověrci nás zúmyslně urážejí, tupí, víru naši snižují a po dobrém říci si nedají, právem žádáme, aby stát zakročil a konal čeho třeba na naši ochranu. »Stát má starosti svých dost, nač by se tedy pletl do hádek náboženských«, mínil důstojník.

»A což, neotřásají hádky a spory a urážky náboženské veřejným pokojem a řádem státním?« tázal se kněz.

»Snad někdy«, připouštěl nadporučík. »Proto neměl by stát trpěti vůbec žádných hádek náboženských o pravosti věr, a měl by jen hleděti si veřejné mravnosti, kterou by všechny víry ve státě trpěné musily šířiti a hájiti.«

»Ale což, jestiže učení různých věr nesrovnává se s veřejným pokojem a mravností anebo podrývá-li je?«

»Takové víry měl by stát potlačiti«, připustil důstojník.

»Vidíte, jak jste přísným a ne svobodomyšlným?« poznamenal kněz, »ale soudíte správně. Církev nemůže za dnešních zákonů státních učiniti všechno sama, čeho na obranu víry pravé a mravnosti křesťanské třeba; proto třeba, aby i stát správně do toho zasáhl, zvláště když je ho poddaní útočí spisy a spolky proti víře a dobrým mravům a když svádějí věřící k odpadlictví od pravé víry. Bez náboženství nemohou lidé býti, nemají-li se státu nebezpečnými rušiteli auktority Boží a

státní, tedy rušiteli náboženského a občanského pokoje. Kdo se Boha nebojí, kterak se bude báti člověka a státu? Bez náboženství hyne veřejná mravnost a zaniká svědomitost. Čím stane se stát, budou-li jeho občané v mravnosti a ve svědomitosti pozadu nebo do konce bez nich? Bez náboženství schází zákonům posvěcení, a lidstvu stává se práce i pořádek i povinnost nesnesitelnou. Kde všech těchto věcí je nedostatek, jaký může tam býti blahobyť, spokojenost a jistota? Nemá se tedy stát o věci ty starati a víry vlastně ve svém zájmu hájiti? Víra katolická jest konečně dle našeho přesvědčení největším s t a t k e m naším; stát je tedy povinnen, aby nám jí hájil, jako jest povinen, aby našich jiných potřeb časných a duchovních, majetku cti a vzdělání našeho hájil.«

»Tím se však stát stává nesnášenlivým a nespravedlivým k občanům, kteří katolíky nejsou a jinou víru mají,« namítal statkář.

»Není tomu tak«, odporoval kněz. »Nechcemeť, aby násilím potlačoval stát pokojné jinověrce a ubližoval jim ve veřejném životě, pokud jinověrci naukami svými neporušují zúmyslně věčné a časné blaho spoluobčanů katolických; chceme jen, aby stát chránil katolíků, aby své náboženství všude a vždycky vyznávatí směli, nikým nejsouce pronásledováni, tupeni, přemlouvání a v pochybnost uváděni v rodné víře. My neporušujeme náboženství jinověrcův; ať tedy jest i naše víra před nimi jistá, a ať stát nedovolí, aby se veřejně smělo naše náboženství tupiti a ve veřejných místnostech snižovati, z učitelských stolic zavrhovati!«

»Vždyť se v tom ohledu děje věru dost, a vědě nesmí stát překážky v cestu klásti k vůli náboženství, řekl statkář.«

»Dosti že se děje v tom ohledu?« divil se kněz. »Což nečtete smutných zpráv ze soudní síně, v níž každé chvíle někoho trestají pro rušení náboženství? Toto časté opakování téhož zločinu ukazuje, jak málo učinil stát opatření pro ochranu náboženství. Nechci říci, že je stát vším vinen a připouštím, že na darebných lidech je viny nejvíce; ale zdá se mi, že kdyby byly státy učinily svou povinnost, nemohla by se nevěra a porušování náboženství tak často opakovati, jak se nyní neustále opakuje.«

»Zde záleží mnoho též na rodičích«, řekl vážně statkář. »Kdo hned z mládí vede děti k nábožnosti a mravnosti, sotva

dočká se, že mu je povedou na soud k vůli nevěře a porušování náboženství.«

»Však toho též církev na rodičích žádá«, podotknul kněz.

»Velebný pane, dovolte, abych se vrátil«, odvětil statkář.

»Z Vaší rozpravy s panem nadporučíkem poznal jsem, že vlastně člověk přece není s v o b o d n ý m u víře, poněvadž všelijakými *důvody* nutíte ho, aby víru přijal a nevěry se zřekl.«

»Jste na omylu, pane statkáři«, poučoval kněz. »Ve víře má se to se svobodou jako s ctnostmi vůbec. Rozum totiž lidský poznává z důvodů jasných, že příkladem počestnost jest ctnost vzácná a člověku velmi žádoucná. Tyto důvody poznané předvede rozum vůli naší, která dosud jest úplně netečná a na žádnou stranu nerozhodnuta. Vůle může rozhodně volit co chce — poctivost i nepoctivost. Cítíc však důvody a vidouc prospěch ze ctnosti, rozhodne se vůle, uvažujíc zároveň o následcích, jež z nepoctivosti plynou — pro poctivost. Přestala tím vůle naše býti svobodnou a bylo rozhodnutí její otročinou? Nikoli! Zrovna podobně dělá to však vůle naše i ve víře, činíc rozhodnutí, až byla poznala důvody a výhody, které nám plynou z přijaté věroučné pravdy. Jakým tedy právem smíte říci, že svobody vůle nešetříme u víře?«

»Poněvadž jste tam mluvil též o milosti Boží«, bránil se statkář.

»Což ruší milost Boží svobodu lidské vůle«, s úsměvem mu na to kněz. »Katolická nauka o tom dí, že milost Boží lidské přirozenosti neporušuje, ale ji zdokonaluje a pomáhá. Na jaký způsob působí v nás milost Boží, nebudu rozebírat, jelikož nám zde úplně stačí věděti, že milost Boží vůle lidské neruší, svobody jí nebere a že jí pomáhá u víře.«

»Proč se tedy lidstvo vzdělané tak velice proti víře katolické brání«, zvědál statkář.

»Poněvadž jí buď nerozumí nebo nerozvážně přijímá blud za pravdu, a věří, co mu napovídají nesvědomití a prolhaní nevěrci, nebo — a to bývá velmi zhusta — poněvadž bojí se praktických důsledků víry, dobře vědouc, že katolická víra by je nutila výhost dáti pýše, všem nezřízeným žádostem, zlovykům a náruživostem, ve kterých si nevěřící člověk libuje a za časté hoví. Čím jest kdo čistějšího srdce, tím bývá přístupnějším pravdě a náchylnějším víře. Nikoli věda a počestnost, ale domýšlivost hrdé hlavy a zkaženost náruživého srdce bývají hlavními nepřítelkyněmi víry. Tak učí zkušenost.«

»Proč tedy nazývá se víra darem Božím«, tázal se statkář, »když si ji studiemi a počestným životem lze opatřiti?«

»Tak jsem to neřekl«, opravoval kněz. »Uvedlť jsem jen obyčejné příčiny nechuti k víře; nikoli však účinné příčiny víry, což jest velikánský rozdíl.«

»Uvedťte tedy, proč se víra naše zve darem Božím«, vybízel statkář.

»Posloužím s radostí«, měl se k činu kněz, a poukázav na *sv. Pavla*, jenž v listě k Efeským výslovně dí, že se zachráníme nikoli sami sebou ale věrou, která jest dar Boží (k Ef. 2, 8), pravil: »Víra není v tom smysle darem Božím jako rozum anebo zdraví tělesné, protože tyto věci náležejí naší lidské přirozenosti a každý člověk má k nim jakési právo (když jej totiž Bůh byl k nim určil, chtěje míti člověka jimi obdařeného); nýbrž v tom smysle jest víra darem Božím, že nám nikterak a žádné právo na ni nenáleží, že jest skutečně *nadpřirozená*, to jest: že nám víru požehnaný Spasitel svou drahou krví získati a do duše naší dobrotivě vlíti ráčil, aby byla pokladem a začátkem našeho ospravedlnění a nadpřirozeného žití«.

»Podle toho vlastně by tedy více záleželo ve víře na milosti Boží než na rozumu a vůli lidské«, mínil statkář.

»Tak jest«, potvrzoval kněz, uváděje na doklad výrok Spasitelův »Beze mne nic nemůžete konati«.

»A přece se mi to nepodobá«, řekl vážně statkář.

»Proč?«, zvídal kněz, uváděje citát Sněmu Tridentského (Sess. 6, cap. 8), v němž se dí: »Víra jest počátkem lidské spásy, základem a kořenem všeho ospravedlnění«.

»Nikdo mi neupře«, vykládal statkář, »že mohu za pravdu dáti čili uvěřiti, když mi člověk něco vypravuje. Proč bych tedy nemohl za pravdu dáti čili víru míti, když mně Bůh něco zjevuje? Což jest člověk hodnověrnějším než Bůh? Nemám ve vševědoucím a pravdomluvném Bohu, jehož nad sebou uctivě vyznávám, nemám v něm všecek potřebný důvod a pohnutku k víře? Nač tedy potřebuji k tomu zvláštní pomoci Boží? Jedná-li se o tajemství Boží, jimž uvěřiti mám, je snad třeba takové pomoci; ale jde-li vůbec o víru, nezdá se mi správným Váš výklad o potřebě nadpřirozené milosti Boží, a myslím, že to jde také bez ní, že tedy víra není darem Božím.«

»Nikoli, nemylte se,« napomínal kněz, poukazuje při tom na neomylné učení církevní, tedy na výklad Ducha Svatého,

jenž neustále hlásal a hlásá, že víra naše je dar Boží a to tak, že její začátek, trvání a konec mají zdroj v nadpřirozené pomoci (milosti) Boží, vedouce nás k dokonalému a bohumilému životu, jejž podmiňují, podporují a dovršují, přivádějíce nás konečně ve spojení s naším věčným cílem v nebi. Není-li opravdový život křesťanský, jenž nás s Bohem spojuje, Jemu podobný činí, jen životem přirozeným a je-li něčím více, totiž životem *nadpřirozeným*, musí nutně i základ konec a trvání (průběh) jeho býti nadpřirozeným, tedy i víra, z níž bere dokonalý život křesťanský začátek, trvání a konec«, poučoval kněz.

»To je mi trochu moc učené«, odvětil statkář, »a myslím, že nevyvracuje názoru, dle něhož mohu věřiti Bohu spíše než člověku.«

»Není pochybnosti«, začal kněz, »že Bůh mnohem více, ano neskonale více zasluhuje víry než kterýkoli člověk ale z toho nenásleduje, že lidé bez Boží pomoci mohou si pravou víru v Něho utvořiti. Beze mne nic nemůžete učiniti, tvrdí všeho znalý Kristus; tedy ani víry pravé nemůžeme učiniti, udržeti a dovršiti bez Něho. Když *sv. Petr* vyznal víru, že Ježíš jest Syn Boží, velebil ho za to Pán a výslovně pravil, že nemá toho *sv. apoštol* ze sebe, ale že mu to *Bůh* dal. Kolik je také veleučených lidí, kteří důkladně zkoumají o pravdách víry, nahlízejí jich správnost, mají ochotnou vůli pro náboženství, a přece nevěří! Kdyby byla víra naše jen výsledkem (a činem) rozumu a vůle lidské, měli by právě takoví učenci snadno nejlepší víru, kdežto ve skutečnosti jsou jí prázdní a mnohdy ani toho se nemohou odhodlati, aby uznali nad sebou auktoritu Boží! Slavný učenec *Leibnitz* dává k tomu nejlepší příklad. Z jeho života je známo, že zabýval se učenými studii o náboženství a že mnohokrát se zdálo, jakoby se již již pokatolil a bludný protestantismus zavrhnouti chtěl, přece však nestalo se. Kdo upře Leibnitzovi bystrý rozum a dobrou vůli? Nikdo! Nesmí tedy nikdo říci, že dostačují k víře jen rozum a vůle a že k tomu není třeba ještě jiné moci, milosti Boží. Je-li však tomu tak, jest patrné, že víra, vyrůstajíc z milosti Boží, je v pravém slova toho smysle darem Božím a sice nadpřirozeným, poněvadž Bůh není povinen dáti nám milost tu a my ze sebe nemůžeme způsobiti ji«.

»Co jste teď pravil, zamlouvá se mi«, vyznával statkář, »ale mám v tom ještě obtíže. Předně nemohu pochopiti, jak je možno, aby tolik lidí bylo bez víry nebo proti ní, když je víra vlastně dar Boží, jelikož se zdá, že lidé proto víry nemají, poněvadž jim Bůh víry nedal. Jakou tedy mají lidé na nevěře vinu?«

»Dovolte, abych vás upozornil«, začal kněz, »že co je darem není z povinnosti; nesmíte tedy Boha obviňovati, že nedal tomu neb onomu víry; Bůh nebyl k tomu povinen ani nucen. Po té nezapomínejte, že Bůh k a ž d é m u člověku dává dostatečnou milost a zároveň, že mu ponechává úplnou svobodu a zdravý rozum, by se dobrovolně rozhodl. Neužije-li člověk milosti Boží a zneužije-li vůle i rozumu proti víře a zamiluje-li si nevěru, je to jeho vinou, a vyvrací Vaši domněnku, že člověk si dělá pravou víru bez zvláštní pomoci Boží.«

»Jak to tedy, že jeden věří a druhý nevěří čili, že jednomu se takového zvláštního daru dostane a on ho dobře užije, druhý však ne?« tázal se statkář.

»Tážete se více, než zodpovídati mohu«, přiznával se kněz. »Zde můj zlatý, stojíme před tajemnou knihou nevyzpytatelného Boha a dosud nenašli jsme způsobu, kterým bychom si knihu tu otevřeli a přečetli. Sám sv. Pavel, který přece z toho něco rozuměl, všecek trna volal: Ó přehluboké vědy a moudrosti Boží! Jak nevystižitelný jsou cesty Páně!«

»Podle toho zdá se, že víra jest neocenitelný a zvláštní dar Boží«, rozumoval statkář. »K jakým tedy díkům jsou zavázáni lidé, kterým již v kolébce beze všeho jich namahání dostalo se právě víry, bez níž nelze líbiti se Bohu!

»Docela správně soudíte«, chválil kněz vykládaje, kterak si má takový člověk víry vážiti, dle ní žíti, zjevně se k ní hlásiti a jí za největší štěstí svého života považovati. »Co stojí práce, než muž jinověrec domůže se svaté víry«, pokračoval duchovní, »nám však lehounce a v útlém věku všechno to bylo dáno od dobrotivého Boha našeho. A přece se najdou mezi námi lidé, kteří Bohu za víru neděkují, víru tupí, za ni se stydí a ji dokonce i zavrhnou! Může býti hroznějšího nevděku? Nepronáší takový nešťastník zjevný soud nad zavrženíhodným jednáním svým?«

»Máte pravdu«, přisvědčoval statkář. »Co však mám lidem odvěti, když mi řeknou že za svou malou víru a nevěru

nemohou? Připomeňte jim, kolikrát jich varovalo svědomí, kolikrát káral je anděl strážný, kolikrát znepokojilo je kázání, kolikrát otřásl jimi dobrý spis, kolikrát prosil jich upřímný přítel, kolikrát zahanbil je hodnostář, jenž zjevně nevěře dal výhost a upřímně k víře se hlásí, kolikrát poděsila je nena-dálá a hrozná smrt nevěrce? Kdo zná vůbec všechny cesty, po kterých kráčel k nim Pán Bůh zástupů? Kdo zná vůbec všechny prostředky, které dány byly jim na záchranu, ale opětovně beze všeho výsledku? A pak chtí nám namluviti, že za svou nevěru a malou víru nemohou, že viny na sobě nemají!« ho-vořil duchovní.

»Všecko pravda, svatá pravda«, přikyvoval statkář a dodal, že by rád věděl, jak je možno, aby někdo pravé víry pozbyl, jíž si před tím vážil a upřímně oddán byl.

»Nebudiž Vám to divným«, vysvětloval kněz dle *sv. Pavla*, jenž v listě k Timotheovi vykládá, že lze ve víře za-žítí »zkázu lodi« či-li neštěstí, které rovná se úplné ztrátě víry. »Možno-li víry nepřijati«, pokračoval duchovní, »kterak nebylo by možno víry ztratiti? Nejen Hymenaeus a Alexander upadli za časů apoštolských do bludů, nýbrž i jiní za nimi, a pomalu nebude v dějinách církevních význačnější doby, aby na její hranici nestál některý ve víře pobloudilec nebo dokonce i odpadlík, jenž bludy svými nakazil mnohé. Mám uvést příčiny, které toho neb onoho odpadlíka přivedly ke smutnému jeho konci? Mám mluvit o Ariovi, Luthrovi, Kalvínovi a Husovi? O kterém z nich neplatí slovo *sv. Jana*, že žádost těla a očí, jakož i pýcha života je připravila ve smutné konce?«

»Husovi snad nepředhodíte nemravný život«, překvapeně děl statkář.

»Nemravný život ne, ale pýchu života, jak už přede mnou dávno udělal *Palacký*«, odvětil kněz.

»Nu dobře, četl jsem to také«, řekl statkář. »Kterak mi však vysvětlíte, proč nevěra nyní tak velice na vrh se dere a proč víry neustále ubývá? Bůh by se měl o tak potřebný dar věru lépe starati«.

»Však se také stará víc než dosti«, odrážel útok duchovní. »Kdo pak káže hlásati evangelium všemu stvoření? Kdo zra-ňuje nevěrecká srdce, kdo hýbe svědomím odpadlíků a neteč-níků u víře a kdo nabízí potřebnou milost? Náš Bůh. Je tedy On vinen? Nikdy. Příčin, které zaviňují děsné dnešní ubývání víry a nábožnosti, přemnoho jest, takže věru diviti se třeba,

kterak při toliké mravní rozpustilé nevázanosti, při tolik nedostatečném křesťanském vychování, při tolik křiklavém veřejném pohoršení, při tolik rozšířené netečnosti ku křesťanství, při tolik vykřičené svobodomyšlnosti a obnovené zpohanštělosti, při tolika pýše a duševní hrdosti, při tolika svůdnictví a povrchnosti, při tolika spolcích, novinách a spisech nepřátelských náboženství, vůbec i to se z víry na světě udrželo, co dosud zde spatřujeme. Uvažme jen, kterak nectí se církev, kterak hanobí se její kněžstvo, kterak zneuctívají se její obřady, přestupují její příkazy, zanedbávají bohoslužby, a tažme se, je-li možno, aby víra v duších lidských za takových podmínek kvetla?

»Uznávám všecko«, řekl statkář. »Co však proti tomu činiti na záchranu víry? Půjde-li to tak dále, budou za nedlouho všechny společenské řády otřeseny; nepoctivost, hrubost, nekázeň a vzdorovitost otráví celý náš život. Pořád se myslyvalo, že víra jest jen ledajakým činitelem v životě lidském a že jen nevzdělaný lid má víry zapotřebí; dnes už je patrné, že bez víry pustnou i vzdělané třídy a hyonu celí národové!

»Dle mého přesvědčení«, vykládal kněz, »rozšířila se moderní nevěra v nešťastném lidstvu hlavně tím, že věřící lidé nedbali výstražného napomínání církevního a jali se důvěrně obcovati s jinověrci a nevěrci, nedbajíce náboženství. Spolky, noviny a řeči nevěrecké dokonaly na nich snadno dílo zkázy. Podívejte se jen s jakou dychtivostí sahají naši katolíci po spisech a novinách, v nichž se jejich náboženství, duchovenstvo a církevní zřízení tupí a veřejně směšným činí. Na katolickou knihu nemívají tito lidé zpravidla peněz ani času; vše jest fádňí, známé, zastaralé a přemrštěné, co v duchu jich víry se píše a mluví. Při tom ovládá je nesmírná pýcha života, myslíc, že všecku moudrost světa pod klobouk si uschovala; při tom ovládá je nesmírná posuzovačnost, že i pravd a tajemství Boží rozumem lidským musí býti schváleny, mají-li na dále ještě trvati; při tom ovládá je nezměrná drzost, myslíc, že člověk proti řízení Božimu smí opovážlivě vztýčiti hlavu, zkritisovati neb i zavrhnouti, cokoli se jí líbí; při tom ovládá je nevázaný život plný smyslnosti, neskromnosti, nepoctivosti a lehkomyšlnosti, při tom ovládá je úžasná neznalost ve věcech víry a děsná náboženská neuvědomělost, povrchnost, lhostejnost a nesvědomitost, jež, ačkoli ví, že takměř zapomněla, co kdysi z víry věděla, přece z pramene nezkaleného poučiti se nehledí a v prak-

tickém životě dlouhá léta! zcela bez náboženství tráví! Jak by za takových poměrů dařilo se víře? 'Toť by Bůh věru činil zázrak, a toho naše pokolení nezasluhuje. Divím se vůbec, že po tak dlouholeté a na všech stranách tropené mizerii, vůbec ještě víra v lidstvu jest, a vidím právě v tom přesvědčivý důkaz, že víra není dílem lidským, ale darem Božím, jak jsem Vám před chvílkou pravil. Kdo si chce víru zachovati, ať se všeho vystříhá, co s nevěrou jakkoli ve spojení bývá; ať čte a zkoumá dobré noviny, časopisy a knihy, ať vstoupí do katolických spolků, ať zúčastňuje se našich schůzí a navštěvuje kázání; ať žije dle víry a modlí se k Bohu, by podporoval a chránil víry jeho! Za dary Boží — a víra jest darem Božím — třeba prositi, srdečně děkovati a řádně jich užívati.«

»To jest všecko pravdivo«, připouštěl statkář; »ale církev měla by právě proto všemi silami nevěře se opřít a věřící lidi před ztrátou víry chrániti.«

»Však to také církev činí a věru že s takovým úsilím, jakého dávno nebylo viděti. Máme již všude svou katolickou četbu — noviny, časopisy, knihy — máme již i četné spolky a sjezdy, máme vzácnou bohoslužbu, máme missie, máme vědu a horlivé biskupy, kněze i laiky, tak že opravdový katolík nemůže si v tom stěžovati na nedostatek«.

»Snad vyhovujete prostému lidu«, mínil statkář, »nebo též kněžstvu; ale, co máte pro vzdělaného člověka?«

»Ne jen pro lid, ale i pro vzdělance jest u nás dosti dobře postaráno«, vykládal kněz, poukázav na mohutné Družstvo Vlasti, na Akademický spolek Arnošta z Pardubic, na tiskový spolek, na Vzdělávací katolickou knihovnu, na Politickou Jednotu a na Historický kroužek. Z časopisů pak jmenoval Vlast, Alethei, Hlídku, Obzor, Vychovatele a Dělnické Noviny, Náš Domov, které vzdělanému katolíku každý měsíc čerstvou a hojnou látku přinášejí. O lid je hlavně postaráno našimi výbornými a od let blahodárně působícími Dědictvími, jakož i rozličnými prostonárodními časopisy a náboženskými spolky, z nichž některé (Mariánská kongregace atd.) tak jsou řízeny, že i nejvzdělanější křesťan může v nich nalézt vhodné místo pro náboženské vzdělání a uvědomělost. Jen opravdu chtíti, končil kněz, a záchranných prostředků na obhájení a zvelebení víry jest i u nás dosti.«

»Přiznávám se, velebný pane«, děl na to statkář, že v těchto věcech jsem skutečně neznalcem. Čítávám sice v no-

vinách, že klerikálové velice se činí, že zakládají všelijaké spolky, Jednoty a knihovny, že vydávají časopisy, že pořádají schůze a sjezdy; ale až dosud nestaral jsem se o to a se mnou zajisté přemnoží jiní katoličtí mužové majíce za to, že jsou to spolky pobožnůstkářské a politicky strannické. Z té příčiny měl jsem kněžím i za zlé, že vydávají časopisy a noviny, míchajíce se do politiky a nedbajíce náboženství«.

»Tedy si něco objednejte z našeho tisku«, vybízel kněz a radil objednat Vlast, Čecha, neb Alethei, Hradeckou »Obnovu«, »Český Východ«; pro Moravu však Brněnský denník »Hlas« »Obzor«, a »Hlídku«. »Z časopisův a novin těch najdete poučení o našich snahách a budete mluvit docela jinak!«

»Nejsou Vaše časopisy, spolky a brožury drahé?« zvědál statkář.

»Naopak«, odpovídal kněz, »jsou tak laciné jako žádné jiné. V mnohých našich spolcích neplatí členové ani krejcaru; v jiných přispívají na spolkové výdaje, ale málo, že to nestojí ani za řeč. Časopisy naše, zvláště Vlast a Obzor jsou tak laciné, že v celé české literatuře nemají v té příčině soupeře. »Slov a pravdy« stojí 4 halíře, »Obrana víry« (při »Vlasti«) za sešit asi 20 halířů a »Časové úvahy« 10 halířů měsíčně, ač podávají mnohdy velmi pěkná pojednání«. Také »Hlasy kat. spolku tiskového«, »Večerní Zábavy« a »Ludmila« skýtají za nepatrné předplatné poučnou i zábavnou četbu, k čemuž na Moravě rovněž od let zdárně působí »Zábavná bibliotéka« Benediktinů Rajhradských.

»Proč o tom tedy neuvědomíte věřící lid?« tázal se statkář.

»I vždyť jej o tom uvědomujeme neustále«, odpovídal kněz, vykládaje, kterak se u nás v poslední době znamenitě agituje a katolické písemnictví neunavně rozšiřuje. »Pomalu nebude fary, aby na ní nebylo jakési knihkupectví, poněvadž co kaplan a farář, to doporučovatel a rozšiřovatel našich knih. Znáám fary venkovské, docela nepatrné, a vím že mají farní knihovny o dvou tisících svazcích! Že knihy ty se čtou a lid že je chce, dokazuje nejen slušný počet spisův, ale i upotřebením jich, o čemž jistě ale mnohdy ne právě příliš pěkné svědectví dávají ušpiněné stránky.«

»Pak jest tím podivuhodnější nevěra moderních lidí«, řekl statkář. »Kterak možno si to v hlavě srovnati?«

»Nedivte se,« pravil kněz. »Mimo příčiny, o kterých jsme již mluvili, jest třeba uvést zvláště pýchu života jakožto hlavní zdroj moderní nevěry a náboženské lhostejnosti, poněvadž

Bůh se pyšným protiví a pokorným milost dává, tedy i víru dává a zachovává, jež jest obzvláštním darem Jeho.»

»I to nemyslím«, odporoval statkář. »Lidé jsou pyšní také v jiných věcech a přece podrobují se nutnosti; proč by tedy nechtěli se podrobiti náboženství, jehož nutnost všichni uznávají?«

»Tedy slyšte«, vybízel kněz, kterak již požehnaný Kristus uznal pýchu života za překážku víry! U *sv. Jana* (5, 44) dočtete se, že božský Mistr řekl kdysi tvrdohlavým Židům, kterak by uvěřili, když pocty druh od druhu přijímají, nehledajíce cti, která přichází od Boha? Z výroku toho soudím, že pyšní, pošetilí, hrdí a vypínaví lidé jsou dle názoru Kristova neschopnými přijati víru a jí v celé její živoucnosti zachovati. Je-li tomu tak, nezbývá než prohlásiti pokorného člověka schopným sv. víry a tvrditi, že víra bez pokory v srdci našem nemůže býti.

»Vyložte mi to zevrubně«, žádal statkář, nemoha si názoru právě proneseného náležitě vyložiti a netroufaje si ho též zamítnouti.

»Vyložím«, ochoten byl kněz, poukazuje na p ř e d m ě t víry i na z p ů s o b, kterým víra povstává, což oboje pokorného ducha vyžaduje. Když však statkář nechápal, vysvětloval mu kněz a přivedl ho pomalu k tomu, že o předmětu víry řekl:

»Dívám-li se na věc v tomto světle, nemohu Vám, velebníčku, upříti pravdy. Celá totiž víra vrcholí konec konců v převysokých tajemstvích a má v sobě mravné pravdy, které člověka k pokoře přivádějí. Představme si jen! Všemohoucí Bůh stal se člověkem, byv počat v lůně chudobné Panny a narozen jsa v chlévě! Týž náš Bůh z chudičké Panny zrozený jest rovněž chudičkým, neznámým opuštěným, zhanobeným, pronásledovaným a na kříži mezi dvěma lotry přede tváří lidu usmrčeným! To jsou skutečně věci, jež hlásají pokoru, a přiznávám, že hrdopyšnému člověku působí jistě obtíže, má-li t a k o v é h o Krista uznati Bohem a nejvyšším Pánem.«

»A což učení naší svaté víry, nevyžadují pokorného srdce?« zvídal kněz. »Co kázával božský Mistr častěji a důkladněji než pokoru? Komu přislíbil milost, ne-li pokorným? Které skutky považoval záslušnějšími nad skutky pokorné? Dle Kristova příkladu máme býti klidného a pokorného srdce; nemáme vybírat si předních míst, ani vyhledávati chvály a pocty; máme odmítati lichocení, máme milovati sebezapírání, přijímati zne-

uznání, neodpláceti zlým za zlé, milovati chudobu, odpouštěti urážky, snést opovržení atd. Nevyžaduje to pokory? Je možno v tak pokorného a takové pokoře učícího Boha pevnou vírou mít a při tom v duši proti pokoře zaujatou nebo snad i opovržením naplněnou býti? Neměl tedy Spasitel úplné pravdy, když zpyšnělým a domýšlivým Židům pravil: Kterak byste věřili, když vyhledáváte světské pocty a nedbáte cti Boží!«

»Všecko rád uznávám a myslím, že každý uznati musí, ví-li, co věci ty znamenají,« řekl statkář. »Rád bych však ještě z úst vašich slyšel, co jiného mimo to vyžaduje od nás pokoru, chceme-li upřímně k víře přilnouti?«

»Mohl byste to, pane statkáři, z dřívější rozmluvy věděti,« odpověděl kněz. »Věříme totiž, co nevidíme a smysly vnitřními i zevnitřními nechápeme. »Blahoslavení jsou, kteří neviděli a přece uvěřili,« volal druhdy v té příčině náš Pán.«

»To je pravda,« vyznával statkář a žádal, aby kněz, má-li ještě něco na vysvětlenou, slov nešetřil a vše důkladně vložil.

»Co věříme,« pokračoval vybídnutý, »zjevil Bůh, ale ne nám, nýbrž jiným, od nichž se toho teprve dovídáme prostřednictvím svaté církve, o níž ovšem zjevil Pán, že je k tomu ustanovena, takže kdo jí nevěří, má býti považován pohanem a publikánem. Neukládá však i to pokoru duši naší a není vlastně víra naše již proto neustálou cvičbou v pokořování se? Věřiti, čeho člověk rozumem nechápe a smysly nevidí; věřiti, co odporuje choutkám a mnohdy i zkušenostem jinde nabytým; věřiti jen pro auktoritu Boží, není věru snadno a bez pokorného myslí sklonění před Bohem vůbec ani možno. Z té příčiny pohrozil také jednou Pán učeníkům: Neobrátíte-li se a nebudete-li jako děti, nevejdete do království nebeského. Kdo se tedy poníží jako dítě, největším bude v království Božím. Učení vědí, že královstvím Božím rozumí zde evangelium svatou církev. Ježíš Kristus tedy žádá, abychom byli dítkami, chceme-li státi se členy Jeho církve. Čím se však staneme dítkami? Věrou Boží, neboť právě v tom jest rozdíl mezi člověkem dospělým a dítětem, že dítě rádo cele a neodmlouvajíc věří, co se mu řekne, kdežto dospělý ovšem zkoumá. A právě této důvěrnosti a nevinnosti i účelivosti, jimiž dítě vyniká, žádá Pán na věřících. Promluvil-li totiž Bůh, ať již bezprostředně nebo prostředně, to jest: ať sám osobně nebo

skrze církev, vyžaduje, abychom ihned přisvědčili (uvěřili) Jemu, neodmlouvající a nepochybující o ničem. Na takový způsob dělá nás víra dětmi. Kdo však odhodlá se k tomu, nemá-li v srdci pokory?»

»Proti tomu mohlo by se namítnouti,« rozkládal statkář, »že víra naše dovoluje ano poroučí, aby vzdělaný katolík zkoumal a bádá ve pravdách víry; není mu tedy obtížno uvěřiti a nemusí právě velikým dítětem býti, chce-li věřiti.«

»Právě proto,« stál na svém kněz, »že člověk ve věcech přirozených mnoho rozumem pochopuje a v náboženství též mnohé pravdy poznává, stává se rád hrdým, odvážlivým, neústupným a domýšlivým, nechť přijati, čeho rozumem nechápe. Z té příčiny snadno člověk považuje porušováním práv rozumových žádost, aby se podrobil vůli cizí. Toho však právě vyžaduje na nás víra, chtíc, abychom se úplně podložili auktoritě Boží, abychom beze všech okolkův a pochybností zjevené pravdy upřímně celé a cele přijali. Je-li duch náš pln pýchy a domýšlivosti, kterak se toho odváží, kterak na sebe zapomene a Bohu se poddá? Pokora, toť nejřidší ctnost naší doby! Pýcha a domýšlivost — toť podivný zjev, který všude a neustále potkáváme. Což neslyšel jste stokrát otřepané fráse: Co nevidím a čeho nerozumím, nevěřím! Kolik je dnes lidí, kteří by i ve věcech náboženských nechtěli rozhodovati, raditi a poroučeti? Neprozrazuje se tím pýcha našeho Bohu odcizeného života?»

»Nemohu vám odporovati,« přiznával se statkář. »Mám mnohé v té příčině zkušenosti; proto vám z plna srdce přisvědčuji. Dnešní člověk chce napřed učení náboženské pochopiti a potom prý mu teprv uvěří!«

»Ano, ale Bůh proti tomu praví,« odvětil kněz: »Chci, abyste napřed věřili a potom dám vám věřenému rozuměti! Či vůle rozhoduje, moje nebo vaše? Já jsem Pán, vy jste služebníci. Pochopiti zjevené věci dám vám za odměnu; napřed však žádám víru, poněvadž vládnouti chci a spasiti vás za pokornou víru (I. ke Kor. 1, 21). Já jsem Stvořitel celého světa a o všecky se starám; z té příčiny chci všemu lidstvu dáti prostředek snadný a účinný, by se zachránilo. Pokorně věřiti mohou všichni lidé; hluboce však a správně mysliti, dáno jest nemnohým, a to jen ve věcech rozumu lidského nepřevyšujících. V náboženství však jsou pravdy, které všecek

lidský důmysl neskonale převyšují, tak převyšují, jak převyšuje všemohoucí Tvůrce slaboučké tvory; proto třeba víry.«

»A což, nebylo by možno, aby nás Všemohoucí o spáse naší poučil a k blažené věčnosti vedl pouhým rozumem lidským,« otázal se statkář.

»Za nynějších podmínek nebylo by možným,« odvětil kněz. »Lidé nevěřili by Bohu, posuzovali a obraceli by řeči Jeho na vše strany. Ten věřil by to, onen ono; přemnozí však nevěřili by nic, neuznávající mimo sebe nikoho nad sebou a soudíce i věci Boží! Nelze připustiti velebnému Bohu, aby vůli a moudrost svou činil závislými na lidském dobrozdání, posuzování a schválení!«

»Nemohu vám nedáti za pravdu,« vyznal statkář. »Tato vaše slova jsou úplně přesvědčiva a venkoncem pravdiva.«

»Ale také v praxi životní velmi tvrdá a obtížná,« dodal důstojník.

»Inu ovšem,« mínil statkář, »ale přece snad ne úplně nemožna?«

»Ovšem ne,« přisvědčil kněz, »poněvadž Bůh mocně pomáhá člověku, jenž se k pokornému skutku odhodlal, a odplácívá mu mnohdy již zde velikou úctou, kterou mu rádi prokazují nejlepší spoluobčané jeho.«

»Znáte nějaký případ, jenž by ukazoval muže v pravdě učeného a pokorného?« tázal se statkář.

»Znám a dost,« odpovídal kněz. »Slyšel jste něco o velikém mudrci *sv. Tomáši Aquinském*? Celý svět katolický podivuje se podnes jeho znamenitým spisům bohovědeckým a filosofickým. A ejhle! Výtečný muž ten, jehož církev andělským učitelem zove, jsa na smrt nemocen, osvědčoval vzácnou pokoru ducha podřizuje všechno, co kdy psal, učil a kázal, neomylnému rozsudku církevnímu, a odvolává každické slovo, kterým by byl nechtě v něčem snad pochybil! Však měl také za to víru, že mohl, jak dí Písmo, hory přenášeti.«

»To byl veliký světec, kdežto já bych rád obyčejného muže a ne světce, u něhož pokorná mysl rozumí se sama sebou,« řekl statkář.

»Posloužím vám tedy jiným příkladem,« nabídl se kněz. »Četl jste o našem českém filosofu *Tomáši ze Štítného*? Byl, jak víte, světským pánem, tedy neknězem, a psal knihy, které pěknými myšlenkami náboženskými, ano i učeností v jeho době řídké vynikají a při tom lehou formou slynou. A hle,

tento muž neváhal veřejně prohlásiti, že podrobuje všechny své knížky a v nich obsažená učení kostelu římskému, čímž se tehdy označovala u nás v Čechách auktorita církve římské. Byl dle toho Štítný pokorným? Měl víru? Ovšem, a sice takovou, že by nám dnes jako druhdy Diogenovi s lucernou hledati bylo české literáty nekněze, kteří by za Štítným na své často bezcenné svazečky připsati chtěli, že v nich vše podrobují auktoritě církevní.«

»Neupírám působivosti příkladu tomu, ale myslím, že v hodině smrti všelicos se udělá. Dejte mi příklad podobný o muži v plném rozkvětu života,« řekl opět statkář.

»Do třetice všeho dobrého,« usmál se kněz a připomněl slavného učence francouzského, výtečného *Fénelona*, jenž, když ho došla zpráva, že v Římě odsouzena byla jeho kniha »*Maximes des Saintes*«, kterou jako arcibiskup napsal na povznesení dokonalého milování Boha mezi věřícími, neváhal vystoupiti na kazatelnu, ohlásiti to svým diecesánům a zapověděti jim četbu spisu svého! Co tomu říkáte? Měl tento muž pokoru a následovně i víru?«

»Zvláštní vskutku příklad neobyčejné pokory!« zvolal statkář. »Takovému biskupovi líbá se ruka.«

»Myslím podobně,« přiznal se kněz, »a jsem rád, že nespatřujete v opravdové pokoře nejen nic nectného, ale naopak nevýslovně úctyhodného. To kdyby oceniti dovedli naši všelijací nevěrcové, jistě by tolik neusmívali se, když mluvíme o pokorné víře a vedli by si trochu slušněji.«

»Však jejich protivná pýcha a nadutost ještě nikoho láskou a uctivostí k nim nepřipoutala,« rozhorlil se statkář. »Běží-li o víru, tluče se hned do boje na veliký buben osvěty a svobodomyšlnosti proti Římu, jakoby pravou osvětu a svobodu jen nevěra v nájmu měla a víra naše ji ohrožovala. Jde-li však o směšné všelijaké domněnky, věří tito vychloubálci šmahem a takměř bez důkazu komukoli, jen když si umí dáti na tvář masku učenosti a pokroku.«

»Poslouchejte, Vy čtveráku,« pohrozil mu kněz, »jak teď mluvíte? Což zapomněl jste již, jak jste si mne z počátku naší řeči dobíral k vůli slepé víře? Nyní slyším z Vašich úst výklad docela jiný. Co to znamená?«

»To znamená,« s úsměvem děl statkář, »že jsem Vás chtěl trochu poškádlit a se přesvědčit, jak dovede mladý panáček hájiti staré katolické víry nejen na kazatelně v kostele,

kdež mu nikdo neodpořuje, ale také ve společnosti, kdež se naň vrhnouti mohou takoví dva zakuklení nevěrci jako jsem já s panem nadporučíkem. Nu, přiznám se, že jste v ohni dobře obstál a statně se držel. Radím Vám také, abyste podruhé, až snad zase někam po železnici pojedete a některé spolucestující do kupé vstupovati uvidíte, neutíkal před nimi do koutku a nezačal se modlit ze strachu, aby se do Vás nepustili, poněvadž mohl by mezi nimi opět někdo býti, jenž by jen proto do Vás se pustil, že uviděl, jakým jste bubákem. Vězte dále, že nejen nejsem nevěrcem, ale že jsem rozhodným katolíkem čili, jak mi u nás noviny nadávají, neustupným klerikálem; vězte, že znám spolky, noviny i časopisy katolické a že súčastňuji se osobně katolického ruchu a života. Zde jest má visitka, abyste věděl, že pravdu mluvím. Až v náš kraj někdy zavítáte, hlase se v mém dvoře a budete mi vzácným hostem.«

»I toť jsem jako v Jiřikově vidění,« smál se kněz. »Já se zde mořím vyložití, jaké máme noviny a spolky, co se na ně platí, jaké jsou v nich články, co se má koupiti v kterém kraji, a zatím můj domnělý odpůrce a dělaný neznalec je v tom doma a dobírá si mne!«

»Nedobírá a bez příčiny již docela ne,« řekl vážně statkář. »Ubezpečuji Vás, velebníčku, že jsem se chtěl poučiti a děkuji Vám za každé slovo, jehož jistě brzo v naší společnosti velmi dobře použiji. Kdybyste byl spisovatelem, mohl byste takové náboženské hovory vydati tiskem.«

»Nejsem dosud,« smál se kněz, »ale slibuji Vám, že, stanu-li se kdy spisovatelem, uposlechnu Vaší rady a dám Vás do svého díla, abyste v něm byl za tento kousek zvěčněn.«

»Jen to ne,« volal statkář. »Já již jsem byl v novinách kolikráte, že toho mám víc než dost a zvláště nerad bych viděl, aby o mně psali naposlady i naši panáčkové.«

»Nějak to již uděláme,« sliboval kněz; »dnešní den Vám náležitě oplatím.«

»I nechť,« máchl rukou statkář, »teď si však vykládejme o víře dále, abychom vše probrali, co ve víře spatřujeme. Do-volte tedy, abych dělal nevěrce a odpůrce proti Vám dále. Svolujete?«

»A já, když je to takové, přidám se též,« řekl nadporučík.

»Výborně, teď to půjde!« vesele volal statkář.

»O čem je Vám tedy libo ještě hovořiti?« tázal se kněz.

»To snad nejlepe bude věděti velebný pán, poněvadž jemu nejvíce jest jasno, co má po dosavadním rozhovoru na přetřes přijíti?« řekl statkář.

»Když jsme se domluvili o pokorné víře,« začal kněz, »měli bychom nyní vyložiti, co jest víra pevná a stálá. Záležitost tato není v praktickém životě nedůležitá, zvláště dnes, kdy tolik lidí ve víře kolísá neb od ní dokonce odpadá.«

»Povězte tedy, co pevnou a stálou vírou třeba rozuměti a podejte důkazy, že ji křesťanu třeba míti,« vybízel statkář.

»Dokud ve víře kolísáme, dobrovolně pochybujeme nebo o správnost některé Bohem zjevené pravdy se bojíme,« začal kněz, »marně se domýšlíme, že křesťansky věříme. *Sv. Pavel* (k Efeským 4, 14.) nazývá takové křesťany nestálými a slabomyslnými dětmi, kteří nechají se jakoukoli novotou neb obtíží zastrašiti a svést. Křesťanům náleží dle téhož apoštola, aby byli u víře pevní jako celí mužové.«

»Počkejte, zde jste vběhl do pasti,« zvolal na kněze statkář. »Před chvílí vykládal jste mi, že dle vůle Kristovy máme býti u víře dětmi; nyní dle sv. Pavla zase chcete, abychom byli u víře neoblomnými muži. Co je z toho pravdivým a kdy jste se mýlil?«

»Obé jest pravdivo a nikdy jsem se nemýlil,« odpovídal kněz. »Tam mluvil jsem o ochotné mysli bez rozporu dlouhého hloubání věřiti všemu, co Bůh zjevil, a uvedl jsem, že dítě prokazuje takovou ochotu, věří rád a bez všelikého hloubání všemu, co mu matka řekne. V tom smyslu mají křesťané býti dětmi, jsouce totiž ochotni věřiti všemu a rádi, cokoli jim věřiti předloží jejich duchovní matka, katolická církev. Zde však mluvím o stálosti a pevnosti u víře, tedy nikoliv o pouhé ochotě všecko věřiti, nýbrž o naprostém přesvědčení, jež z ochoty té vzešlo, za žádných okolností ni okamžik nepochybujíc o předložené věroučné pravdě a hotovo jsouc pro ni trpěti, strádati, ano i život dáti. Tato jistota, neohroženost, důslednost a obětavost ve víře nejlepe muži sluší; proto jsem děl, že je třeba, abychom u víře byli neoblomnými a celými muži.«

»Odkud dostává se víře takové jistoty, stálosti a síly?« zvědával statkář. »Důvody, které se uvádívají pro hodnověrnost zjevení Božího, jsou sice dobré a velice úctyhodné, ale nemají přesvědčivosti naprosté; proto jste také řekl, že, když rozum náš všechny důvody uvážil, ještě víry nenalezl, a že potřeba

jest, aby lidská vůle, podporována jsouc milostí Boží, věci se ujala a nás pohnula, abychom za pravdu vzali čili uvěřili, pro co jsme právě zmíněné důvody vedli.«

»Ano,« připouštěl kněz, »ale zapomínáte, že naprostá jistota víry neplyne vlastně ani z důvodů rozumových, ani z popudů milosti, nýbrž z auktority pravdomluvného a vševědoucího Boha, jenž zjevení učinil, vstúpiv do něho víru naši. Jako se Bůh nemůže klamati a v ničem mýlit, tak i naše víra, jež na Bohu jest založena, od Boha vzdělávána a opatrována, nemůže (nás) klamati a v ničem se mýlit. Odtud plyne tedy naprostá jistota víry, jistota tak zaručená a veliká, jaké žádná věda lidská nemá, poněvadž i nejjistější věda lidská jen na lidském, tedy omylu podrobeném rozumu se zakládá; víra však naše v Bohu kořen má. Na základě této naprosté a božské jistoty jsme ve víře tak pevnými a stálými, jak jsem před chvílí vyložil. Kdo této stálosti a pevnosti ve víře nemá, buď nedůsledně jedná nebo přesvědčení nemá, že víra jeho o neomylného Boha se opírá. Velice jsem přesvědčen o tom, co poznávám rozumem, zrakem, sluchem a hmatem; daleko však více přesvědčení i jistoty mám, co poznávám skrze církve ve zjevení Boží a pomocí víry, poněvadž zde svědectví pravdě dodává neklamná jistota Boží, onde však jen omylu podrobené (i když jinak spolehlivé) síly lidské. Teď už je snad jasno, proč můžeme a máme býti ve víře pevnými a stálými.«

»Ano, výklad se líbí, jenže k takovému heroismu najde se málo odhodlaných duší,« mínil statkář.

»I nevěřte,« opáčil kněz, »vždy bylo a bude dosti rozumných a důsledných lidí, kteří na svědectví Boží více dají než na svědectví lidí, byť i lidé ti vědou a zkušenosti se honosili. V životech svatých najdete o tom nesčetných dokladů. Snad smím uvést aspoň jeden. O *sv. Ludvíku*, králi francouzském, se vypravuje, že když jednoho dne přiběhl k němu kdosi s neslýchanou novinou o objevení se Krista ve svaté hostii po pozdvihování v zámecké kapli, žádaje, aby se král šel na přepodivný zázrak podívat, odpověděl Ludvík: Nepůjdu, jelikož jsem o tom již dávno ve víře přesvědčen a nebudu jistějším, uvidím-li očima tělesnými, co vidím ve světle víry očima duchovníma!«

»Taková jistota víry ukládá však člověku,« do řeči zamíchal se nadporučík, »aby všecky ostatní víry a názory zavrhoval, nesrovnávali-li se s Vašimi náhledy věroučnými; a

pak, aby všeho se varoval, co by třebaš jen stín pochybnosti na sobě mělo. Tím jest však ohrožena snášenlivost náboženská a osobní svoboda.«

»Jako v počtech,« odvětil kněz. »Tam platí, že dvakrát dvě jsou čtyry a ne že 2×2 jest pět ani tři; platí to bez ohledů na všecku snášenlivost pětkářův a bez ohledů na všecku svobodu trojkářů. V náboženství je také jen jedna pravda, jako jest jen jeden Bůh; proto jen jedno učení jest oprávněno a všecka ostatní, jež se s ním nesrovnávají, jsou zavržení hodna a mají býti zavržena. Oproti takové auktoritě, jakou představuje Bůh, chovati pochybnosti, hloubati k vůli nejistotě a štourati k vůli domýšlivé lidské svobodě, jest zajisté více než opovážlivým.«

»A což, povstávají-li v člověku věřícím všelijaké obtíže a pochybnosti o tom neb onom článku víry,« tázal se statkář.

»Má je hledět zamítnouti«, odvětil kněz, »a má vůbec věděti, že jen dobrovolné pochybovačství o věcech víry jest auktoritě Boží na úkor a hříšno. Někdy se stává, že Pán Bůh na zkoušku posílá člověku rozličné obtíže o víře, jak se toho dočítáme v životě *sv. Františka Saleského*. Býti trápenu pochybnostmi u víře proti své dobré vůli, není hříšno a může se nejlepšímu křesťanu přihoditi a jeho zásluhy dokonce i zvětšiti. Jen kdo trestuhodně nedbá obtíží a nebezpečností, jen kdo obcuje bez příčiny s jinověrci a nevěrci, ať se bojí, neboť psáno je (Kazatel 3, 27 :) »Kdo nebezpečností miluje, zahyne v něm.«

»Uvažte však«, mínil důstojník, »že jest dnešního času náramně těžko, ba téměř nemožno uvarovati se takových nebezpečností. Člověk přijde do společnosti, v níž se mluví o náboženství, vykládá o průvodech církevních, kritizuje kázání, odsuzuje zpověď a podobně. Což mám si zacpat uši, abych toho neslyšel? Vezměte do rukou noviny nebo časopisy a čtete téměř všude, nejsou-li to právě konservativně-katolické listy, narážky na náboženství a církev. Jdete do divadla, a tam předvádějí kus, v němž farářova počestnost divnou hraje úlohu. Všecko to, a mohl bych ještě pokračovati, usedá jako prach na naši duši, zatemňuje, otrásá, ba přímo zošklivuje víru, a člověk následkem toho, i když v duši věří pevně, nerad na venek ukazuje přesvědčení svého; mlčí tedy a trpí, nechť stávati se terčem všelijakých poznámek a vtipů. Tím však

stává se, že uvědomělost náboženská neustále v něm se otupuje a oviklává, až konečně zbude mu v duši jen ozvěna po víře«.

»Bohužel, je tomu tak«, zahořekoval kněz. »Zde však opět vidíte, pane nadporučíku, kterak nedostatečně postaral se stát zákony svými, hlavně tiskovými, o bezpečnost našeho náboženství, oč jsme se ještě před chvílí nemohli dohodnouti. Teď uvádíte důvody, proti nimž ničeho nelze namítnouti, a ukazujete nezvratně, že stát nekoná, čeho na záchranu víry konati má. — Po té dlužno k Vaší řeči připomenouti, že nemůže-li se člověk vzdáliti ze společnosti, v níž se víra tupí a směšnou činí, má se aspoň chovati vážně, nemá tupiče podporovati a jich vtipům se smáti, ale celým chováním na jevo dávat, že nesouhlasí a se uraženým cítí. Ba možno říci, že uvědomělý katolík nebude se rozpakovati neohroženě víry své i veřejně se ujmouti a společnost opustiti, kdyby viděl, že v ní s dobrým svědomím zůstatí nemůže. Jako se zastáváme cti bližního, tak se zastaňme cti svaté víry, která je konec konců ctí Boží. Nestydí-li se nevěrec za bezbožnou nevěru, proč by se bylo stydětí muži věřícímu za náboženství? V kavárnách však a v hostincích není nikdo nucen špatných novin čísti a má hned, jakmile něco protináboženského na oči mu přijde, list odložit. Kdo mu to může zakázati? Nikdo. Do divadla není též nikdo nucen choditi, zvláště ne, dává-li se kus, v němž jest něco proti víře a dobrým mravům. Zde jest každý téměř najisto neomluvitelným.«

»To jsou všecko náramně krásné řeči v theorii, ale v praksi čili ve skutečnosti, kdo je provádí?« řekl nadporučík.

»Byl jsem jednou ve společnosti«, začal statkář, »v níž jedna dáma, které všichni se kořili, zajela si také na náboženství, kritisujíc až strach. Mnozí z přítomných poslouchali ji se zdánlivým podivem, souhlasili, přidávali, smáli se a podobně. Jen jeden mladý pán, vzácný rodem, vzděláním a úřadem, mlčel k tomu a tvářil se kysele. Na tom mladém pánu však vlastně zmíněné dámě nejvíce záleželo, poněvadž by ho ráda byla pro sebe za manžela ulovila. Když tedy svou »vzdělanost a duchaplnost« již hodnou chvíli zmíněná dáma na odiv stavěla, zdvihl se jmenovaný pán a pravil »Všickni ctihodní a v pravdě velicí mužové od jakživa náboženství měli v největší vážnosti a lásce. Žena bezbožná je učiněnou protivou!« Po těch slovích mladý muž vstal a nepodívav se na zničenou krasavici, se vztýčenou hlavou opustil místnost«.

»Co si o něm hosté povídali?« tázal se nadporučík. »Co si povídali«, odpověděl statkář, »můžete si lehce domyslíti. Někteří vyslovili mu zlé opovržení a lísali se ku zničené dámě; jiní však, a byli mezi nimi též dva důstojníci, stáli zamlklí a po chvíli odešli, rozmlouvajíce o trapné události a chválíce jednání mladého muže, jenž, nedav se zaslepiti kusem krásného těla, vyplatil nevěru a hrubost způsobem strašlivým.«

»To se mi líbí. To byl katolík. Sláva mu!« zvolal kněz.

»Co jste dělal Vy, pane statkáři, jenž jste byl při afféře zmíněné?« tázal se nadporučík.

»Co jsem dělal? Vstal a odešel jsem za svým synem důstojníkem. Dohoniv mladého pána, jenž tak neohroženě víry se zastal, gratuloval jsem mu a projevil úctu. Dnes nazývám ho roztomilým zetěm.«

»Tak?« podivil se nadporučík. »Potom již se nedivím Vašemu klerikalismu. Takhle ovšem nemůžete jinak smýšlet a jednat«.

„Já byl upřímným v náboženství a rozhodným dříve, než jsem zmíněného pána vůbec poznal. K vůli němu a k vůli dceři, které však on ani v oné společnosti ještě neznal, nestal jsem se nábožným a doufám, že nemáte příčiny, abyste o pravdě mých slov pochyboval“, odpověděl přísně statkář.

„Vždyť mi ani nenapadá“, chlácholil nadporučík, „já jen chtěl Vás podráždit, abyste nám takové zajímavé příběhy pověděl častěji“

„A povím“, ujišťoval statkář, „třeba ještě dva a hned, máte-li na ně chuť“.

„Ven s nimi“, pobízel nadporučík.

„Znal jste, pane nadporučíku“, tázal se statkář, „polního zbrojmistra hraběte *Huyna*? Víím o něm následující historku. Když byl velicím generálem v městě X., dověděl se, že páni důstojníci sousedního města, podřízeného jeho velení, přivádějí mužstvo ke kostelu a komandují je na bohoslužby, sami však že na ně nejdou, ale před kostelem ostávají a všelijak se baví-vají, než vojáci po službách Božích z kostela vyjdou. Hrabě Huyn neobtěžoval si proto jednou v neděli zajetí z nenadání na inspekci do řečeného města a šel přímou cestou ke kostelu, kdež v několika minutách měly se konati bohoslužby pro vojsko, jež ovšem v čas přišlo a do kostela pány důstojníky bylo komandováno. Když se tak stalo a páni důstojníci službu konající chtěli po svém zvyku jíti za kostel, vystoupil jim naproti gene-

rál *Huyn* a hřmotným hlasem přede vším lidem zavolal »Páni důstojníci do kostela!« A sám šel též a s příkladnou zbožností obcoval službám Božím, modle se z vázané knihy a kleče v nejvážnějších okamžicích mše svaté na obou kolenou. Po službách Božích odebral se generál s vojskem do kasáren. Co tam dělal, není známo, ale od té doby nebyl již ani jeden službu konající důstojník v neděli za kostelem. Nu, měl generál *Huyn* víru a znal se k ní statečně?»

»Ovšem«, přisvědčil nadporučík, dodávaje, že zmíněný generál byl ve příčině nábožnosti u vojska pověstným a že také tak vychovával celou rodinu.

»Ubralo mu to cti v armádě?« tázal se kněz.

»Neubralo«, přiznával důstojník a chválil výtečné vlastnosti klerikálního generála. Poznamenal však, že generálu *Huynovi* bylo snadno osvědčovati pevné náboženské přesvědčení, když měl vynikající postavení a nemusil se obávati nepříjemností a zlých následků.

»Jak já jsem generála znal«, odvětil statkář, »nelze o jeho naprosté stálosti ve víře za žádných okolností pochybovati a dlužno za to míti, že by byl stejně se zachoval i kdyby proto nepříjemnosti byl míval. Hrabě *Huyn* nebyl katolíkem jen na oko, ale z celého srdce a nebyl by se jistě rozpakoval za přesvědčení náboženské snáseti obtíže. Dejte pozor na příběh, jež jsem slyšel vypravovati ze života starého generála. Stalo se kteréhosi pátku v postě, že mladý hrabě přišel domů k obědu a dostal postní jídla. To se utrmácenému důstojníku nelíbilo, proto řekl maminko, nedávej mi příštího pátku postní jídla. Ze cvičiště přicházím všecek umořený a doma nemám posilující stravy. Náš polní biskup udělil nám dispens; smíme tedy v postní pátek jísti masité pokrmy. »Jak«, zvolal starý generál, »ty chceš v pátek jísti maso, a já starý otec, jenž na cvičišti také účastním se všeho, mám jísti postní stravu? Toho v mém domě nikdy nebude. To by tak scházelo, aby katolický důstojník v bujaré síle mládí nedovedl zachovati příkázání náboženství a pro nepatrné obtíže žaludkové aby jednal proti víře!«

»Vždyť nám to polní biskup dovolil«, namítl uctivě syn.

»Ty snad, otče, nechceš být katoličtějším než náš pan biskup.«

»Špatně jsi o věci zpraven«, stál na svém starý hrabě.

»Pan biskup dispensoval důstojníky, kteří své domácí kuchyně nemají. Ty však ji v domě mém máš; proto nedostal jsi od pana biskupa dovolení, jísti v pátek maso.«

»Otče, odpusť, ale mýlíš se a přečti si páně biskupovo postní nařízení pro vojsko«, slušným hlasem žádal syn.

»Nic nebudu číst, a ty nic masitého v pátek nebudeš na mém stole jíst. Tak to u Huynů bývalo, tak to bude a proti tomu v postním rozkaze náš polní biskup ničeho nepsal.« — Osvědčil tedy generál Huyn víru? Osvědčil obětavost a úctu k ní?»

»Nepochybuji«, přiznal se důstojník, vykládaje, že měl mladý Huyn proti otci zcela jistě pravdu, ač prohrál a poslechl otcova umíněného nařízení.

»Proti tomu se nevzpírám«, řekl statkář, »ale tvrdím, že starý generál Huyn, zachovávaje v pátek půst, ač z vojenského cvičiště přišel domů unaven, také v žaludku obtíže měl, a že když se jim nepoddal, stálou mysl i srdce osvědčoval pro katolické náboženství. Ci dlužno snad slovy »stálá víra« něco jiného rozuměti, než úplnou oddanost víře až do konce života i za podmínek nepříznivých a obtížných?»

»Nikoli,« řekl kněz, dodávaje, že výklad páně statkářův jest úplný a docela správný.

»Vždyť nejsem proti smyslu učení toho«, bránil se nadporučík; »já jen poukazuji na obtíže, které z něho plynou, a myslím, že se sotva najdou lidé, kteří by učení náboženské tak věrně plnili.«

»Já zase proti tomu podávám i smysl učení našeho i lidi, kteří se ho věrně v životě přidrželi, a myslím, že jsem v obém proti Vám vyhrál,« odpověděl statkář.

»Uvedl jste jen jednotlivé případy,« mínil důstojník, »a to proti ohromnému množství jiných lidí, kteří zcela opáčně soudí a jednají, nic není.«

»Ovšem celé národy jsem neuvedl za příklad stálé víry, ač mohl bych jmenovati příkladem národ irský, který po staletí cedil krev, pozbýval majetku, byl vyloučen z úřadů, vyhnán z vlasti a přiveden na mizinu jen proto, že byl věren po otcích zděděné víře katolické a že nedal se hrůzovládou anglických protestantů vehnati v blud sektářů. Mohl bych však i dále poukázati a usvědčiti Vás, že ne jeden ale mnozí národové, kteří se přidali k víře katolické snášeli nejhroznější útrapy a mučednictví jen proto, že byli věřícími křesťany. Zapomněl jste z dějepisů, kterak první křesťané po 300 let byli pronásledováni jako divá zvěř a jako nejhroznější zločinci v celé světové veleříši římské? Kolik bylo zemí pohanských, v nichž by první hlasatelé náboženství křesťanského a první jich přívrženci ne-

byli za víru svou pykali životem? Jak tedy můžete říci, že jsem ničeho nedokázal a že takových křesťanů nebylo?» tázal se nadšený statkář.

»Neřekl jsem, že takových křesťanů nebylo, ale že jich teď (v nynějších dobách) není,« opravoval nadporučík.

»Ovšem, je pravdivo«, zase pustil se do něho statkář, »že dnes jsou lidé ve víře vlažnými a že více hledí si světa než náboženství; ale i teď nelze toho říci o všech, jelikož se vždy a všude na každé vesnici i v městě nacházejí mnozí katolíci, kteří velmi svědomitě všecky povinnosti náboženské plní a za víru veliké oběti přinášejí. Nebudu mluvit o našem duchovenstvu, které neslýchané urážky v novinách a spolecích nekřesťanských trpí, jsouc olupováno o čest, o dobré jméno a vlastenectví, ačkoli velmi horlivě plní povinnosti k církvi i k národu, stavíc se jen proti podvratným, nevěreckým a nemravným proudům v národě; ale promluvím o nás lidech světských, tedy o nekněžích, a poukáži, co snášeti jim jest jediné proto, že se hlásí po příkladě duchovenstva čile k životu náboženskému, že odebírají katolické časopisy, že jsou členy katolických spolků a bratrstev. Čtete-li nám nepřátelské listy, víte, jak nadávají, jak o nás lhou, jak nás špiní a strašlivě urážejí. Dnes býti upřímným katolíkem čili klerikálem (tento název přidali nám naši odpůrcové, nevědouce, jaký smysl a čestný význam má), znamená nastavovati ranám nikoli záda, ale čest a pokoj duše. Je to zkrátka heroismus a nekrvavé mučení za víru.«

Po těch slovech důstojník již neodpovídal a statkář viděl, že ho překonal. Hned však řeči ujal se kněz a vysvětloval, že i kdyby jen jednotliví lidé pevnou a stálou víru byli osvědčili, byl by tím podán důkaz o možnosti sporné věci a pan nadporučík nesměl by odmítati víru pevnou a stálou, jelikož dle *sv. Augustina*, jenž v podobných věcech jest uznávanou kapacitou, co mohli jiní a jiné, můžeme také my, mohou všichni, zvláště když jim k tomu svou milostí napomáhá dobrotivý Bůh, jak víra učí.

»Počkejte,« zvolal nadporučík. »Pan statkář tvrdil, že míti stálou víru, jest dnes vlastně nekrvavým mučednictvím. Kdo může k něčemu podobnému býti vázán? Není mučednictví zvláštní milost, které se jen nemnohým dostává? Kterak tedy učíte dle *sv. Augustina*, že to můžeme také my, že to mohou všichni? Nyní jsem Vás pěkně rozkmotřil! Dejte se jen do sebe a ukažte, který ve svém názoru nekatolicky smýšlíte.«

»Není toho potřeby«, děl s úsměvem kněz a vykládal, že sice každému křesťanu dán jest rozkaz Páně Kdo mne vyzná před lidmi, vyznáám ho též před Otcem, ale že ne každému naskýtá se příležitost, aby za víru skutečně mučednictví podstoupil. Vše závisí na nevystižitelné vůli božské Prozřetelnosti a a ne jen na nás. Z té příčiny dostačuje, aby katolík ochoten byl vše za víru dáti, kdyby potřeba žádala. Neděje-li se tak, a umíní-li si Bůh, vésti nás nekrvavou cestou k nebi, netřeba mučednictví vyhledávati a dostačí, pilně křesťanských ctností v životě dbáti a víru svědomitě zachovávat. »V tom smysle«, řekl kněz, »učinil pověstný výrok Barcelonský biskup *sv. Pacián*, když děl: Jsou křesťané, kteří neumějí o víře učeně mluvit, ale dovedou za ni umírat a v ní ctnostně živu býti. To však věru znamená: stálou a živou a pevnou víru míti! O čem pochybujeme, za to život neobětujeme.«

»Panu nadporučíkovi zdálo se,« začal statkář, »že jsem uvedl jen některé příklady uvědomělé, stálé a pevné víry, nikoli však celé třídy lidstva a četné národy.«

»Již jste mi to vyvrátil«, odvětil důstojník, »a není třeba, byste se k témuž znova vracel. Rozpomínám si, že jsem znal kněze, jenž v létech sedmdesátých století minulého byl v Německu při pověstném kulturním boji pro přesvědčení náboženské tak krutě pronásledován, že jej i do žaláře vsadili a potom i za hranice odejítí přinutili, když viděli, že proticírkevních zákonů státních nedbá a své povinnosti náboženské i v žaláři dle možnosti koná. Tenkrát podali němečtí biskupové, kněží a vůbec všichni opravdoví katolíci heroický důkaz stálé, pevné a živé víry. U nás by to sotva tak dopadlo; u nás bychom tolik hrdin mezi katolickým kněžstvem a lidem neměli.«

»Uznávám neohroženou obětavost katolických Němců v době kulturního boje« *), řekl statkář, »ale mám za to, že by i u nás našli se neohrožení mužové v katolickém ducho-

*) Pověstný „kulturní boj“ v Německu nebyl nic jiného, než olupování a zotročování katolické církve v Prusku a v nové německé říši. Katolíci se nespravedlnosti vládní vzepřeli, majíce v čele neohrožené biskupy (Ketteler, Ledechovski, Krementz) a zvláště výtečné právníky Dra Windhorsta, Reichenspergra, Franckensteina atd. Aby se tento barbarský nezpůsob německých protestantů proti katolíkům zakryl a v pravé podobě znám nebyl, dal mu zlopověstný Bismark svůdný název „Kulturní boj“. — Po dlouhém utrpení a neohroženém odporu ze strany katolické konečně přišli „páni“ k rozumu, a dnes stojí katolická strana v Německu mocnější a zorganizovanější než kdykoli jindy.

venstvu a lidu, kteří by konali za nynějších trudných poměrů náboženských povinnost pro víru Kristovu. Co řekl *sv. Pavel* o lásce ke Kristu, dokládaje, že ho od ní nic neodvodí, nic — ani utrpení, ani bázeň, ani strach, ani žízeň, ani hlad, ani nebezpečnost, ani meč, ani pronásledování, ani smrt — musíme vlastně všichni říci o víře, poněvadž Bůh, jenž nám ji dal, naprosté naši důvěry a neoblomné vytrvalosti v pravdě Svě zasluhuje. Kdo pochybuje o víře, pochybuje o Bohu; kdo pochybuje o Bohu, dopouští se však nejhroznějšího zločinu. Velmi dobře řekl v té příčině jeden pražský universitní professor filosofie Za to, že dvakrát dvě jsou čtyry, života bych nedal; ale za to, že Bůh jest, zemřít bych chtěl, poněvadž to nacházím tak do duše vepsané, že se zpříma hrozím, kdybych měl o Bohu pochybovati.«

»To jest řečeno o jsoucnosti Boží a ne o stálosti a pevnosti katolické víry«, upozornil nadporučík.

»Neškodí,« vedl svou statkář. »Nelze-li pochybovati o jsoucnosti Boží a dlužno-li za ni umírat, nelze též pochybovati o pravdivosti Bohem zjevení víry a dlužno též za ni život dáti po příkladě Syna Božího, jenž za své učení děsnou smrtí na kříži umřel, a po příkladě našeho *sv. Václava*, jenž za víru Kristovu život i trůn královský v obět dal.«

»Velmi dobře!« volal kněz, pohlížeje s patrným zalíbením na statkáře, jenž nadšeně víry katolické se zastal.

»Podívejme se na první křesťany,« pokračoval statkář, »jak poctivě, svědomitě a nepřemožitelně víře sloužili! Tři sta let neměli chudáci ani slušného kostelíčka a skrývali se pod zemí v katakombách; přece však nezřekli se víry Ježíše Krista a pokládali se za šťastné, že pro víru mohli trpěti. Dravá zvěř, tak hlásá dějepis, nejednou vzdávala mučeným křesťanům úctu, chovajíc se k nim i na zápasišti a v divadle dobrotivě a lízajíc jich krvavé rány; přírodní živly, oheň a voda nechtěly na našich mučednících konati svou zhoubu a chránily jich života! A pak nám někdo přijde s výkladem, že takové víry nepotřeba, že je to nemožnost, nebo dokonce nepřičetnost a fanatismus!«

»Někteří křesťané však v trudných dobách těch neosvědčili se a zapřeli víru,« poznamenal důstojník.

»Víme,« odbýval ho statkář, »ale právě proto byli tito nešťastníci z církve vyobcováni a musili se podrobiti přísnému veřejnému pokání, než byli zpět přijati a za vyznavače víry

Kristovy uznání. V tom máte právě nejlepší důkaz, jakou váhu kladli první křesťané na stálou a pevnou víru. Jakou tedy ochotu, věrnost, nadšení, úctu, vděčnost a lásku jest nám míti k víře katolické po mučednických předcích zděděné, Ježíšem Kristem hlásané, naporučené, opatrované a jednou též nesmírnou odměnou v nebi mající býti poctěné?»

»Rád všecko uznávám,« přikyvoval důstojník, »ale pomněte, jaké obtíže se člověku dnes v náboženství od světa činí, jaké potupy a snižování syne na víru věda, divadlo, pokrok a osvěta! Celi národové jsou takměř již víře odcizeni a proti ní zuřivě zaujati. Všimněte si našich továrních dělníkův a dělnic, jakož i jiných pracujících, měšťanských, řemeslnických tříd, ano i intelligence (vzdělavců) národní, a řekněte mi, nejsou-li to trudné časy a velmi smutné vyhlídky do budoucnosti našeho náboženství?»

»Znám to všecko,« přiznával statkář, »ale proto nezoufám. Byly jindy lepší časy? Nebořily se před stoletím oltáře a chrámy? Byla dříve menší spustlost mravní a horší lhostejnost náboženská než nyní? Vše pominulo. Kde je císař *Julián*, odpadlík, jenž chtěl zničit křesťanství? Kde je Hus, Luther, Komenský, Kalvín a jejich sekty? Nejsou buď již vůbec aneb jsou aspoň v nesčetné společnosti a strany rozštěpeni, takže neúprosný zánik vyžírá jim z tváře? Ano! Zhynuli, hynou a zhynou všickni odpůrcové náboženství, poněvadž vše lidské, zvláště však blud a lež, trvá jen do času; Pán však a Jeho pravda zůstává na věky! Stůjme k Bohu ve víře pevně, a Bůh nás neopustí!«

»Rád Vám všecko věřím,« odpovídal důstojník, »ale, co má člověk dělati, když za nynějších nevěreckých časův i jemu do duše vkrádají se všelijaké pochybnosti, a někdy již se zdá, že mu víra z duše prchá?»

»Na to ať nám odpoví velebný pán,« řekl statkář.

»Že dnešního dne jest víra našich duší v těžkém nebezpečení, nelze upříti,« doznával kněz. »Z té příčiny jest však právě potřeba, abychom víc než jindy na stráži byli a všecky pochybnosti o víře hned v zárodku potlačovali, dobře vědouce, že jiskra nevěry (jíž jest pochybovačství) celý náš dům zapálí a o náboženství nás ponenáhlu připraví. Právě proto jest třeba více než jindy bývalo, ve víře se poučovati, utvrzovati a neustále cvičiti, jelikož jen uvědomělá a praktická víra může nám záliby a pevnosti v sebe dodati. Nezapomínejme

také na modlitbu a volejme k Hospodinu, by v nás víru zachovati ráčil!«

»Co myslíte, velebný pane, o kořenech čili příčinách pochybování o věcech věroučných a o nápadné slabosti ve všem církevně-náboženském?« tázal se vážně nadporučík.

»Otevřeně řečeno,« děl kněz, »jsem přesvědčen, že kořeny všeho toho nejsou ani ve vychvalovaném pokroku a osvětě, ani v předstíraných vědomostech, ale v nízkých smyslech, vlastně ve chtíčích a smyslnostech, jakož i v nedostatečné znalosti věcí náboženských. To není názorem jen mým a snad novým, ale prastarým a obecně od znalců přijatým, kteří všichni podpisují výrok sv. Davida krále (v Žalmu 13, 1.) tvrdícího: »Blázen říká v *srdci* svém: Není Boha!« Tedy ne ve hlavě a v rozumu, nýbrž níže, v srdci a ve zkažené vůli viděl Žalmista Páně již své doby kořeny nevěry a náboženského pochybovačství! Proč však nechce naše srdce Boha a jeho spásonosné pravdy? Poněvadž zkaženo a náruživostmi rozerváno jest. Pravda Boží jest ostrým mečem a snadno poraňuje, zvláště když jí svědomí naše neúprosně bodá právě na místech, která jsou v nás nejbolavějšími čili nejvíce hříchy a náruživostmi pokaženými.«

»To jste nám již při jiné příležitosti pověděl,« upozornil důstojník, »a myslím, že bychom ublížili pochybovačům náboženským, kdybychom vše sváděli na zkažené srdce.«

»Mám-li býti upřímným,« odvětil kněz, »třeba mi trváti na tom, že srdce jest *hlavní* příčinou pochybovačství u víře, ne však rozum, vyjímaje případ, že nádechem vystupujícím ze zlých náruživostí již byl i rozum omámen a zatemněn.«

»Proti tomu bouří se však všickni Vaši odpůrcové, dovolávající se neustále rozumu,« děl nadporučík.

»Vím to, vím,« přisvědčil kněz, »ale to ještě není důkazem pravdy, a myslím, že více můžeme věriti skutkům, než prázdným slovům! Abychom nabyli přesvědčení, odkud vlastně pochybovačství se rodí, vezměme v úvahu první příznaky a úkazy, které se na pochybovačích jeví. Víra ukládá jim různá přikázání Boží a církevní. Zkažená však přirozenost lidská a její neřestné návyky bouřívají se mocně proti všelikému přikázání, poněvadž nechtí na se vzítí ani pout ani odříkání zlému. Z toho povstává mezi věrou a zkaženou přirozeností lidskou děsný boj, v němž obě strany hledí nabýti vrchu. Víra, snažíc se získati vítězství zákonům Božím a církevním, vzbuzuje na poplach svědomí lidské, jež pak neoslyšitelným

hlasem volá: Člověče, hleď zachovávat zákony Boží, jichž původce je tvým stvořitelem, pánem a soudcem! Proti tomu zvedají se však zakořeněné náruživosti, a majíce oporu ve zkažené lidské přirozenosti, snaží se hlas svědomí umlčeti, hlavně ukojením smyslných chtíčův a drážděním jich. Co jest nyní činiti? Svědomí musí se co nejdříve umlčeti, — a to stává se nejlépe pochybovačstvím; proto oddávají se mu naši lidé a vychvalují je.«

»Mnoho je v tom pravdy a zaručené zkušenosti,« do řeči dal se statkář. »Měl jsem před časem známého, jenž mnoho let byl velmi zbožným mužem; najednou však zvlažněl u vykonávání náboženských povinností, a když jsem se ho po příčině smutného zjevu toho tázal, k pochybnostem mne odkázal, kterými jest prý od delší doby trápen. Nedovedl jsem si vznik těchto pochybností vysvětliti; proto tázal jsem se na ně jiného přítele, a od toho jsem se dověděl, že můj pochybující přítel měl u sebe služebnou osobu, která mu pomátla srdce a pak i hlavu, takže zradil rodinu i víru. Dle toho velebný pán dobře má, když smyslné náruživosti kořenem pochybovačství a toto pak i kořenem nevěry nazývá.«

»Děkuji Vám za uvedený příklad,« odpovídal kněz, »a prosím, abyste pozorovali, ve kterých pravdách věroučných začínává pochybovačství. Téměř vždy a všudy bývají to pravdy, jež největší vliv mají na mravy lidské. Má církev právo něco poroučeti a zakazovati? Jsou tresty na onom světě skutečně věčnými? Ustanovil Pán Ježíš, aby se člověk z každého hříchu knězi vyznal? Je duše lidská nesmrtelná a nežádá se na křesťanu příliš mnoho? Je všecko v evangeliu potřebno? Může člověk vůbec oddolati náruživostem a není lidská slabost omluvitelnou? *To* bývají *první* pochybnosti, jež se vynořují v duši nešťastníkově! Ale proč právě to? Inu proto, že náruživostem a hříšnostem dvěře dokořán se otevírají, jsou-li tyto závory odstraněny. Nemá-li totiž církev práva poroučeti a zakazovati, pak jsem vůbec na jednu a na vždy úplně svoboden a nikterak nemohu býti nucen, abych zachovával její posty, přijímal sv. svátosti a konal předepsané dobré skutky. Není-li pekla a života posmrtného, není také příčiny, proč bych smyslnost v uzdu bral a náruživostí se zříkal. Není-li Kristem nařízeno, abychom se knězi zpovídali z jednotlivých hříchů, není také třeba, bych se tak obtížnému sebepokořování vůbec podroboval, a mohu snad také lehčeji zapuditi všelijaké vý-

čitky, které mi svědomí pro mé hříchy činí. Přehání-li evangelium ve svých předpisech, není třeba, bych rozkazů jeho na přísnou váhu bral a nemusím tak velice odpírati všelijakým chtíčům a nízkým žádostem, jež evangeliem jsou zakázány a odsouzeny. Umírá-li duše rovně jako tělo, není třeba ctností, není také třeba špatností se báti; pak postačí na venek uhla-zeně se chovati. Nyní již pochopujete, proč tedy právě v těchto věcech mívají pánové pochybnosti a proč nás s takovým úsilím přesvědčiti hledí, že zde to *nevězí*, ale prý v osvětě, vzdělanosti a rozumu?»

»Myslím, že kdyby páni pochybovači byli tak ctnostnými a osvícenými, jak rádi do světa o sobě hlásají, milovali by a chválili by všechny pravdy, kterých jsme právě vzpomněli,« řekl statkář. »Proč tedy nehledí se páni pochybovači o pravdách těch poučiti a dle nich prakticky žíti? Ctnostní lidé vždy se radovali a dosud se radují, že duše lidská nesmrtelná jest; radují se, že morálka sv. evangelia, jsouc tak přísnou a vznešenou, nejlepší svědectví dává, že k nebi jde a k nebi vede; radují se ze svaté zpovědi, v níž ode všech hříchův se očišťují, dobře vědouce, že jen tím způsobem s Bohem přesvatým úplně se smíří a svědomí trvale upokojí; radují se, že tresty pekelné jsou věčné, poněvadž v nich nacházejí povzbuzení, aby svědomitě cvičili se ve ctnostech a trpěli odhodlaně; radují se i z moci a práva církve svaté, poněvadž v něm vidí velikou pomůcku sobě na cestě do nebe.«

»Nezapomínejte, že mnozí z moderních pochybovačů jsou muži pevného charakteru, šlechetného srdce a bystré mysli, konajíce mnoho dobrého ku prospěchu obecnému a k rozkvětu ctností,« řekl švarný nadporučík.

»Ano, konají na oko, ale ani to ne vždycky,« odporoval statkář, přidávaje, že vnější okázalost je pánům vším, nikoli však dobrá věc a ctnost. Kolik mezi nimi dělají dobrodiní, aby je noviny nechválily, ač dle Písma nemá věděti levice, co dělá pravice! Kolik mezi nimi pod rouškou národnosti, vlastenectví a vědy sleduje jen *osobní* cíle? Co mohli by nám o nich říci, kdož je dobře znají, v jejich cíle a záměry dobře jsou zasvěceni? Kolik neupřímnosti, ješitnosti, přetvářky, pýchy, pomstychtivosti, závisti a skrblictví nevyzírá z jednání a řeči jejich? A jak bývají věrolomnými a bezohlednými! Znal jsem jednoho takového výtečníka, jenž pod rouškou lidumilnosti a přátelství získal důvěru jednoho kněze. Všichni jsme mladého duchovního

varovali a upozorňovali. Nevěřil nám a viděl v příteli jen vlastence a lidumila. Najednou však mezi nimi povstala báječná bouře. Potměšilý přítel lidumil a vlastenec zostudil mladého kněze nejhroznějším způsobem před celou veřejností, udal ho představeným, popouzel proti němu osoby, hnál ho k soudu, prozradil úřední tajemství a vyštval jej z místa, hanobil ho v novinách i na novém jeho působišti!»

»Toť velice smutný příklad,« mínil důstojník, »ale zůstává více nebo méně ojedinělým.«

»Nevěřte,« odporoval kněz. »Případů podobných jest dost. Zodpovězte si jen otázku Dávají tito moderní výtečníci za kus slávy a třeba i za peníze i nehodným pěkná zaopatření, dobrá místa a lichotivé doporučení? Mám uvést případy? Neuvedu, jelikož Vy zajisté dostatečnou máte o tom zkušenost. Tolik jen pravím: Může nás u takových lidí překvapiti pochybování o věcech náboženských? Nikoliv! Oni nutně pochybovačství náboženského potřebují, aby svou pýchu a mravní pokleslost zastřeli a výčitky svědomí aspoň poněkud utlumili!«

»Proti tomu třeba připomenouti,« řekl důstojník, »že podobných chyb dopouštějí se i lidé věřící!«

»Věřící, kteří jsou pokaženi zásadami a skutky pochybovačských výtečníkův a nevěřících,« opravoval kněz. »Ostatně má moderní pochybovačství o věcech náboženských ještě jiné příčiny.«

»Na příklad?« zvědál nadporučík.

»Na příklad štěstí nebo neštěstí některých lidí«, odvětil kněz.

»To bych rád slyšel,« opět na to důstojník.

»Tedy Vám posloužím«, hlásil se statkář. »Znal jsem řemeslníka, který, dokud se mu všelijak vedlo, byl náramě zbožným a nacházel v kostele nejlepší potěšení sklíčeného srdce. Po letech však zbohatl řemeslník netušeně, a začal milovati jiná, živá i neživá potěšení, milovati tak velice, že na kostel nezbývalo mu času. A když někdy přišel do chrámu, bývalo prý chladno, bohoslužby trvaly příliš dlouho, velebný pán nedobře kázal, a podobně, až náš výtečník zanechal všeho, co ho k víře pojilo. Ale ani na tom nebylo dosti. Veliké jmění zjednalo mu dosti pochlebňáků, kteří velebili všecko, co na něm viděli a schvalovali vše, co od něho slyšeli. Tím stával se náš výtečník domýšlivějším, hrdějším a na konec neuznával nad svůj náhled ničeho a nad sebou nikoho. Zvláště náboženství stalo

se mu nesnesitelným, a kdykoli měl příležitost, neopomenul své námitky, pochybnosti a zkušenosti proti náboženství na odiv stavěti. Toho člověka možno skutečně dáti za doklad, že štěstí udělalo jej nevěrcem a pochybovačem. Opačný příklad zase vím o jedné příbuzné! Dokud se jí dobře vedlo, byla plna náboženské vroucnosti; jak na ni však přišly Jobovy rány, jala se naříkati, reptati, pochybovati, rouhati a na konec úplně nevěře oddávati«.

»Bývá tak někdy«, do řeči dával se též kněz, »ale ještě větší příčinou náboženské nejistoty a pochybování bývá, že velmi často následujeme a napodobujeme nechvalných zvyků a příkladů jiných. Poněvadž dnes vešlo v módu kritisovati náboženství a chlubiti se rozumy, myslí mnohý člověk, že dává znamení pokroku, když se do náboženství pustí a je kritisujc, když o tom neb onom námitky a pochybnosti projeví, ač tím mnohdy ukazuje, že věci, o kterou jde, nezná a ač neví, co je článkem věroučným a co jest jen míněním. Jak směšným a člověka rozumného nedůstojným jest počínání takové! Ke všemu je dnes potřeba vzdělání a ve všech sporných záležitostech mají teď rozhodovati odborníci; v náboženství však, jež v sobě má pravdy přehluboké a na nejvýše důležité, v náboženství však odbornické znalosti naším odpůrcům není třeba, v náboženství dostačí jim prázdná hlava a zaviněná nevědomost! Znal jsem takového výtečníka. Když v letech sedmdesátých prohlášena byla neomylnost papežská článkem katolické víry, běhal tento výtečník po osadě a vybízel občany, by odpadli od víry katolické. Někteří byli k tomu netečními, někteří mu přichvalovali, někteří však odporovali. Mezi těmito byl také kovář Rozvora. Jednoho dne, když Sadílek, tak nazveme zmíněného výtečníka, opět své rozumy vykládal a papežskou neomylnost vyvracel, povstal proti němu kovář a pravil: Sadítku! Vy jste buď také neomylným anebo jste darebákem! — Ó, to si vyprosím! bránil se Sadílek. — Netřeba prosby, hned Vám to dokáži, nabídl se Rozvora: Nejste-li neomylným, nemůžete s jistotou říci, ani že je pravda, co povídáte, ani že je pravda, co papeži upíráte; pak je však darebáctvím Vaše láteření na papeže a svádění lidí od víry. Po těch slovech dali se mnozí do smíchu a Sadílek, aby se ubránil darebáctví, tvrdil se vši rozhodností, že zcela jistě a úplně přesvědčen jest o všem, co mluvil proti papežské neomylnosti. »Tedy jste neomylným, a budeme Vám říkati h a n á c k ý p a p e ž«, rozhodl kovář a když

Sadílek dovolával se pro svou jistotu rozumu, odvětil mu opět Rozvora: Papež má také rozum a mimo to zvláštní pomoc Ducha Svatého, když neomylně o víře a mravech nás poučuje, a přece mu nechcete věřit. Je tedy viděti, že Vy jste nad něho, když jen svým rozumem a bez pomoci Ducha Svatého všecko neomylně a zcela jistě poznáváte; budeme Vám tedy říkati: oberpapež! Těmi slovy usadil Rozvora milého Sadílka a když v zástupu ozvaly se výkřiky »Hanácký oberpapež,« jal se Sadílek nadávati Rozvorovi a všem, kteří proti němu byli. Tu vystoupil také rolník Špunda a pravil: Sadílku, nezlob se, povím-li na tebe, co jsi vyvedl, když po letech šedesátých v našem mocnářství rakouském byl zrušen konkordát. Tenkrát běhal jsi ke mně a nadával jsi našim kněžům až hrůza, že prý kážou proti zrušení tomu jen proto, že stát nechce trpět konkubinát. Já jsem to nemohl déle poslouchat a poněvadž jsem znal naše farní kněze, došel jsem si k nim a pověděl jsem jim, co tě dopaluje a jak horlíš proti konkubinátu, chvále stát rakouský, že jej proti vůli papežské Stolicе zrušil. Oba kněží nechtěli mně z počátku věřit, ale když se přesvědčili, že věc vážně myslím, vyložili mně, že jsi spletl konkordat (čili *smlouvu*) s konkubinátem (čili souložnictvím) a vzkázali Ti, abys byl potichu, když ani sporným slovům nerozumíš. A tys uposlechl jako nejposlušnější farní ovečka a byl jsi od té doby s konkubinátem i s konkordátem spokojen. Tak vyhlížela již tenkrát Tvá učenost. Co tedy chceš dnes? Dej si na horkou hlavu studený obklad a nemluv o přesvědčení, jak ti velmi dobře poradil soused Rozvora! Mluv jen o věcech, kterým rozumíš a nepoučuj jiné dokud jsi se sám náležitě nepoučil! — Osada naše měla pak pokoj, a Sadílek stal se do konce i málomluvným, zvláště před Rozvorou a Špundou.

»To se může přihoditi jen venkovským nevzdělaným lidem«, poznamenal důstojník.

»Nikoliv, odporoval kněz, »to se přihází i vzdělaným lidem a dosti často«.

»Ku příkladu,« vyzvídal nadporučík.

»Také Vám, když jste hájil fráze o slepé víře,« řekl s úsměvem kněz.

»Již zase kousavým?«, prohodil nadporučík.

»Nikoli — jen pravdivým«, opáčil kněz, vykládaje, že

proto užil příkladu uvedeného, aby pan nadporučík spíše se upamatoval a pravdě neodporoval.

»Mně vždycky bylo nápadným, proč lidé, kteří buď nic nevěří nebo naplnění jsou různými pochybnostmi o náboženství, nestarají se, aby n á l e ž i t ý m způsobem zhostili se neštěstí svého. Místo aby šli ke knězi a požádali za vysvětlení, místo aby si opatřili vhodné katolické knihy a obcovali s dobrými křesťany, čítávají nevěrecké noviny, hltají bezbožecké knihy, navštěvují protináboženské spolky a kamarádí s lidmi, o nichž je známo, že náboženství již dávno pozbyli a že zanedbávají úplně náboženské povinnosti. O modlitbě a sv. svátostech, z nichž katolík tolik posily pro život čerpá, nemají pochybovači ani potuchy a považují je vhodnými jen pro staré baby. Slyší-li nějakou anekdotu, nebo skutečnou obtíž proti víře, opakují si ji a přemýšlejí o ní; slyší-li však a cítí-li v duši jasnou pravdu náboženskou, nestarají se o ni, zamítají ji a dokonce i posmívají se jí. Takovou cestou nechodí se ovšem za pravdou, a takovou cestou nelze dojíti jiného konce než nevěry aneb aspoň pochybovačství«.

»Já zase učinil jsem s nevěrci a pochybovači náboženskými zkušenost, že velice rádi pouštějí se do h á d k y náboženské, zvláště, vidí-li člověka upřímně věřícího a náboženství oddaného. O svých penězích a lukách atd. s věřícím člověkem se nehádávají; o víře však ano, poněvadž peníze a louky nedělají jim v duši bolesti, víra však, vlastně ztráta víry, je trápí. Také jsem poznal, že nevěrci a pochybovači utíkají v hovoru o víře z jednoho do druhého a nikde nedovedou vážně o věci hovořiti. P o v r c h n í c h frází a kousavých šprýmů bývají plni; hloubky však nemívají žádné! Velmi rádi také dob í r a j í si jiných; sami jsou však velice n e d ů t k l i v ý m i a hned ukazují, že jsou uraženi, klepneš-li je přes prsty.«

»Nevěřec a pochybovač není totéž«, upozorňoval důstojník.

»Ovšem«, řekl kněz. »Mrtvý a nemocný nejsou také stejní; každý však ví, že smrt s nemocí jde. Jak se tedy lidé rozumní a svědomití vyhýbají nemocem, tak se mají katoličtí křesťané vyhýbat pochybovači náboženskému, nechtějí-li, aby duchovní smrt na ně přišla«.

»Podivuji se, pane statkáři,« mluvil nadporučík, »že jste nikdy v životě nepostřehl, kterak věřící lidé rozličnými nepřekrásnými a směšnými obřady uráživají vzdělané lidi a odpuzují

od náboženství. Velebný pán mohl by to také věděti a tím také o jednu příčinu, pravím p r a v o u příčinu, pro moderní nevěru více míti«.

»Tím chcete obviniti obřady církevní?« tázal se kněz. »Snad nemyslíte, že obřady naše zplodily nevěru a pochybovačství nynějšího pokolení?«

»A kdybych myslil?« pohodil nadporučík hlavou.

»Litoval bych Vás, poněvadž byste na novo ukázal, že jste špatně o věci zpraven«, řekl kněz.

»Litujte jak chcete, já jsem o tom přesvědčen a bez obalu dím, že obřadnictví nehodí se pro vzdělané lidi; nevzdělaným lidem pak z přímá škodí, poněvadž zaujímá takměř docela jejich smysly, znesnadňuje jim povznésti se k Bohu a ponořiti se v pravdu. Na takový způsob stávají se lidé pověřčivými a velice povrchními v záležitosti nejsvětější, totiž v pravém náboženství.«

»Pan nadporučík zajisté neupře, že Kristus pán rozuměl těm věcem trochu lépe než my, a že tedy lépe uděláme, když se ve věcech náboženských Krista přidržíme a ne pana nadporučíka«.

»Ovšem, ale co tím chcete zde, když se jedná o zbytečných a lidem škodlivých obřadech?«

»A toho pan nadporučík nevystihl z mé řeči?« divil se kněz. »Chci říci: Konal-li požehnaný Kristus obřady při úkonech náboženských, můžeme a máme konati obřady při úkonech náboženských také my, kteří se žáky a následovníky Kristovými jmenujeme.«

»Jaké obřady konal Kristus?« úsměšně děl nadporučík. »Pamatuji se, že Kristus kázal modliti se v d u c h u a v p r a v d ě, nikoli však v chrámech a s ohnutými hřbety, nebo se zkroucenými rtoma a vypoulenými očima«.

»Nemluvte tak«, rozhorlil se kněz, »nechcete-li, bych Vás ostře pokáral. Zatím jen tolik dím: Pan nadporučík ukazuje, že neví, co vypráví písmo o obřadnictví Kristovu, když dí, že Spasitel zvedal oči k nebesům (modle se), že jídla žehnal, že vdechl na Apoštoly, že dotekl se uší hluchého, že slinou a blátem pomazal víčka nevidomého atd.. Co jste mluvil o zkřivených ústech a vypoulených očích, jest urážlivé a není žádným obřadem církevním předepsáno. Všecky naše obřady jsou důstojny a posvátné věci úplně přiměřeny. Jmenujte mi jeden jediný předpis církevní o některém obřadu, jenž by byl směšným a nesmyslným«.

»Podívejte se na lidi,« odbýval ho důstojník, »a poznáte, mnoho-li se u vás koná věci směšných a kostela nedůstojných. Onehdy, abych hned uvedl doklad, byl jsem v kostele nedaleko kropenky. V té přišla nějaká žena, a namočivši špinavou ruku do kropenky, křížovala se, až jí kapky svěcené vody s čela na bradu stékaly. Není to směšno a nesmyslné?«.

»Pane nadporučíku,« zvolal kněz. »Onehdy byl jsem na cvičišti vojenském, kdež nováčkové učili se choditi vojenským způsobem. Jeden desátník poučoval je, stoje na okraji příkopu. Na jednou povolil mu pod nohou břeh, a pan kaprál, právě když zvolal, dělejte to takhle, sletěl do příkopu naplněného vodou a blátem. Když vylezl, byl všecek zamazán a obecenstvo hlasitě se smálo a ukazujíc na kaprála, volalo: Ten to vyvedl! Dělejte to takhle! Pan kaprál však nedbal smíchu a komandoval dále. Můžete si pomysleti, jak neskonale směšným bylo, když kaprál natahoval zablácené nohy a ruce! Což, abych z toho usoudil o vojenském cvičení totéž, co Vy jste usoudil o kropení svěcenou vodou? Staré ženě možno snad mnohem spíše něco prominouti, než vojenskému mladému cvičiteli. A myslíte-li, že vojenská cvičení — která jsou konec konců také vlastně obřady a nic více než obřady, — nejsou směšná ani odsouzení hodná proto, že ten neb onen voják nepěkně a směšně je dělá, proč myslíte, že naše náboženské obřady jsou směšné a odsouzení hodné proto, že ten neb onen křesťan je náhodou špatně dělá?«

»Pane nadporučíku, vzdejte se«, volal statkář. »Velebný pán porazil Vás Vaší zbraní!«

»Ó nevzdám se,« zvolal důstojník. »Naše cvičení a náš výcvik vojska osvědčil se již nescíslněkrát a vedl armádu ke skvělým vítězstvím. Voják bez vojenského výcviku je nemožným; má-li však náležitý výcvik, stává se velepotřebným a dovede hájiti vlasti za deset civilistů. Kam však s Vašimi obřady? Koho přivedly již k vítězství nad hříchem? Komu pomohly ke ctnosti? Koho učinily zbožnějším? Koho utvrdily v náboženství? Nikoho!«

»Pane nadporučíku,« zvolal nyní rozhorleně kněz. »Naše obřady každého povzbudí k zbožnosti, dělá-li je vážně. Jestliže jste toho na sobě ještě dosud nezakusil, nemluvte o jiných a neupírejte jim, co zkusili oni, aby Vás tvrdě neodbyli!«

»Nu, snad nechcete upírat,« řekl nadporučík, »že se při obřadech dopouští lid mnohých chyb a zlořádů?«

»Nechci, ale tvrdím, že z toho nenásleduje špatnost obřadů, nýbrž jen chyba lidí. Chyby a zlořády budete odstraněny, tak volá a ve svých předpisech nařizuje církev. Pane nadporučíku! Kdybyste byl viděl někdy člověka zbožně se modliti a kdybyste byl někdy slyšel krásně ho zpívati, pochybuji, že byste mu vyčítal zbytečnost a škodlivost těch věcí. A přece i vykonávání modlitby ústní a zpívání dle církevních předpisů jsou vlastně jen též obřady.«

»Není jich potřebí, neprospívají,« stál na své důstojník.

»Neodpovídejte mu na to, velebný pane,« vybízel statkář. »Již jste vše vyvrátil, když jste dokázal, že Kristus Pán obřadův užíval. Je-li pan nadporučík křesťanem, musí to přijmout a má to dělat!«

»I odpovím mu na to, a podám mu ještě jeden důvod,« řekl kněz. »Člověk skládá se z těla a z duše. Je-li tedy povinností člověkovou, by sloužil Bohu celý, musí Bohu sloužiti tělem i duchem, a ne jen tělem nebo jen duchem. Má-li však člověk sloužiti Bohu i tělem, jest patrné, že tělo jeho má po svém způsobě bohoslužby účastniti se, a to se děje, když kolena ohýbáme, klečíme, ruce skládáme, nahlas zpíváme, v prsa se bijeme, klečíme a podobně. Tak to dělávali odjakživa všichni lidé, a pan nadporučík musí tedy zavrhnouti buď všechny lidi nebo špatné názory své o obřadech náboženských«.

»A což, kdybych toho ani onoho učiniti nechtěl?« řekl nadporučík.

»Potom bych také já Vašemu rozumu nevěřil a dále s Vámi o věcech náboženských nemluvil«, odvětil kněz.

»Vším právem«, poznamenal statkář, přidávaje, že směšným se činí, kdo ve věcech náboženských chce býti chytřejším, než celé lidstvo a Kristus. Když pak důstojník na novo povídal, že ceremonie čili obřady jsou jen v e d l e j š í mi činiteli a že nemají býti na úkor věci hlavní, abychom se totiž d u c h e m ponořili v pravdy Boží, řekl mu kněz, že žádný uvědomělý katolík nevidí v obřadech věci hlavní, ale jen podřízené, ačkoli nutné, aby v p r a v d ě, to jest: nejen duchem, ale i tělem Bohu sloužil, — poněvadž nenáležíme Bohu jen duchem, ale i tělem, — tu dal si konečně důstojník říci a uznal, že, má-li člověk v duchu a v p r a v d ě Bohu sloužiti, je třeba, by Mu sloužil nejen duchem ale i tělem, tedy obřadně.

»Když jsme až sem dospěli«, řekl kněz, »dovolím si panu nadporučíkovi připomenouti, že nepřátelé víry bývají také

nepřáteli posvátných obřadův a průvodů, mluvíce o nich potupně. Proti tomu jest dokázáno, že lidé zbožní a upřímně věřící milují posvátné obřady a konají je s příkladnou horlivostí. Možno proto souditi, že posvátné obřady dle doznání nevěrcův a dle chování zbožných věřících náležejí podstatně k náboženství. Či může mi snad pan nadporučík jmenovati nějakého skutečně zbožného člověka, jenž by si byl z posvátných obřadů tropil posměch? Nemůže, nechce-li lháti. Proti tomu mohu však uvést příklady mnohé, z nichž patrně, že lidé zbožní posvátné obřady v největší úctě mají a s příkladnou zbožností je vykonávají. Viděl jste někdy, pane nadporučíku, našeho nejmilostivějšího císaře a krále na průvodě o Božím Těle? Rcete mi, zdaž Vám ušlo, kterak náš milovaný zeměpán s obnaženou hlavou, vzpřímen jsa jako svíce, kterou za Nejsvětější Svátostí rozžatou v ruce nesl, nemluvě s nikým ani slovíčka, dívaje se uctivě k svátostnému Kristu, každý pohyb a každou úklonu dělal se vzornou, v pravdě katolickou vroucností? Kolik lidí a novin byli z toho plni údivu a lásky k Jeho císařské Milosti? Já sám, když jsem po prvé spatřil císaře pána v průvodě Božího Těla, nesoucího věnec a rozžatou svíčku, byl jsem v nejhlubších útrobách mocně pohnut a vzýval jsem milého Krista, aby tuto příkladnou úctu a rozhodnou víru našeho zeměpána vším dobrým odplatiti ráčil!«

»Našemu nejjasnějšímu císaři a králi všechna čest za jeho zbožné srdce,« volal nadšeně důstojník.

»Jste tedy již usmířen s našimi posvátnými obřady?« tázal se kněz. »Či chcete ještě proti nim brojiti a mně odporovati, prohlásím-li: Katolík, jenž koná posvátné obřady dle předpisů svaté církve, koná tím svou povinnost k Bohu a k církvi Páně i k sobě a dává tím na jevo nejen poslušnost, obětavost a úctu k Bohu, ale i zřejmě vyznává víru, nedbaje posměchu lidského, což jest na nejvýše záslužno a chvály hodno. Z té příčiny zavržení hoden jest katolík, jenž se posvátných obřadů nesúčastňuje, za ně se stydí, je posměšně vykládá a nápodobuje. Takový muž ať si pamatuje, že běda bude tomu, kdo dal pohoršení a nekonal mimo to povinností.«

»Dovolte, nesmíte vše přeháněti,« napomínal nadporučík. »Je přece všeobecně známo, že apoštol Pavel učí (k Židům 11, 6.), kterak bez víry nelze líbiti se Bohu! Kde jest ve slovích těch něco o obřadech, a zdaž se v nich jasně nevy-

kládá, že víra k spasení a ospravedlnění našemu úplně dostačuje. Nač tedy obřady, kajené průvody a dobré skutky?»

»Ničeho jsem nepřeháněl«, odpověděl kněz, »a myslím, že církev, kterou řídí Duch svatý, také ví, co smí a co nesmí býti. Nač tedy takové řeči, zvláště když jste již i oprávněnost i užitečnost obřadů připustil!«

»To jest v mé řeči vedlejší, a přál bych si, abyste vyložil obtíž, kterou jsem vzal ze sv. Pavla, jehož snad uznáváte auktoritou ve víře«, odpověděl nadporučík.

»Bez víry nelze líbiti se Bohu, toť dávná zásada naší církve,« řekl kněz. »Kdyby jasných slov těch nebyl učinil sv. Pavel, znali bychom smysl jejich přece, poněvadž již v knize Moudrosti (14 9) čteme, že Bůh nenávidí bezbožného i bezbožnosti jeho. Líbí-li se tedy Pánu Bohu jen člověk spravedlivý a nedocházíme-li ospravedlnění jinak než z víry, jak učí sv. Pavel, jest očividno, že víry Boží nezbytně třeba k našemu ospravedlnění a Bohu se zalíbení. Věc tuto vykládá týž Apoštol velmi důkladně v listech k Římanům a Galatům, kdež naprostou potřebu víry k ospravedlnění a posvěcení našemu hlavně tím prokazuje, že podává důkaz, kterak i dle zákona Mojžíšova nečinily ospravedlněným nikoho vykonané skutky, nýbrž víra v Krista, budoucího Vykupitele světa, při čemž poukazuje (sv. Pavel) na Abrahama, jenž ospravedlnění a posvěcení došel ne obřízkou nýbrž věrou; »Uvěřil Abraham — dí Mojžíš I., 5, 6 — a připočteno mu to ku spravedlnosti jeho. Jak bylo s Abrahamem, tak bylo s Noem a Adamem; ospravedlnila je a všecky jiné víra v budoucího Spasitele lidstva«.

»Bylo-li tak tenkrát, proč nemá tak býti také dnes?« tázal se důstojník.

»Vždyť tak dosud jest,« vykládal kněz, poukazuje k tomu, jak církev katolická neuprosně na tom trvá, aby se úplně a ve všem věřilo Kristu. »Je však přece i v tom poněkud rozdíl,« vykládal kněz. »Dnes — tak pokračoval — kdy víme, že Spasitel v těle lidském na světě žil, působil, učil, na dřevě svatého kříže umřel a před smrtí církev založil, dnes vyžaduje se víra mnohem určitější, jasnější a podrobnější (i v jednotlivostech) než za časů sv. patriarchů. Dnes nedostačuje k ospravedlnění našemu věřiti jen ve Spasitele světa; dnes třeba k ospravedlnění věřiti všecko, co Ježíš Kristus učil, co svatí Apoštolé kázali a co Církev Páně věřiti velí, ať je to psáno

nebo není, poněvadž vše to božský Spasitel tak mítí chce. K čemu zajisté bylo by namahavé chodění a hlásání slova Božího, jak vidíme na Kristu, na Apoštolích a Církvi svaté, kdyby k věčné blaženosti dnes více se nevyžadovalo než za starých časů patriarchálních? Nadarmo Ježíš Kristus na svět nepřišel, třiatřicet let nestrádal, zemí židovskou po tři léta na všechny strany neprocestoval a konečně strašlivé smrtí na kříži nepodstoupil. Nadarmo také nenamáhali se sv. Apoštolé, když do posledního dechu šířili nauky Kristovy a vysvětlovali jednotlivé články víry. Nadarmo nečiní tak naše církve a netrpí bez příčiny tolik ústrkův a urážek od nevěřícího lidstva, jež nemůže snést nauky Kristovy, která, kárajíc hříchy světa a kážíc pokání, stává se mu trnem v oku«.

»Nu dobře,« zvolal nadporučík »Což netvrdím tétéž i já, když s Apoštolem Pavlem učím, že víra ke spasení a našemu ospravedlnění jest nutná a postačitelna?«

»Nutná, a n o!« zvolal kněz, »ale ne *postačitelna*, jelikož k ospravedlnění našemu a ku věčné blaženosti třeba nejen všechny pravdy náboženské věřiti, po případě znáti, ale také *plniti či zachovávat*, jak učí sv. *Matouš*, když dí: »Blažení budete, víte-li to a učiníte-li to!«

»To je pěkné« mínil důstojník. »Dva Apoštolové o jedné věci a každý jinak!«

»Nikoliv,« odpovídal kněz. »Sv. Pavel neučí, že víra všechno sama ze sebe udělá, čeho k ospravedlnění a spasení třeba; ale že k tomu jako základ napomáhá. Velice jsou na omylu, kdož za to mají, že sv. Pavel prohlásil všechny naše dobré skutky nepotřebnými k spasení a že mimo víru ničeho nepožadoval, jelikož jest jisto, že sv. Pavel uznával nepotřebnými jen skutky zákona mosaického, nikoli však křesťanského. Písmo svaté zavrhuje zmíněný blud slovy rozhodnými, tak rozhodnými, že nemůže v tom býti docela žádné pochybnosti, jelikož se žádá, abychom vedle víry k ospravedlnění měli také bázeň Boží, naději, lásku, pokání atd. Kdo jest bez bázně, dí se v knize *kazatelské* 1, 28., nemůže býti ospravedlněn. *Přísloví* pak tvrdí (28, 25): Kdo v Pána doufá, spásu najde. *Sv. Jan* učí (I. 3, 14.), že kdo lásky nemá, ve smrti zůstává. A opětně čteme ještě zřetelněji: Cíňte pokání a jeden každý z vás dejte se pokřtiti na odpuštění hříchův atd. Ze všech těchto, zvláště však z posledních na jevo jde, že nejen víry k ospravedlnění a posvěcení třeba, ale i jiných ctností, zvláště

však pokání. Z toho také lze souditi, jakého omylu dopustil se *Luther*, když v nezměrné drzosti opovážil se v neporušený text Písma svatého vepsati aneb aspoň podržeti vepsané slůvko »sola« čili »jen,« aby ukázal, že víra a jen víra dostačuje«.

»Proč to dělal?« tázal se nadporučík.

»Aby uhájil ztřeštěné, zdravému rozumu a jisté víře odporné smýšlenky, »že prý člověku věřícímu žádný hřích neškodí, a že žádný člověk nemůže býti zavržen i kdyby chtěl, ať dělá hříchů kolik chce a jakýchkoli, nestane-li se nevěřícím«. Tak to stojí v Lutherově spisu o »zajetí babylonském,« v kapitole o křtu svatém. Zbožnost Kristova je prý v očích Božích příkrývkou hanby, k vůli níž nepřipočítávají se hříchy těm, kteří v Krista věří!«

»Podobný žvast mohl učiniti jen blázen anebo bezbožný rouhač«, zabručel statkář, dodávaje, že kdyby dnes kázali takové ničemnosti evangeličtí pastoři, vysmály by se jim i nejvěrnější jich ovečky.

»Dle písem svatých«, vykládal kněz, »nevejde nic nečistého do království nebeského. Kdo jest však mezi námi člověk, jenž, nebyv dříve ospravedlněn, nemá na sobě nečistoty hříchu, poskvrny chyb a mámení zlých náruživostí? Což nejsme všichni, kteří od Adama pocházíme, syny hříchu a hněvu Božího? A když ano, kterak chceme do nebe přijíti, nebyvše ospravedlněni? Či věříme snad v turecké nebe a židovský Jerusálém, nepotřebující vedle víry nic, docela nic? Není-li však vedle víry ničeho třeba, nač nám dal Bůh zákon a proč tvrdil, že kdo sesmilní, zcizoloží nebo ukradne něco, nepříjde do království nebeského? Proč zvláště napomíná nás sv. Pavel, abychom neodávali se chlípnosti, hněvu, nestřídmosti? Proč chce, abychom oděli se v roucho spravedlnosti, tichosti, čistoty, trpělivosti a byli následovníky jeho v dobrých skutečích, dostačí-li ku spasení a ospravedlnění našemu pouhá víra? Nač také apoštol Pavel umíral za Krista, dostačí-li jen věriti v Krista? Proč napomínal Timoteje, aby se ve všech dobrých skutečích ukázal dobrým příkladem? Proč jest napsáno v Písmě: Kdybych víru a naději měl, že bych hory přenášel, lásky však kdybych neměl, nic nejsem? Proč toho Pavel neřekl světu o víře a proč tvrdil to jen o lásce, je-li *jen víra* a *pouze víra* k spasení dostačitelna? Proč *sv. Jan*, miláček Páně, říkával: Synáčekové, milujte se vespolek, neboť po tom poznají

všickni, že jste učeníci Ježíšovi, budete-li se vespolek milovati, a proč neříkával, jak by dle Lutheru říkatí byl měl: Synáčkové, jen věřte, pouze věřte a ostatní si dělejte jak chcete, třeba i hřešte, a všichni poznají, že jste učeníky Páně? Onehdy četl jsem v té příčině pěknou historku. Jakási protestantská paní navštívila kdysi katolický kostel a byla přítomna pobožnosti růžencové. Marianská pobožnost zalíbila se jí tou měrou, že od té doby téměř denně vymodlila se nějaký Z d r á v a s. Po letech onemocněla a dala si zavolati protestantského pastora, by se otázala, co má činiti na cestu do věčnosti. Pan pastor jí řekl, aby jen pevně věřila, to že úplně stačí. Nemocná, zavolala na to služebnou katoličku a řekla: Tahle osoba poctivá také věří, pevně věří, ale tvrdí, že k spasení věčnému třeba, více než jen věřiti, jelikož i ďábel, ač jest na věky zavržen, také věří v Boha, ale nedoufá, nemiluje, pokání nečiní a dobrého nechce. Všechno chlácholení pastorovo bylo marným. Nemocná poslala si služku pro katolického kněze, a když od něho slyšela, že, kdo chce do nebe přijíti, musí v Boha věřiti a všecko, co věří, také svědomitě plniti, zvolala: Ano, tak to nacházím v evangelium, jelikož i Pán Ježíš začal činiti a učiti; tedy nejen víru šířiti, ale ji též plniti! Pak odřekla se nemocná bludů protestantských a žádajíc přijatu býti do církve katolické, učinila význání víry, přijala svaté svátosti a zbožně zesnula«.

»Věřte mi, pánové«, do řeči se dal statkář, »nikdy nemohl jsem pochopiti, jak může někdo mysliti, že pouhá víra postačuje k spasení a že mimo ni a dle ní docela ničeho netřeba. Můj zdravý rozum povídá mi totiž, že kdyby věrou nebylo se řídití, byl by nám ji docela zbytečně kázal božský Spasitel. Také nemohu pochopiti, kterak protestanté mohou věřiti, že Pán Ježíš nechybil, když děl: »příklad zajisté dal jsem Vám, abyste mne následovali«. Dostačí-li věřiti, nač třeba následovati? třeba-li však i následovati, nedostačí jen věřiti, ale je třeba i skutky podle víry konati. To je také docela rozumné a přirozené! Až přijedu domů, půjdou mi dívky naproti. To bych se však poděkoval, aby mně syn anebo dcera řekla: Já sice mám víru, že jsi mým otcem, ale nepovažuji potřebným, abych tuto víru osvědčila ti nějakým skutkem; proto tě nepřivítám, nepolibím a vůbec ničeho neučiním, majíc za to, že tvému otcovskému srdci má víra, pouhá víra v mé dceřinské povinnosti k tobě stačí«.

»O to se teď dále nehádejme,« žádal nadporučík, »ale spíše vyložme, jak možno katolíkem býti a při tom proti jiným nepřátelsky a netolerantně čili nesnášenlivě se nechovati? Ať již spasí víra sama nebo víra a skutky jí přiměřené, toho by přece býti nemělo, aby se náboženský fanatismus rozplemeňoval a zavržení hodná nesnášenlivost náboženská aby se rozdmýchovala. Což nejsme všichni lidmi a nevěříme v jednoho Boha, stvořitele a otce všech? Více náboženské praxe a méně svárů planých, toť úloha každého člověka a opravdového křesťana!«

»Pane nadporučíku, dovolte, abych vám řekl, že špatně znáte naše náboženství, když tvrdíte, že štvete k náboženskému fanatismu a k nesnášenlivosti s jinověrci. Naše víra káže konati horlivě povinnosti, zavrhuje bludná učení jinověrecká; o *lidech* však netvrdí ničeho, ponechávajíc soud Bohu. Tak musí jednati pravda a láska, je-li o sobě přesvědčena. Lhostejnosti náboženské čili učení, že všechna náboženství jsou stejná a následkem toho stejné chvály i zavržení hodná, ovšem neschvalujeme, poněvadž víme, že by Syn Boží třiatřicet let zde na světě nebyl žil, nebyl pracoval, církve s takovou námahou že by byl nezakládal, tolikerou krví mučednickou neposvěcoval, tolikerou mocí a zodpovědností neopatřil, kdyby byl uznával, že všechna náboženství jsou stejná a Jeho náboženství že také není ostatních ani lepším ani potřebnějším. Pane nadporučíku, myslíte do opravdy, že jest jedno, je-li kdo židem, mohamedánem, pohanem, kalvincem, augšpurákem, českým bratrem anebo katolíkem? Kterak mohou všechna náboženství stejně dobrými býti, když nemají stejných učení, prostředkův a přikázání?«

»Má-li které náboženství o kousek pravdy nebo bludu více či méně, na tom asi nezáleží. Pravdy úplné a naprosté nemá náboženství nižadné; proto třeba žádati, by se žádné nad ostatní nevypínalo, jich nekaceřovalo a aby je vedle sebe jako rovnocenné uznávalo.«

»To je asi tak pravdivo, jako když řeknu: Mohamed, Kalvín, Luther, Zwingli, Hus a Komenský jsou si úplně rovni a Kristus i s apoštoly sotva pohanů dostihuje,« poznamenal kněz.

»Nikde jsem netvrdil, že Mohamed je tolik co Luther, a Luther že je tolik co Kristus, a Kristus že nevyniká nad pohany,« odmítal důstojník.

»Kterak tedy jsou si rovni jejich náboženství?« zvídal kněz. »Jakým právem jste tedy tvrdil, že žádné z nich nemá

úplné pravdy? Uznáváte Krista jen člověkem nebo zároveň i Bohem.«

»Toť se ví, že v Kristu vidím víc než v Lutherovi nebo v Husovi,« poznamenal důstojník.

»Tedy vizte také víc v náboženství Kristově než ve víře Lutherově a Mohamedově,« napomínal kněz. »Ano vizte v náboženství Kristově všechno a nevěřte ničeho, co nesrovnává se s ním.«

»Rád bych tak učinil,« vyznal důstojník, »ale, **které** vyznání křesťanské mám považovati pravým a nezfalšovaným učením Kristovým? Mají pravdu katolíci či protestanté? Helviti či augšpuráci? Čeští bratři nebo Husité? Každý z nich tvrdí o sobě, že má pravdu a zavrhuje jiného.«

»Pane nadporučíku,« vykládal kněz, »jak poznáte pravého a řádného důstojníka od falešného a nepořádného, dáváte-li pozor na jeho slova a skutky, tak poznáte pravé učení Kristovo od nepravého, dáte-li pozor na některé zvláštní a nápadné jeho rysy. Není nesnadným, abyste poznal, že čisté učení Kristovo, jsouc původu božského a majíc stálou ochranu Ducha Svatého, nikdy se nezkazilo a nikdy nepotřebovalo opravy a záchrany zvrhlým člověkem, jakým byl Luther, Kalvín a cizoložný Zwingli. Také jest zřejmo, že pravé učení Kristovo hlásáno bylo především od Něho samého a pak od sv. Apoštolů, kteří se tomu od Krista vyučili a Duchem Svatým zvláště osvíceni byli; tedy v prvním století našeho letopočtu. Luther, Kalvín, Zwingli, Hus, Komenský nežili však v prvním křesťanském století, ale několik set let (takřka půl druhého tisíce let) za ním. O žádném z těchto mužů nemůže se říci, že by byli učili se u Krista, že vábili životem neúhonným a že by byli obdrželi Ducha Svatého pro své dílo, jelikož je v té příčině známo, kterak se mezi sebou nesnášeli a druh druha zavrhovali. Duch Svatý nezavrhuje Ducha Svatého; proto je zřejmo, že ani Luther ani Zwingli ani Kalvín ani Hus ani Komenský Ducha Svatého neměli, a že následkem toho ani pravého učení Kristova se nedrželi, jež Duch svatý jediný správně vykládá. Proto se stále protestanté reformují a modernisují, měníce neustále konfesse čili víry. Někteří z oprávců — Hus, Komenský, Chelčický — vzali již dávno za své a po náboženských novotách jejich zbyla jen neblahá památka, které dovolávají se jen nevěrci a liberální **»také** katolíci«.

»Dle toho bylo by říci, že jen katolická víra obsahuje pravé náboženství Kristovo; to je však náramně netolerantním a zpříma urážkou jiných konfessí křesťanských,« řekl nadporučík.

»Ovšem že třeba tak říci, poněvadž dle Písma, jako jest jen jeden Pán a jeden křest, tak jest jen jedna víra a vše ostatní jest jen mam a klam,« odpověděl kněz.

»Z toho však dále následuje, že nás každá víra křesťanská nespasí a neospravedlní, nýbrž jen jedna víra, totiž katolická«, odůvodňoval důstojník.

»Docela logicky soudíte,« chválil ho kněz. »Dvě církve a dvě víry náš Bůh, požehnaný Ježíš Kristus, neustanovil, nýbrž jenom jednu a to na sv. Petru. Kterákoli víra není tedy z časů Petrových, ale jest z časů pozdějších, a kterákoli víra nemá sv. Petra za nejvyšší hlavu a neuznává jeho nástupců (= papežů) za nejvyšší učitele, ta víra má na sobě znamení nepravosti. Kterákoli víra nebyla nad to i hlásána a řízena sv. Petrem a s ním spojenými Apoštolý a jich bezprostředními nástupci, ta víra jest bludná a nekřesťanská, ať jakkoli se nazývá. Že však husitismus nekázal sv. Petr ani Pavel v patnáctém století s Mistrem Janem Husem, a že protestantismus nerozšiřoval sv. Petr s Lutherem a Melanchtonem, ani helvitství se sodomským nemravou Kalvínem, je víc než jasno. Jen ta víra samojediná, která živým Jesu Kristem byla hlásána, sv. apoštolý Jeho a od nich posvěcenými biskupy a knězi rozšiřována za vůdcovství Petrova, jest pravá víra a čisté učení Kristovo; vše ostatní je vylháno a zkrouceno. Není-li však v jiném spasení než v Ježíši Kristu ukřižovaném, není též v jiné víře ospravedlnění než v Kristově víře, což také označuje Písmo pravíc, že zavržen bude, kdokoli nevěří v jednorozeného Syna Božího, a to proto, že nevěří. Dlužno tedy uzavíratí, že jen katolická víra ze všech ostatních jistě a bezpečně k spáse i ospravedlnění mocně vede, poněvadž jen ona z časů Kristových a Apoštolských se datuje, na Petru byla založena, Petrem hlásána a dosud v jeho nástupci, římském papeži, jest takoruka ztělesněna«.

»Proti tomu bouří se jinověrci, pravíce, že katolická církev není čím kdysi bývala, totiž církví apoštolskou na Petrovi založenou, ale že se zvrhla a jest nevěstkou ďáblovou,« řekl nadporučík.

»Divím se Vám,« odpovídal kněz, »že se nestydíte tuto sprostou nadávku Lutherovu z úst vypustiti. Lépe byste udělal, kdybyste se sv. Pavlem zvolal, že církev Boha živého jest sloupem a utvrzením pravdy (I. Tim. 3, 15.).«

»Je-li však církev Boha živého sloupem a utvrzením pravdy,« řekl statkář, »kterak mohla se zvrhnouti a od pravdy odpadnouti? Kdo v tom nevidí zřejmé falšování Písem svatých? Či jsou snad tupitelé církve katolické lepšími znalci církve Boží a pravdy, než od Krista zvláště k tomu omilostněný sv. Pavel? Byla-li za časů Pavlových církev Boží — a to světec věděl snad, když o ní psal, sloupem pravdy ji nazýváje, — nemohla se nikdy zvrhnouti, poněvadž dílo Boží zůstává božským, tedy nezměnitelným a nemůže se zvrhnouti, nemá-li zkáza trefiti i původce jeho, což o Bohu přesvatém nebudou tvrditi protestantští odpůrcové naši.«

»Proč však osobí jen sobě církev katolická spásodárnou moc a proč zavrhuje jiné církve křesťanské? Což nebyl Kristus učitelem lásky?« tázal se důstojník.

»Byl učitelem lásky a pravdy,« podotekl kněz. »A hle! Tato věčná láska a nejčistější pravda, Kristus, zcela zřejmě prohlásil, že jen jednu církev založí a ne dvě nebo tři; že založí církev na Petru, ne však na Lutru, Komenském, Kalvínu. A hle! Tato věčná Láska a neomylná Pravda zcela určitě nařídila, abychom této církve Její na Petru založené poslouchali, nechceme-li býti pohany a veřejnými hříšníky, jichž třeba se štítiti. Kterak můžete tedy od církve katolické žádati, aby uznala všechny církve a církvičky »více nebo méně správnými,« když Kristus toho neučinil a jen jednu jedinou pravou církev uznal a založil, totiž církev sv. Petra, a ne církev Husa, Luthra nebo Kalvína. Je-li pravdivo, jak tomu učí Písmo, že jen v Ježíši Kristu možno dojít spasení, je také pravdivo, že jen v církvi Jeho lze dojít spásy. Z té příčiny my katolíci docela důsledně si vedeme, když říkáme, že církev katolická, jsouc církví Kristovou, jest jedine spásodárná čili samospasitelná, jakož i Kristus, její zakladatel a zachovavatel, jediný spásodárný čili samospasitelný jest. A není jiného, dí sv. Pavel, v němž bychom spaseni byli, než Ježíše Krista ukřižovaného! Jeden Kristus — jedna církev!«

»Potom ovšem mají katolíci všecku příčinu držeti se církve své a chváliti ji,« řekl důstojník, »když je církev beze všeho sama spasí. Dle nich jest tedy potřebnější a vydatnější ku

spasení církev než víra, poněvadž o víře neučíte, že je samospasitelná, o církvi však ano.«

»Opět se mýlíte a všechno pletete,« odbýval ho kněz. »Pravíme-li, že církev je *samospasitelná*, nedíme, že nás církev sama spasí bez našeho přičinění a bez milosti Boží, nýbrž: církev naše a jen církev naše má samojediná ze všech církví a církvíček (falešných, protože lidmi pouhými založených), všechny milosti a prostředky, které po vůli Boží vedou nás k nebi, ovšem dobře-li jich užíváme. O potřebě víry jsme tak přesvědčeni, že zavrženým považujeme každého, kdokoli nevěří. Neučíme-li, že víra je samospasitelná, máme příčinu toho v tom, že tohoto přívlastku — samospasitelná, — nebylo tak velice třeba přiložiti neomylné víře, jako sv. církvi, poněvadž bludaři více vrhali se na církev než na víru Páně, vyhlašující buď církvíčky své pravými nebo upírajíce, že by ku spáse nutným bylo, aby lidé byli členy církve svaté«.

»Kdyby pan nadporučík byl lepší paměti,« do sporu pustil se statkář, »věděl by, co jste mu před chvílí pravil o nutnosti a velebnosti víry, když jste z Písem děl, že jako jest jeden Bůh, tak že jest jen jedna víra, z čehož jde, že všechny ostatní víry jsou falešny a že jen jedna jest pravdivá, a tudíž i samospasitelná čili jediné spásodárná«.

»Jak velice víry si vážíme,« začal kněz, »nejlépe viděti z toho, že ji božskou ctností jmenujeme a nevěru největším hříchem vyhlašujeme. Mimo to učíme, že člověk pod hříchem jest povinen častěji vzbuzovati v sobě víru, to jest osvědčovati upřímnou a vděčnou vůli všechno věřiti, co Ježíš Kristus učil, co Apoštolé kázali a církev věřiti velí, ať je to psáno neb není, ať tomu rozumíme nebo ne. Ano, my katolíci tak velice víry svaté si vážíme, že za ni vše obětuujeme; vše — i život i vědu i rozum i statky, ne proto, že by se jim víra naše protivila a jimi pohrdala — nikoli, víra naše má je v úctě a šlechtí je všechny, — ale proto, že víru cennější a potřebnější uznáváme než vezdejší statky. Z úst pana nadporučíka nebyl bych nikdy čekal námitky, že si víry nevážíme, poněvadž není tomu příliš dávno, kdy zcela naopak mluvil, vyčítaje nám přílišnou oddanost víře.«

»Kdy jsem to učinil?« tázal se důstojník.

»Hned na začátku naší rozpravy, když jste tvrdil, že věříme na slepo. Ci již Vám to ušlo? Co jsem se nadokazoval, než jsem Vás z toho vyvedl,« připomínal kněz.

»A tak! Již vím a pamatuji se,« prohodil důstojník.

Po této srážce nastalo opět ticho mezi hovorníky. První do řeči dal se statkář vykládaje, jak milo a užitečno jest, když člověk častěji vzbudí svatou víru. »Když jsem byl v časech neblahých téměř ode všech opuštěn a zrazen, ulevoval jsem vždy stísněnému srdci povzdechy plnými víry a nacházel jsem v nich nejlepší balsám útěchy na rány zraněné duše. Věřím v Tebe, pravý Bože, tak volal jsem, chodě s pláčem za noci po zahradě, věřím v Tebe pravý Bože, poněvadž jsi čistá pravda a neskonalá moudrost. Věřím všechno, co jsi zjevil a církvi nám věriti předložil; věřím to proto, že jsi to zjevil Ty, jenž neomylný a na nejvýše pravdomluvný jsi! A vždy vracel jsem se do pokojíku osvěžen, posílněn a v neoblomené důvěře v Boha utvrzen. Kdo toho nezakusil, neuvěří, ale já vím, co jsem z víry měl a neustanu do nejdelší smrti Pánu Bohu děkovati, že mne dal nalézt a zachovati klenot víry. »Třikrát bláh, kdo může věřit,« pravil básník — *Jaroslav Vrchlický*!

»O velikosti a štěstí svaté víry může se člověk nejlépe přesvědčiti v hodince smrti«, přidával kněz. »Na smrtelném loži těžce nemocného není žádného léku tak působivého a konejšivého jako svatá víra. Blaženým jest nemocný, jemuž v srdci nevysechl pramen víry. V nejhorších bolestech vzpomíná si na Spasitele a Jeho bolestnou Matku; v nejhroznější úzkosti pozvedá důvěrně zarosené oči k milosrdnému Soudci a doporučuje všemohoucímu Tvůrci sebe i své milé, jsa přesvědčen, že dobrotivý Bůh ujme se jich všech. Ó věru! Víra jest převzácný dar Boží, a blažen jest člověk, jenž si ji uchoval, podle ní žil a v ní umřel.«

»To může býti všechno pravda,« mínil důstojník, »ale dlužno dbáti, aby se lidé s těmito svými osobními krámy na venek příliš neroztahovali, poněvadž to vede k hádkám a nemilým sporům. Ve svém srdci měj si každý víru jakou chceš, ale na venek do veřejného života, zvláště de politiky se s ní netlač!«

»Nikoli,« zvolal kněz. »Víru třeba míti ne jen v srdci, ale i na jazyku, ne jen doma, ale i venku, zkrátka všude, poněvadž všady a vždy jsme povinni dávatí svědectví pravdě Boží. Ježíš Kristus učil též víře nejen v domech a lesích, ale i na ulicích, ve školách, kostele, na moři, na horách, tedy zjevně a zřejmě.«

»Docela správně«, přizvukoval statkář vykládaje, kterak dnešní nepřátelé katolické víry poroučejí věřícím, aby se s vírou schovali do komůrky svého srdce, kde jich nikdo nevidí, sami však, že roztahují se s nevěrou a nepřátelstvím proti katolické víře všude veřejně na schůzích, ve spolecích, v politice, časopisech a novinách. Proto také naporučil sv. Pavel, abychom víru neohroženě vyznávali slovem i skutkem a ne jen srdcem, jelikož: »Srdcem věří se k ospravedlnění, ústoma však *stává se* vyznání ku spasení«. (K Řím 10, 10.)

»Pán Ježíš vždycky zavrhoval nepravdu, polovičatost a farizejství,« přidal k tomu kněz, »proto zavrhuje také víru, která bázlivě klidí se do záhybu lidského srdce, nemajíc slov ani skutků, kterými by ukázala, že v nás skutečně jest! V srdci oheň, v ústech chladno a na venek mráz, toť pravdivé zobrazení takové víry, tedy hotový farizeismus, stálá polovičatost, poněvadž jinakými máme býti v duši, jinakými v hlavě, jinakými v srdci, jinakými v řeči a opět jinakými v jednání. Tak nejednávali *pocitiví* naši předkové, jimž bylo zásadou: co v srdci, to na jazyku! Věřím-li tedy v srdci, ukáži to též na venek a nenechám se nikým zastrašiti, jelikož konám jen svou povinnost a hájím tím též své osobní a náboženské svobody. Mám-li radost, směji se; mám-li smutek, rmoutím se; mám-li bolest, naříkám, a nikomu nenapadne, aby mi to ve zlou bral neb dokonce zakazoval. Proč tedy neměl bych slovy a skutky vyznávat víry, kterou v duši mám a za pravdu Boží pokládám? Proč tedy nesměl bych víry osvědčovat veřejnou modlitbou, průvody, posty, přijímáním sv. svátostí? To by tak ještě scházelo, aby nevěra směla se drze veřejně všude roztahovati, a víra jen v srdci a potají směla se zachovávat!«

»Nejsem proto, aby se nevěra roztahovala,« řekl důstojník, »ale také neuznávám potřeby, aby se víra neustále v popředí stavěla, jak nyní děje se od zfanatisovaných klerikálů téměř na pořád«.

»Dovolte, pane nadporučíku,« žádal statkář, »abych směl také své mínění pronést o věci té. Pokud jde o nevěru, souhlasím s Vámi; pokud však jde o víru, odporuji Vám rozhodně, poněvadž v té věci třeba přidržeti se Krista, jenž výslovně naporučil, abychom víru Jeho veřejně vyznávali. Právil totiž: Kdo mně vyzná před lidmi, toho vyznám také Já před otcem! Z té příčiny nacházíme, že v církvi Páně nikdy nebylo dovo-

leno za žádných podmínek a nikomu, aby směl víru zapřít slovem nebo skutkem: nikdy, i kdyby za to bylo trpěti, života, cti, jmění, úřadu a veřejného postavení ztratiti. Opakuji: nebylo to dovoleno i kdyby při tom byla snad víra v srdci zůstala a kdyby jen na venek, tedy pokud jde o vyznání, zkázu vzala.«

»Docela správně o věci soudíte,« přikyvoval kněz. »Jak bývalo, tak jest dosud v církvi Páně. Proto není nikomu dovoleno, aby za obtížných anebo nebezpečných okolností řekl: Nejsem křesťanem a nejsem katolíkem. Rovněž není dovoleno, aby katolík účast bral na bohoslužebných úkonech jinověrcův a nevěrců; účast díím přímou, vykonáváje nebo nějak podporuje jich bohoslužbu. Pán Ježíš zajisté nepřeháněl, když děl: Kdo se za má slova stydí, za toho zastydí se i Syn člověka, až přijde u své slávě (Luk. 9, 26.). Tak o věci smýšleli také naši předkové, první křesťané, když nejtěžší tresty uvalovali na odpadlíky, kteří ze strachu před mučením a krutými tresty, nepravdivá vysvědčení dali si zhotoviti od úplatných pohanských soudců, jako by byli falešným bohům již obětovali, ačkoli nic podobného neučinili a křesťanské víry se nezřekli. První křesťané byli ochotnými raději na hranici jíti, než slovem a skutkem anebo znamením víru zapřít. A nebylo jich snad jen několik, kteří takovou odvahou naplněni byli, ale sta ba tisíce jich bylo, takže počet odpadlíků jest proti nim zcela nepatrným a takměř se ztrácí. Nikdo nemysli, že to byli jen lidé jednoduší a neučení; nikoli! Byli mezi nimi přemnozí učenci, boháči, šlechtici, umělci, spisovatelé a básníci; byli mezi nimi mládenci a panny, muži i ženy, a děti. Nebylo věku ani stavu ani povolání, aby z nich nebyli církvi svaté vzrostli mučedníci. Kdyby tedy byli za to měli, jak učí pan nadporučík, že víru jen srdcem třeba vyznávat, nikoli však ústoma a skutkem, byli by si všech obtíží a bolestí ušetřili a nebyli by krev za víru cedili.«

»Je-li potřeba víru veřejně vyznávat,« odpovídal důstojník, »kterak mohou nynější katoličtí missionáři u národů pohanských před svými pronásledovateli utíkat a se skrývat nebo i do konce velmocí evropských za ochranu se dovolávat, jak se nyní téměř napořád děje v Turecku a Číně?«

»Pokud o velmoci evropské jde, mohou tak missionáři vším právem činiti, poněvadž evropské velmoci přijaly je ve svou ochranu; mají tedy chrániti jich. Pravím: mají chrániti jich, ale nechránit; proto katoličtí missionáři cedí často krev a

budou cediti dále za víru, kterou hlásají, jelikož po většině nadarmo k velmocím za ochranu volají,« vykládal statkář.

»Já bych tak neodpovídal,« děl kněz, »ač uznávám kus pravdy v řeči Vaší. Hlavní příčinou, že naši věřící a missionáři utíkají a hájí se před pronásledovateli, jest příkaz Boží, jenž velí chrániti zdraví a života všemi dovolenými prostředky, není-li zvláštního důvodu, jenž vyžaduje, abychom život v šanc dali. Takový zvláštní důvod nadchází v případě, ve kterém by naše mlčení, schovávání se neb utíkání před nepřátely zavdalo příčinu buď k pohoršení věřících anebo k umenšení Bohu povinné úcty a obětavé oddanosti. Pronásledování, která dnešního času mezi divochy stávají se missionářům, pocházejí většinou z popuzování a zdivočilosti nevědomých vrstev lidových, majíce za podklad buď všelijaké pověry nebo náruživosti, a tu daleko více prospívají naši missionáři, když chrání si života dle možnosti, a hlásají pak slovo Boží pohanům, z čehož i Bůh větší slávu i lid větší prospěch má, než kdyby se dali zavraždit. Ostatně je známo, že, jakmile jde o dobrý příklad, jenž se má dáti věřícím v době pronásledování, naši missionáři nejen od svých oveček neutíkají, ale v čele jich kráčívají a první za víru krev cedí. Ano, vím příklad, kdy katoličtí missionáři z řádu sv. Dominika o své dobré vůli sami šli a k úřadům pohanským se dostavili, když viděli, že kruté pronásledování křesťanů zstrašovalo mnohé vyznavače u pohanských národův a že je třeba dáti jim příklad a odvahu. Zajímá-li Vás ta věc, přečtěte si o tom životopis blahoslaveného *Alfonsa Navaretta* a jeho soudruhů mučedníků. Chrániti života, jest povinností každého křesťana, pokud to jde bez zneuctění jména Božího a bez pohoršení bližního. Dáti život za ovce, jest pastýř povinen, jakmile vidí, že by ovečky v nebezpečenství věčného zahynutí přišly. Obé konají neohroženě naši missionáři mezi divochy a pohany; proto patří jim všechna čest a naprosté uznání.«

»Stojíte-li tak na svém,« mínil důstojník, »povězte mi, proč takovým způsobem nevyznáváte víry v krajinách evropských? Kdo katolíky pozoruje, vidí, že se téměř všichni s věrou svojí na veřejnost neodvažují a tak žijí, že naprostého rozdílu není mezi nimi a jinověrci. Na víru dnes téměř nikdo u nás se neohlíží.«

»Bohužel,« odvětil kněz, »ale to nedokazuje více, než že evropští katolíci jsou po většině velice neuvědomělými ve věcech

náboženských, anebo že jsou nedůslednými a své víry nehodnými. Zákon Kristův, abychom Ho v y z n á v a l i před lidmi, jest dosud v plné platnosti, protože nebyl nikdy odvolán. Povinnosti té třeba dostáti ne jen slovem a někdy, ale i skutkem a vždycky. Opravdový katolík především chrání se něco činiti nebo na něčem podíl bráti, o čem ví, že se protiví jeho víře. Zním příklad. V jednom městě pořádali páni akademikové ples v době postní a zvali naň známé rodiny a jich dcerušky. Mimo jiné zašli s pozváním také k tamnímu soudnímu radovi a tam uslyšeli z úst paní radové: Ani muž ani já ani naše dcery nepůjdeme na Váš ples, poněvadž jsme katolíci, kteří v postě tanečních zábav nesmějí se zúčastniti. Na poznámku jednoho z akademiků, že nevinná zábava může se konati kdykoliv, odpověděla paní radová: Vidím, že nemáte ponětí ani o slušnosti ani o náboženství. Můžete odejít! — Ale, kolik je dnes podobných rodin? Beze všeho ohledu na církev a na zákazy náboženské dopouštějí se dnes katolíci věcí, které jsou proti jich víře. Protikatolické noviny, spolky, časopisy a schůze nic jim nevadí; rádi je čtou, navštěvují, na ně platí a v nich rozličné funkce přijímají. Mnozí dokonce i radost projevují, když se štvě proti duchovenstvu a když se pořádají všelijaké husitské demonstrace proti katolické církvi. Mnozí snaží se kde mohou rozšiřovati liberální listy a spolky; mnozí tupí slovem a tiskem náboženské řízení; mnozí vyhazují ze svého okolí katolické knihy a pranýřují osoby, které se kněžstva drží. Co třeba o takových lidech říci a na *které* vyznání víry nejlépe by se chytli? Snad na každé, jen ne na své — na katolické! A tito lidé pak o sobě chlubně řeknou vůči knězi nebo horlivému katolíku: Já jsem také katolík, dobrý a pravý katolík; ale Vy, vy jste pokrytci, hloupými zpátečnickými tmáři a špatnými vyznavači evangelia Kristova! Co mám též říci o lidech, kteří s patrnou nevolí konají někdy některé katolické povinnosti; kteří nezastanou se kněze, nezastanou se víry ani kostela ani spolubližního, vidí-li, že je tupen a nespravedlivě blátem vláčen? Kterému vyznání třeba takové lidi přičísti?»

»Myslím, že takoví pobloudilci vyznávají módu a ne křesťanskou víru a že následkem toho nemají práva zvát se katolíky ani křesťany«, rozmlouval statkář. »Je-li někdo svobodomyslným, musí vyznávati a hájiti zásady strany svobodomyslné; je-li někdo vojákem, hájí a drží zásady vojenské; je-li

tedy někdo katolíkem, ať vyznává a hájí zásady katolické, ať se za svou víru nestydí, ať dle ní žije a jí svědectví dává všude, ať doma, v kostele, na ulici nebo v hospodě. Zde třeba říci: Kdo se za svou víru stydí, hoden potupy všech lidí, poněvadž jako řádný a přímý charakter má z církve vystoupiti, když jí nevěří, a nemá se přetvařovati ni v něčem trvati, s čím nesouhlasí.«

»Kdyby se tím lidé řídili«, odpovídal důstojník, »sevrkla by se katolická církev na pětinu.«

»A bylo by jí zle?« tázal se statkář. »Strom chce, aby se mu odklestily a od něho oddělily všechny shnilé a nalomené větve. Pak má aspoň dosti mízý do zbylých větví zdravých a krásně roste i kvete. Podobně bude i s církví, když se zbaví nevěreckých takékatolíků a všelijakých svobodomyslníků, kteří nemají pro ni úcty ani poslušnosti, ale jen, kde mohou, nějaký štulec jí dají a mrzutost způsobí. Komu milejším je vyznávati moderní nevěru, svobodomyslnost a zášť proti katolické církvi, ať jen jde a odpadne, aspoň se o svém pravém bezbožeckém stavu duševním nebude klamat a věřícím lidem pohoršení dávat.«

»Rozumím-li tomu všemu«, vece nadporučík, »stojíte vlastně na tom, že víra má se jeviti skutky a nejen city a slovy.«

»Ovšem«, přiznával kněz, »vždyť víra má býti živá, tedy skutky a životem praktickým osvědčená.«

»Kdo to praví?« zvídal důstojník.

»Svatý apoštol *Jakub* a sice tak jasně, určitě a rozhodně, že pan dr. Martin Luther, jenž ze samé skromnosti, vyhlásiv se učitelem učitelův a doktorem doktorů, velice se na to rozčepejřil a vida svou falešnou domněnku o »samé víře a *jen* víře« zvrácenu, na sv. apoštola zuřivě se obořil a nevěda jiné rady ni pomoci, celou jeho epištolu *slaměnou* vyhlásil, zavrhl a odsoudil. Sv. Jakub žil ve společnosti Pána Ježíše; Luther žil však, jak známo, způsobem nechvalným a vůbec tak se choval, jako jen zpustlík a mravní zhýralec dovede. Budeme tedy více věřiti jemu nebo Ježíšem Kristem vyvolenému apoštolu svatému Jakubu?«

»Dle toho měli bychom také víru mrtvou«, soudil nadporučík. »Co jest však víra mrtvá?«

»Zcela správně soudíte, pane nadporučíku«, chválil kněz. »Máme skutečně i mrtvou víru, a chcete-li zvěděti, co je, po-

slyšte opět sv. Jakuba Apoštola, jenž třikráte za sebou to píše na témž místě (Sv. Jakub 2, 17—26). Poslyšme ho! „Tak i víra nemá-li skutků mrtva jest sama v sobě.“ Jinde zase tvrdí: „Ale chceš-li věděti, ó marný člověče, že víra bez skutků jest mrtva?“ A opět: „Neboť jako tělo bez ducha mrtvé jest, tak jest i víra beze skutků mrtva.“ Všecko tedy záleží (dle sv. Jakuba) na tom, aby se víra naše zúčastnila života a jednání našeho, jsouc jeho podkladem a ředidlem. Kde víra nenese plodův a nekoná dobrých skutků, tam jest mrtvola, již schází oživující duch a již vévodí neuprosná smrt. To také hlásá sv. Pavel, když Galatským vykládá (5, 6), která vlastně víra ospravedlňuje; — je to víra, která skrze lásku *činna jest* (*operatur* per charitatem). Všimněme si těchto slov! Sv. Pavel nepraví, že láska činna jest skrze víru čili věrou, nýbrž že víra činna jest skrze lásku, takže láska a tudíž i ostatní ctnosti jsou takoruka nástroji víry. Poněvadž věřím, proto miluji Boha nade všecko a bližního jako sebe samého; poněvadž věřím, proto poslouchám duchovní i světské vrchnosti; poněvadž věřím, proto následuji pokorného a chudého Krista! Z té tedy příčiny přičítá sv. Pavel všechny heroické ctnosti starých patriarchů takměř výhradně *víře* jakožto kořenu, z něhož vyrostlo všecko dobré, jež na nich spatřujeme. Vše, co chvály hodného učinili před Hospodinem staří světci Abel, Henoch, Noe, Abraham, David, Mojžíš atd. — učinili z *víry* čili proto, že věřili. Či byl by se Abraham odhodlal obětovati syna svého Isáka, kdyby byl pevně nevěřil Hospodinu, a byl by Pán Bůh o něm prohlásil, že mu připočetl ke spravedlnosti, poněvadž uvěřil, kdyby tomu tak nebylo bývalo a kdyby pro něco jiného než pro víru byl Abraham tak učinil a si zasloužil? Zajisté nikoli! Proto také učí vším právem sněm Tridentský (Sess. 6. can. 8.): „Víra jest počátkem spásy lidské, základem a kořenem všeho ospravedlnění našeho.“ A Písmo svaté, chtěc doporučiti víru, hlásá o ní, že od rána do večera, při všech myšlenkách, starostech, svízeli a trampotách má nás provázeti a províjeti víra, jelikož „Spravedlivý žije z víry“ (k Židům 10, 38.). Člověk opravdu spravedlivý (tedy ne zdánlivý svatoušek, ale v očích Božích hodný člověk) myslívá, soudívá, jedná, trpívá jen ve světle a dle příkazů víry. Člověk skutečně spravedlivý touží, chválí, miluje, zavrhuje a bojí se, čeho se bojí jeho víra a co ona miluje, chválí, touží, zavrhuje. Víra učí člověka spravedlivého milovati nepřátely; kdyby neměl v duši víry, nená-

viděl by jich. Víra nabádá ho, aby světáckými radovánkami pohrdal; kdyby víry neměl, liboval by si v nich, jako si v nich libují nevěrci. Víra nabádá ho k horlivosti ve službě Boží, ku svědomitosti v povinnostech, ku cvičení se ve ctnostech; kdyby víry neměl, nebyl by pokorným, dobrotivým, milosrdným, shovívavým a trpělivým, ale všeho toho živým opakem.«

»Dobrá«, vskočil knězi do řeči statkář. »Je-li víra tak činna a působiva v život náš, co třeba mysliti o křesťanech, kteří buď málo kterých nebo dokonce žádných skutků dobrých nehledí si? Co souditi o křesťanech plných smyslnosti, náruživosti, pohodlí a všeliké prostopášnosti, prázdných však ctností, dobročinnosti, shovívavosti, pokory a bliženské lásky? Nejsou to mrtvolky a neukazují, že nemají v sobě oživující víry, ale že už propadli zde na světě spánku a smrti? Co jim pomůže jich zničená a spoutaná víra, když ani známky života nedává a úplně v praktickém životě jest nečinna? Sv. Jakub píše (jak se pamatuji): Co prospěje, moji bratři, praví-li kdo, že má víru, skutků však když nemá? Bude-li moci víra spasiti ho? Pozor na ta slova! Dle svatého Jakuba neprospívá mrtvá víra (čili neúčinná a bez dobrých skutků), poněvadž nás neučiní spaseny a blaženy, což jest vlastním účelem víry.«

»To jest právě, oč se jedná«, podotekl důstojník a doložil, že konati dobré skutky a vůbec životem osvědčovati víru, jest prý věci osobní, kdežto věřiti, jest příkazem Božím.

»Ba ne!« zvolal statkář. »V naší víře nemáme jen theoretické pravdy, kterých třeba si rozumem osvojiti; ale máme v ní též praktické pravdy, k nimž počítati dlužno všecky zásady vznešené morálky křesťanské, ano i evangelické rady (chudobu, poslušnost a čistotu). Všemmu tomu vyučil nás Ježíš Kristus, a nejen vyučil, ale i příklad na Sobě všeho toho zůstavil, započav napřed činiti a potom teprve učiti (Skutkové Ap. 1, 1), abychom viděli, k čemu slova (víra) Jeho směřují. Všemmu tomu učí nás též sv. Apoštolé, které Pán vyvolil nám za učitele a vůdce života. Ani jeden z nich nehlásal, že třeba jen věřiti a mimo to, že netřeba ničeho činiti; ale všickni hlásali, že víru v Krista třeba životem a skutky osvědčovati, aby, co v srdci se věří, skutkem a slovem bylo korunováno. Kdo čte v apoštolských listech, vidí, že hlavním předmětem všeho kázání a napomínání jich vždy bylo doporučování a nabádání k dobrým skutkům, k bohumilým ctnostem a lidstvu užitečným vlastnostem. Kolikráte přichází v listech těch dpo-

ručování, vychvalování, a odměňování dobrých skutků? Proč pak všichni *svatí* apoštolé nabádají k pilnosti a varují před netečností v dobrém, není-li třeba konati skutků dobrých? Proč konečně i Syn Boží vyhrožuje, že v den soudný vezme jeden každý spravedlivou odplatu za to, jak byl za živa dobré nebo zlé činil? Proč mimo to slibuje, že kdo dobré činili, vejdou do života věčného, kdo však zlé činili, že zavržení budou? Proč ukládá se věřícím, aby všude ukazovali se pravými služebníky Božími, aby milost Boží nadarmo nepřijímali, aby dobrý příklad dávali a dokonalými se stali, není-li potřebí více než věřiti? Proč také první křesťané, kteříž pravdu Boží od apoštolů přijali a slyšeli, proč snažili se více životem než slovy ukazovati, že jsou věřícími? Kdyby byli naši světci a světice Boží za to měli, že dostačuje jen víra k věčnému spasení, proč by byli tolik se modlili, strádali, postili, zapírali a ve všem dobrém bez únavy cvičili? Či byli to snad neznalci křesťanského učení a stáli za Martinem Luthrem, jenž vymyslí si, nemaje života praktického beze skvrn a hříchů, že pro království boží dostačuje jen víra? Proč pak svatí a světice Boží cvičili se neustále v pokoře, trpělivosti, sebezapírání a lásce! Proč unikali světu, skrývali se ve skrýších a samotách, není-li třeba pro nebe více než věřiti? Byli snad všichni Svatí hlupáky a blázny? Proč odpírali si rozkoše a proč cvičili se v boji proti náruživostem? Který z nich učil jako Martin Luther, že chtíce tělesné mají se upotřebováním umrtviti? Proč pak Svatí, když vše Bohu a bližnímu v obět přinesli a velikých ctností dosáhli, proč neužitečnými sluhy Božími se zvali a o milosrdenství prosili? Proč oplakávali chyby spáchaných v mládí a proč se rmoutili, když mysli, že ještě nedostihli pravé dokonalosti, je-li pravdivým učení Luthrovo, že jen víry k věčné blaženosti třeba? Bylo to všecko bláznovstvím a chybou, či zřejmým důkazem, že Svatí a Světice Boží byli přesvědčeni o naprosté nutnosti dobrých skutků a o spořádanosti života?«

»Snad nechcete nynějším křesťanům ukládati, aby dělali, co spatřují na Svatých?« tázal se nadporučík a dodal: »Kdo křesťanství v tom smyslu bere jako vy, činí je možným jen lidem zvláště omilostněným (Svatým) a vylučuje z něho všecky lidi obyčejné, tedy téměř celé lidsvo. Což kázal Ježíš Kristus, abychom byli poustevníky, klášterníky a dělali zázraky? Nikoli. Spořádaný život, toť vše, co Kristus od vyznavačů žádá.«

»Dovolte, pane nadporučíku, abych Vás opravil hrabětem *Tolstým*«, bránil se statkář. »Pan hrabě napsal o věci Vaší, že Pán Ježíš nežádá ani spořádaného života pro nebe, ale že jen chce, aby lidé nedělali *hloupostí*, chtějí-li spravedlivým Bohem na věky býti odměňováni!«

»Mně do Tolstého nic není«, odmítal důstojník.

»Nu dobře, jen když uznáváte, že pro nebe třeba více, než nedělati hloupostí«, řekl statkář. »Račte však dovoliti, abych se otázal: Není nám ubohým hříšníkům a povrchním dnešním křesťanům třeba tolikerych milostí a ochrany Boží jako bylo jich třeba Svatým a Světicím Božím? Nepotřebujeme se spravedlivého soudce ani tolik obávati, my hříšní a neteční křesťané, jako se ho obávali nevinní a kající Svatí? Proč pak hlásá sv. Pavel, že vsichni ukážeme se před soudnou stolicí Boží, aby každý vzal, co zlého nebo dobrého dělal? Pozor, sv. Pavel neučí, že vezmeme dle toho, jak jsme *věřili*, ale — jak jsme zlé a dobré *konalí*! Zde máte chyceného Luthra; chyceného ve lži právě sv. Pavlem, jehož se Luther nejvíce pro vymyšlenou »jen víru« dovolával! Dle toho nadarmo vymlouvali bychom se před soudnou stolicí Boží, že jsme křesťany byli a všechno věřili, poněvadž Soudce náš chce *ovoce* a *úroky* ze všeho, co nám byl svěřil, učí opět Písmo.«

»K tomu dovolím si také přičiniti poznámku«, ku slovu hlásil se kněz. »Očekává-li věčné zavržení dle slov Páně služebníky neužitečné, tedy takové, kteří nepoužili hřiven sobě svěřených a nic dobrého nevyzískali, co očekává ony křesťany nešťastné, kteří nejen nic dobrého dle sv. víry nekonali, ale zpříma proti ní zúmyslně a velmi často špatně jednali, konajíce všeho druhu skutky zlé a špatnosti rozmanité? Umírá-li víra v srdci křesťana, jenž nekoná dobré, mizí, prchá a ztrácí se víra docela v duši člověka, jenž dlouho a napořád páše zlé. Zkušenost toho velmi často dotvrzuje ukazujíc, že víra beze skutků nemůže býti na dlouho. Nechcete-li tedy Bohu věřiti, že pouhá víra beze skutků ke spasení nepostačuje, věřte aspoň sobě a své zkušenosti, věřte své — nevěře!«

»Rád bych viděl člověka, jenž by pevně věřil, že třeba spravedlivě, pokorně, počestně, v sebezapírání, ve shodě, bratrské lásce a v blahovůli žíti, a jenž při tom oddán byl by nemravnosti, krádeži, zlosti, nenávisti, závisti, nepřítelství a sobectví, rád bych chtěl viděti, jak by byl při tom v duši spokojen a přesvědčen, že jde k nebi a zasluhuje odměny!

A hle! Tomuto nemožnému a patrnému nesmyslu učí myšlenka Lutherova, že pouhá víra beze všech dobrých skutků ku spasení dostačuje! Jak může rozumný a uvědomělý křesťan něco podobného skutečně věriti a pravdou Boží považovati, nedovedu si představit. Kdyby lidé jen trochu přemýšleli, brzy by poznali, kde jest zde blud a kde pravda,« končil statkář.

»Prosím Vás, nechme toho již a raději se obraťme k jiné věci, na níž nám všem jistě mnoho záleží,« pobízel kněz, a když statkář souhlasil a si přál, aby velebný pán označil, co na mysli má, řekl kněz:

»Dle rozumu, citu a víry nelze o tom pochybovati, že jsme povinni konati dobré skutky. V tom není tedy přílišná obtíž a přece má celá věc veliký háček.«

»Já ho uhodnu,« hlásil se důstojník vykládaje, že obtíž jest asi v tom, jsme-li my slabí a nestálí lidé vůbec schopni konati dobré skutky? »Kdo zná naše náruživosti, starosti o živobytí, nestálost a ke zlému nakloněnost, a kdo zná potíže, jež spojeny jsou s vykonáváním dobrých skutků, dá mi bez dlouhého přemlouvání za pravdu.«

»Nikoli, v tom není moje obtíž«, odvětil kněz. »Naše katolická nauka nemá tak pessimistického názoru o schopnostech člověkových. Byl to opět neblahé paměti muž, Dr. Martin Luther, který prohlásil, že následkem hříchu dědičného člověk jest zkažen od hlavy do paty tak, že nemůže nic dobrého konati, ale jen chybovati a hřešiti. Pověstný *Kalvín* učil totéž a mnohem důrazněji, nic se neohlížeje, co tomu řekne nezfalšovaná přirozenost lidská. Je věru s podivem, kterak protestantští reformatoři odvážili se předstoupiti před soudné obecnstvo s názorem, dle něhož vše, co člověk koná, vše, opakuji, tedy ať vlast neb rodiče miluje, milosrdenství prokazuje, almužnu dává, odpouští atd., jest hříšno a jen hříšno. Dle tohoto vyznání víry (jak je zdělali Luther a Kalvín) dlužno představit si moderního člověka jakýmsi morem nakaženého, poněvadž vše, čehokoli se dotkne, hříchem jest poskvrněno a nakaženo. Kdyby něčemu podobnému učili katolíci, to by byl rámus! Že tomu učí nekatolíci, mají všichni osvícenci hlavu i osvětu v kapse a mlčí jako pěny.«

»Poslouchejte, mně se zdá, že kterýsi papež zavrhl podobný blud«, poznamenal statkář.

»Ano«, přikývnul hlavou kněz. »Byl to sv. papež Pius V., člen řádu sv. Dominika, tedy zpátečník nejhroznější.«

»Sláva mu a hanba Kalvínu,« volal statkář dodávaje, že hanobení tmáři obhajují důstojnosti lidské přirozenosti, vychvalování však reformatoři, že ji v prach povalují a nohama šlapají.

»Jakou tedy ještě máte obtíž s dobrými skutky?« tázal se důstojník.

»Asi takovou«, přiznával se kněz: »Někteří lidé mají za to, že stejné ceny jsou dobré skutky, jež z přirozené náklonnosti lidské pocházejí, jako dobré skutky, jež konáme z víry čili proto, že nám je víra ukládá a nám k nim pomáhá. Tomu však není tak. Skutky, jež konáme pouze z náklonnosti přirozené, mají za nejvyšší ředidlo své mravní hodnoty rozum lidský a vycházejí z pohnutek časných, osobních a náladových; skutky však, které vycházejí z víry, mají nejvyšším ředidlem rozum a vůli Boží, z čehož následuje, že o tolik převyšují a jsou vzácnějšími než skutky přirozené, o kolik převyšuje rozum božský náš rozum lidský, o kolik převyšují vůle a zájmy božské vůli a zájmy lidské. Naše přirozeně dobré skutky dostávají odměnu jednak spokojeným svědomím, jednak štěstím a podařením díla, které podnikáme; skutky však nadpřirozené, jsouce podniknuty k vůli Bohu, žádají a docházejí hlavní odměny v nebi. Poněvadž však jako katolíci především o život věčně blažený snažiti se máme, následuje, že nutně potřebujeme dobrých skutků nadpřirozených, k vůli Bohu a s milostí Jeho vykonaných. Kterékoli skutky naše přirozeně dobré — almužna, láska k rodičům, střídmost v jídle a v pití atd. — nejsou zvelebeny, očistěny a posvěceny milostí (jakož i vůlí) Boží, zůstávají jen na tomto světě, nemohouce vyšinouti se k nebi; tím však ztrácíme přemnoho pro nebe a blaženou věčnost, jež všechno chce míti označeno milostí Vykupitelovou, nalézajíc v Něm pravou a trvalou vznešenost.«

»Dle toho nestojí tedy naše dobré, pravím přirozeně dobré skutky, za nic, a Luther i Kalvín nebyli v nepravu, když je zavrhovali«, poznamenal nadporučík.

»Toho jsem až dosud neřekl«, bránil se kněz, »ale jen na to jsem upozorňoval, že pro *nebe* a blažený život věčný jsou tyto přirozeně dobré skutky bez ceny, nikoli však hříšny, jak učili připomenutí reformatoři. Nevejde-li nic do nebe bez milosti Kristovy, a to jest jistojistou pravdou věroučnou, nevejdou tam ani přirozeně dobré naše skutky, poněvadž se jim milosti Boží nedostává (jinak nebyly by přirozenými, ale nadpřiroze-

nými), následkem toho jsou pro náš věčně blažený život ztraceny. Bůh odměňuje přirozeně dobré skutky požehnáním časným a pozemským, nikoli však věčným, což zcela spravedlivě jest, jelikož přirozeně dobré skutky učiněny nebyly pro život věčný, ale pro časné naše blaho.«

»Nenahlížím, proč by nemohl Bůh odměniti životem věčným dobro, ať jest jakékoli«, mudroval důstojník.

»Ale nahlížíte snad«, odpovídal kněz, »že, jako nejste povinen odměňovati někoho a něco, co nebylo pro Vás uděláno (ku příkladu šaty cizí), tak také není Bůh povinen odměňovati věčnou odměnou, co beze všeho ohledu na Něho a na odplatu věčnou bylo vykonáno, majíc účel a zájem docela jiný než Boha a věčnost. Či chcete říci snad, že Bůh nemá ani tolik práva jako Vy a že musí odměniti i toho, kdo na Něho nedbal a věčné odměny za skutek svůj sobě nepřál?«

»Toho bych právě tvrditi nechtěl«, přiznával se důstojník, »ale přece nemám dosud jasna v hlavě, proč není možno, aby přirozeně dobré naše skutky do nebe nemohly a Bohu se nelíbily.«

»Milý pane nadporučíku«, řekl kněz. »Kdo a za jakých okolností smí do Vašeho bytu vejíti a v něm od Vás odměnu obdržeti, rozhodujete zajisté Vy a ne žadatel a vstupující. Připusťte aspoň tolikéž práva Bohu a uvidíte, že Jemu náleží rozhodnouti, kdo do Jeho bytu v nebi smí a odměnu obdrží! Stanovil-li tedy Bůh, že přirozeně dobrých skutků v nebi nechce odměňovati blažeností věčnou a vykonavatelů jich že nevezme mezi nebeské miláčky své, užil jen svého dobrého, vrchnostenského a domovského práva.«

»Tomu bych rozuměl«, přisvědčoval důstojník, »ale myslím, že se tím jen vysvětluje, proč Bůh si to tak a ne jinak zařídil, nikoli však, proč přirozeně dobré skutky nejsou schopny království Božího a odměny. O Boha se mi zde nejedná a Jeho práv nikterak se nedotýkám; já jen chci důkaz, proč dobré skutky přirozeně učiněné nelíbí se Bohu a nedocházejí odměny v nebesích.«

»Mějte pozor«, vybízel kněz. »Můžete-li pochopiti, že si Bůh mohl předeepsati, co v nebi míti a věčně odměniti chce, je divno, že nemůžete pochopiti, proč přirozené naše dobré skutky do nebe pro věčnou odplatu nemohou, — Bůh jich tam nechce. Tato odmítavá vůle Boží není nahodilá, ale velmi dobře věčnou

moudrostí promyšlena, poněvadž podstatou našich přirozeně dobrých skutkův odůvodněna.«

»To chci právě slyšet«, poznamenal důstojník.

»Nu tak slyšte«, pobídl kněz: »Bůh nechce, co mu nepatří, co nebylo vypěstováno Jemu k vůli a Jeho pomocí. Naše přirozeně dobré skutky nebyly však učiněny k vůli Bohu a s Jeho pomocí, nýbrž k vůli nám a našimi silami; náležejí tedy nám a ne Bohu«. — »To jest ovšem důvtipně mluveno, ale přece mne úplně neuspokojuje, protože bych rád věděl, co špatného nalézá Bůh v přirozeně dobrých skutcích, že jich na věčnosti odměniti nechce i když je zde na světě (jak učíte) odměňuje.«

»Pane nadporučíku, abychom se nehonili pořád okolo stola, vezte, že dle křesťanského názoru naše přirozeně dobré skutky nejsou špatné nýbrž dobré; ale dobré jen v řádě přirozeném, z něhož vyrostly. My však známe a toužíme po dobrotě *nadpřirozené* čili takové, která mimo dokonalost přirozenou osvojila si ještě zvláštní pomoc Boží a cíl ku svému provedení, čímž povznesla se z říše pozemské k trůnu Božímu a stala se pro tento zvláštní cíl (oslaviti a čest prokázati Bohu) jakož i pro pohnutku, pomoc a prostředky, jimiž byla vykonána, mnohem vznešenější a vzácnější než by bez nich byla. Náš tedy požadavek, aby dílo lidské bylo *nadpřirozeně* dobré a ne jen přirozeně, neničí jeho dobroty přirozené, ale předpokládá, zdokonaluje a zveličuje ji. Zde tedy vidíte, že špatně na věc hledíte, když myslíte, že naše přirozeně dobré skutky nelíbí se Bohu, protože jsou špatny; nejsou špatny, jsou dobré, ale jen přirozeně dobré a ne tak dobré, jak dobrými býti mají, aby se Nejlepšímu ve všem všudy a navždy líbily. Že si Pán Bůh může předsati, abychom konali skutky dobré i ve způsobě nadpřirozeném, nebudete popíráti, uznáváte-li Ho skutečným pánem a vládcem lidstva.«

»Tohle je mi skutečně odporným, nelidským a zpříma nekřesťanským učením«, huboval důstojník.

»Jen ne tak zhurta«, chlácholil kněz. »Pane nadporučíku! V Písmě svatém častěji přirovnává božský Spasitel člověka ku stromu. Použijme přirovnání Jeho i zde na objasněnou těžkou věc. Strom planý přináší ovoce snad hojné, pěkně vyvinuté, dobře zralé, a přece není chutné ani zdravé, jak nám povědí všichni, kdož si na něm pochutnali. Že je i v planém ovoci něco dobrého a člověku prospěšného, nikdo neupírá;

ale přece není v něm tolik dobrého a nám užitečného, kolik býti mohlo, kdyby strom planý byl štípen anebo naočkován býval roubem ušlechtilým. Stalo-li se to a byl-li štípen strom planý roubem ušlechtilým, jak docela jiné, neskonale chutnější a nevyrovnatelně lepší, záživnější a zdravější jsou jeho plody! Tak asi je to též s našimi dobrými skutky, které nejsou nic jiného než ovocem rostoucím na nás. Dokud v našem srdci neujala se víra a Boží láska, bylo srdce naše jako planý strom — jak ho sama příroda beze vší vyšší a lepší pomoci vypěstila. Dle toho bylo též ovoce naše čili dobré skutky, poněvadž strom planý nemůže jiného než planého ovoce nésti. Lidé nezavrhují sice úplně ovoce planého a vidí v něm také to i ono dobré (chvály hodné), ale přece raději mají ovoce ušlechtěné, dobře vypěstované: jedno jablko míšenské nedají za dvacet pláňat. Podobně též asi Bůh, jenž ustanovil, aby naše přirozené (plané) srdce lidské oštěpováno bylo božskými ctnostmi věrou, nadějí a láskou — a zvlažováno nebeskou šťávou (mízou) čili Boží milostí, soudí o ovoci přirozeně na nás vyrostlém, věrou a milostí Boží neušlechtěném. Strom špatný, tak tvrdí Spasitel, nemůže dobrého ovoce nésti.«

»Dovolte«, zvolal důstojník »což jsme všichni přirozeně špatnými?«

»Nehněvejte se«, s úsměvem děl kněz, »jsme nakaženi čili porušení a sice všichni od přirozenosti. Tak tomu učí bezpočtukráte Ježíš Kristus, jehož snad Bohem, tedy pravdivým učitelem, uznáváte.«

»Tedy až zde jsou kořeny Vaší nauky o nedostatku našich přirozeně dobrých skutků pro odměnu věčnou?« hádal důstojník.

»Ano, až zde,« přiznával se kněz. »Dle naší katolické nauky všichni lidé v Adamovi zhřešili a tím syny a dcerami smrti se stali a tedy i předmětem hněvu Božího.«

»Tak tedy přece má pravdu Luther a Kalvín, když učí, že jsme docela zkaženi, od hlavy do paty a že tedy nic dobrého vykonati nemůžeme ale jen skutky špatné, ať konáme cokoli«, mluvil důstojník.

»Nikoli«, napomínal kněz. »Nemají pravdy ani luteráni ani Kalvín, poněvadž následky hříchu dědičného přehánějí. Jisto jest, že nám hřích dědičný uškodil; jisto však také jest, že nás všech dobrých vlastností, kterými Bůh lidstvo vyznamenal, úplně hřích nezabavil, ale jich jen umenšil, po případě je znešvařil. To jest učením katolickým, ono protestantským, a jak

vidíte i cítíte, odpovídá katolické učení úplně přirozenosti a zkušenosti naší. Rozum, vůle, svědomí atd. jsou sice teď zatemněny a ztenčeny, nikoli však úplně zničeny, jak chce Luther. Z té příčiny mohou také mnohé d o b r é (i když ne ze v š e c h stran ú p l n ě) dílo vykonati. Ale právě, že jsou hříchem prvotným ztenčeny a znešvařeny, nemohou provést díla bezvadného, čímž se stává, že skutkové jejich nejsvětějšímu Bohu pro nebe se nezamlouvají a věčné odměny od Něho nedostávají. Aby tuto chybu napravil, přišel Ježíš Kristus na svět, dal nám zákon, náboženství, milost, svaté svátosti a jiné ještě prostředky, aby poškozená přirozenost lidská hříchem dědičným měla v nich polepšující prostředek a záchranu. Kdo tyto prostředky odmítá, ve zlu zůstává, nemůže přinášeti dobrého a Bohu milého ovoce. Apoštolské slovo »Bez víry nelze líbiti se Bohu,« platí i zde a to celou měrou, poněvadž bez víry je srdce lidské plané, přirozeně hříchem poškozené a nemůže přinášeti skutků v pravdě dobrých. Víra je však povznáší, následků hříchů zbavuje a všech dokonalostí schopným činí. Z té příčiny se také vyžaduje, aby každý, kdo k Bohu chce přijíti, věřil, že Bůh jest a že odplatitelem jest.«

»Jak se Vám, pane nadporučíku, líbí teď výklad velebného pána?« tázal se statkář.

»Líbí nelíbí«, odvětil tázaný, »ale dle něho nemáme věru příčiny zakládati si na své zkažené přirozenosti ani chlubit se dobrými skutky. Všecko je to vlastně pochybeno, a je-li pravdivo, že bez víry nelze líbiti se Bohu, je též pravdivo, že i skutky naše přirozeně dobré, ale bez víry a jejich rozkazů vykonané, Bohu se nelíbí čili věčné odměny nemají; je též pravdivo, že i my jsme syny zlosti a hněvu Božího, jsouce všichni hříchem dědičným znešvařeni, jak učí katolická víra, která k mému ustrnutí je v tomto případě daleko mírnější a zkušenosti naší více vyhovující než vyhlašované učení protestantské.«

»A ještě něco z toho plyne«, přidal kněz.

»Co pak?« zvolali důstojník a statkář na jednou.

»Že je třeba, bychom své přirozeně dobré skutky značně poopravili, věrou, láskou, nadějí a milostí Boží spravovali a vždy pilně k tomu přihlíželi, by se líbily Bohu, aby Jeho čest i slávu na zřeteli měly a tak i hodnými uznány byly odměny věčné a nejen časné.«

»To by však znamenalo odsouditi takořka celý moderní svět a obrátiti jej na ruby«, mínil důstojník.

»Nechť«, zvolal statkář, »bylo by to pravdě Boží i našemu užitku prospěšnějším a nezanikalo by v prachu pozemském tolik dobrých děl a snah lidských.«

»Dovolte pánové«, žádal kněz, »abych ještě jednou uvedl zde slova sněmu Tridentského a připojil k nim vysvětlení, poněvadž se domnívám, že tím hodně světla vnesu do sporné záležitosti naší. »Víra jest začátkem lidské spásy, podkladem a kořenem všeho ospravedlnění,« praví sněm Tridentský. Je-li tedy dle této církevní nauky víra začátkem našeho ospravedlnění a posvěcení, je patrné, že nelze nám opustiti jí, poněvadž by bez ní nebylo možno vůbec ani začítí, něco trvale spásonosného podniknouti, poněvadž by bez ní celá budova našeho nadpřirozeného posvěcení se sřítla a všecky naše skutky i námahy v sutinách svých pohřbila. Není v naší moci ani vůli, bychom ospravedlnění svému dali jiný začátek a jiný základ, než stanovila velebnost Boží, jak učí *sv. Pavel* (I. Kor. 3, 11), když dí, že nikdo nemůže jiného základu položit, než jest Ježíš Kristus. Náš tedy požehnaný Bůh a Pán, Ježíš Kristus, se všemi svými milostmi, se vším svým učením, ustanovením a příslibem, zkrátka s celou svojí věrou jest jediným, pravdivým a trvalým původcem našeho lepšího, nadpřirozeného a věčně blaženého života. Bez tohoto pravého základu ničeho nelze činiti, bez něho všechno padá a nikdy k nebi se nepozvedá, a tedy ani věčné odměny nemá. Kde schází začátek, schází i konec. Víra nazývá se také *kořenem* spásy a to proto, že z ní vyrůstá strom života, ovšem nadpřirozeného života, tedy takového, jenž na tomto světě sice začíná, ale svou korunou až k nebi proniká, vábě Boha k sobě a svým plodům, dobrým skutkům. Kde tohoto kořene, víry božské, není nebo kde byla, ale časem zahynula, tam není také na větvích stromových bohumilého ovoce, poněvadž mu schází posvátná vůně, poněvadž mu schází šťáva, již do něho dává milost Vykupitelova, vsatá do ovoce a celého stromu kořenem — věrou. Strom bez kořene zůstati nemůže, vše na něm schne, kazí se a opadá; tedy ani naše přirozeně dobré skutky dlouho bez víry ostati nemohou, — schnou, padají a často rády nákazu berou.

»Z této nauky mohli by sobě vzíti odstrašující poučení naši páni moderní světlonoši a svobodáři«, řekl statkář.

»Proč?«, zvídal nadporučík. »Což není mezi nimi mnoho čestných a velice ctihodných mužů a což nekonají v lidumilnosti přemnoho dobrého, tolik dobrého, že s nimi závoditi nemohou mnohdy ani ti, kteří se evangelia přidržují a v nadpřirozenou odplatu za své skutky věří?«

»Snad máte pravdu, že jsou mezi nynějšími svobodáři mnozí velice ctihodní a dobročinní lidé«, připouštěl statkář, »ale víte též, že chvála Vaše neplatí o všech. Než buď tomu jak buď, tolik jest dle výkladu velebného pána jistojistým, že za hrobem nepřinesou nevěrcům skutky ty užitku, poněvadž Pán nenajde na nich Svého znamení, víry totiž a milosti Boží, z nichž měly vyrůst. Z té příčiny také nepřipustí jich k věčné odplatě, ale vyvrhne je s nebe, jako vyvrhl ze síně hospodář muže, který přišel na svatební hostinu nemaje roucha svatebního čili milosti Boží. Než k čemu o tom hovoříme? Vždyť naši páni svobodomyslní osvětáři právě tím se vychloubají, že skutky dobré konají beze všech ohledů na víru a beze všech ohledů na posmrtný život i nebeskou odměnu, nevěříce ani v nebe ani ve věčnost. Kdo však nevěří, již jest odsouzen, praví Kristus. Jsou-li však odsouzeni nevěrci proto, že jsou poznamenáni nevěrou, kterak nejsou odsouzeny jejich skutky, když z nevěry vyrostly a zúmýslnou neuctivostí k Bohu byly poskvrněny?«

»Svět soudí o tom docela jinak a nachází Váš názor nelidským«, poznamenal důstojník.

»Ať soudí jak soudí, moudřeji toho než Bůh neusoudí«, odvětil statkář přidávaje, »že bez pravé víry nikdo a nic nemůže líbiti se Bohu, tedy ani ne svobodomyslní nevěrci a jich bohaprázdné nevěrecké skutky.«

»Kdo je věřícím katolíkem, ať uváží, co o tom napsal *sv. Pavel* (Koloss. 3. 17), když Kolossenských napomínal, aby *všecko*, cokoli slovem anebo skutkem činí, ve jménu Ježíše Krista činili, bez něhož nic nemůžeme záslužného a trvale cenného učiniti. Ve jménu Ježíše Krista činiti a mysliti, což jiného může býti, než se spravovati v myšlenkách, řečech a jednání zákonem Kristovým? Dle toho jest tedy víra v Krista Pána tepnou všeho, co křesťan činiti, mysliti, mluvit, žádati trpěti a doufati má.«

»Potom ať se však máme na pozoru i my katolíci«, prohodil statkář, »poněvadž nepomohlo by nám víru v duši míti, jí však nedbati a středem i pohnutkou všeho myšlení a jednání neučiniti. Všecky naše dobré skutky vykonané bez víry, jsou

mrtvy pro nebe, jsou zpronevěrou na víře, po případě na Kristu a Jeho zákoně, který sice uznáváme, ale v životě nezachováváme.«

»Právě jsem to chtěl říci,« přiznával se kněz dokládaje: »Dnešní katolíci velmi četní věří všecko, o ničem nikterak nepochybujíce a ničeho věroučného nezavrhujíce, co církve věřiti velí; své víry však užítí a v každodenním životě jí mocně se spravovati nechtějí neb aspoň opomíjejí. Tím způsobem se stává, že přemnozí naši katolíci jednají jakoby víry neměli, ač skutečně všecko opravdově a pevně věří. Jen jednu jedinou mají chybu, ale osudnou chybu, že totiž zapomínají na svatou víru v životě praktickém a že řídí se návykem, okamžitou choutkou a příkladem jiných. Nedbajíce víry ale své náklonnosti, bývají takoví katolíci spravedlivými, lidumilnými, dobročinnými, poctivými a příčinnivými. Pilně též pracují a svědomitě všech povinnosti stavu svého zastávají, dbajíce dobrého jména svého a svých podřízených. Tolikéž varují se hříchů, výstředností a všeliké prostopášnosti, jen že ne k vůli Bohu a následkem své víry, nýbrž buď k vůli sobě nebo k vůli jiným a následkem všelijakých ohledů časných, z nichž nejčastější vyjadřuje se známými slovy: Co by tomu řekli lidé? I nábožnými bývají takoví katolíci, ale ne proto, aby vyplnili, co jest nařízeno přikázáním Božím a církevním, nýbrž, že to v jich rodině zvykem a že se jim to líbí. Jak převráceně jednají všichni tito věřící a jakou nenahraditelnou škodu si tím způsobují! Věřící všecko jako praví křesťané a dělají všecko jako nejodpornější pohané. Či nespatřujeme mnoho z toho i na pohanech, čím se tito nešťastní katolíci blýskají? Jistě, neboť nikdo neupře, že také pohané mnozí žili a žijí střídme, počestně, spravedlivě, příčinnivě, poslušně k vrchnosti a svědomitě ve svých povinnostech. Pohany lze omluviti, nedbají-li při svých dobrých skutcích a ctnostech zákona Božího, neboť jej neznají; mnozí z nich, jak mile byli v něm vyučeni, stali se nejhorlivějšími křesťany a opravdovými služebníky Božími, zapomenuvše docela na sebe a hledajíce jen čest a chválu Boží. Křesťanů však omluviti nelze, poněvadž znají vůli Boží, svatý zákon Hospodina; zákon, jenž určitě velí, aby ve všem, cokoli konají, činí, mluví, myslí, trpí a si žádají, oslavovali Pána Boha, dávajíce mu svědectví po celý den a vším, čímkoli mohou. Kdo z katolíků koná dobré jen z návyku nebo k vůli lidem, ať nečeká odměny od Boha, neboť bylo řečeno

pamětihodné a výstražné slovo »Vzali již odměnu svou«, vzali ji ve své samolibosti a v pochvale, kterou jim za jich dobré činy vzdali lidé.«

»Dovolte, velebný pane«, ozval se statkář. »Při sterých starostech, pracích a svízelných života je náramně těžko, aby i nejhorlivější katolík pořád při všem pamatoval na Boha. Před lidmi je třeba dnes úplně ukrývat se s veškerou zbožností, nechce-li se člověk státi terčem posměškův a nechce-li příčinou býti děsných urážek Boha, které bezbožníci z úst svých jak o závod vychrlují.«

»Nábožnosti ovšem není třeba před nevěrci stavěti na odiv«, připomněl kněz, »ale k vůli nim nelze také povinné úcty a lásky k Bohu zanechat. Nadávají-li nevěrci dnešní za to nám aneb spílají-li Bohu, činí tak na svůj účet a vyrovnají ho kdysi před spravedlivým Bohem, svým i naším soudcem. Že však lze při všech starostech a svízelných našich pamatovati na Boha a činiti vše pro něho, je viděti z toho, že každý katolík tolik času vždycky má, aby ráno, než do práce se dá, učinil v srdci svém dobrý úmysl a obětoval se Bohu. Či je skutečně nemožno, abychom se ráno Bohu obětovali několika slovy? Ku příkladu: „Můj Bože! Všecko, co dnes budu mysliti, mluvit, činiti a trpěti, obětuji ku tvé cti a chvále!“«

»To ovšem není nemožno«, přiznával statkář.

»A úplně dostačuje, abychom celý den všecko konali z víry a lásky k Bohu, tedy jako praví katolíci, kteří ve všem všudy ukázati se mají služebníky Božími a tím také práva nabýti mají na odměnu věčnou. Blahoslavný křesťan, kterýž oživuje dobré skutky a ctnosti sv. věrou, neboť shromažďuje sobě v nebesích poklad, jehož ani zloděj nebere ani červ nehlodá, ale ježž dobrotivý Bůh pečlivě ostříhá, váží a odměňuje!«

»Vyžaduje-li se tolik od katolíků pevně věřících«, mínil nadporučík, »co pak se jim za to dává?«

»Již jste slyšel, že odměna věčná, a mimo to, tak přidávám dle výpovědi Kristovy«, řekl kněz, »i stonásobně na tomto světě, hlavně však spořádaný život, tiché a pokojné svědomí. Snad se Vám to zazdá málo; ale já jsem přesvědčen, že šťastný život a pokojné svědomí jsou největšími statky a nejhledanějším dobrem, kterého v životě pozemském dojíti možno.«

»Ne, nepovažuji to málem, ale pochybuji, že skutečně jest víra s to, aby takovou odměnu dala zde i onde,« řekl mimo všecko očekávání odporující důstojník.

»Nepochybujte o tom,« žádal kněz a poukazoval k tomu, kterak již za časů božského Spasitele zde na světě víra se osvědčovala a byla právě Kristem nad pomyšlení odměňována. »Podíváme-li se do Písem svatých,« vykládal kněz, »poznáme, že božský Mistr náš vždy žádal víru dříve než učinil žadatelům něco zázračného, uzdraviv, vzkřísiv nebo nasativ je. Kde však víry Spasitel nenalezl, tam zázrak odepřel a žádného neučinil, jak víme příklad o Herodesovi, jenž mnohými slovy hleděl pohnouti Pána, aby učinil zázrak před ním, ale nedosáhl toho, poněvadž byl bez víry. Z toho možno souditi, co jest víra a jakou moc má, když milostivý Pán jen s ní zázraky činil a výslovně pravil (u sv. Marka 9, 22), že »všecko je možno tomu, kdo věří«. Zapomněli jste snad, co Pán v odpověď dal také setníkovi prosícímu o uzdravení sluhy svého? Pán odpověděl: »Jdi a jak jsi uvěřil, staniž se tobě!« Z toho a z mnohého ještě jiného, v evangeliích zaznamenaného, souditi možno, jak mocna jest víra a co všecko od ní doufati lze.«

»O moci víry nikdy jsem nepochyboval«, přiznával se důstojník, »toť uznávají všickni a vysvětlují si právě tím všelijaké nevysvětlitelné úkazy, na příklad náhlé uzdravení nemocného. O to se mi tedy nejedná, nýbrž: co má člověk za to, když všecko věří, jak církve věřiti velí. Vždyť i velebný pán připustil, že víra ukládá člověku značnou oběť; lze tedy snad právem očekávati, že to víra bohatě nahradí. Proto chci věděti, co člověk z víry má, jaký užitek a jaké dobro?«

Na to odpověděl kněz: »Dle *sv. Jana* (5, 5.) dává vám víra nejlepší zbraň, kterou svět i ďábla, ano i sama sebe překonati možno: »Kdo jest to, píše světec, jenž přemohl svět, ne-li ten, kdo věří, že Ješiš jest syn Boží?« Kdo věří v Syna Božího a přidržuje se pevně učení jeho, odolá všem bouřím, které svět na něho posílá ve způsobě všelijakých bludů, svodů (radovánek) a pronásledování. »To jest vítězství, jež přemáhá svět, víra naše,« tvrdí opět týž světec.«

»A což kdybych o pravdivosti slov *sv. Jana* přesvědčiti se chtěl, jak bych to udělal?« tázal se důstojník.

»Prozkoumal byste, zda je pravdivým, že nám víra pomáhá překonati bludy, smyslné radovánky a všelijaké obtíže, kterými nás hříšný svět hledí spoutati a otroky svými učiniti. Dovolíte-li, prozkoumám to za Vás,« nabízel se kněz.

»S radostí, vždyť po tom právě dychtím,« odvětil důstojník.

»Že ve světě jest mnoho nebezpečných bludů, které jako prach v povětří poletují a rozum náš nakazují, nikdo neupírá«, dokazoval věc spornou kněz. »Člověk, jenž nemá víry v duši, bývá všelikým bludům velmi snadno přístupným, jak nepopíratelně naše smutné časy ve sterých ano tisícerych případech ukazují. Proti tomu však také v době naší rovněž prokázáno máme, že lidé pevně věřící odmítají všelike domněnky s věrou jich se nesrovnávající a tím zachovávají se prostými všech novotářských výmyslův i bludů, které tak svůdně a zhoubně působivají zvláště v mladé a vznětlivé mysle. Připomeňme si zásad, kterým dnes hoví svět ve příčině ctižádosti, ziskuchtivosti, požitkářství, smyslnosti, pomstychtivosti a okázalosti atd., zásad to neblahých, po většině nerozumných a přece tolika lidmi velebných a v praxi zachovávaných! Kde najdeme proti té nákaze lepšího poučení a vydatnější ochrany než ve víře, jež nám praví, že nemírná ctižádnost jest vlastně neřestí a kořenem odporné nadutosti? Jež nám praví, že nemírná ziskuchtivost jest vlastně jidášskou lakomostí spojená nezřídka s vyděračstvím; že požitkářství, smyslnost a pomstychtivost jsou vlastně nejsprostější stravou a že snižují člověka na stádné zvíře, jež všechno to měrou mnohem větší než člověk dovede udělati; že módní okázalost jest vlastně choroba, která snaží se opentliti mravně kleslého člověka jen po venku, nestarajíc se o povznesení a zušlechtění jeho vniterné hodnoty.«

»Dobře, dobře«, volal důstojník, cítě se asi hodně dotknuta v mnohých kusech, »ale povězte, jak a čím víra pomáhá proti tomu!«

»Víra osvěcuje náš rozum«, děl vážně kněz, »dávajíc mu správné zásady o mravnosti, skromnosti, počestnosti a sebezapírání, že se mu z celé duše protiví nadutost, požitkářství, nepočestnost a neupřímnost. Následkem toho stává se křesťan zcela jiným člověkem a pokud sám sobě je věren, nikdy nedá se spoutati otrockými okovy vzpomenutých vášní a neřestí. Povstane-li v těle jeho boj zkažené přirozenosti proti vznešené křesťanské mravopočestnosti, hrdina náš vzpomíná si na Boha, prosí Ho za ochranu a nabývá tím způsobem důvěry v sama sebe a zároveň i odpornosti proti vší nízké chtivosti. Byl jsem před nedávnem — dovolu, abych uvedl to za příklad, jak působí křesťanská víra v srdci člověka a jakou mu dává zbraň proti sobě samému i proti světu, — byl jsem před nedávnem na hostině při svěcení klášterní kaple v D. a měl jsem za

spolubesedníka vyššího císařského důstojníka. Z počátku mluvili jsme o všelijakých věcech a řeč naše byla dosti nucená. Pojednou však nastal obrat, neboť můj spoluhodovník ukázal mi pěknou medailku zavěšenou na řetízku u hodinek a pravil: Tuto medailku mám na památku svého zachránění v bitvě u Magenty roku 1859. Srazili jsme se totiž v onen osudný den pro naše vojsko s jízdou francouzskou a já ležel mezi prvními raněnými pod koněm, přeraženy máje obě nohy. Opo-
dál mne rozvířil se děsný boj mezi našimi a nepřátelskými jezdci. Konečně byli naši krvavě přemoženi a v děsném zmatku dali se na útěk. Když se vřava poněkud vzdálila, dostavil se na bojiště zdravotnický oddíl francouzský sbíraje raněné. Že dbal především o své, netřeba povídati. Smutně pozvedl jsem k nim hlavu a marně volal jsem slabým hlasem o pomoc. Již jsem myslil, že si mne nevšimnou a bídne zahynouti mne nechají, když opodál mne ležící těžce zraněný důstojník francouzský volal na ně chraptivým hlasem a dovolav se jich upozornil je na mne krví zbroceného. Poslechli ho a ujali se mne. Pln údivu obrátil jsem se k svému ochránci a tázal jsem se, co ho pohnulo, aby se mne ujal, mne svého dřívějšího nepřitele, s nímž se ještě před chvílkou sekal? Důstojník podal mi zraněnou pravici a pravil: Pohnula mne k tomu má víra, jež káže odpouštět nepříteli a dobře činiti těm, kteříž ublížili nám! Nemohu Vám ani povědět, končil můj spolubesedník, jak mne dojala tato křesťanská slova. Cítil jsem se zahanben a umínil jsem si, že od té chvíle budu následovati svého záchrance a přidržím se víry, která svými zásadami dělá nás šlechetnými lidmi a ničí bláznivé zásady tohoto světa, jenž káže nenávidět, vzdorovati, odmítovati, oko za oko a zub za zub dávat. Nu, pane nadporučíku, tázal se kněz, co myslíte o svém vojenském kolegovi? Ukázala víra na něm a na jeho francouzském soupeři v bitvě u Magenty svou moc a dala jim dobrou zbraň do rukou svými zásadami? Co by se bylo stalo s rakouským těžce zraněným důstojníkem, kdyby jeho francouzský odpůrce byl hověl zásadám světa o pomstychtivosti a naprosté nevšímavosti?»

Na výzvu tu důstojník neodpověděl, ale chtěl, aby kněz v začatém důkaze pokračoval a ukázal, že víra posiluje nás v boji proti svůdnictví a hříšným radovánkám tohoto světa a proti chtíčům našeho těla. »Téměř všecka zkáza mladého pokolení našeho má kořeny v nezřízených žádostech tělesných a požitkářství,« pokračoval kněz. »Svět a moderní lidé nevidí

v tom již pomalu nic zlého, když mladík oddává se mrzkým chtíčům; svět hledívá ho různými zásadami, poznámkami a příležitostmi takorba ještě v tom utvrditi a omluviti. Naopak činí víra, vyhlašujíc na straně jedné nepočestnost za ohavnou zvrhlost a velebíc na straně druhé zachovalost a mravní neúhonnost jako nejvzácnější ozdobu a první ctnost. K tomu, to jest k těmto zásadám, přistupuje i pomocný *prostředek* totiž milost Boží, která schlazuje žár náruživostí a vzpružuje síly duševní, aby chom statečně odporovali všelikému porušení a znešvaření své lidské důstojnosti. Bouří se i svědomí a volá nás k pořádku hned při první nedovolené myšlence, pohledu a slovu. Také vědomí, že vidí nás přesvatý Bůh, jenž vše zlé přísně trestá a věčným zatracením hrozí vilným hříšníkům, nabádá mocně k počestnosti života, ani nemluvě o slíbené odměně za život mravně neporušený a stavu přiměřený.«

»Kolik je však lidí, kteří by v tom víry poslechli?« ptal se nevěřivý důstojník.

»Vždy jich bylo u nás dosti a posud je dosti ve kruzích společnosti nejvyšší a nejnižší«, odpověděl kněz a dodal »Kdybyste mohl nahlédnouti v srdce lidská, jako mně jest dáno v tajemství zpovědním a kdybyste poznal boje a obtíže, se kterými mnohdy lidem činiti jest, chtějí-li počestně živu býti, podivil byste se a viděl byste, že víra a jen víra jest jim záchrannou kotvou; kdyby nevěřili pevně, kdyby nedbali příkazů a prostředků víry věrně, byli by již dávno padli a v nepravostech zašli. Znáám v té příčině velice intelligentního a andělsky žijícího mladého úředníka a vím, co mi ještě onehdy v důvěrné rozpravě o sobě pravil.«

»Nemohl byste nám to sdělití«, tázal se statkář.

»Mohu, poněvadž toho nemám ze sv. zpovědi, nýbrž jen z důvěrné přátelské rozpravy«, odvětil kněz. »Můj vzácný přítel řekl mi Půjdu dnes blahopřát k svátku důstojnému pánu P. Je to můj největší dobrodinec mezi lidmi, poněvadž mne zachránil v časích každému mladíku nebezpečnějších, naučiv mne milovati ctnost a nenáviděti neřest. Kdyby nebylo časté zpovědi bývalo a kdybych nebyl spoléhal na milost Boží, o níž mne můj zpovědník neustále ujišťoval, byl bych dnes již dávno ztracen a snad i tělesně zničen, poněvadž jsem byl léta a léta nejhroznějším pokušením v šanc vydán. Co myslíte, pánové«, končil kněz, »mohl tento můj přítel se sv. Janem říci: To

jest vítězství, kterým jsem přemohl svět, náruživost a sebe — víra moje?»

»Ovšem«, přikývnul statkář žádaje, aby konečně ukázal kněz, co skýtá víra člověku postiženému neštěstím, ve kterémžto případě všechny zásady moderního světa jsou ničím, a kde téměř všichni přátelé hovíci jim stávají se zrádci, odštěpenci a nelitostnými sobci, kteří člověka dotud znají a milují, dokud se ho bojí nebo ho potřebují«.

»Díváme-li se na dnešní svět«, začal kněz, »vidíme, že pod zástěrou svobody a osvěty hledí zotročiti všechny. Běda každému, kdo nechce přijati zásad a libůstek dnešních velmožů stojících v popředí politického, učeného, uměleckého a národního života! Všichni shrnou se na něho a jakkoli humanity mají plná ústa, utloukají ho nelidsky nejšpinavějšími nadávkami, nejbezohlednějším hanobením a nejbídačtějším podezříváním, nestarajíce se, že pod ranami jejími padají také jiní než napadený opovážlivec. To má za následek, že se přemnohý bojí na odpor postaviti »veřejnému« mínění a liché »vědě«, i když s nimi nesouhlasí, a raději mlčí ke všemu, ba i chválí všecko, ač svědomí mu činí výčitky, ač o jiném jest přesvědčen! Jediné víra dává člověku i zde potřebnou odvahu a vytrvalost, opřít se totiž bludu a potírati chyby, ať je páše kdo páše. Mám k tomu podati doklad? Vezměte si do rukou naše ku př. jen svobodomyslné, vlastně slabomyslné noviny a vizte, koho trhají, komu nadávají, koho proti sobě mají — jsou to lidé, kteří mají v duši víru jen ti mají odvahu zastati se pravdy a čeliti zlu. Tato moc a působení víry bude ještě nápadnější, vzpomene-li si, co třeba dnes člověku snášeti, má-li skutečně živu býti pobožně a poctivě. Komu pak se dnes tolik nadává, kdo pak se dnes tolik podezřívá, veřejně špinívá a hanobívá, jako člověk pobožný, poctivý a neohrožený vyznavač víry? Zpátečník, tmář, zbedněnec, klerikál, nevlastenec, studený bratr a jezovita, to jsou jen mírnější nadávky, kterými bývá rozhodný katolík v »liberálních« Novinách častován. Pro víru odvracují se od nás pokrevní přátelé, stydíce se za nás (vlastně bojíce se o sebe!); pro víru hanobí se naše čest, dobré jméno, veřejné postavení, úřad. Pro víru činí se nám tajné i zjevné výčitky, dává se cítiti nelibost, vyjádří se i opovržení! Pro víru odmítají se naše žádosti a oslyší se naše prosby pro víru zpozdí se i naše zasloužené povýšení. Právě jméno se tomu ovšem u našich odpůrců nedá — oni již umí najíti něco

jiného jako záminku, proč se s námi tak nakládá; ale my víme a cítíme zcela dobře, proč trpíme a proč v nepřízni žijeme — jen naše přesvědčení náboženské a jen naše neohrožená věrnost k víře a svatému povolání činí nám mezi světáky nepřátele. Že máme na sobě chyby rádi uznáváme, dobře vědouce, že nepřátelé naši mají je také, mají hojně a větší než my — a přece nejsou pranyřováni a hanobeni jako my. Tak ostatně dařilo se od jakživa křesťanům. Všecka pronásledování od katakomb až po redakční moderní místnosti osvětářsky svobodomyšlného a pokrokařského tisku jsou toho nepopíratelným dokladem. Jsme hanobeni, tupeni a pronásledováni jen proto, že nejsme takovými křesťany, jaké nevěrecký svět chce mítí prozrazují to vzácná jména, jimiž býváme titulováni: růženečkář, černý pták, ultramontan, fanatik a denuciant. Avšak, jako jsme viděli umíratí první křesťany neohroženě za své přesvědčení, tak i my umíráme, pomalu umíráme, ale každý den, berouce posilu a nadšení právě v tom, co se nám zazlívá, hanobí a snižuje, — ve svém náboženství, jež nás učí, více báti se Boha než lidí a zachovávatí přikázání víry i za nejtěžších podmínek. Tato víra naše obrací srdce i mysl i touhu naši neustále k Bohu a praví nám, že spasitelně jest trpěti za pravdu a čest Boží, za štěstí a záchranu bližního. Tato víra naše ukazuje nám hojnou odměnu připravenou v nebi věrným služebníkům; ukazuje pomoc a přítomnost Všemohoucího, jenž vidí, váží a odplatí všeliké soužení naše. Tato víra naše ukazuje nám zvláštní právo k ochraně Boží a vlévá důvěru v milosrdenství Boží. Či neplní se srdce člověkovu útechou povznášející, může-li říci: Trpím nespravedlivě, trpím za dobrou věc, za lásku k víře, za Boha, za své i za cizí hříchy?»

»Myslím též,« přidával se k výkladu statkář, »že víra i tím člověku nesmírně prospívá v dobách zlých, že mu je v pravé světlo staví, ukazujíc prostředky k záchraně, nepřehánějíc ani neumenšujíc zlého a chráníc od nevšímavosti jako od ukvapení, od zoufalství i od zpozdilosti. Nejvíce však pomáhá, že nám pomoc a ochranu Boží neustále před oči staví, připomínajíc prozřetelnost Boží, která dobře činí, cokoli činí a na nás dopouští. Znáám vysoce postaveného pána, jenž mi kdysi nařikajícímu a takořka již zoufajícímu pravil: »Upokojte se a pamatujte, že Bůh ví, co se s Vámi děje. Až bude Jeho chvíle, zasáhne do toho a obrátí vše na Váš prospěch. Já též,« pokračoval hodnostář, »byl jsem před lety hrozně pronásledován a

takměř na mizinu uveden. Jednoho dne nemohl jsem již snést strašlivého soužení svého a odešel jsem k blízké šachtě hornické, chtěl do ní skočiti a bídnému životu rázem konec učiniti. Již jsem stál na samém okraji a nahnul se do rozevřeného jícnu bezedné propasti, když mne mrazivý vítr všemi kostmi projel při vzpomínce, že zanechám po sobě nemocnou ženu a pět nezaopatřených dětí. Ne, neskočíš dolů, rozhodl jsem se, ale vrátíš se domů a vyčkáš až jak se poměry změní. A šel jsem zpět potácej se a máje mysl Bůh ví kde, když na jednou zastaví mne listonoš, odevzdávaje psaní, z něhož jsem poznal, že jsem právě byl jmenován úředníkem s lepším postavením! Slzy radostné prolévaje chvátal jsem s novinou k těžce zkoušené rodině a byl jsem svědkem výjevů, kterých do smrti nezapomenu. Moje nebožka žena řekla mi tehdy: Vidíš, že nás Bůh neopustil a že jsem se neklamala, když jsem pomoci Jeho důvěřovala! Na to vyzvala dítky k modlitbě na poděkování. Klekl jsem s nimi a modlili jsme se všickni, nacházejíce ve víře sv. tolik slasti a útěchy, že jsme při vší bídě byli všickni šťastni. « Já též zkusil jsem dosti zlého v namahavém a velikým proměnám podrobeném životě, a vždy našel jsem u víře své nejvíce útěchy světla, odvahy, vytrvalosti a síly. Stíhá-li člověka neštěstí a nemá-li víry, jest podoben námořníku, jenž, vržen byv v bouři mořskou, nemá loďky. »

»Proč neukazuje víra takovou moc také na dnešních křesťanech a proč více přidržují se světa než víry i naši katolíci?« tázal se důstojník.

»Poněvadž jsou buď náramně ve věcech náboženských neuvědomělými nebo lenivými,« odpovídal kněz.

»To jsem již od Vás slyšel několikrát,« poznamenal důstojník. »Kdo však toho nese vinu? Což není všude dost kostelův a kněží?«

»Mohl bych odpověděti, že není,« s důrazem děl kněz, »ale, poněvadž toho v našich krajinách nepovažuji pravou příčinou dnešní náboženské ospalosti a nevěrecké zuřivosti, neodpovídám v ten způsob, nýbrž takto: Kostely a kněží málo udělají, nejdou-li do kostelů lidé, a to platí o ohromné většině vychvalované národní intelligence (vzdělanstva), kostely a kněží málo pomohou jdou-li do kostela lidé jen ze zvyku a pro parádu, by se totiž ukázali v nových šatech a dosti učinili starému obyčeji, dle něhož náleží k dobrému chování, aby katolík v neděli šel na velkou. Takové chodění do kostela jest v modě; proto nepřináší žá-

doucí zbožnosti ani uvědomělosti náboženské. Kdo do kostela jde, ať pamatuje, že tím má prokázati službu a úctu Bohu i své nesmrtelné duši; ať tedy zbožně službám Božím obcuje, kázání poslouchá pozorně, pokorně a kajícně, obraceje slovo Boží na sebe a na mravní život svůj. Kdo to však dnes činí? Kolik lidí chvátá do kostela dychtivě a poslouchá kázání s pravou křesťanskou pozorností a kajícností? Což nemáme případů, že se mnohý v kostele neslušně ano i vyzývavě chová, z kázání odchází, kněze kritisuje, o slově kazatelově vtipkuje? Doma nečte a neuvažuje se vážně o pravdách katolických rovněž nic, a tak vyrůstá pokolení víry neznalé a neuvědomělé, nemám-li se *sv. Řehořem* říci nevěrecké, poněvadž kde víra je, tam se i projevuje; kde je jí málo, jeví se zřídka a kde nejeví se nikdy, tam již vyhynula, i když zachovává se jakási zevnější náboženská škraboška.«

»Zcela správně,« přisvědčoval statkář. »U nás byla slečinka, která každou neděli a svátek navštěvovala o velké služby Boží. Kdo ji viděl v kostele, věděl hned, proč tam chodí a jakého pána asi hledá v modlitební knize. Její rodiče náramně sladce mluvivali o náboženství, nezachovávali však z něho doma téměř ničeho. To věděl nový lékař, jenž se k nám přistěhoval a místo lékařské praxe více dobré ženitby si všímal. Proto vzkázal našim »také katolíkům«, že by si dcerušku jejich vzal, ale kdyby mohla svatba býti na jeho straně, to jest v helvitském kostele — mladý doktor byl totiž helvitského vyznání — jelikož by k tomu jinak otec jeho, kovaný evangelík, nesvolil. A naše »zbožná« slečinka a její »také katoličtí« rodiče? Vzkázali mu, aby jen přišel, u nich že je víra jako víra a dali jedinou dceru sezdati jen u pana pastora, ač jim jeden příbuzný do očí řekl: »Když je vám víra jako víra, máte vyhověti nejen víře evangelické, ale i katolické. Poněvadž však dávno víry katolické v srdci nemáte, nic z ní nezachováte a dceru svou třeba pastorovi dáte, kdyby o ní stál!« Za ta slova dostalo se mu ovšem plno nadávek a knězi katolickému, jenž »zbožnou« slečinku nechtěl zpovídati či rozhřešiti (to již určitě nevím), vynadali tito »také katolíci« v novinách »klerikálních bláznův a náboženských fanatiků«. Tak se prosím jeví a ukazuje »víra« dnešních prakticky nevěřících katolíků. Dobře tedy měl *sv. Řehoř*, když děl, že kde je víra, tam jsou i podobné jí skutky a kde je nevěra, třebas i pod škraboškou víry a kostela, tam že se ukazují nevěrecké kousky.«

»Co o tom soudíte, pane nadporučíku,« tázal se kněz.

»Dost možná, že je to pravda,« vyznal důstojník.

»Ne jen dost možná, ale jisto jistě je tomu tak,« zvolal statkář. »Znal jsem mladého šlechtice a pánové nebudou mi zazlívati, že uvádím pořád příklady z osobní zkušenosti, jenž kdysi odepřel přijmouti vyzvání na souboj a to z té příčiny, že je katolíkem a že tedy nemůže vražednou zbraní odpůrce potírat. Za tuto řeč byl vyhlášen nečestným a považován i ve svých kruzích šlechtických ovcí takměř prašivou. Než náš vzorně křesťanský šlechtic nic si z toho nedělal a několik let svých bývalých druhů důsledně se varoval: Buď je moje náboženství katolické pravé anebo ne. Je-li pravé, mají všickni katoličtí moji šlechtičtí odsuzovatelé tutéž povinnost jako já, a měli by odsouditi i zamítnouti souboj jako já jsem udělal; není-li naše náboženství pravé, mají všickni moji šlechtičtí odsuzovatelé zavrhnutí náboženství své a vynajít si jiné. Nedělají-li toho ani onoho, jednají nerozumně, nedůsledně ano necharakterně a špatně i jako lidé i jako katoličtí křesťané. Na takových lidech nemůže mi ovšem tolik záležeti jako na Bohu, jehož nad sebou uznávám a v jehož neomylnou, souboj nejpřísnějšími tresty stíhající církev, skálopevně věřím. Co myslíte, pane nadporučíku, jevila se víra tohoto člověka? Zmátl se tedy sv. Řehoř?«

»To se stal váš šlechtic brzo asi kapucínem,« jízlivě odpověděl tázaný.

»Nikoliv,« odpověděl rovněž pichlavě statkář, »stal se důstojníkem!«

»Pamatujte se,« zahřměl důstojník, divoce koule očima.

»Vždyť se pamatuji, a nechcete-li mně věřiti, zajďte si na bojiště u Jičina. Tam najdete mezi jinými ve válce v roku 1866 padlými důstojníky rakouskými i našeho křesťanského reka, jenž, krvácející asi z deseti ran padl v čele své čety, jak o tom vypráví nápis na mramorovém pomníku, který mu byl postaven.«

»Kdyby se bylo o něm vědělo, že zamítl souboj, nebyl by nikdy mohl v naší armádě býti důstojníkem,« řekl nadporučík.

»Nechci o Vašich slovech pochybovati,« řekl statkář, »ale myslím, že armádě k necti nebyl a což jest důležitějším, že hrdinským skolem na bojišti nejlépe ukázal, proč se souboji vyhýbal. Tak neumírá sketa ani slaboch; tak umírá jen odvážný hrdina. Odmítl-li tedy náš rek souboj ve svém kdysi občanském životě, a odůvodnil-li čin ten záповědí sv. víry, jest patrné, že při takovém charakteru nic jiného než víra roz-

hodovala. Dovedl-li pak ještě nad to i trpěti a snášeti pohanění od četné šlechtické společnosti, ukázal, že víru v duši měl neobyčejnou a že jí též věrným byl za nejobtížnějších okolností života. Chcete tedy ještě pochybovati o pravdivosti slov sv. Řehoře?«

»Na to jsem se vlastně ani neptal,« odpověděl důstojník. »Já chtěl jen věděti, odkud to, že dnešního času nejeví víra silné moci v lidstvu a že žijeme dle zásad světa a ne dle zásad Krista?«

»Již jsem Vám dal odpověď na to«, odvětil kněz, »a proto připojuji jen toto: Když učeníci Páně tázali se jednou božského Mistra, proč nemohli vymítnouti z posedlého člověka zlého ducha čili ďábla, odvětil jim Kristus: Pro svou nevěru (sv. Mat. 17, 19) nemohli jste toho dokázati. Není dle těchto slov vševědoucího Krista nedostatek živé víry příčinou, že nemůžeme zhostiti se světa a zásad jeho, že nemůžeme zhostiti se všelijakých pokušení, svodův a náruživostí tělesných, že nemůžeme snéstí pronásledování, kterým stíhá dnešní nevěra upřímného a neohroženě působícího křesťana? Dle všeho je víra naše asi hodně malá, tak malá, že ani zrnu horčičnému se nerovná, poněvadž i v tom případě brzy by se rozmohla a tak v nás vyrostla, že bychom velikým a silným stromům dubovým se podobali, které vzdorují všem vichrům a bouřím. Bude proto dobře, když dáme se ve šlépěje onoho prosebníka, jenž k požehnanému Kristu vroucně volal: »Pane, věřím! O zachraň a podporuj a rozmnož víru mou!«

»Přicházíte pořád k téže věci,« poznamenal důstojník.

»A co jest mi odpovídati na pořád stejnou otázku Vaši? Víra jest *dar* Boží, proto třeba zaň prositi,« řekl kněz.

»Veliké chyby dle mého názoru dopouštějí se přemnozí vzdělanci dnešní hlavně tím, že úplně zapomínají na základní pravdy náboženské a téměř nikdy o nich nepřemítají«, vykládal statkář. »Jen tím způsobem dovedu si vysvětliti jich nevšímanost, odpor a nedbalost k víře. Kdyby zajisté naši vzdělanci uvědoměli si dosah pravdy, kterou přece jen chovají v duši pod štěrkem všelijakých názorů protináboženských, nemohli by tak nedůsledně a nerozumně si vésti. Či jest možno, aby rozumný člověk, — pravíme *rozumný*, nikoli nábožný! — jenž ví, že jest nad ním spravedlivý Soudce všehomíra, jenž mu dal příkázání a ustanovil církev za učitelku veškeré věroučné pravdy, hroze trestem věčné zkázy, nebude-li toho každý

z nás svědomitě dbáti, je možno, aby rozumný člověk v praktickém životě nevšímal si toho, jednal proti tomu a zavrhoval to? Nikoli! Jen proto, že se o všem tom vážně nepřemýšlí, že se žije dle přání těla a dle módy, že schází v hlavách lidstva jasno o věcech posvátných, možným stal se dnešní neblahý stav náš u víře. Více studovati, více se vzdělávati, více rozvažovati o pravdách náboženských a důsledněji dle toho si počínati, toť nejnaléhavější na ten čas potřebou našeho málověřícího a nevěřícího lidstva.«

»Souhlasím«, řekl kněz.

»Jak *řádne* dnešní lidé naši jsou živi?« tázal se statkář. »Přemnozí z nich, a bývají to právě nejbohatší a nejvzdělanější, nevědí po celý čas nic užitečnějšího dělati, než všelijak se baviti; na to vynakládají peněz i času až hrůza. Spánek, jídlo, pití, paráda, čtení nemravných a bezbožných knih, divadla, tance, návštěvy, hostiny, spolky, zábavy, společnosti, procházky a výlety berou jim všecken čas od rána do večera (mnohdy také i od večera do rána!), že nemají chvíle, aby úctu projevíli Bohu ranní a večerní modlitbou a děkovali Mu před jídlem a po jídle za obdržená dobrodiní. Jiní zabráni jsou úřadem, obchodem a starostmi o výživu do té míry, že téměř úplně z mysli ztrácejí vyšší cíl, který Bůh jim ustanovil, když jim dal blaženost věčnou za nejvyšší cíl, kterého si zasloužiti mají. Při tolikेरých pracích, starostech a svízelných o vezdejší blaho a živobytí nemají naši boháči ovšem času, aby přemýšleli a zkoumali o vznešených pravdách věroučných; proto zapomínají, co se z mládí naučili a na konec ani nevědí, co vlastně v tom aneb onom článku víry věřiti se velí.«

»A přece velice blahodárně působila by právě v takových lidech vzpomínka a rozjímání o pravdách náboženských. Nebe a věčná blaženost, uvažujeme-li o nich jako rozumní věřící lidé, nejsou přece tak nepatrnou věcí, aby nestály za opravdový pokus. Také peklo, jež hrozí lidem bohaprázdným, neřestným a nekajícným, není nesmyslnou povídkou, ale Ježíšem Kristem zajištěnou pravdou, tak zajištěnou jako jeho božství a všelike prorocství. Proč se tomu tedy naši »vzdělaní« lidé pošklebují? Proč toho nedbají a proč žijí, jako by nad nimi nebylo nebe a pod nimi pekla?«

»Na to by mohli odpovědět«, řekl důstojník, »že ještě žádný ani nebe ani pekla z nás neviděl, že tedy nejsou ty věci dosud náležitě zajištěny.«

»Tak«? podivil se statkář. »Podle této moudrosti jest tedy zajištěno, jen co se vidí? Kam tedy půjde, pane nadporučíku, Vaše čest, statečnost a zachovalost? Či viděl snad už někdo svou čest a zachovalost?«

»Kdo sám sebe pozoruje, lehko vycítí, má-li v sobě čest a zachovalost«, projádl se důstojník.

»I podívejme se, jakým jste mudrcem«, zaplesal statkář. »Co tedy odpovíte podle této nauky, když řeknu, že kdo sám sebe bedlivě pozoruje, jistě vycítí věčnost, nebe i peklo, poněvadž mu to neúprosně hlásá věrou osvícené *svědomí*, hlásá i uprostřed hříchův a neřestí, hlásá vzdělanému i nevzdělanému, hlásá dobrému i zlému, zkrátka vždycky a každému. Dějiny lidstva učí, že dosud nebylo nalezeno nikde tak nevzdělaného národa, aby nebyl měl potuchy o Bohu, o zlu a dobru, o životě záhrobním, odplatě a trestu za hříšný život pozemský, jedním slovem: o nebi a peklu. Nejsou-li tak velice o těch věcech poučení naši moderní vzdělanci, ukazují, že pokulhávají za lidstvem, a že i od divochů jest se jim zde přiučovati o tom.«

»Dejte pokoj s peklem«, odmítal statkáře nadporučík. »Který vzdělaný člověk bude peklem dnes strašiti lidstvo? Což není dosti útrap, svízeli, nezdarů, sklamání a bojů, kterými Bůh šlehá lidstvo? Nač tedy ještě peklo?«

»Nebe by se Vám tedy líbilo«, s úsměvem děl kněz »Já také říkávám: Nebe musí býti, protože do něho přijdou všickni kněží, knížata, králové a papežové. Peklo buď není, anebo je-li, přijdou do něho prostí lidé, nádeníci, řemeslníci, advokáti, lékaři a vojáci.«

»Kam přijdou důstojníci?« smál se nadporučík.

»Do pekla«, řekl suše statkář, »poněvadž v nebi nesměli by nadávati, klíti, dluhy dělati a jiné věci tropiti.«

»Nechme vtipkování a mluvte vážně,« pobízěl důstojník kněze.

»Milý pane nadporučíku, rád bych tak učinil, ale vidím, že s vážnou pravdou u Vás nepochodím,« odpověděl vybízený.

»To bych si vyprosil«, hájil se důstojník. »Což mluvím neslušně a neukazuji stále, že o věcech našich přemýšlím vážně?«

»Dle posledních Vašich výrokův o pekle, nemohl jsem tak souditi; proto jsem Vám začal vykládati, že do nebe přijdou jen kněží, papežové, biskupové, císaři a králové«, v odpověď dal kněz.

»Kdyby pan statkář nebyl na to takovou váhu kladl, nebyl bych se tak vyjádřil«, omlouval se důstojník.

»A jakou váhu měl jsem na to klásti«, tázal se statkář. »Měl jsem snad říci, že nejlépe dělá, kdo se vážně o pravdy ty nestará? Či můžete mi zapřítí, že častá úvaha neb aspoň myšlenka na nebe a na peklo mocně rozrušuje každého člověka? Kdo pak z nás ví, přijde-li do nebe nebo do pekla? Kdo z nás ví, jak dlouho bude živ, jak smíří se s Bohem a s lidmi před smrtí? A přece záleží právě na tom vše. Kolik příkladů dávají nám církevní dějiny a životy Svatých, že i největší hříšníci ba i nevěrci právě takovými myšlenkami stali se jinými lidmi, nejhorlivějšími křesťany! Ostatně čteme již u starého a Bohem pověřeného mudrce: »Ve všech skutcích svých pomni posledních věcí svých a do posledku nezhřešíš.«

»Dovolte, pánové, abych upozornil, že víra obsahuje ještě mnoho jiných vzácných pravd, které, budou-li řádně námi uváženy, jistě hřích v nás zničí, ctnosti probudí, rozmnoží, zdokonalí a udrží«, upozornil kněz.

»Vykládejte«, pobízel statkář.

»Uvažte, pánové,« začal kněz, »jak působí v duši rozváženého člověka vzpomínka na přesvatý život božského Spasitele a na přehořké umučení Jeho! Kde najde se člověk, jenž by velikolepými scénami těmi nebyl mocně dojat, nadšeně vzrušen, rozlícen a dobru nakloněn? Jak! Věčný a nejsvětější Syn Boží s nesmírné lásky s nebe na zemi sestoupil, člověkem se stal, třiatřicet let mezi lidmi žil a působil, ukazuje slovem i příkladem vznešenost všech ctností, — a já měl bych k nim ostatí netečným? Na Kristu viděli jsme chudobu, lásku, dobrotu; od něho učili jsme se čistotě, pokoře, trpělivosti, spravedlnosti, zbožnosti, shovívavosti a pohrdání světem, — a všeho toho měli bychom nechati? Ó jak se mi zvedá hrud, jak bije srdce a proudí krev, pomním-li všeho toho! Ó jak vzmáhá se též nejvroucnější přání v srdci mém, abych aspoň poněkud podobal se tomuto vznešenému a předraženému vzoru, milenému Jezu Kristu! Aj, činím proto nejlepší předsevzetí a chci se tomuto pravzoru veškeré ctnosti dle možnosti podobati. Zůstaneš srdce mé i na dále v hříších a nepravostech, vědouc, že Pán Ježíš tolik a tak krutého jim k vůli vytrpěl?«

»Ustaňte,« řekl důstojník, »vždyť už málem pláčete!«

»Jen když jsem nelhal a pravdu pověděl, kterouž i Vaše srdce cítí, snad bolestně cítí,« poznamenal kněz.

»To je má věc,« řekl důstojník.

»Pravda pálí,« odpovídal statkář, a nedbaje, že důstojník chce něco říci, vykládal, kterak vzniká v člověku vědomí veliké závislosti a povinnosti k Bohu, uváží-li, jak Bůh jest mocným, velebným, spravedlivým a svatým, žádaje, aby všichni tvorové, zvláště však člověk vzdával Bohu povinnou úctu, a uznával Jeho vznešené vlastnosti nezadatelná práva, neodčinitelné soudy a zároveň i svou poddanost a povinnou služebnost. »Je-li však tomu tak«, uzavíral statkář, »jest patrně dokázáno, že častá úvaha o Bohu a o našem poměru k Němu jest mocnou vzpruhou lepšího života. zdrojem ctností a zabijákem hříchů, čehož v těchto smutných časech jest všude na výsost potřebí. Ať tedy každý se o to přičiní, aby častější úvahy takové konal, na Boha a hroznou věčnost nezapomínal. Tím poslouží si nejlépe onde i zde, poněvadž celý život jeho praktický bude se tím spravovati a zušlechťovati.«

»Kdybych věděl, že pana nadporučíka neunavuji, poukázal bych na některé prostředky, kterými se může víra v nás oživovati, objasňovati a v praktický život převáděti,« řekl kněz.

»Moc záliby v tom nemám,« přiznal se důstojník, »ale vyložte, co umíte, abych aspoň jednou v životě viděl před sebou celou soustavu kněžskou o víře.«

»Nejlepším prostředkem osvěžití a utvrditi se v křesťanském životě, jest duchovní rozjímání o vznešených pravdách svaté víry.«

»Dejte mi s tím svatý pokoj,« máchnul rukou důstojník, vykládaje, že rozjímání patří do klášterů jeptiškám, které prý nemají co dělati, nebo na nejvýše, že se hodí přemrštěně pobožným ženám, jejichž duševní stav nebývá vždy příčetným. »Nebudou-li rozjímati a se modliti, budou muže sužovati, pomlouvati a s celým okolím se svářiti, proto ať jen se modlí a postí.«

»Mýlíte se, pane nadporučíku,« opravoval ho kněz. »Rozjímání není ani pro lenochy ani pro bláznivé osoby; rozjímání je pro všechny řádné křesťany, kteříž opravdu po dokonalosti touží. Jako vidíme v životě obyčejném, že každý řemeslník, obchodník a rolník dříve než do nějaké práce se dá, o ní v mysli přemítá a ze všech stran ji rozebírá, by znal všechny její výhody i obtíže, tak také i v životě náboženském má řádný křesťan o vznešených pravdách víry častěji přemýšleti, poněvadž jen tím způsobem náležitě je pozná a si ozřejmí, jaké vlastně praktické povinnosti má vůči Bohu, sobě a bližnímu. Či může

někdo něco znáti, když o tom od mladosti nepřemýšlí, jak činívají naši vzdělanci, nezabývajíce se náboženstvím ode chvíle, ve které školu opustili! Budete tedy ještě tvrditi, že takové úvahy čili rozjímání hodí se jen osobám zahálčivým a nepřičetným?»

»Nebude,« zvolal za důstojníka statkář, žádaje, aby kněz vyložil, co vlastně rozjímání jest a jak si při něm křesťanu počínati třeba.

»Rozjímání,« začal kněz, »je vlastně zvláštní způsob modlitby a zaměstnává celého našeho ducha, totiž paměť i rozum, vůli a svědomí. Kdo totiž chce rozjímati, ať si především uvede na paměť nějakou pravdu náboženskou, na příklad, že Bůh je spravedlivý. Tuto pravdu ať promyslí, aby poznal, co znamená; ať si tedy vzpomíná, kterak Bůh dobré odměňoval a zlé trestal již ve Starém Zákoně, kterak podobně se zachoval v Novém Zákoně a kterak podobně se chová ke zlu i dobru až podnes. Po té ať rozjímající člověk obrátí poznanou takto pravdu na sebe, to jest ať zkoumá, byl-li v dosavadním životě dobrým anebo snad zlým, za jakých okolností nejvíce klesal i prospíval. Takto poznanych chyb ať nyní lituje. Též ať se táže svého svědomí, co jest mu od této chvíle dělati, aby zlého se uchránil a v dobrém živ byl. Vroucí prosba k Bohu zakončí celou úvahu a z učiněných předsevzetí aspoň něco ihned úsilovně prováděti. Kdo může popřítí, že rozjímání, provádí-li se tímto způsobem, osvěžuje paměť, tříbí rozum, sílí vůli, vyrušuje svědomí, odvrací od chyb a vede k ctnostem? *Sv. Terezie* věru dobře měla, když tvrdila, že nebude zatracen, kdo se modlí a rozjímání o věcech náboženských činívá. Radím proto všem, zvláště však lidem u víře vlažným a nepevným, aby občas, to jest aspoň jednou za týden rozjímali o některé pravdě náboženské, a jsem přesvědčen, že z toho budou mít daleko více užitku než z rozličné nevěrecké a necudné četby, kterými pošpiňují duši a v záhubu nejednou strhují též tělo«.

»Raditi ovšem můžete, ale rady Vaší nikdo neuposlechne«, ujišťoval důstojník.

»Proč by neuposlechl?« zvídal kněz.

»Proto, že na takové věci nemá dnešní člověk času. Vy, kněží, můžete rozjímati, když Vás to těší, aspoň si dlouhou chvíli ukrátíte; ale my lidé světští, kteří tolikými pracemi svého povolání a svých úřadů zaneprázdněni jsme, my na rozjímání času nemáme, my jinak a lépe každé hodinky využít-kujeme.«

»Kdybych se chtěl držeti známého pořekadla: Jak se do lesa volá, tak se z něho ozývá, mohl bych Vám říci, že soudíte o nás kněžích asi podle důstojnických zkušeností, když povídáte, že prý pro ukrácení zbytečného času můžeme se zabývatí rozjímáním. Ale nechám toho, poněvadž kdekdo ví, co se dnes kněz od rána do večera napracuje a často i v noci, ač dostává za to plat, jenž mnohdy nevyrovná se ani platům kancelářských sluhů. Mně jde o vážné věci. Proto pravím Vám: každý má býti ctnostným, tedy rozjímání oddaným, poněvadž to bez něho nejde. Že nemáte času na rozjímání, opovažujete se říci mně, který vidím a znám svět? Buďte upřímnými a vyznejte, že se Vám od hříchův a náruživostí upustiti nechce a že ctnosti milovníky nejste.«

»Stáváte se bezohledným a vyzývavým,« řekl ostře důstojník.

»Poněvadž nejen mne, ale celý můj stav, a což horšího jest, i posvátnou věc, které hájím, urážíte. Vám je dovoleno proti mně vsecko; já však nemám po Vás ani opakovati, co Vy si proti mně dovolujete napořád?« odpověděl kněz.

»Nelze upříti,« začal statkář, »že život pozemský jest mnohými starostmi a pracemi velice stížen. Mnohdy skutečně nezbývá potřebné chvíle k oddechu. Vy duchovní jste na tom rozhodně lépe než my lidé světští; můžete se tedy mnohem snáze věnovati rozjímání o věčných pravdách.«

»Všecko rád uznávám,« odpovídal kněz. »Pamatujte však, že jsem nikdy opak toho netvrdil. Hájím jen zásady, že každý člověk aspoň jednou za týden může nalézt chvíli, ve které by si trochu porozjímal; v nejhorším případě ať to udělá v kostele při nedělních a svátečních službách Božích. Ostatně třeba připomenouti, že v ústech lidí, kteří celý den probijí po hospodách, divadlech, procházkách, návštěvách a zábavách, je podobná výmluva odpornou lží. Bůh nestvořil nás k zahálce a pouhým radovánkám, ale k práci, ač nám i odpočinku i obveselení přeje. Pracujme tedy pro tělo i pro duši, pro čas i pro věčnost! Co prospěje, táže se Písmo, kdyby člověk celý svět získal a na své duši zkázu trpěl? A požehnaný Spasitel opětně káže, abychom především hledali království Božího, ostatní že nám bude přidáno. Kdo v napomenutí tom nevidí jasného poučení, jak nám třeba žíti?«

»Co však bude s Vaším rozjímáním, když to člověk nedovede,« tázal se důstojník.

»Kdo má zdravý rozum a kousek svědomí, dovede to dosti snadno,« řekl kněz, »poněvadž náš dobrotivý Bůh nechává se rád nalézt každému, kdo Ho upřímně hledá. Ostatně máme tolik dobrých knih o tom v literatuře naší, že kdokoli čísti umí, může snadno a velmi dobře dle nich rozjímati, poněvadž mu svým uspořádáním práci velmi usnadňují.«

»A což, neví-li člověk, kde a kterou knihu by si koupil,« poznamenal statkář.

»Ať jde ke knězi a otáže se,« odvětil náš duchovní, vykládaje, že naše katolické knihkupectví Benediktinů Rajhradských v Brně a Cyrilo-Měthodějské v Praze každému zdarma a ráda zašlou obsáhlé seznamy vydaných spisů, tak že si může dle libosti vybrati.

»Takové čtení je náramně suchopárné a málo bude mítí vytrvalých čtenářů,« poznamenal zase důstojník.

»Léky bývají též hořké a přece zachraňují na sta lidí v nemocích. Nechce-li nemocný užiti léku nabízeného proto, že je odporným, zhyne vlastní vinou. Nechce-li přijmouti křesťan knihy dobré, poněvadž se mu zdá suchopárnou, zhyne podobně vlastní vinou. S nedbalci Bůh zázraků ani divů činiti nebude. Dnes čte se všecko; ať se tedy také čte dobrá kniha náboženská. Jak dnešní člověk přemýšlivá a hovořivá o všem co četl, tak ať také přemýšlí a hovoří i o dobré knize náboženské! Mohou-li se dnes čísti knihy neužitečné, oplzlé, pobuřující, nevěrecké, zamilované a bezbožné, v nichž pochybuje se o Bohu, zapírá se hřích, tupí se ctnost, chválí se neřest, omlouvá se podvod, hanobí se církev, snižuje se náboženství a podkopává kde která auktorita světská i církevní, lidská i božská, mohou-li se takové knihy čísti a je-li na ně dosti času, peněz i schopností, ať se také čtou knihy zbožné, slušné a poučné vedle jiných knih dobrých, pojednávajících o různých oborech lidského vědění a vzdělání. Čísti však jen špatné knihy, jest nerozumno, jednostranno a nanejvýše nebezpečno. Známo jest, že i kůň, dává-li se mu neustále jedu, na konec zkázu bere. Co bude s křesťanem a jeho koncem, dává-li se mu neustále jedu knihovního? Protož opakuji: *Kdo chceš si zachovati víru a mravnost, čti a rozvažuj v dobrých knihách!*

»To je snad docela pravdivé,« mínil statkář, »ale znám případy, že i dobrá kniha každému se nehodí a že i zde třeba výběru.«

»Vždyť toho neupírám,« k statkáři s údivem obrátil se kněz. »Že i dobrá kniha každému se nehodí a že třeba dbáti poměrů, potřeb a schopností čtenářových, jest očividno. Ať proto každý hledí, aby si takovou četbu opatřil, která mu svědčí a ho k dobrému vede. Hleď každý, abys poučoval se o víře od spisovatelů věřících a katolických, nikoli však od protestantů, moderních svobodomyšlníků a ztřeštěných básníků, kteří snad také tu a tam mají zrnko pravdy, ale nasáklé jedem špatného a nekatolického smýšlení. Držme se i u víře hesla *Palackého*: Svůj k svému a vždy dle pravdy! Kdo jsi tedy katolíkem aneb aspoň chceš se jím státi, čti a odebírej knihy katolické, ponechávaje židům, aby si četli spisy židovské, nevěrci nevěrecké, protestanti protestanské!«

»To jest vše důsledně myšleno i mluveno, jen že ničím svobodu, ukládajíc nás v jakési přihrádky náboženské,« poznamenal důstojník.

»Záleží-li svoboda lidská v nedůslednosti a ve zjevném požívání jedovatých bludů, máte pravdu. Nezáleží-li však svoboda naše v tom, a vyžaduje-li se od rozumného člověka, aby byl opatrným a důsledným, má pravdu velebný pán,« vyznal statkář.

Po těchto slovech opět utuchnul hovor, jelikož pan nadporučík patrně cítil porážku a nechtěl tvrditi, že člověk má býti lehkomyšlným a nedůsledným, chce-li ukázati, že jest svobodným. Toho použil kněz a řekl:

»Vedle čtení a rozjímání v dobrých katolických knihách třeba také pilně choditi na kázání, přijímati sv. svátosti a přestovati modlitbu, chceme-li uchovati si víru a zříditi dle ní praktický život. Také obrazy a sochy v našich bytech mají dávatí svědectví o naší víře a mohou ji dokonce i hodně podporovati, poněvadž rozvážný křesťan, podívá-li se na obraz anebo sochu posvátnou, vzpomíná si osoby, kterou má v nich znázorněnou, rozpomíná se na její působení a cítí v sobě zvláštní povzbuzení k následování.«

»Tu by však třeba bylo, aby takové obrazy a sochy Svatých byly umělecky provedeny a nevzbuzovaly u člověka jemnějšího vkusu hotový odpor a ošklivost,« řekl důstojník.

»Souhlasím a poznamenávám, že za naší doby pokročilo posvátné umění tou měrou, že velmi pěkné, trvalou cenu uměleckou mající výrobky všude a dosti lacino lze objednat.«

»A já připomínám panu nadporučíkovi,« skočil do řeči statkář, »že všelijaké obrazy a sochy, které dnes vyvěšují se v salonech a světnicích vzdělaných lidí, bývají mnohdy beze vší umělecké ceny a ženou stud do tváře nezkaženému člověku. Pán Ježíš aneb obraz Matky Boží nespátří se v takových domech, vyjma snad v temné ložnici nebo někde ve výklenku na chodbě; ale za to všelijaká zvířata a naháči mužští i ženští roztahují se za zlatými rámy po stěnách boháčů. Kdo si v tom libuje a myslí, že **tím** vyzdobí příbytek, libuj si v tom; já bych vždy stejně s ošklivostí od toho se odvrátil, drže se známé průpovědi: Jaký pán, taký krám!«

»Vy jste zarytější než nejhorlivější kněz,« řekl důstojník.

»Nechť jsem anebo nejsem,« odvětil statkář. »Tolik však vím, že zvíře zůstane zvířetem a naháč naháčem, ať jest jakkoli namalováno a třeba za deseti zlatými rámy na stěně pověšeno! Kdo je katolíkem, ať si vede i v té příčině jako katolík. Do katolického příbytku patří katolické obrazy a sochy, tedy Svatí a Světice Boží, a ne štětináči a naháči!«

»Každý má své zalíbení a svůj krasocit,« mínil důstojník, dodávaje: »Mně aspoň je rozhodně milejším pěkný kůň než ošklivý člověk, ať je svatým anebo nesvatým.«

»Potom si však dejte vychvalovanou humanitu čili lidumilství hezky do temna, by jich nikdo neviděl a Vám za ně trpké výtky neudělil,« radil statkář.

»Mluvte co chcete,« řekl podrážděný důstojník. »Pokrokových idejí a dnešního světa nepředěláte. V srdci mějte si každý jakou chcete víru, na venek však buďte dobrými lidmi, svobodnými občany a nerušte pokoje v rodině, ve škole a ve státě neustálými náboženskými třenicemi.«

»Tohle je pěkná,« mínil statkář. »V srdci smíme prý věřiti, na venek však nemáme toho projevovati, ale máme dělati, jakobychom nic nevěřili a snad se za víru styděli! To nařizují lidé, kteří předně víry nemají, za druhé k svobodě nás nabádají a za třetí náboženství na veřejnosti v pouta módy dávají. Řeknu ostré slovo, ale pravdivé. Kdo nemá z víry v srdci nic, také neukazujete z víry v životě a na ulici nic. My víru v srdci máme, proto ji v rodině, doma, na ulici, v kostele a v celém veřejném životě ukazujeme a na dále ukazovati budeme nedržíce se nevěrců ale sebe a k tomu snad

máme právo? Či máme se přetvařovati ve věcech náboženských, abychom se zalíbili nevěrcům a svobodomyšlníkům?»

»Do Vašeho přesvědčení nic nám není; my jen chceme, aby měl člověk pokrokový na veřejnosti od vašich nábožných věcí pokoj, a aby stát byl od všech různic náboženských ušetřen,« mínil důstojník.

»Však my nikoho nenapadáme, ani pro veřejnou nevěru ne, dá-li nám pokoj a netupí-li naší víry,« řekl statkář. »Státu rovněž pokoje přejeme a nikterak mu obtíží náboženským životem neděláme, ale spíše jej všemožně podporujeme a posilujeme.«

»Snad to nemyslíte vážně?« tázal se důstojník.

»Ano vážně, velice vážně,« tvrdil statkář.

»Nebyl byste tak laskav a neráčil byste mi toho hezky dokázat,« zvídal důstojník.

»Ano,« nabízel se statkář a začal: »Dobří vladařové a dobří poddaní činívají stát šťastným, a to jest právě, co víra od svých vyznavačů chce a k čemu je váže. Víra naše poroučí jasně a přísně vladařům i poddaným, aby byli dobrými pány i poddanými; proto také vysvětluje jim vzájemné jich povinnosti, nabádá mocně k pilnému jich vykonávání, podávajíc vhodné prostředky a důležité rady.«

»Snad je tomu tak,« odpověděl důstojník, »ale je to práce i zcela celkem zbytečná, poněvadž dnešní společnost lidská je již tak pokročilá, že osvícený rozum její dovede vše náležitým způsobem beze vší pomoci víry velmi dobře učiniti.«

»Neráčil byste mi jmenovati onu zemi, dobu a národ, kde se to stalo a kde pouhý rozum lidský, jak pravíte, osvícený *pokrokem* nikoli však věrou, provedl zázrak ten?« odvětil statkář. »Co z dějin lidstva vím, nestalo se tak dosud nikde, a kde se do toho pustili Vaším vychvalovaným způsobem, všude pohořeli, ukazujíce, že ve věcech nejdůležitějších a do každodenního praktického života jednotlivcova zabíhajících měli více bludů než pravdy! Kde pak jste našel který národ, jenž by bez náboženství byl si vyložil povinnosti a práva vladařů, poddaných, pánův a služebných, chlebohárcův a dělníků; byl si je vyložil, nezabřednuv do nejhorších chyb a poblouzení?«

»Osvícený rozum lidský,« začal nadporučík, »ukazuje vladaři i lidu, že obecné dobro jest nejvyšším a posledním cílem každého dobře uspořádaného státu, že tedy i vladař

i poddaní musí pro toto všeobecné dobro horliti, pracovati, trpěti a oběti přinášeti.«

»Dobře, jen že na to lidé odpovídají: Co je nám po obecném blahu, když předně ani nevíme, co ‚všeobecné‘ dobro jest, a když po té především každý pro sebe šťastným býti chce? Nesmějte se, pane nadporučíku, této lidové moudrosti, a povězte, víte-li, co sluší považovati konečným cílem, blahem a dobrem lidstva? Jsou to peníze, blahobyť, moc, sláva, zdraví, dobré jídlo a pití, či snad volnost, rovnost, bratrství, kvetoucí obchod, zámožnost, průmysl, požitky? Váš osvěcený rozum bez víry nedovede na to odpověděti, aby ihned jiný rovněž pokrokem osvěcený rozum lidský nepostavil se mu na odpor a neprohlásil něco docela jiného konečným cílem a obecným dobrem lidstva. Dějiny nejmoudřejších lidí jsou toho svědkem, ukazující, že si Vaše vychvalované osvěcené rozumy počínaly jako v bludišti, z něhož nebylo vyvážnutí. Ne tak vede si v té příčině naše tupená a Vámi odsuzovaná katolická víra. V ní máme úplně jasno o posledním cíli a o pravém blahu lidstva; máme jasno, jež vyzařuje z nebeské moudrosti vše-vědoucího Boha, tedy z pravdy neomylné a nade všechny omyly úplně povznesené. Tato pravda tvrdí nám, že člověk jest stvořen pro blaženost věčnou, že má tedy na světě tak žíti, aby hodným byl jednou nebeské odměny; že má tedy všeho — ač je to zdraví, síla, krása, bohatství, obchod, hospodářství, rozum, věda, radovánky neb cokoli jiného — že má tedy všeho tak užívat na světě, aby došel blaha trvalého v nebi, a ne aby pro pozemské radosti ztratil věčnou blaženost! Tomuto nadpozemskému našemu cíli má všecko sloužiti a zasvěceno býti. Jako jest tedy povinen každý jednotlivec žíti a pracovati pro věčný blahobyť, tak jest povinna celá společnost lidská, tedy i stát, jenž z jednotlivců se skládá a jim v dobrém pomáhati má, pracovati pro nebe.«

»Až budeme žíti na měsíčku nebo v nebi, bude snad Vaše učení míti význam a smysl; dokud se však zde na zemi plahočíme a v potu tváře chléb si vyděláváme, dotud budou všechny náboženské výklady o nebeské blaženosti pouhými hračkami, kterých nelze upotřebiti,« odmítal důstojník.

»Vy jste skutečně prazvláštním osvěceným rozumářem,« mrzutě děl statkář. »Ukázal jsem Vám, že víra, stavíc nám pravý cíl do nebe, podmaňuje mu všecko naše snažení zde na světě a nařizuje, abychom vše konali zde tak, jak třeba, bychom

se tím blížili Pánu Bohu. Touha po nebeské blaženosti tedy neruší našich snah, naší práce a našeho cíle pozemského, jenž ovšem záleží také v tom, abychom se zde dobře měli a šťastně živu byli, ale předpokládá jej a chce, bychom jej tak uskutečňovali, by nás od nebe neoddaloval, hříchy nás neobtěžoval, náruživostmi neseslaboval, ale aby nás povznášel a přibližoval k poslednímu cíli. Co je zde směšného? Je-li člověk, jak nevěrecký pokrok nynější hlásá, jen jakýmsi vyvinutějším zvířetem, pak ovšem dostačí mu cíl, jež představují jídlo, pití, sláva, peníze, smyslnost a náruživosti. Nemá-li člověk nesmrtelné duše a nečeká-li ho věčnost, jak zase učí nevěrecký nynější pokrok, vlastně bludnými domněnkami zatemněný nerozum, potom ovšem spokojí se člověk požitkem masa, těla, bohatství a slávy na šedesát nebo sedmdesát let, které jsou mu k životu zde na světě vyměřeny. Je-li však člověk více než vyvinuté zvíře, má-li totiž nesmrtelnou duši, svobodnou vůli, zodpovědnost, stydlivost a věří-li ve věčnost, nestačí mu ‚světácké‘ blaho, a člověk musí, chce-li zdravému rozumu, touze a tušení po vyšších věcech dostáti, horlivě se snažiti za věčným cílem a pozemských věcí tak užívati, by nebeské blaženosti pro nestřídmé světa užívání nepozbyl. Že člověk na dobré jest cestě, když takto na věc hledí, ukazuje duševní a mravní rozháranost nynějšího nevěreckého lidstva, jež prostřed požitkův a jsouc na výsluní zdánlivého štěstí, spokojeno není, aspoň ne cele a trvale. Oproti tomu má člověk věřící blaživou zkušenost, která mu dokazuje, že srdce lidského nelze trvale pozemskými statky, požitky a vyznamenáními upokojiti, ale že třeba zajistiti mu naději ve šťastný život posmrtný; že třeba ho oblažiti vědomím o bohulibém životě přítomném, minulém a budoucím. Jak málo dostačuje k úplnému štěstí vezdejšímu takového člověka? Čisté jeho srdce spokojí se málem, a klidu jeho nezvrátí útrapy ni škoda! Potká-li ho neštěstí v pozemském životě, cítí je ovšem, ale proto nezoufá, nenadává a nereptá, maje vědomí, že vše po vůli Boží se děje, že vše konečně snad přestane a žádným způsobem hlavnímu cíli neškodí, dokud nepřekročil člověk vůle Boží. Takový muž nachází i v neštěstí pramen své dokonalosti a záruku odměny i lásky Boží. Jeho oči upřeny jsou stále na Boha, o němž vědí, že nedopouští víc, než snéstí můžeme, jak už jsme před nedávnem sobě vyložili.«

»Mějte si pravdu nebo ne! Nevidím, co z takového učení plyne dobrého státu, vladaři a poddaným,« na svém tvrdošijně trval důstojník.

»Tedy slyšte,« volal statkář. »Z naší křesťanské víry o posledním cíli lidstva plyne, že vladaři není starati se jen o jeho osobní dobro časné a věčné, ale o dobro všech spoluobčanů; z naší víry plyne, že vladař nesmí jednati a poroučeti dle libosti a okamžité náklonnosti, nýbrž dle práva a spravedlnosti, všem rovnou měrou, aby žádný nebyl poškozen a každý aby byl chráněn; z naší víry plyne, že vladař jest povinen takové vydávati zákony, aby občané jimi vedeni byli k dobru časnému i věčnému a stali se jednou členy království nebeského. Z té příčiny chceme od vladařů, aby hubili hřích, trestali nepoctivost, šířili nábožnost, chránili cnost, podporovali církve v bohulibých a lidstvu prospěšných snahách jejich. Naše víra praví vladařům, že moc jejich s hůry jest, že jí mají spravedlivě užívat i že budou Bohu odpovídati, jak jí užili, zdali k dobrému anebo k zlému. To ukládá vladařům pokornou mysl a povinnost, aby obdržené moci před Bohem a před lidmi svědomitě užívali a spíše ochránci nežli pány občanů sebe považovali. Můžete tedy o naší víře ještě i teď říci, že občanům čili státům a vladařům neprospívá? Snad se k tomu odhodláte, ale vězte, že svědomí Vaše bude proti Vám mluvit i osvědčený rozum že se tomu bude vzpírat.«

»Nemohu si odepřít, bych se do Vašeho sporu opět nepřipletl,« do řeči pustil se kněz. »Co pan statkář o posledním cíli člověka a o moci vladařské právě pronesl, je tak jasno a přesvědčivo, že pan nadporučík marně proti tomu se vzpírá jménem osvědčeného rozumu lidského. Dlužno však ještě důkaz páně statkářův doplniti, poněvadž víra naše prospívá skutečnému časnému i věčnému blahu také i tím, že i poddaným velmi jasné a určitě vykládá o jich povinnostech oproti sobě, proti státu, vůči rodině, výdělku, práci, počestnosti, mzdě, prodeji a tak dále. Uvažme především, jak důtklivě nařizuje se věřícímu křesťanu, aby byl poddán všelike vrchnosti duchovní i světské! V dobrém i zlém vládcu, v mírném i prchlivém, ve ctnostném i v zbožném a hříšném třeba jest dle naší víry viděti pravého zástupce Božího (nepravím hodného, ale pravého) a dlužno mu prokazovati čest, poslušnost, lásku a věrnost a to nejen z bázně před jeho mocí a hněvem, ale ze svědomí a z přesvědčení, že Bůh tomu chce! ,Dávejte, co

jest Božího Bohu, a co jest císařovo, císaři, vyzývá Zakladatel naší víry. Z té příčiny zachováváme zákony vladařské dle možnosti, nejsou-li ovšem zřejmě nemožnými a nespravedlivými. Poslušnost taková jest zajisté nejmocnější oporou trůnu a veřejného pořádku, čímž se i velice prospívá obecnému dobru. Víra naše káže nám však také viděti v každém člověku spolubližního; tím vine nás láskou k sobě odstraňujíc příkoří, nespravedlnost, necitelnost, pomstychtivost, prodajnost, škodolibost a podvod. Ó kdyby jen lidé této lásky dbali, jak bylo by mezi nimi dobře! Co mám též říci o pokoře, o poctivém majetku, o smířlivosti, o skromnosti, o trpělivosti, o povolnosti, upřímnosti a spravedlnosti, kteréžto ctnosti všechny víra naše káže! Kdo může mi říci, že by jimi oblažena nebyla naše společnost, kdyby si jich lidé skutečně vážili a dle nich poctivě živi byli? Ztracený ráj tímto způsobem byl by v lidstvu opět nalezen.«

»Velebný pán zapomíná,« poznamenal důstojník, »co učili jesuité o královraždě. Nauka ta přešla v mnohých kusech do katolické církve. Již Tomáš Aquinský a po něm řád dominikánský jakož i jiní ohrožovali podobnými naukami život vladařův a králův. Nemluvte tedy tolik dnešním panovníkům o víře a nevychvalujte jí do té míry, aby si některý z nich na krutou Vaši nauku o královraždě nevzpomněl a víru Vaši pravým jménem nepojmenoval! Víra, která třeba jen na okamžik učila, že se mají králové nepohodlní vraždit a že jim možno poslušnost odepřít, víra taková není oporou trůnu ani králů, ale jest jich zkázou.«

»Pane nadporučíku, tentokráte bude Vám přijmouti trpkou pilulku za pronesenou nepravdu a urážku naší víry,« řekl kněz. »Především upozorňuji Vás, že naše víra nikde a nikdy neučila královraždě. Po té pravím, že jest prolhanou smyšlenkou, jakoby sv. Tomáš Aquinský a řád dominikánský učili královraždě. Za třetí připomínám, že je nepravdou, jako by řád jezuitský byl kdy holdoval učení o královraždě. Jen jeden jesuita pronesl názor podobný, totiž P. Mariana, ale kniha jeho byla censurována, tedy zakázána, a řádovými představenými jesuitům neodporučena, takže nejhoršího dopouští se bezpráví a úředně vyvrácené lži, kdož dí, že jesuité učili královraždě. Jako vzdělaný muž měl jste tyto všechny věci vědět a neměl jste tak hrubě naši víru, sv. Tomáše Aquinského, řád dominikánský a jezuitský urážeti.«

»O Tomáši Aquinském a o řádu dominikánském dosud ničeho jste nedokázal,« zahuboval důstojník, »a pak, zakazují si vůbec podobný způsob mluvení.«

»Tedy ve dvou věcech již statečně ustupujete,« s patrnou narážkou odpovídal kněz. »O víře naší a o ctihodných jesuitech již nepovídáte, že učili královraždě? Jste za to věru vzácným rytířem a budete vzácnějším, až obě nepravdy o sv. Tomáši Aquinském a o řádu dominikánském též poopravíte. Jelikož ale tvrdíte, že jsem Vám dosud o obou posledně uvedených sporné záležitosti neobjasnil, pravím takto: Sv. Tomáš Aquinský a řád dominikánský nikdy neučili zavržení hodné nauky o královraždě, ale proti ní rozhodně stáli a pravý opak hlásali. *Don Huerta*, jenž první opovážil se jasnou památku světce Aquinského a řádu dominikánského pošpiniti, zničen byl v pravém slova smyslu od kardinála *Gonzaleza*, člena řádu sv. Dominika a výborného znalce učení sv. Tomáše Aquinského. Gonzalez dokázal totiž, že Huerta falšoval díla, kapitoly a články sv. Tomáše, přidávaje do nich odstavce téměř po stu a cituje věci, kterých ve sv. Tomáši vůbec není, jak se každý může přesvědčiti, kdo si práci dá, aby ve spisech Tomášových hledal dle návodu Huertova. Po té ukazuje Gonzalez Huertovi, že nejen falešně citoval, ale že i falešný smysl podstrkoval sv. Tomáši, uče, že prý sv. Tomáš, jenž jen dovoluje, aby nevinně odsouzený hájil života proti nespravedlivému soudci, že prý sv. Tomáš kázal *bráti život králům*, jako by obrana, již nevinně napadený podnikl na ochranu *vlastního* života, byla totožna s vražděním krále! O řádu sv. Dominika neodvážil se ani smutně proslulý don Huerta podati důkaz, že řád dominikánský učil královraždě, ale jen tvrdil Huerta, že **prý** dominikáni, přidržující se učení sv. Tomáše, »zajisté učili královraždě! Proti tomu díme s oprávněnou nevolí: Dominikáni sv. Tomáše ani falešně necitují, ani falešný smysl mu nepřikládají, ani králů nikde nevraždí, nýbrž vždy a všude moci světské hájí, nepřikazuje-li věci očividně špatné. Neučil-li tedy, jak Gonzalez přesvědčivě dokázal, sv. Tomáš královraždě, neučili jí také dominikáni, a bídou jest lži všeliké jich v té věci podezřívání.«

»Pane nadporučíku, vzdejte se a jděte na pokání někam do kláštera, třeba k dominikánům, přijmou-li Vás,« radil usmívavý statkář.

»Neuznávám prospěšnosti víry v životě státním a občanském a nikdy se nikým na jinou převést nedám«, tvrdil neústupně důstojník.

Na to poznamenal kněz: »Ačkoli je pravda, že přirozený rozum lidský některé, snad i dosti četné pravdy poznává z povinností a práv vladařových vůči jeho poddaným, přece nedostačuje, aby — zvláště o vůli naši jde, — vladaře i poddané pohnul, aby vždy a všude plnili povinnosti a nezneužívali práv. Různé naruživosti, jimiž jsme zmítáni, jsou poznání rozumovému velice na překážku a podnes může každý člověk o sobě říci: ›Lepší věci vidím, horších však následuji.« Poctivost, počestnost, sláva, spravedlnost, uznanost a chvála lidská nikterak nedostačují, aspoň ne na dlouho, aby lidi, vladařů nevyjímaje, k svědomitému plnění uložených a poznanych povinností pohnuly a k svědomitému použití práv vedly. Ohledy sem, ohledy tam, bázeň před lidmi, vlastní nestálost a touha zalíbiti se, již často potlačily spravedlnost a zplodily veliké křivdy. Jen náboženstvím osvěcený a posilněný rozum jest s to, aby s úspěchem zde vzdoroval a správně se zachoval. A jak je u vladařů tak jest i u podaných, ba ještě hůře, poněvadž jejich životní podmínky bývají spleťtějšími, obtížnějšími. Možno ovšem mocí přidržeti poddané, aby zákon vladařův plnili; ale zevnější opatření vladaře, jímž vynucuje si plnění zákona u poddaných, nepotkává se s náležitým a trvalým výsledkem, poněvadž nelze vždy moci státní užiti proti poddaným, jelikož dnes jsou již lidé tak vychytralí a zkažení i ke všemu odhodlaní (ku př. nevěrečtí socialisté a anarchisté), že vždy najdou cesty, kterými by zákon obešli a vládní násilí mocí nespokojencův odrazili neb aspoň nejistým a bezvýsledným učinili. Než i tam, kde zevní moc státní zákonům k platnosti pomáhá, zřídka dobrého užitku přináší, nevypudí-li ze zkaženého srdce lidského zlé naruživosti jeho. Srdce člověka, i poddaného, tak jest uspořádáno, že jediný Bůh může získati je celé a ovšem i upřímně právu a ctnosti. Z toho je však také viděti, že bez Boha nelze člověka žádnými zákony a zevními opatřeními ctnosti a spravedlnosti získati opravdově. Kdo tedy potírá víru, jež Boha v popředí lidstva staví, potírá tím ctnost, právo, veřejný pokoj, vladaře a lid, zkrátka celý stát. V každé zemi, kde chtěli nespokojenci zvrátiti trůn a veřejný pořádek, začali vždy napřed bušiti do oltářů, hanobiti kněžstvo a snižovati víru, dobře vědouce, že padnou-li tito ochráncové spravedlnosti a společen-

ského řádu, padne i společnost, král, zákony a trůn. Tak to bylo na konci předminulého století ve Francii, tak to bylo v minulém století v Brasilii a tak to bude vždy a všudy. Staří Řekové nepovažovali nadarmo každého rušitele náboženství rušitelem státu a nevypovídali jich neprávem do vyhnanství; komu není ani Bůh svatým, tomu není též vlast a národ drahým, i když vlastenectvím zrovna překypuje.«

»Mám také za to«, ke slovu hlásil se statkář, »že víra naše nejen vším, co jste dosud uvedl, prospívá státům, vladařům a lidem, ale i tím, že udržuje a sesiluje všechny ctnosti, kterými dobří občané a vladaři se vyznamenávají. Vezměme si příkladem učení naší víry o naprosté závislosti lidstva na Bohu, pánu a soudci veškerenstva. Zdaž z učení toho nevychází na jevo pokora, kteráž uctivě uznává nad sebou představené a káže vzdávati jim úctu? Zdaž z toho nevychází tiché a dobrotivé srdce ke spolubližnímu, k dělníkům a služebným? Vezměme křesťanskou lásku a tažme se, vychází-li z ní shoda a jednomyslnost mezi občany? Vezměme křesťanské učení o původě světské moci, jež v Bohu má kořeny, a tažme se, zdaž necítí se každý věřící ve svědomí mocně k tomu nutkán, aby zachovával nařízení představených a v úctě měl úřady starající se o veřejné blaho? Nemůžeme toho upříti a třeba nám vyznati, že jako tyto tak i ostatní křesťanské ctnosti podporují a chrání jedna druhou, dělajíce z lidí nejlepší, nejspokojenější a nejhodnější občany i vladaře. Dokud křesťanská víra bude v srdci vladařově a v srdci lidu, dotud bude oběma dobře, poněvadž pokvetou ctnosti, bez nichž řádné společnosti není.«

Po této řeči statkářově zavládlo ve voze opětně ticho, poněvadž důstojník díval se oknem ven, pohvízdáváje si a poněvadž kněz čekal, co dále bude. Když ticho delší chvíli trvalo, obrátil se duchovní k statkáři a děl:

»Co jste na prospěch víry ve státu uváděl, vlastně již v mém výkladu bylo obsaženo. Dobře jste však udělal, že jste to rozvinul; teď bude snad jasno i tam, kde dosud bylo temno«, při čemž zalétl zrak knězův na důstojníka. »Budiž mi tedy dovoleno, abych důkaz vyčerpál a všecko podal, co činí víra ve prospěch lidstva, vladařův a států ještě jinak. Víra katolická, jak celý svět ví, poroučí svým stoupencům, aby se zpovídali. Ve sv. zpovědi vidím však mocný prostředek

ke skutečnému pozvednutí a vnitřnému očistění lidstva, a tedy i vzácnou pomůcku obecného blaha. Nesmějte se, pane nadporučíku, bych Vás ostrým slovem neučinil náramně vážným! Ve zpovědi, jak je známo, dlužno vyznati se z hříchů, což, jsouc na nejvýš obtížno, mocně zdržuje člověka věřícího od všelikého hříchu nejen zjevného nýbrž i tajného. Ve sv. zpovědi domlouvá kněz i nejzarytějšímu hříšníku, by se polepšil, špatnosti nechal a ctnostně živ byl. Domluva ta na místě posvátném bývá také velmi často zdárným výsledkem korunována, čímž mnoho zlého se napraví a mnohé zlo v zárodku se překazí. Ve zpovědnici bývá kajícník mocně k tomu nabádán, aby odpustil odpůrci, smířil se s nepřítelem, odvolal urážku, napravil křivdu, vrátil nalezené, ujal se cizí cti, zanechal zlých příležitostí a náklonností. Kdyby se hříšník podrobiti nechtěl, nedostane rozhřešení a odchází z posvátného místa s vědomím své zarytosti a zavržení hodnosti před Bohem, což jest pro člověka věřícího nejhroznějším trestem. Pomněme též, že kajícník ve sv. zpovědi slibuje před Bohem, že chce pravé pokání činiti, více nehřešiti a všeliké příležitosti ke hříchu se varovati, čímž zajisté mocně odvrací se od zla a silně obrací se k dobru. Důtklivé napomínání zpovědníkovy ve všem tom hříšníka utvrzuje. „Přišel jsem k zpovědnici jako ďábel a odcházím jako anděl“, liboval si německý básník *Brentano*. Ke všemu tomu zřetel maje psal již sv. *Augustin* (ad Marcellinum ep. 138. n. 15): „Kdo tvrdí, že učení Kristovo je státu nebezpečno, ať nám dá vojsko z takových vojáků, jakými je vyžaduje nauka Kristova; ať nám dá poddané, manžely a manželky, rodiče a děti, pány a služebné, vladaře, soudce a výběrčí, jak je náboženství Ježíšovo míti chce, a pak ať tvrdí, bude-li se mu ještě chtít, že náboženství naše státu neprospívá. Jakmile se stane, co zde veřejně od odpůrců žádáme, hned důkaz nepopíratelný podáme, že náboženství naše jest nejlepší obranou státův a společenských poměrů.“

»Nechtěl jsem se již účastniti řeči, ale když slyším, jak věci ty vykládáte, nemohu si odepřít, abych Vám nepřipomněl, že obecné a státní blaho vyžaduje mnohem více, než si představujete. Státům náleží, aby opatřily občanům bezpečnost, dobrou a lacinou stravu, tedy obilí, mouku, kávu, cukr a podobně. Po té starati se jest zástupcům veřejné moci, aby povznesli obchod, průmysl, řemesla, umění, vědy a zabezpečili trvalý mír, který jest nutnou podmínkou občanského blaho-

bytu a společenského rozkvětu. Toho všeho nevšímá si víra téměř nic«, končil důstojník.

»Není pravda«, rozhorleně odpovídal kněz. »Víra naše káže všem lidem a mocnostem konati povinnosti; víra naše nařizuje tedy státu a vladařům, aby dbali o rozkvět umění, vědy, řemesel, obchodu; víra naše káže dávati zaslouženou mzdu dělníkům, dobrou práci zákazníkům, řádné zboží kupcům; víra naše káže prodávati i kupovati za cenu spravedlivou a ne vysokou a přehnanou, jak se dnes děje téměř napořád k nenabytné škodě bližního. Všechno a sama bez činitelů povolaných víra naše ovšem neudělá a také není to její přední úlohou, jelikož jí náleží především starati se o blaho věčné našeho lidstva, a ne o průmysl, orbu a továrny. Mnoho však i z toho dělá víra naše, vychovávajíc řádné lidi, poctivé dělníky, svědomité živnostníky, lidumilné chlebodárcy, spravedlivé soudce, dobré učitele a moudré vladaře! Obraťme si jen včera na ruby a hned uvidíme, jak to bez víry půjde. Pohanské státy starého věku dávají nám k tomu nejlepší poučení. Dokud si zachovali víru k božstvu, dotud kvetly a byly mocny; jakmile vzmožila se v nich nevěra, klesaly a konečně se rozpadly. Na zříceninách staropohanské veleříše římské zbudovala křesťanská víra nové kvetoucí státy, jak dějepis učí. Naše dnešní nevěrecké státy jsou na nejlepší cestě dostati se co nejdříve do neutěšeného stavu staropohanských zaniklých státův, ale s tím rozdílem, že se jim povede hůře než tehdaž oněm. Na nešťastné zemi francouzské ke konci předminulého století můžeme se strašlivě přesvědčiti z potoků lidské krve, která tam byla prolita, ze spustošených svatyní, které tam byly děsným způsobem zohaveny (vždyť až na oltář v kostele postavili si místo Boha nestoudnou ženštinu!) ze zvráceného trůnu, který tam byl nelidsky zničen, můžeme se poučiti, co činí nevěra, když se k vládě a moci dostala. Tam do Francie za doby revoluční ať se podívají naši odpůrcové a ať řeknou, že bezbožectví státu prospívá a víra že občanstvo hubí; ať to řeknou; mohou-li na dobré svědomí! Co bylo onde, může býti jinde, všude — a soudě dle mnohých děsivých příznaků, které se i v naší vlasti mezi nespokojeným a vyhrožujícím, od Boha odpadlým množstvím ozývají, může býti podobně dosti brzo, snad dříve než tušíme. Jen jiskra, a oheň mocný vzplane u nás i za hranicemi na všech stranách a ukáže, že člověk bez Boha je schopen všeho zla. Vím ovšem, že se činí proti tomu různá opatření:

svolávají se proti anarchistům ze všech mocnářství evropských kongresy, vydávají se proti socialistům ostrá policejní nařízení, stavějí se káznice, množí se vojsko, sesiluje lidstvo, zostřují zákony, ale marně. Sekyra již ke stromu přiložena jest, to znamená: společnost lidská, půjde-li to ještě nějaký čas nynějším směrem, dospěje rychle a jistě neblahých koncův a násilnických převratů. Bude to strašlivý, ale zasloužený trest, neboť hříchy naše a hříchy otců našich dostupují již do nebe, volajíce k Spravedlivému o pomstu. Naše moderní nevěra posmívá se veřejnému pořádku, popouzí lid proti vrchnosti, omlouvá naruživosti, podněcuje k nepřátelství, seslabuje veřejnou bezpečnost, olupuje o česť, uvolňuje svazek manželský, porušuje mravnost a vychovává pokolení, které nevázaností, hrubostí a mravní pokleslostí naplňuje hrůzou všecky vážné muže a starostlivé matky. Hospodář nemůže v celé osadě naléztí řádného čeledína; hospodyně darmo shání se po spořádané, tiché a mravné služce; mistr, aby se bál o své jmění v rukou nesvědomitých dělníků, kteří místo úcty a díků planou proti chlebedárci tajným i zjevným hněvem. Mladíci, kteří sotva škole odrostli a ničemu se nenaučili leč hýřiti a tančiti celé noci, plíží se po ulicích městských jako vyžití starci; děvčata patnáctiletá klesají v mravní zkázu a nelidské matky rdousí a zabíjejí novorozeňátka, jak to při každém porotním zasedání všude vidíme. Defraudace čili podvody, krachy, zaviněné úpadky, děsná úplatnost, hanobení nepohodlných občanův a vychvalování nehodných velikánů dobře placenými novináři, kteří nedostudovali a jen špiněním osob vynikají, vzájemná nedůvěra mezi občany a děsné zápolení o skývu chleba, toť nepopíratelná znamení naší nezdravé doby a blížící se zaviněné zkázy. Kdo ani z těchto příznaků děsných nepoznává neštěstí, které na lidstvo uvalila moderní nevěra, a kdo i po té hanobiti bude víru, která všude útěchu, mravnost, spořádanost, bezpečnost, svědomitost, kázeň a bázeň zavedla, jest buď nevidomým a nepřičetným anebo nesvědomitě darebným a poznané pravdy odporujícím, což ze všech hříchův a chyb lidských největším a nejhorším neštěstím jest! O pravdě a osvětě tolik se dnes mluvívá; lidstvo však tápá ve tmách hříchův a živí se lží, nevidouc hrozivého nebezpečství, do něhož střemhlav se řítí. V ty konce jsme dnes došli, že svět zkažený a zvrhlý zavrhuje rádce, kteří jej na chyby upozorňují a před zkázou varují; že svět dnešní volí si vůdce a učitele často i lidi, o kterých

ví, že jsou nehodní a zpozdilí. Nepřítelem je nám dnes, kdo mluví a píše pravdu, zvláště náboženskou.«

»Vy jste škaredohlídem, jakého by v půl světě nenašel«, zahuboval na kněze důstojník. »Tolik vymožeností a pokroku na všechny strany nevykazuje žádná doba jako naše. Všude továrny, železnice, obchody, telegrafy, školy, že člověk může za chvíli a za několik krejcarů sjezditi půl království, a přece přijdou lidé, kteří nevidouce blahobytu a peněz, povídají nám plačtivé nářky a myslí, že bude světu lépe, když místo průmyslu a výtvarného umění, bude se držeti víry a louskati růžence! Nevíte též ničeho, co se dnes děje v ohledu lidumilném? Kolik spolků, bratrstev, nemocenských a úrazových pokladen naléztí lze v každém jen poněkud pokročilém a zmodernizovaném městě! Kdy dalo se tolik dobrého pro ubohého chudáka jako dnes? Nehaňte tedy moderních vymožeností a dejte nám pokoj s věrou, která nedá nám ani chleba ani zdraví ani umění ani peněz.«

»Škoda, že jste nepřipojil ani piva ani vína ani masa ani kořalky ani nevázanosti«, skočil do řeči statkář.

»Není toho škoda«, řekl vážně kněz. »Pan nadporučík podstrkuje mi věci, kterých jsem nikdy netvrdil ani neupíral, které však uznávám a cením jak on, snad ještě více. Či upíral jsem naší době mnohý pokrok hmotný, tedy v umění, továrnictví, průmyslu, dopravě a podobně? Nikdy. Proč to tedy proti mně a proti víře vede? Tvrdil jsem jen, že doba naše v ohledu mravním a společenském je náramně rozhárána a plna neutěšených vyhlídek. Bídy je dnes mezi lidmi víc než kdy jindy; mravní pokleslosti nelze již ani u školních dítek upříti; nesvědomitosti a lenosti přibýlo v pracujících vrstvách tolik, že šťastným se považuje obchodník, chlebodárce, hospodář a mistr, dostal-li řádného a svědomitého dělníka, příručího neb obchodvedoucího. Co se navybírání a kolikrát se napálí než si opatří takovou řádnou a spolehlivou pracovní sílu! Nechcete-li věriti, běžte se otázat pánů šéfů v dílnách, obchodech a kancelářích. Peněz je dnes také dost, ale kdo je má? Několik boháčů, — ostatní jsou žebráky, dluh, nouze, mozol. Neříkám, že všichni boháči nabyli nespravedlivě svých milionův, ale je podobných peněžních nestvůr více než dosti. Uznávám, že dělnictvo je častokrát svým nevázaným a neúsporným živobytím samo vinno bídy a nouze, která je tísní;

tvrdím však, že dnes v mnohé továrně a za mnohou prací nedá se dělníku za lopotnou práci tolik, aby mohl slušně s rodinou žít. Až naše nespokojené dělnictvo prosáknuto bude celé názory nynějšího nevěreckého světa, uvidíte, jak mu zahraje; potom snad i uznáte důležitost víry, ale bude již pozdě.«

»Však žádný z nás lidu nebere víry a všichni uznáváme, že náboženství nesmí se lidu vzít,« odpovídal důstojník.

»Předně není pravda, že lidu neberete víry, poněvadž vydáváte noviny a časopisy i knihy, v nichž se víra podrývá, vyvrací, v pochybnost uvádí, a ti, kdož víře slouží, směšnými nevědomci se vyhlašují. Lid to čte a tak hloupým není, aby si z toho nedovedl učiniti závěr: nevěří-li pán, proč by věřil kmán? Po té připomínám, že jste nedůslednými až běda, když lidu nechati chcete, co sami od sebe odvrhujete. Buď totiž jest víra skutečně pravdou a pak ji má mít nejen lid, ale i vzdělanci a tito ještě více než neučený lid, poněvadž víře mohou lépe rozumět; nebo je víra nepravdou, a pak ji nemáte ani lidu nechávat, ale se přičiniti, abyste jej neblahého přívěsku toho zprostili a sobě podobnými učinili. Tuto povinnost ukládá Vám láska k lidu a láska k pravdě.«

»Pane nadporučíku, vzdejte se,« volal statkář, »jste opět úplně poražen svou vlastní zbraní, na hlavu poražen!«

»Ba ne!« odporoval důstojník. »Velebný pán neví, jaký jest ohromný rozdíl mezi nevzdělaným lidem a moderně pokročilým našincem. Co potřebuje vzdělaný člověk, zná ze věd a umění a z odborných studií; lid však náš, hlavně venkovský, nemá poznání takového a bývá podroben všelikým výstřednostem a vzdorným náruživostem, nechává se uchvátiti okamžitým dojmem, čímž stává se nebezpečným státu i jednotlivcům. Aby tedy nevzdělaný lid zdržován byl podobných výbuchů, je potřebí něčeho, co by jej mocně spoutaný drželo, a to dělá náboženství, hrozcí lidu pověrčivému věčnými tresty a zkázou duše i těla, nebo slibujíc nebeské odměny v nejhojnějším počtu a rozsahu. V tom smyslu uznáváme společenský a státní význam náboženství čili víry a myslíme, že každá víra jej plní!«

»Na to odpovídám zkrátka,« řekl kněz: »Kterí takovým domněnkám o víře hovoříte, jste největšími zatemňovateli a ujařmovateli ubohého lidu, šidíce a balamutíce jej u věci nejdůležitější a nejposvátnější. Kdybyste měli úctu k lidu, z něhož

jste vyšli, a kdybyste měli úctu sami k sobě, plakali byste hořce nad touto nepoctivostí a styděli byste se za ni až na dno duše. Ale to jest ona vychvalovaná moderní osvěta — hanobí Boha a podvádí lidi!»

»Pan nadporučík mluvil též o náruživostech lidu,« připomenul statkář.

»Bezpochyby proto, jako by páni náruživostí neměli, ačkoliv — mám to říci? — právě ve vyšších a vzdělanějších třídách mnoho náruživostí bují, které si oběti své vyhledávají mezi chudinou,« řekl kněz.

»Kdyby slyšel ubohý lid, jak o něm smýšlejí jeho přítelíčkové moderně osvícení, spráskl by nad hlavou ruce a lítostí by sám nad sebou zplakal, že jim uvěřil. Vzal by však také cepy a vymlatil by tuto koukol, že by se dlouho neopovážil ukazovati se mezi pšenicí lidem«, horoval statkář.

»Nemluvme o bludu očividném a přenechejme jej velebitelům a vyrábitelům jeho, když se jim tolik líbí. Přijde snad i na ně zasloužená odměna, až totiž lid prohlédne a pozná, kdo ho šálí,« mluvil kněz, dokládaje: »Nám pozemšťanům jest v lopotném životě časném zápoliti s mnohými protivenstvími. Jednou trápí nás svědomí, že jsme všemohoucího Boha urazili, po druhé sužují nás bolesti a nemoci; druhdy přikvačují na člověka neštěstí a všelike kruté rány v domácnosti, neb zase stíhají ho spolubližní nenávistí, zavistí, pomluvou, nepřátelstvím podvodem atd. Nejhuře však jest, když přikvačí na nás neuprosná smrt, žádajíc, abychom všeho nechali a hned na cestu do věčnosti se dali, kde nás očekává spravedlivý soudce, jemuž nic neujde dobrého ani zlého od kolébky až po hrob náš. V takovém okamžiku každý člověk potřebuje posily a občerstvující útěchy. Kde však dostane se mu jich? Nevěra mu jich zcela jistě nezjedná, ale spíše ještě horším soužením naplní duši jeho, jak viděti na pověstném *Voltaireovi*, jenž v hodince smrti jako zvíře si počínal, pojídaje výmětky vlastního těla a rve při tom jako postřelená hynoucí zvěř! Kolik máme jiných případů, ve kterých známí nevěrci v hodince smrti tak byli svědomím a celou minulostí tísněni, že si zoufali a životu konec násilný učinili buď olovem nebo jedem? Kdo spočítá, kolik nevěreckých vzdělanců se utopilo, oběsilo, zastřelilo, otrávil? Všecko povídání a nadávání nevěry na viru nestačí člověku v neštěstí a zvláště ne v hodince smrti, kdy

člověk nemá času obelhávati a náruživostmi podváděti sebe sama, cítě, jak mu přestrašené nitro volá: **Jest** nad tebou všemohoucí Bůh, jehož jsi urážel, hanobil a vůbec i zapíral!»

»To je všecko svatá pravda,« mínil statkář, »a již staropohanský mudrc *Cicero* napsal, že když člověk umírá, vzpomíná si, že bohové jsou. Lidé mohou ovšem též člověka potěšiti, a začasto i ho potěšují, ale kolik je tak dobrých lidí a jak dlouho trvá potěcha taková? Nejlepším přítelem v neštěstí jest naše věřící srdce, o tom jsem z osobní zkušenosti naprosto přesvědčen. Jediné slovo z víry Boží vyváží deset a sto slov pouhé řeči lidské. Není-li tomu tak a vede-li se až ke hrobu život plný nevěry, nevázanosti a mravní bídy, pak ovšem neoblaží umírajícího a vůbec trpícího člověka vzpomínka na víru, ale ne vinou víry, nýbrž vinou jeho nevěry.«

»Máte pravdu,« do hovoru opět pustil se kněz, »Jakkoli víra naše hodně strachu hříšníkovi nahání, představujíc mu ohyzdnost hříchu a nepravost náruživostí, přece vlévá mu velikou útěchu do srdce, jelikož mu též tvrdí, že každé chvíle a každé hodiny může se smířiti s Bohem, může se zbaviti hříchův i náruživostí a to za podmínek ne právě nesplnitelných a nemožných. Či jest snad člověku nemožno, aby chybu poznal, litoval, napravil a za ni pravé pokání učinil, jak mu zpovědník ve svátosti pokání uložil? Ó, věru, velikým jest dobrodiním a nesmírným štěstím, že možno hříšníkovi brzoučko, snadno, úplně a na jisto s Bohem všemohoucím v čas smířiti se, vyplní-li ovšem, co Bůh žádá.«

»Velikou útěchu skýtala mi také vždycky víra v prozřetelnost Boží,« pokračoval v hovoru statkář. »Dle zásad naší víry řídí totiž všecko na světě spravedlivý a dobrotivý Bůh tak, že se bez Jeho vůle docela nic neděje. Na této přesvaté vůli Boží visí všecko, co nás potkává: radost i žalost, ztráta i zisk, štěstí i neštěstí, zdraví, nemoc i smrt, vše jest z ruky Hospodinovy. Přidáme-li ještě k tomu, co víme o všemohoucnosti, vševědoucnosti, dobrotivosti a moudrosti Boží, máme věru všechnen důvod, abychom pevně věřili, že Bůh nezachází s námi jako veliký Pán, ale spíše jako přelaskavý dobrodinec a starostlivý otec, touže. aby se vše obrátilo k našemu užitku — vše, tedy i neštěstí, starosti, svízele nemoci, kterých okoušíme. Když je však tomu tak, kdo nám popře, že víra naše skýtá nám ve

všech starostech, nehodách a potřebách nejmocnější útěchu a nejúčinnější podporu? Vím-li, že všechno děje se na světě z nařízení neb aspoň z dopuštění Božího, neztrácím mysl v žádném soužení a obracím prosebně důvěrné zraky k prameni všeho, k Bohu, o němž vím, že jest dobrotivým a mně laskavě nakloněným otcem. Z rukou tohoto nebeského otce jsem mnohem spíše ochoten přijmouti kalich utrpení než z rukou kohokoli, poněvadž o Bohu vím, že mne miluje, že se o mne stará a mé dobro na mysl má i když mne kárá nebo též trestá. Z toho povstává v mé duši podivuhodný klid a neobmezená důvěra v lepší budoucnost, které mi dávají v nejobtížnějších případech a nejhorších okamžicích tolik síly, že vytrvám a na konec nade vším vítězství nabývám, vzpomínaje slov *sv. Jana*: A to jest vítězství vaše, — víra vaše!«

»K tomu mohl jste připojiti,« přidával kněz, »že v dobách utrpení nesmírnou skýtá útěchu věřícímu křesťanu jistota: Pán mne miluje! Považme jen, co znamenají pro ubohého člověka slova, že všemohoucí světa pán jest jeho příznivcem a přítelem, dává mu právě utrpením na jevo svou starost i lásku! Koho Bůh miluje, toho též křížkem navštěvuje, praví staré přísloví.«

»Jaký pak účel mají protivenství, kterými Bůh věřícího člověka stihá?« zvídal důstojník.

»Znalci života křesťanského,« odpovídal kněz, »tvrdí, že Bůh užívá rozličných protivenství, aby především hříšníka na dobrou cestu obrátil. Známoť jest, že jsou lidé, kteří, kdyby je všemohoucí ruka Boží neohnula nemocí, neštěstím, zklamáním a podobně, ani by si nevzpomněli na Boha a žili by, jako by ho vůbec ani nebylo. Jako kdysi nouze naučila Dalibora housti, tak nouze a trápení naučí mnohdy vlažného křesťana správně žíti a přikázání Boží zachovávat.«

»Dobrá,« odtušil důstojník, »co však jest s člověkem, jenž už je kajícím anebo snad již dokonalým? Proč i na takového dopouští Bůh svízele, starosti a neštěstí?«

»Snad možná na to odpověděti takto,« řekl kněz: »Bůh posílává i zkroušenému kajícímu rozličné svízele a útrapy, by mu urychlil a umožnil učiniti náležité pokání za spáchané před tím hříchy. Dle naší nauky je totiž třeba, aby kající po vykonané řádné zpovědi, v níž s Bohem se smířil a věčných trestů zbavil, ještě pokání dělal, poněvadž (ač vina hříchu

a věčný trest byly mu odpuštěny) zůstávají na něm zpravidla časné tresty, které buď zde nebo v očistci vytrpěti by mu bylo, než by do nebe se dostal. Aby tedy po smrti kajícík náš dlouho v očistci se netrápil a brzo v blaženost věčnou přijat byl, sesílá mu Bůh i po jeho obrácení různé svízele, starosti a obtíže, by co nejdříve účty s Bohem vyrovnal, docela čist byl od viny i od trestu jakéhokoli za hřích, a vešel pak do radosti Pána. V tom smyslu možno uvést známý výrok *sv. Augustina*: Zde, Pane, zde řež a sekej, ale na věčnosti šetř! Pamatuji se, že jsem četl v životopise *sv. Kateřiny Sienské*, která v lázních pouštěla na sebe horkou vodu za tím účelem, aby trestala hříšné tělo a tím dost učinila za rozličné poklesky, kterých se dopustila.«

»Tím jste ještě nevysvětlil, proč i spravedlivých křesťanů trestá Bůh,« upozornil důstojník.

»Hned Vám posloužím,« ochotně děl kněz. »Zajisté pamatujete si, že když dva učeníci Páně šli brzo po ukřižování Krista do městečka Emaus, vykládali si, co se bylo stalo v posledních dnech v Jerusalemě s Ježíšem Nazaretským a divili se nejvíce právě tomu, že spravedlivý a přesvatý Mistr, kterého považovali za přislíbeného Messiáše, tolik trpěl, tak potupen a ukrutně o život připraven byl. A tu jal se jim vyprávěti Neznámý, jenž se jim cestou z nenadání přidružil, že všeho toho třeba bylo, aby se na Ježíši Kristu vyplnilo, co o Messiáši bylo předpověděno a tím aby se také nezvratně dokázalo, že Ježíš Kristus (právě proto, že se to na něm stalo) jest skutečně přislíbeným Messiášem. Když pak ukončil tento výklad Náš neznámý — a víte zajisté, kdo to byl — položil učeníkům plným údivu otázku: 'Zdali pak nebylo třeba, aby Syn člověka trpěl, a *tak* vešel do slávy své?' Slovy těmi ukázal Kristus, proč trpěl nejnevinnejší a nejspravedlivější syn Boží. Mám za to, že Vám nyní nebude těžkým uhádnouti, proč věrní přívrženci Páně čili dobří a spravedliví křesťané bývají protivností, obtížemi, nemocemi a rozličným nezdarem stíháni, zvláště když si vzpomenete na výrok Kristův: *Nebude učeník nad Mistra, nebo když pomníte slov Písma: Všickni, kdož chtějí zbožně živu býti, pronásledování budou trpěti. Jste spokojeni?*«

»Jsem i nejsem,« přiznal se důstojník. »Spokojen jsem v tom smyslu, že jste ukázal na Kristu, kterak křesťan, jsa

jeho žákem, může protivenství snášeti, ač je snad spravedlivě živ. Nespokojen jsem, že nemohu pochopiti, proč Bůh chce, aby si člověk do nebe proklestil cestu trápením pozemským. Co z toho Bůh má, když nás červíky zlem stíhá? Abych se přiznal, dím zpříma, že je Boha nedůstojno, kochati se tresty lidskými a budovati si slávu na útrapách lidstva.«

»Pane nadporučíku,« pohrozil mu kněz, »nepleťte pátého s devátým a nepodstrkujte mi, čeho jsem netvrdil. Nikdy jsem neřekl, že dle naší víry má Bůh zalíbení v trestech a útrapách našich; nýbrž, že chce otecky naše věčné i časné dobro a že následkem toho odstraňuje z nás záhy vše, co blahu tomu na úkor je, staraje se především o jistotu blaha našeho nebeského. Že za tou příčinou dopouští neb i sesílá na nás všelijaké útrapy, abychom tím způsobem dříve a jistěji se očistili a vůbec příležitost měli *zvláštním* způsobem ukázati dobrou vůli, je docela v pořádku a jen nám na prospěch. Lékař, maje uzdraviti nemocného, také předpisuje léky nedobré, nařizuje posty přísné, zakazuje účast na zábavách, nedovoluje oblíbeného pokrmu a nápoje, podniká bolestné operace a těší se vida, že to vše snášíme, svědomitě konáme. Není proto ukrutným? Nikoli, protože příčinou radosti jeho není naše utrpení ani bolest, ale zdraví, jehož tím způsobem nejrychleji a nejjistěji získati doufá. Podobně i Bůh si vede, když na nás útrapy, bolesti a neštěstí posílá, hledě nám dopomoci jimi k věčnému a mnohdy též k časnému blahu. Toto naše časné i věčné blaho je tedy cílem jednání Božího, a ne trápení nás a sužování. V tomto našem blahu spatřuje také Bůh svou radost, nikoli však v bídě a strádání lidstva. Co je v tom Boha a člověka nedůstojného? Jen dobře učení našemu rozumu a -- nebude hned možno, takovými námitkami proti nám bojovati! Jste teď spokojen?«

»Poněkud,« vyznával důstojník.

»V čem máte tedy ještě obtíže a co se Vám nelíbí?,« tázal se kněz.

»Dosud nemohu pochopiti, proč trápením a neštěstím očisťuje Bůh člověka a zabezpečuje jeho věčné blaho? Což, nemohl by to Všemohoucí učiniti nějak jinak?« doptával se důstojník.

»Snad byste nechtěl, abychom očisťovali se hýřením, podvody, neřestmi, zábavami a opilstvím?« do řeči skočil statkář.

»Dle mého názoru,« začal kněz, »ničím neočisťuje se člověk tak velice jako utrpením a v ničem nejeví tolik pevné vůle jako v utrpení. Každý hřích, ježž pášeme, zasluhuje v očích přesvatého a spravedlivého Boha očistění i pokárání a to se ovšem jinak než nepříjemným utrpením, bolestmi a zklamáním ve zdejším životě neděje. Co měl tedy Bůh s hříšným člověkem začít, když ho chtěl očistiti a zachrániti, ne-li toho způsobu užítí, který jest u nás lidí obvyklým a vydatným? Ostatně nevím také, nač se pořád tázati, proč je nebo není to či ono, když víme z učení Kristova a do jisté míry i ze zkušenosti (aspoň v tomto uvedeném případě), že tomu tak všude jest.«

»Mohou-li lidé oběti, bolesti, potupu a zklamání trpěti za špatnosti, ať jen také něco trpí za dobro a za věčnou spásu,« rozhodl statkář. »Kdyby lidé vytrpěli polovici pro Boha, co trpívají a obětují za hřích, byli by dávno svatými a mohli snad již teď míti v duši pokoj. Na hřích obětuje se pohodlí, zdraví, čest, peníze, a žádný nenaříká; pro ctnost však a pro věčnost krůček učiniti, žádnému se nechce; zde aby Pán Bůh jen odpuštění a milosrdenství na zemi sypal, zapomněv na spravedlnost a nenapravenou zkaženost.«

»Sv. apoštol Pavel, jemuž bylo dopřáno za živa nahlédnouti do nebe a také zakusiti hodně za zemi trampot i svízelů, tedy ‚odborník‘, jemuž v této příčině na slovo lze věřiti, napsal v listě k *Římanům* (8, 18): ‚Mám za to, že utrpení tohoto času nelze přirovnati k budoucí slávě,‘ čímž ukázal, jak velice Bůh odměňuje, co jsme z lásky k němu a pro svou duši zde na světě učinili, vytrpěli,« řekl kněz.

A když po těchto slovích nikdo k řeči se neměl, mluvil kněz na novo:

»Dle učení *sv. Pavla* (k *Římanům* 8, 29–30.) třeba za to míti, že ‚koho Bůh předzvěděl, toho i předzřídil‘ a to aby podobal se ‚vzoru Syna jeho‘, tedy, aby trpěl, poněvadž tím nejlépe můžeme se Kristu připodobniti a jednou i odměnu vzíti, neboť dle téhož světce dlužno věřiti, že kdo s Kristem trpí, bude také s Kristem oslaven (2. ke Kor. 7, 4.) Co z toho následuje? Že časté a těžké křížky, jichž trpělivým nesením stáváme se podobnými Synu Božímu, jsou nejen nejjistější cestou k nebi, nýbrž i neklamným znamením našeho předurčení k budoucí slávě! Jak jsem tedy šťasten a potěšen v duši

pro budoucnost, mohu-li volati: Dobrotivý Bůh posílá mi kříž za křížem, aby mně dal neklamné znamení a záruku mé budoucí oslavy! Takovým způsobem stávají se starosti a strasti tohoto života zdrojem nezaplacených slastí, plynoucích z přesvědčení opravdového křesťanského trpitele, že se *sv. Pavlem* (2, Kor. 4, 17) volati může: „Nebo toto nynější kratičké a lehké toužení naše působí v nás převelmi velikou váhu slávy věčné!“

»Tohle je mi novou a, přiznám se, velmi pěknou myšlenkou,« vyznal důstojník.

»A poznáte slast plynoucí z víry do duše pravého křesťana, když uvážíte, čím se stává víra věřícímu člověku ve strašné hodince smrti,« přidal kněz. »Muž věřící přesvědčen jest o nesmrtelnosti duše, přesvědčen jest o nesmírné blaženosti a odměně věčné, přesvědčen jest o dobrotivosti Boží a o nesmírných zásluhách Ježíše Krista; přesvědčen jest o svatých svátostech, jež na smrtelném loži přijímá pokorně a hodně. Z té příčiny dostává se mu z víry vzácné útěchy a důvěry v těžké hodince smrti, a jasně vidí, že zde, kde všechno světské přestává, jsouc nedostatečno a slabo, nastupuje víra, jsouc plna zajištěných slibů a milostí Božích. Přijav zbožně svaté Tělo Páně, odchází náš věřící hrdina k veliké armádě, odnášeje si v srdci záruku budoucí slávy, a přistupuje k spravedlivému Soudci vyznává pokorně všechny chyby, ale též ukazuje důvěrně dobré skutky, utrpení a nepřetržitě věrné spojení s nevinným Beránkem, jenž krví předrahou svět vykoupil, hříchy všech lidí na se vzav, za ně dosti učiniv a zvláště těch se ujav, kteří Ho za živa vyznávali, Jemu věřili, v Něho doufali a Ho milovali. Kde jest na širém světě, co by dovedlo umírajícího tak potěšiti, takovými myšlenkami a takovou důvěrou naplniti? Ó viro, jak zázračná a blaživá jest zneuznaná síla tvá!«

»Výborně!« volal statkář a obrátiv se k důstojníku tázal se, je-li již spokojen či hodlá-li ještě něco namítati? A když důstojník na jevo dal, že již odpírati nehodlá, pustil se statkář do něho, řka: »Dle toho, co nám velebný pán o užítku a slasti víry vyložil, jest nezvratně dokázáno, že nevěra, ve které moderní svět tak velice si libuje, je vlastně největším neštěstím ubohého lidstva a skvrnou našeho osvětleného věku. Moderní nevěrečtí patronové jsou nejohroženějšími škůdci lidstva, poněvadž zbavují ubohého člověka jediné spolehlivé opory v sou-

ženích a strastech tohoto života; poněvadž berou mu útěchu v neštěstí a připravují ho o blaživou důvěru v hodince smrti, dělajíce bědný jeho život bědnějším, časně i věčně nesnesitelným. A tito lidé opovažují se o sobě povídati, že jsou přáteli, vzdělavateli a osvěcovateli lidu? Nikoli! Jich pravé jméno zní: škůdcové a zlodějové časného i věčného blaha svedeného lidu. Když ukradne někdo někomu pod jakoukoli zámínkou kabát nebo čepici, bývá odsouzen; tito však nevěreční výtečníci kradou lidem z duše víru, tedy nejdrahocennější statek, a nebývají ani odsouzeni ani potrestáni, ale ještě za to velebeni a chváleni!«

»Jen tolik nehubujte, vždyť i nevěra má přednosti a zajisté veliké, poněvadž by se jí sotva tolik vzdělaných lidí přidržovalo, kdyby na ní nic nebylo,« odporoval statkáři nadporučík.

»A co na nevěře vzácného máte?« tázal se statkář. »Ptejte se nevěry, co ví o našem úkolu nebo cíli pozemském, a odpoví vám, že buď nic určitého neví, nebo že máme hledět hezky užít a dobře se míti, tedy asi podobně, jako čtvernožci, kteří v jídle a pití vidí svou životní úlohu. Ptejte se nevěry, co ví o našem cíli nadpozemském a odpoví Vám, že buď nic neví, anebo, že máme všichni jakýsi mlhavý spánek před sebou, v němž není prý rozdílu mezi zlým a dobrým, ani odměny, ani zadostučinění ani spravedlnosti ani očistění; všichni prý zůstaneme, jak jsme tady byli a možná prý také, že vůbec za hrobem docela žádného života není, čímž staví nás oslavovaná nevěra opětně v řady nerozumného živočišstva. Ptejte se jí, co ví o mravném životě a odpoví Vám, že buď o něm opět nic jistého neví aneb řekne, že mravnost záleží v zevnější opatrnosti, uhlazenosti a pěkném chování, dovolujíc svým stoupencům užívatí světa do syta a omlouvajíc po případě jich chyby vrozenými slabostmi. Ptejte se nevěry po svobodné vůli lidské a po zodpovědnosti za naše jednání, a odpoví vám opět, buď že o tom nic určitého se neví, nebo že vlastně žádné svobodné vůle lidé nemají, že vše děje se náhodou nebo přirozenou nutností, že tedy nejsme za to zodpovědnými, — že jsme tedy opět jako zvířata a hybné stroje! Ptejte se nevěry na panictví, na stavu přiměřenou, mravní neúhonnost a odpoví vám, že jsou to přežilé věci, nebo že se v tom nesmí každá maličkost na velkou váhu brát! A taková nauka má všude plno stoupenců! Jak je to možno? Kdyby lidstvo neklesalo tak mravně a duševně, kdyby nebylo nárůživostmi tak velice zaslepeno, kdyby nebylo vášněmi tak zle pokaženo a hříchy zničeno, ne-

mohlo by nauky té ani viděti a mělo by ji v největší ošklivosti. Dnešní nevěra člověka okrádá o milost Boží, o svobodnou vůli, o pravou mravnost, o jistotu za životním cílem, o panství nad naruživostmi, o útěchu v neštěstí a o lidskou důstojnost, berouc člověku nadpřirozený život a stlačující člověka na »stádné zvíře«, jak nedávno kterýsi nevěrec veřejně se přiznal! Z té příčiny dobře lidstvo udělá, když před nevěreckými osvětáři na pozoru bude; když jim neuvěří, jich nevyslechne a je pronásledovati bude jako své největší škůdce a hanobitele.«

»Vy jste krvelačný Robespierre,« poznamenal důstojník.

»Jen když nejsem nevěrcem, drzým odpůrcem Boha i lidí,« odsekl mu statkář.

»Již jste zase v sobě,« zahrozil jim kněz. »Dovolte, abych skončil, než se rozejdete. Víra katolická na jsoucnosti vševědoucího a pravdomluvného Boha založená, nejen všechnu jistotu a útěchu v sobě má, kterých člověk hledá, ale víra katolická také i světlo vydává nejen ve všech otázkách mravního a náboženského života pozemského, odpovídajíc na ně určitě a jasně pravdou Boží, nýbrž i ve všech otázkách života záhrobního. Ano, vraceje se k pronesené z počátku námitce, že víra prý je slepá, díím, že přijde čas, ve kterém vše, co nyní u víře jest tajemnou rouškou zastřeno a nevyzpytatelno, bude odestřeno a objasněno. Za pozemského života ovšem čas ten nepříjde, poněvadž všemohoucí Tvůrce náš ustanovil, aby člověk na vezdejší pouti věřil, doufal a miloval; avšak, až přijde věčnost, pak z těch tří věcí nezůstane než láska, a my nebudeme již hleděti na pravdy věroučné jako děti do tajemného zrcadla (*sv. Pavel* ke Kor. I. 13, 13), ale spatříme vše jasně »tváří ve tvář«, a staneme se muži, kteříž o všem zrale budou uvažovati a všecko náležitě znáti. »Když učiněn jsem mužem, odložil jsem co bylo dětinského,« praví apoštol, chtěje ukázati větší a důkladnější způsob poznávání ve víře. Zkrátka: Poznání a vědění naše bude všech nedokonalostí a vší neznalosti zbaveno a stane se nanejvýše dokonalým, dle slov téhož Apoštola: »Až však přijde, co dokonalého jest, odčiněno bude, co z části jest. Ó, jak vzácnýma útěchy plným jeví se toto učení *sv. Pavla*! Tedy jen k hrobu trvá vlastně víra; za hrobem stržen jest s tváře její tajemný závoj a — před očima divákovými objeví se blažená věčnost ve světle slávy, v dokonalém poznání. Vše, co na tomto světě jsme věřili a z víry nechápali, objeví se na věčnosti ozářeno světlem nebeské vědy a jasem všepronikající krásy: duch náš prohlédne,

pochopí a úplně uspokojen bude. Tajemství Boží, stvoření i vykoupení lidstva, divy a zázraky, proroctví a podivuhodné cesty Páně, jichž nemohli jsme pochopiti, když nás po nich na světě k věčné blaženosti vedl prozřetelný Bůh, vše to bude nám jasno v Bohu, ano i Bůh, pokud k poznání Jeho mysl lidská stačí, dá se nám poznati. Tam také poznáme, proč Bůh to neb ono na světě učinil a proč toho neb onoho nám nedopřál, jak jsme si toužebně přáli; tam se nám objasní, proč dobrým vedlo se zde zle a špatným mnohdy dobře; tam se nám ukáže, co Bůh v úmyslu měl, když tu neb onu nehodu na nás dopustil; tam za všechno, co jsme pro Boha vykonali, vytrpěli, obětovali dobrého, dostane se nám odměny, o níž Písmo praví, že »ani oko nevidělo, ani ucho neslyšelo, ani na srdce lidské nevstoupilo, co připravil Bůh milujícím Sebe.« Mějme tedy zde na světě ztrpení se svízely života a nežádejme mzdy, dokud jsme nedokončili životní práce. Bojujme zmužile s tělem, světem i ďáblem, když ke zlému svádějí a hledme, abychom se stali dokonalými následovníky Ježíše Krista v životě, ve smrti a ve slávě! Ó blažená věčnosti, kde najdu slov, jimiž bych náležitě děkoval Pánu, »původci a dokonateli víry« za milost, kterou mi prokázal, když mne nehodného z tolika jiných lidí k víře povolal, ve víře zachoval a za víru odměňoval? Kéž i o mne platí slovo Apoštola řkoucího: Dobrý boj jsem bojoval, víru jsem zachoval a nyní očekává mne koruna spravedlnosti!«

»Amen!« řekl vážně statkář. V tom vlak zastavil a kněz vstal, aby z vozu vystoupil. Důstojník i statkář podali mu ruce a děkující za poučení litovali, že nemůže ještě dále s nimi jeti. Když duchovní odešel, řekl statkář: »Pane nadporučíku, co o něm soudíte?«

»Měl býti advokátem!«

»Proč advokátem?«

»Má výbornou vyřídilku a umí obhajovat znamenitě. Takoví kněží měli by vůbec veřejně na řečniště jíti, víru vykládati ve shromážděních lidu i vzdělancův a měli by vyvracetí námitky, jež by posluchači slušným způsobem přednášeli. Tím způsobem posloužili by víře i nám více než kázáním v kostele, do něhož málo kdo jde a v němž knězi nikdo ničeho namítati nesmí.«

»Nemyslím, že by knězi možno bylo s takovými věcmi do spolku a do veřejných shromáždění: rozvášnění a poštvání

lídé ukřičeli by ho a tím trpěla by věc, jíž se kněz zastával. Pro náboženství nehodí se hospoda za poučné místo, a veřejné schůze, zvláště jak nyní se vedou stranicky a náruživě, nehodí se pro rozhovory o víře již docela.«

»Máte také pravdu, ale přiznejte se, že jste z dnešního hovoru nabyl více užitku, než z nejlepšího kázání,« řekl důstojník.

»To ano,« přiznával statkář, načež po chvíli, promluviv si s důstojníkem o různých věcech, rozloučil se a odešel z vozu na nejbližší stanici.

A důstojník? Přemýšlel o všem, co od kněze slyšel a na konec prohodil: »Poučil mne, a cítím, že jsem v duši jiným, než jsem byl, když jsme o víře rozprávěti začali.«

